

593

WASAARADDA HIDDAHA IYO TACLIINTA SARE

Diiwaanka Gabayadii

Sayid Maxamad Cabdulle Xasan

URUURINTII KOOWAAD

Waxa ururiyey:
SH. JAAMAC CUMAR CIISE

WASAARADDA HIDDAHA IYO TACLIINTA SARE

Diiwaanka Gabayadii

Sayid Maxamad Cabdulle Xasan

URUURINTII KOOWAAD

Waxa ururiyey
SH. JAAMAC CUMAR CIISE

WAXA LAGU DAABACAY
WAKAALADDA MADBACADDA QARANKA
XAMAR, 1974

H O R D H I G

*Sida la og yahay, ummad kasta oo af, dhaqan iyu
Hidde waddaagta, waxay leedahay murti iyo suugaan
u gaar ah oo ay ku faanto.*

*Hal-abuurayaasha dejiya suugaantaasna waxaa la
og yahay iney dowlr weyn ka cayaaraan isuduwidda,
kicinta iyo hor-u-marinta ummaddaas.*

*Sayid Maxamad wuxuu ka mid yahay abwaannada
waaweyn ee taariikhda Soomaalida meel ka galay.
Taasna waxaa u aqoonsan dadkiisa iyo dadka kale mar-
kay u sugnaatay inuu ahaa geesi waddani ah, gabayaa
ostahan ah, buuni cilmi leh, siyaasi xirribo badan. In-
taaba waxa marag u ah gabayadiisa jaad walba leh,
waxaana garan kara qofkii murtidiisa dhuuxa marka
laga eego xagga suugaanta, siyaasadda, waddanini-
mada iyo aftahammada ku jirta.*

*Diiwaankan waxaa ku qoran 120 gabay oo Sayid
Maxamad tiriyeey 1904-20 iyo 16 gabay oo gabayada
Sayidka xiriir la leh. Guud ahaan waxay gabayadaasi
muujinayaan dhaqankii Soomaalida iyo heerkii suu-
gaantu waqtigaas joogtey.*

*Hase yeeshee, dad aan yarayn ayaa ku doodi doo-
na: gabay hebel qabiil baa lagu soo qaaday, mid keer
kale dad baa lagu caayey: tolow miyey habboon tahay
in imminka la qoro oo dadweynaha loo bandhigo?. Wa-
xaannu ugu jawaabeynaa dadkaas, in gabay ama hees
kasta ay waqtigooda la da' yihin. Waxaa kale oo muu-
qata in dadweynaha Soomaaliyeed uu gudbey heerkii
qabiilku ka burji sarreeyey oo uu maanta ku joogo
dhabba cad oo wax-wada-qabsiga, Jaallennimada iyo*

Kacaannimadu gacan sarreysso oo markaas si fudud loo ogaado qofkii gabayada qaarkood si gaar ah uga guhtaa uu yahay garaad-laawe, dabadhilif ka soo jeeda. Saas awgeed, wixii gabay, geeraar iyo jiifto Sayidka la hayey, oo saddex cay ah oo gaaban oo aan nisbadoo du sughnayn ma ahee, intii kale halka ayey ku dhan yihiin.

Marka waxbarashada guud mooyee, waxay gabaya-danu albaab weyn u furayaan qoraalka suugaanta af soomaaligu hodanka ku yahay, waxayna dhaxal u noqon doonaan dadka dambe ee wax qori doona; kuwaa-soo buuggan ka heli doona tusaalooyin badan oo wax tar u leh.

Odayaashii tan iyo muddo dheer u guntaday inay uruuriyaan kaddibna qoraan buuggan, waxaa sharaf iyo abaal marinba ugu filan iney waariyeen wixii mahadho Sayidka laga hayey, annagana waxay naga muteysteen mahad iyo ammaan.

Jaalle Maxamad Aadan Sheekh
XOGHAYAHA DOWLADDA
WASAARADDA HIDDAHA
IYO TACLIINTA SARE

G O G O L D H I G

DIIWAANKA SAYID MAXAMED wuxuu ka kooban yahay 120 gabay oo ka mid ah gabayadii Sayidka. Gabaya-daas oo jaad walba leh, waxa soo ururshey Sheekh Jaamac Cumar Ciise oo ka mida Guddiga Af Soomaaliga. Sheekh Jaamac wuxuu kaloo ka mid yahay ragga gabayada, taariikhda Sayidka iyo dhaqdhaqaqii daraawiishta dhab u yaqaan kuwa ugu fiican.

Gabayadu waxay muujinayaan taariikhdi weyneyd ee Sayidka iyo halgankii daraawiishta. Waxay kaloo tusayaan heerka sare ee Sayidku murtida iyo suugaanta Soomaalida ka joogey iyo sida uu ugu xeel dheeraa.

Diiwaankan waxa Guddiga Af Soomaaliga u soo gudbiyey Wasaaradda Hiddaha iyo Tacliinta Sare iyo Akademiyaha Dhaqanka si ay isha u mariyan, waxay ula ekaataana uga soo yiraahdaan. Dabadeed, haddii Guddigu eegay, aad buu ugu bogey gabayada iyo habka wanaagsan oo loo ururshey labadaba.

Sidaas darteed, waxa uu Guddigu gartay in Diiwaankan sida uu yahay degdeg loogu daabaco.

Guddiga Af Soomaaliga

Xamar, 1-1-1974

M A H A D N A Q

Waxaa ila gudboon inaan mahad u naqo dadkii buuggan qoristiisii, garaaciddiisii iyo isuduwiddiisii igu gargaarray, dadkaasna abaalkooda Eebbe weyne ayaa gudi kara.

Iyagoo dadkaasi fara badnaa, waxaanan halmaami karayn :

- A) — Wasaaradda Hiddaha iyo Tacliinta Sare oo Diwaanka soo saaridiisii gacan weyn ku lahayd.
- B) — Axmed F. Cali "Idaajaa" oo aan u yeerin jirey buuggan habeen iyo maalin, oo hawl weyn ka qabtay gabayadaa qorriinkoodii.
- T) — Cumar Aw Nuux Maxamed oo qoridda iyo garaacidda makiinddaba gacan buuxda ku lahaa, markaan bilaabay ilaa dhammaadkiisii.
- J) — Jaamac Xaaaji Xasan Cilmi oo had iyo jeer gabaygii dhammaada garaaciddiisa makiinadda la kor taagnaa oo aan oran karo hawl weyn baa ka soo gaartey.
- X) — Faadumo Xasan Maxamed oo sidaasoo kale garaacidda Buuggan qayb weyn ka qaadataay.
- kh) — Dr. Yaasiin Cismaan Keenadiid oo nagala talin jirey habka iyo hannaanka buugga loo qoraayo.
- D) — Aw Daahir Afqarshe oo had iyo jeer aan gabayada kala tashan jiray.

Xusuus gaar ah waxaa iga mudan raggii daraawiisheed ee gabayadan laga soo guuriyey oo badidoodii ciidda hoos mareen.

Sheekh Jaamac Cumar Ciise
Ururshaha Diiwaanka

A R A R G U U D

Afka Soomaalidu waa af ballaaran, erayadiisuna badan yihiin, dhan loo eegaba hadal iyo hawraar, maanso iyo maahmaah, gabay iyo geeraar, masafu iyo madaddaalo, hees iyo heello, sheeko iyo shararraaxin, qorriin iyo qun-u-hadal, gees loo dayaba waa af hodan ah, murti iyo macaan ka buuxaan, qoto dheeri iyo qaayana Eebbe weyne u yeelay, dadka ku hadlaana ku kalsoon yihiin, dantooda iyo waxay doonayaanna ku sheegan karaan. Eray walba oo erayadiisa ka mid ihi wuxuu leeyahay dhawr eray oo la mid ah ama la macna ah. Eray walba waxa ka abuurma dhawr eray oo kale. Af Soomaaligu wuxu ka mid yahay afafka geeska Afrika lagaga hadlo, welina run ahaan looma oga afafka uu la bah yahay, waxsey leeyihiin nimanka afafka baaraa wuxuu ka mid yahay afafka reer xaam gaar ahaan "Kuush". Xiriir dheerna wuxu la leeyahay afka Gaallaha.

In kastoo af Soomaaliga aan dhab loo baarin lama oga taariikhdi maansada la billaabay gaar ahaan gabayga, oday ma sheegin wiilna aabbihii kama werin. Haddaba ninkii yiraahda, "Waagaas baa gabayga la billaabay ama nin hebel baa billaabay ama ugu horreeyey" been buu sheegay. Waa hubaal ah haddaynu dhab ugu fiirsanno dhismaha guud ee hadalka ama maansada xeerka loo mariyo ama habka iyo hannaanka gabaygu u dhisan yahay iyo sida qof waliba u yaqaan waddada loo maro ama sida deelqaafka iyo laaxinka looga ilaaliyo waxaad garan kartaa inuu fil weyn yahay oo taariikh dheer soo maray.

Guud ahaan Af Soomaaligu wuxuu u kala baxaa hadal iyo murti:

1. Hadal waa erayada qayaxan oo aan taxnayn, jiib iyo luuq midna aan lahayn, warkana laysugu tebiyo. Murtiyina waa erayo taxan oo jiib iyo luuq leh, deelqaaf iyo laaxinna aan lahayn, warkana laysugu tebiyo.

IV

Murtidu waxay u kala baxdaa maanso iyo hees: Hees-ku wuxuu u kala baxaa laba qaybood :

1. Hees hawleed
2. Hees cayaareed
- Hees hawleed waa heeska hawsha lagu qabto, hawshaasuu hawl xoolaad ha ahaato ama hawl farsamo ha ahaatee.
- Hees cayaareedna waa heeskii sacab ama jaanta loo tumo ama durbaan loo garaaco oo looga jeedo farax, maaweelo iyo madaddaalo iyo wixii la mid ah.

Labadaas qaybood oo aannu soo sheegnay haddii la falanqeeyo mid waliba wuxuu noqonayaa bad aan xeeb lahayn iyo berri aan laga hoyan karin iyo biyo aan laga bixi karin.

Ujeeddadayadu ma aha inaannu heesaha halakan kaga sheekayno, tusaale maahee, hase yeeshi dulucdayadu waxay u dhacaysaa qaybta maansada iyo wixii la xiriira. Haddaynu u dhabbagalno maansadu waxay u kala baxdaa toddoa (7) qaybood oo kala duwan, kuwaasoo ah :

1. Gabay
2. Geeraar
3. Masafo
4. Jiifto
5. Weglo
6. Guurow
7. Iyo Buraanbur

Toddobadaas qaybood oo maansadu u kala baxdo waa calanka u sida gabayga. Siday isu xigaan bay u kala qaaya weyn yihiin. Soomaalidii hore ninka gabyaaga ah iyo gabayguba qaayo weyn iyo qiima badan bay la lahaayeen, dadka dhexdiisana xurmo iyo xarragay ku lahaayeen, xulquun iyo xoolana waa u oggolaayeen, maxaa wacay gabaygu wuxuu ka mid ahaa ciidanka iyo gaashaandhigga

dadku ku talagalo. Aan ka soo qaadno iyadoo col la duulinaayo; waxaa lagama maarmaan ahaan jirey in nin gabayaa ahi colka la socdo. Haddaba, haddii colkaasi soo guuleysto, geelna helo ninka gabyaaga ah waxaa la siin jirey saami dheeraad ah oo loo yaqaan (hashii gabay).

Guud ahaan Af Soomaaligu murtida iyo macaanka waa ka siman yahay, gabayguna waa ugu horreeyaa, waana ugu hanaqaadsan yahay, waxaana la moodaa inuu kuwa kale ka qiima weyn yahay. Dadka maansada tiriyya, gaar ahaan gabayga waa kala hadalla waaweyn yihiin ama hilinka maansada iyo hogta gabayga waa kala heli og yihiin, danta iyo ujeeddadana waa kala abbaari og yihiin. La arkee nin gabayaa ahi inuu meel ku fiican yahay meelna ku liito, meelahaasoo ay ka mid yihiin kuwakani:

1. Ammaanta
2. Cayda
3. Faanka
4. Digashada
5. Diradiraha
6. Calaacalka
7. Guubaabada
8. Waanada
9. Kuhaanka
10. iyo Xigmadda.

Waxaan horay u soo sheegnay maansadu inay u kala baxdo 7 qaybood. Haddaba haw malayn inay intaas ku koo-ban tahay. La arkee inay jiraan kuwa aannaan aqoon ama aanaan maqal. Wuxaan sheeko ku maqal shaahidna ku arag nin toddobadaas qaybood oo aan horay u soo sheegnay ku wada maansooday.

Sayid Maxamed baa ugu dhowaa oo wuxuu yiqiin shanta u horreysa, buuggakanna mid walba wax baa kaga

jira wegloda maahee, in kastoo ayan isxigin. Halkaas waxaad ka garanaysaan in Sayid Maxamed ahaa nin aqoon dheer iyo aftahmo Eebbe hibo u siiyey. Wuxuu kaloo hanqaad ku ahaa hilin kasta oo hilimada maansada loo qaad, ama ay ka ambabaxdo; guubaabada, ammaanta, cayda, calaacalka, faanka, digashada, diradiraha iyo xigmadda. Ciidammadii Daraawiish ee Sayid Maxamed hoggaanka u hayey, ammaanduulahana u ahaa ee geyiga Soomaaliyeed gariirshay gaalana u xiiray, dad oo dhamminaa agtooda ka gaaray 25kii gu' ee u dhexeeeyey 1896-1922kii wixii isu keenay ama hiyi kiciyey ama isku dubbariday waxaa u weynaa maansadii gabbal dhacay iyo waa beryaba la marinaayey. Haddaba aftahamadaa ballaaran iyo fasaaxaddaa layaabka leh, ma cid buu ka dhaxlay ama ka hidda raacay? Mise waa hiba Eebbe siiyey? Waxaynu oran karnaa taasi waa bараакиin Rabbi beerka u geliyey soomaaliga wuxu kaga fasaaxad badmaa diinta Islaamka iyo Afka carabiga.

Markaa ka dib wuxuu billaabay waxbarid iyo diinta Islaamka fidinteeda, taasuna dhulkii waxay gelisay dhaaq-dhaqaaq cusub iyo bulaan. 1884 ayaa Ingiriisku wuxuu goostay inuu dhulkaa Soomaalida gumeysto, dabadeedna waxaa yimid wadaaddo fidinaaya diinta masiixiga. Had-daba Sayid Maxamed waxaa u muuqatay in dalkiina la qaatay, diinta Islaamkana la xididda bixinaayo.

Sayid Maxamed wuxuu ku tashaday inuu taa ka da-gaallamo wixii karaankiisana tallaabo ka qaado, dabadeedna wuxuu billaabay waano iyo waxusheeg si uu dadka u garansiiyo ujeeddada gumaysigu waxay tahay ama waxa uu doonaayo ee damacsan yahay.

Markuu reer magaalihii wax garab joogsada ama u gargaara gumaysigana ka dhiidhiya ka waayey wuxuu goostay inuu miyi u kaco, maxaa wacay dadka Soomaalida 95% waxay deggenaayeen miyiga, itaal, awood iyo adduunba waa ku lahaayneen.

1897 isagoo koox wadaaddo ah wata buu ka soo bay "Berbera" dabadeedna wuxuu shalmadda dhigay ceel ja yirashdo "Qoryaweyn" oo 60 mayl u jira magaalada "Buree". kana xiga geesta koonfur-bari. Wuxuu halkaa ka abuuray ururkii ugu horreeyey dhiskii daraawiisheed (Xantuntuu), intaan laba gu' iyo dayri ka soo wareegin markuu "Berbera" ka soo baxay wuxuu isku dubbaridey dadkii shulkaa degganaa oo dhan, warkiisiina gees walba waa u lay.

Ingiriisku taas ma filayn maskaxdana kuma hayn, maanay malaynayn inuu Sayid Maxamed col urursi ku maqan yahay dad oo dhammina raacay. Waxaa warkii ku noqday argagixiso iyo layaab. Waxay la sii yaabeen markey u cad-daataay wuxuu meesha ka wado ama ka damacsan yahay iyo sida uu dad isugu dumay ama isugu dubbaridey dadka xad-digaas leh.

Daraawiish waxaa la dagaallamayey oo ka soo horjeedey lix ciidan oo kala duwan :

1. Ciidanka Ingiriiska
2. Ciidanka Talyaaniga
3. Ciidanka Xabashida oo saddexduba doonayey inay dalka Soomaalida qabsadaan.

Saddex Boqor Ciidammadood :

4. Suldaan Cali Yuusuf oo Hobyo u talin jirey;
5. Boqor Cismaan oo Gobolka Bari u talin jirey;
6. Garaad Maxamuud Cali Shire oo Degmada Laas-qoray utalin jirey.

Saddexdaas Boqor oo Ciidammada gumeysiga gacan sii-nayey si ay talisyadooda u nabad geliyaan. Daraawiishina intaas oo dhan gaashaanka ayey u qabteen, in badanna kaga libeysteen. Nin kastaaba waa og yahay ama waa maqashoon yahay Sayid Maxamed iyo Daraawiish heerkii ay sare u gaa-reen iyo wixii gaalo iyo cawaankeed kala gaaray ama waxay kala muteen. Haddaba aan ka soo qaadno taariikh gaaban.

VIII

SAYID MAXAMED CABDULLA XASAN

Sayid Maxamed wuxuu dhashay markey taariikhdu ahayd 1856 guga la baxay ama la oran jirey "Gobaysane". Wuxuu ahaa gu' barwaaqa ah oo dad iyo duunyo wixii dhashay hanaqaad noqdeen. Wuxuuna ku dhashay balliga la yiraahdo "Sacmadeeqo" oo (7) mayl u jira Buuhoodle, kana xiga dhanka waqooyi, guud ahaanna dalkaa waxaa loo yaqaan "Nugaal". Hooyadiis waxaa la oran jirey Carra Seed Magan, Quraankana wuxuu ku bartay gurigoodii. Cilmigana wuxuu ka raacdya xer fadhiyi jirtey Nugaal; xarunteeduna ahayd dooxada la yiraahdo Casuura iyo Yaaheel.

Abbaaraha 1892kii wuxuu u kacay Maka iyo Madiina; waxay israaceen 13 wadaad oo ay isku xer ahaayeen, laba gu' iyo dheeraad bay Maka iyo Madiina ku maqnaayeen; 1895kii ayaa Sayid Maxamed ku soo noqday dhulka Soomaaliya, wuxuuna ka soo degey xeebta magaalada "Berbera" oo markaa muslin iyo gaalba aad loo deggenaa.

Waxaa la yiri markuu Sayid Maxamed doonniduu la socday ka soo degey ayaa Ingiriisku ku warsaday dekedda cashuur inuu bixiyo. Wuxuu ugu afceliyey "Adiga yaa cashuurtii kaa qaaday markaad halakan ka soo degtay?" dabaadeedna afceliyihii baa ku yiri gaalkii: "waa wadaad waalane inaka daa". Sidaa daraaddeed waxa Ingiriisku ku magacaabay wadaadkii waallaa.

DAGAALKII U HORREEYEY

1900kii ayaa Ingiriisku col lixaad leh soo qalqaaliyey si loo damiyo dabka halkaas ka baxaaya intaanu dhulka ku fidin, haddaba xabbaddii maalintaa la ridey waxay dhaceysay 20 gu' iyo intii u dhaxaysay.

Inta la hubo ama taariikhdooda la hayo, 41 goobood bay Ingiriiska ku kulmeen; kuwii ugu waaweynaa ama da-

gaalka xumi ka dhacay waxaa ka mid ahaa kuwan:

Afbakayle	waxay	dhacday	3-	5-1901
Fardhiddin	»	»	16-	7-1901
Beerdhiga	»	»	10-	8-1902
Cagaarweyne	»	»	17-	4-1903
Daratoole	»	»	18-	4-1903
Jidbaale	»	»	10-	1-1904
Ruuga	»	»	9-10-1913	
Dayuuraddii	»	»	1-1919	

Ingiriisku dagaalladaa wuxuu u qaybiyaa saddex duullaan oo mid waliba socdey dhowr gu', mid walibana lahaa tabo iyo xirribo gaar ah iyo xoolo loogu tala galay, in kastoo aan guul laga gaarin.

Dadka Soomaalida markay rumi run geyday wuxuu u kala jabay laba meelood; dad gaalka raacay oo garab iyo gaashaan u noqday iyo dad Daraawiish raacay oo jahaadkii la galay.

18 gu' markii dagaalkii socday, habeen iyo dharaarna laysku aloollaa, labada geesoodna lagu hoobtay, dad iyo duunyana lagu cayroobay, daraawiishina ku lugabaxsatay buuraha Ceerigaabo iyo arladaas badyarada Cadmeed ujeed-daa ayaa Ingiriiska arrini ku caddaatay, dabadeedna talo wuxuu ku goostay in Daraawiish dayuurado lagula dagaallamo mooyaane aan si kale waxba lagaga qaban karin.

1919kii bishii Jannaayo ayaa Ingiriisku Daraawiish kaga soo duulay cir iyo dhul, bad iyo barri intaba. Siddeed (8) dayuuradood oo ugu horreeyey waxay duqeeyeen Mirashi, Jiidali iyo Baran, meelahaasoo Daraawiishtu cal-qado ku lahayd. Ceeldheer meesha la yiraahdo ayaa lagu soo riday dayuurad siddeeddii dayuuradood oo ugu horreeyey ka mid ahayd, maalintii dambena Taleex bay ku duu-leen inkastoo bamkii waxba ka tari waayey.

Daraawiish waxay la ahaatay mar haddii hub aanay haysan iyo dayuurado lagula dagaallamo inay Nugaal iyo a-gagaarkeed ka guuraan oo u qaxaan dhinaca koonfur si ciidankoodu meel uga soo wada jeedo, maxaa yeelay Daraawiish xoog leh ayaa fadhiday webi Shabeelle iyo agahiisa oo Khaliif Sh. Cabdille madax u ahaa. Nin haray iyo nin itaal waayey mooyaane Daraawiishi waxay isugu tagtay Qorra, shiniile iyo horushagax, halkaasaana xaruntii degtey. Rag talo kama dhammaato, ciil horena waa qabeene, ciidan bay qalqaaliyen si rogaal loo celiyo. Iyadoo guuto lixaad leh laysu dumay, ambabaxna heegan loo yahay ayaa duumo, daacuun, fanto iyo furuq miduu ahaaba Eebbe weyne tac-luus ku fariisiyey. Raggii duullaanka u heeganaa, ama da-gaalka geli lahaa waxay noqdeen in taal iyo in tarabtarab u la'atay. Ingiriisku markuu taa ogaaday guuto camaaryaley ah oo Soomaalidii raacsanayd u badan buu ku soo bixiyey. Iyadoo Daraawiishtii tahay in la'atay iyo jiifta iyo in aan itaalba hayn ayaa colkaasi galay; kaasoo qalqaaladiisa, hubkiisa, raashinkiisa iyo wareegadiisaba Ingiriisku lahaa, waxaana Ingiriiska maamule uga ahaa Sir Archer, Soomaaliduna u tiiqiin Caarshe-dheere. Hase ahaatee ciidanka Ingiriis u da-gaallamayey wuxuu ahoo Soomaali soocan oo aan la tar-raxin. Colkaasu dad wuxuu helayna waa laayey, duunyo wuxuu helayna waa taabay. Xooluhuu helay waxaa ka mid ahoo geela la baxay Hagoogane, wuxuuna magacaas kula baxay : Ninkii geelaas ka saamigalayna kibir buu la hagoogtay, ninkii ka qadayna ciil buu la hagoogtay.

Labaatankii gu' ee dagaalku gumaysiga iyo Daraawiish ka dhex socday waxaa dhacay wax weyn, dad wixii la laa-yeey ama haasahaasihi ku lumay iyo duunyo wixii la dhacay ama daar burburay ama degel rogmaday, gabbal dhacay iyo waa beryey wixii guuto gelibaxaysay iyo faras weerar u taagnaa, qalinna luguma qori karo afna loogama sheekayn karo, lamana qiyaasi karo. Aan soo qaadanno gabay yar oo wax ka tilmaamaya wixii meeshaas ka dhacay. Waxaa

la weriyey Ismaaciil Mire iyo wadaygiisii Xaaji Maxamed Caww inay reer ku soo hoydeen. Qof dumar ah oo reerka joogtay ayaa Ismaaciil maagtay oo waxay ku tiri, "wiila-shaydii adaa laayey, awrtaan ku guuri jirey iyo arigaygiina idinkaa dhacay, wixii guuldarro i gaarayna idinkaa ii geystay". Ismaaciil ayaa hadalkii islaanta ka xumaaday oo garaysan waayey, maxaa yeelay wuxuu rumaysnaa inuusan wixii Daraawiish iyo dad kale kala gaarey isagu uusan u qoolmi karin. Dabadeed, isagoo wixii dhacay lama wada sheegi karee, wax ka taabanaya, wadaygiisiina gu halqabsa-naya wuxuu yiri:

Gelin dhexe xalaan Maxamadow geyrtay oo kacaye
Gam'ina waayey hadalkay i tiri gacallow naagtiyiye
Adigay gabley tiri markaad gaaska wadateene
Waxay tiri adaa igu gondolay garangartaan iile
Waxay tiri aday guridhigoo malihii gaadiide
Waxay tiri adaa gelengel tubay garayartaydiyiye
Waxay tiri guyaalkii adaa gaajo ii dilaye
Waxay tiri gurboodkii adaa geesuhuu dhigaye
Guhaaddeeda aan jirin balaan gabay ka soo qaado
Gumburo iyo Cagaarweyne iyo geedkii Daratoole
Goobtii Jidbaale iyo Xargaga guuldarradii joogtay
Gembigii ka dhacay Ruuga iyo gudurigii haagay
Gabooddeeda Beerdhiga wixii la isku gooraamay
Maydkii gabradey seerigay Good ku tumanaysay
Gawarkaad maraysaba laftaad galayaxaa mooddo
Ogaadeenka gaanka ah wixii geydho laga qaaday
Iidoor cayuun godan wixii gelin la weydaarshay
Shirshooraaha gudbani cayr wuxuu gorof la meertaystay
Garcas iyo Majeerteen wixii guuyo laga dhaarshay
Gob ninkii ahaan jirey wuxuu gibil madoobaadey
Giddigiis naflaa'iga wixii gobolba meel aaday
Deyniuradaha gowliyo wixii samada guuraayey
Dasrihiid gelgelintaa noqdiyo gebiyadii ciiray
Wixii guuldarriyo hoog ka dhacay dunida guudkeeda

**Gembigiyo jahaadkii arlada gaday wixii joogey
 Gaaliyo Daraawiish wixii uunka kala gaarey
 Keligey ma wada geysannine la isku geeryooye
 Geyigii rogmaday oo dhan baad guudka ii suriye
 Waxbana hay gurraynine dembaad galabsanaysaaye
 Gartaa maaha naag yahay inaad ii gilgilataaye
 Gashi kaama qabo oo ma layn gabannadaadiiye
 Gambana kaama furan baan u fili gulufaydeydiyiye
 Naa gefkiyo beenta daa yadan gelin godadkii naareede.**

Firdhadkii Daraawiisheed iyo wixii ka harayna waxay galeen Qarrijiqood, ugu dambaystiina waxay tageen go'ane limey oo ku taal webiga Shabeelle xaggiisa sare. Meel ay daraawiishi daar ka dhisto ama ay dab ka belbeliyaan waa meeshii ugu dambaysay, Sayid Maxamedna halkaasuu ku geeriyooday 1921.

GUMEYSIGA IYO TAARIKHDII DARAAWIISHEED

Daraawiishi markay jabtay, Sayid Maxamedna geeriyooday, gumeysigu wuxuu ku dadaalay inuu raadkoodii baabi'iyo si aan loogu dayan, taariikhdoodiina looga sheekaysan, dabadeedna wuxuu fidiyey taariikh aan raadlahayn iyo dicaayad been ah iyo xumakasheeg si aan tii oo kale waa dambe u dhicin. Wixii kutub, buugag, gabay, ama waaraaq ahaana waa gubey si aan wax raad ah Daraawiish looga arag.

Waxay duniyi hadba heer ahaataaba, waxay talo hadba geed harsataaba, afar iyo soddon gu' iyadoo laga soo warreegey geeridii Sayid Maxamed ayaa anigiyo naftaydu ku heshiinnay inaan taariikhdi Daraawiisheed guud ahaan baadi goobo, wixii maanso ahaana gaar ahaan u raadiyo.

Abbaaraha muddo sannad ah markaan wadey ayaa waa iga hor yimid laba dhibaato oo culculus.

1. Tan hore nimankii Daraawiish ka noolaa oo gabayadii inay hayaan lagu malaynaayey dhammaantood waxay noqdeen reer miyi saraar daaq ah oo magaalooyinka ka dheer.
 2. Tan labaad waxay noqdeen niman haaliyoobay oo fiig ah oo si ay kuugu golafariistaan adag tahay, inay wax kuu sheegaan daaye! Dabadeed waxaa lagama maarmaan noqday laba hal:
 1. Inaan helo xoolo aan ku meel maro.
 2. Inaan barto xeerka dariiqada Saalixiya.
- a) In kastoo dhawr jeer aan ka hakaday levajeclo daraaddeed, talo waxay iigaga ibabeeshay inaan iibiyo shan geel ah oo lacagtaan ka helo gabagaas baadidoonkiisa iyo baaristiisa jicsin iyo baadifad uga dhigto. Ilaal mahaddi weeyaane, taa-si waa ii meel martay.
- b) Waxaan u xeraystay koox wadaadda ah oo saalixiya ah si aan u barto xeerka iyo xeeladda dariiqada Saalixiya, iyana waa ii meel martay.

1955kii ayaan guntiga labada low geeyey, kitaabkana gacanta midig gashaday, Nugaal labadeeda daanna gees walba u qaaday, gugii dambana Hawd iyo Ciid baan wareegayey.

1959kii ayaan taabay taariikhdi Daraawiisheed inteedii badnayd, gaar ahaan gabaygii iyo goobihii dagaalka xumaa ka dhacay iyo gurigii Dariiqo wixii ka dhacay xumaan iyo samaan mid kastaba ha ahaatee; waxaasoo idilna waxay ku qorraayeen far Carabi ah. Wuxaan sugayey oo mas-kaxda ku hayey goorey noqotaba far Soomaali inay soo bixi doonto.

1971kii ayaa la unkay guddi afka Soomaaliga ka shaqeeyaa; markaasna waxaa ii muuqday inay lagama maarmaan tahay in gabayadii la habeeyo oo laysu duwo, taasuna waxay u baahatay in taageero la helo, maxaa yeelay waa hawl weyn.

1972kii, bishii Jannaayo, 4teedii, ayaan Axmed Faarax Cali (Idaajaa) ku heshiinnay inaan u yeeriyo, isna gacanta ku qoro gabayadii ina-Cabdille Xasan oo awel Carabiga ku qornaa, hawshaasina waxay nagu qaadatay 2 sano oo gow ah iyo afar bilood.

Gabayada buuggan ku qoran waxaa la ururshey 1954 -1974kii, wawaana laga qoray niman Daraawiish ahoo oo markii la marinaayay Xaruntii joogey, in kastoo maantay rag yari ka nool yahay. Raggaas magacyadoodii, meeshii aan kula kulmay iyo taariikhdiin aan is-aragnayba waa sida hoos ku qoran:

Magaca	Meeshii	Taariikhdiin
1. Cabdi-yaar Cali Guuleed	Buuhoodle	1955 & 58
2. Maxamuud Cilmi Faarax	»	»
3. Xaaji Maxamed Cawl	»	»
4. Xaaji Aadan Cawad	»	1957
5. Garaad Soofe Durraan	»	»
6. Gallaydh Cabdi Ismaaciil	»	»
7. Maxamuud Xoosh Dheere	»	1971 & 73
8. Saliid Baynax Aadan	Marqaan-weyne	1955
9. Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon	Laascaanood	1957 & 58
10. Faarax Baqardhe	»	»
11. Xaaji Maxamed Biixi Boos	»	»
12. Aw-Cabdille Ibraahim	Boocame	1956 & 73
13. Xaaji Axmed Aadan Surgo'	»	»
14. Cali Darmaan Garaase	Taleex	»
15. Warsame-geeldabar Ciise	»	»
16. Ciise-Fikad Faarax	Qardho	»

7.	Kaaji Cabdiraxmaan S. Max'd	Muqdisho	1959
8.	Nareed Duubi Deero	»	1963
9.	Nuseen-aabi Cilmi Xaasey	»	1973 & 64
10.	Caasha Shiikh Cabdille	»	1972
11.	Abokor Seed Cali	»	1972 & 73
12.	Aadan Aw-Yusuf Dhacdhaco	»	1973
13.	Aadan-Cawl Jaamac	Ayl	1973
14.	Soofe Cali Buraale	Muq.-Hargeysa	1965 & 73
15.	Maxamed Nuur Cali	Iskushuban	1964

Raggaas waxna waa geeriyoodeen, waxna god qarkiis ayay saaran yihiin, badankooduna Daraawiish bay ahaayeen xaruntii bayna ku dhasheen, kuna koreen, dagaalladiina goobjoog bay u ahaayeen.

Waxaad gabayada qaarkood ku arki doontaan cay fool-xun, hase yeeshee murti iyo taariikh ah; caydaa waaxid iyo wadar mid kasta ha loola jeedee. Maxaa keenay? Jawaabtu waxay tahay laba arrimood: Tan hore Sayid Maxamed wuxuu rumaysnaa Daraawiishna baray muslinka iyo gaalada dal iyo diin, dad iyo duunyo, mid kastaba ha ahaatee wax xiriir ah oo ka dhexayn karaa inayan jirin, sidaa daraaddeed wuxuu Daraawiish ugu guddoomiyey ninkii gumaysiga la dersa ama la daawa leh ama taageera in la caayo oo la cambaareeyo, bal inuu ceebayntaa waxa ku qaatoto aina dadka xaggiisa ka cadhoobo.

Tan labaad rag coloobey cay, aflagaado iyo hadal xun oo la isu diraa waa lama huraan. Haddeynnuse gabayadii Soomaalidii hore isu marin jirtey gaar ahaan u eegno ama ummadaha kale gabayadooda guud ahaan u eegno waxaynu ka garaneynaa caydu iney murtida ka mid ahayd, balse arag ama warayso gabayada la qoray ee Carabtii isu marin jirtey oo diiwaanna fara badan haddan ka buuxa.

HABKA BUUGGU U QORAN YAHAY

Waxaa la og yahay in gabayga Soomaalida xaraf xarfaha alifka ka mid ah lagu tiriyo, hadduu ka leexdana deel-qaad yahay ama xeerkii gabayga ka baxaayo, hannaankiisuna xumaanayo. Haddaba, buugga waxaannu u qorray alifka Soomaaligu siduu isu xigo. "A"da iyo 21ka (shibbane) Sayid Maxamed waa ku gabyey "KH"da iyo "Y"dase ma helin mana maqal, waxse laga yaabaa inuu ku gabyey oo ay lumeen.

Gabayada Diiwaanka ku qorani waxay ka kooban yihiin 120 gabay oo Sayid Moxamed mariyey iyo 16 gabay oo rag kale mariyey, gabayada Sayidkana xiriir la leh.

Waxaannu ku dedaalney inaannu wixii noo suuragalay oo magac dal, dad ama duunyo ahaa laqbayno ama tilmaan gaaban ka bixinno.

FIIRO GAAR

Waa inaan loo malayn gabayadii Sayidku mariyey inay halkan ku idil yihiin; waxaa jira kuwa badan oo magacyadoodii iyo ulajeeddadooiba la hayo oo aan wax yaqaan la helin, welina la baadi doonaayo iyo kuwa lumay.

Waxaa jira gabaya badan oo dhawr tuduc laga helay, meel laga doonana aan la ogeyn; sida loo malynaayana dadkii qabtay ama yiqiin adduunka way ka tageen. Sidaas daraaddeed waxaad buuggan ku arki doontaan, gabaya aan dhammayn. Haddaba, iskuma ladin ee meel aan u raacno ayaannu garan weyney. Sidaa daraaddeed baadi doon baa furan.

AFEEF:

Haddaad aragtaan gabay siduu ahaa aan loo qorin ama sijeddadiisu siday ahayd aan loo werin, eexo nagama aha ee aqoon baa sida noqotay, horayna waxaa la yiri "Eebbow cexana ha nagaga tegin, aqoondarrina ha nagu cadaabin", maad hagaajisaanna waa idiin furan tahay.

Waxaannu gabayada u soo qorray sidii aannu Daraawiishkii uga maqallay, kamana tegin tuduc gabay ah oo Sayid Maxamed mariyey, maxaa yeelay, waxaannu u daneyneyn murtida, taariikhda Soomaalida iyo nolosheeda ee uma daneyneyn qof aan dunida maanta ku noolayn oo gabayga lagu xusay ama wax qabiil la yiraahdo oo aan maanta jirin, dadka Soomaaliduna ka bogsoodeen.

Hase ahaatee waxa jira dhawr gabay oo Buuggan laga reebay iyo dhawr luduc oo gabayada qaarkood laga saaray lana filaayo iney buugga dambe ku soo baxaan. Sidaa iyo akhris wanaagsan.

Shiikh Jaamac Cumar Ciise

Xamar 30-12-73

Kuseenow(1) caaqigu kaama boco, idam
Ha lagu aqalo duca san baan, ku s alhriyaaye
Ukuni waaya nee joog, nijohnaas jummaad (shayee)

(1) Waaqan si sox jariyay labdi. Citi Gorlaed oo loo xilmi (Gobollayn) oo Heer shabeex, -marka thortaa xasan, belay gelleyya oo kastelli lagu qabey, xilmiya leku nafsiid yidhi jirayya in.

Waaqan si sox jariyay labdi. Citi Gorlaed oo loo xilmi (Gobollayn) oo Heer shabeex, -marka thortaa xasan, belay gelleyya oo kastelli lagu qabey, xilmiya leku nafsiid yidhi jirayya in.

He had been a member of the Communist Party since 1925, and had been a member of the Chinese People's Liberation Army since 1949. He was a member of the Chinese People's Political Consultative Conference and the Chinese People's Democratic League.

Gabayada ku socda xarafka

A

FIREBREAK

Sayidiki kastiyey may
va hadar og magacya-
go san vat yaqsan lo
kunya jasay

XUSEENOW CAQLIGU KAAMA BAXO*

(Afbakayle)

Dagaalla badan baa Ingiriis iyo Daraawiish dhex maray. Ingiriisku wuxuu doonaayey inaan dhaqdaqaqa Daraawiisheed dhulka ku fidin, daraawiishina waxay dooneysey inaan Ingiriisku dhulka ku xididdaysan, labada dhinacba si daran baa dagaalkii loogu hoobtay, dadkiina wuxuu u kala miirmay: Nin Ingiriiska la jira oo moodaaya inuu dan u yahay, iyo nin daraawiish noqday oo jahaad u guntadey iyo nin duunyadiisa dhaqanaya oo aan duniba bar ka ogeyn. Arrintii oo sidaas ah, ayaa Ingiriisku niman Soomaali ah Sayidka ergo ugu diray: Nimankaasoo ujeeddadoo du tahay Ina-Cabdille Xasan inay kula doodaan dad Islaam ah inay yihiin, dadkooda in la laayo iyo duunyadooda in la dhaco aaney bannaanayn. Isagana waxay la ahayd, mar hadday aqdaamo Ferenji yihiin, inaanay diintu nabad gelineyn, markaa isagoo ka warramaaya dhibihii loo geystey, tilmaamayana goobihii laysku helay, caddaynayana doodda nimankaasu u keeneen wuxuu ka qabo, ayuu gabaygan tiriye. Waxaan ku tirshey Ayl ama Ilig 1905 sida lagu wado.

**Xuseenow⁽¹⁾ caqligu kaama baxo, idam Ilaahaye
Ha laguu aqbalo duca san baan, ku u akhriyaaye
Ifkana waaya noo joog, nimaan aaminaad tahaye**

* Wuxaan ka soo guuriyey Cabdi Cali Guuleed oo loo yiqiin (Cabdi-yaar) 1955. Hase ahaatee, markii dambe waxaan helay gabayga oo xaruntii lagu qoray, wuxayna isku ujeeddo yihiin gabayga 4d.

1) XUSEEN: Xuseen Dhigle: waa ninkii gabayga Sayidka naawili jirey, wuxaan lagu tilmaamay nin fahmo badan, Sayidkuna isaguu ku halqabsan jirey, wuxuu ku dhintay Gindhir 1923.

**Haddaad umaaddo waan ku u hubaa, ina uduu khayre
Asaxaabihii baad u tegi, udugga weynaaaye
Irdihii jannada inaad ka geli, waa ogsoonahaye **UX****

**Hawl kalana waa eray yaraan, kuu erganayaaye
Alla igama qaadow adaan, kala illaaweyne
Eedaanka maqal waa salaad, loo addimayaaye**

**Ilaahi abuuraba kuwii diiday, amarkiisa
Ambiyaalihii iyo kuwii, owliyada caayay
Asxaabtii dariiqada kuwii, awlaxa u qaaday**

**Ikhyarkooda nimankii kufriga, ugu adeegaayey
Aan lagu igraahine kalgacal, ugu abraaraayey
Kuwii ubad nasaaraad noqdee, ferenji aanaystay**

**Nimankii amxaara u kacee, Adarinuu guurey
Oo Aw-Cabbaas⁽¹⁾ diley, dadkaan eddi kala gaarin
Oo uunka kala fiijiyee, kala irdheysiyyey**

**Nimankii amxaara u kacee, adarinuu guurey
Oo Mililikh⁽²⁾ aabbe u yehee, u arrin qaadaayo
Oo xabashi eegi u noqdee, u ololaynaayey**

**Ingiriiska nimankii wadee, nagu aseebaayey
Afbakayle⁽³⁾ nimankii kufriga, uraya noo keenay**

1) AW-CABBAAS AW XUSEEN MUUSE: Wuxuu ka mid ahaa kooxdii Sayid Maxamed Maka u raacdya; ka dibna Daraawiish buu noqday waxaana lagu diley shirqolkii gurdumi.

2) Waa boqorkii Xabashida u talin jirey 1868-1913.

3) AFBAKAYLE: Waa goobtii ugu horreysey ee Ingiriis iyo Daraawiish ku dagaallameen 1901, waxayna ka dhaeday meel Laas-Caanood 40 Mayl dhinaca galbeed ka xigta.

Ee oodagooyiyo (1) na dhigay, aydii daratoole (2)

Nimankiiikhwaankii jaree, aabiga u laayey
Bagga ehelukhavrkaa warmaha, kala ajoon waayey
Oo umal daraaddiis girliga, ugu afuufaayey

Idilkoodba nimankii dagaal, iigu imanaayey
Nimankaan inkaaree madfaca, ololi ii haystey
Ee ubaxcaddaydii hartiga, oofsta kaga joojay

Nimankii iniinaha ka dhigay, ilig (3) wixii joogay
Ee Eerago (4) iyo Batalo (5), igu uquumeeeyey
Ee omoska Beerdhiga (6) tukaha, igu ormaysiiyey

Nimankii ayaantii Gumburo (7), oboda ii dhiibay
Ardaashii Jidbaale (8) i heshee, igu unuun goysey
Nimankii uluuf iyo uluuf, igu agoomeeyay

1) OODGOOYE: Waa dooxo magaalada Laas-Caanood ka hoosaysa; waxaa ka dhacay dagaal dhex maray Ingiriis iyo Daraawiish 1901.

2) DARATOOLE: Waa balli caan ah oo ka mid ah toddobada balli ee Haraxagarrey.

3) ILIG: (a) Ilig-daldala waa gacan badda gala oo Ayl 60 mayl dhinaca koofur-galbeed ka xiga. Daraawiish baa qalcad dagaal ka dhisatay 1905.

(b) Balli ka mid ah ballida loo yaqaan Haraxagarrey.

4) EERAGO: Waa tog weyn oo hawd ka soo rogmada oo ku soo biya shuba Mudug.

5) BATALO: Waa balli toggaa eerago bartamiiisa ku yaal.

6) BEERDHIGA: Waa goobtii saddexaad ee goobihii waaweynaa oo Ingiriis iyo Daraawiish dhexmaray. Waxay ka dhacday meel la yiraahdo xodayo 1902.

7) GUMBURO: Waa buuro 44 mayl Wardheer xagga bari ka xiga. Waxaa ka dhacday dagaalkii Cagaar Weyne 1903.

8) JIDBAALE: Waa goobtii shanaad ee Daraawiish iyo Ingiriis dhextartay, waxayna dhacday 1904, waxayna ka dhacday dhoodida Nugaaleed-bartamaheeda, meel Laascaanood waqooyi ka xigta.

Nimankii adduunkaygii dhacay, ariyo geeliiba

Anigoo islaamaba kuwii, ii arxami waayay

Nimankaan Ilaahow lahaa, eyda iga doono

Abaalkayga nimankii ba'shee, ii istixayn waayey

Ahabtiyo ergeyntii kuwii, lagala ayn waayey

Nimankii ijaabada ka tegey, aakhiru sabanka

Nimankii iblays nagu diree, naga ajoon waayey

Nimankii arlada Eebbahay, naga ugaareeyey

Nimankii awaaraha buska leh, nagu eryoonaayay

Nimankii abaartii Caleed, bari na aadsiiyey

Argalkiyo rasaastii kuwii, nagu igbaaraayey

Ee urugadaan qabiyo ciil, igu abaadsiiyey

Nimankii ilmada iga qubee, oohin iga keenay

Nimankaan ku alaladay markii, uunku wada jiifay

Nimankii ajuurada cunee, iibkii ii bixiyey

Nimankii intaas nagu falaan, na asaraareynin

Waxba yey addoomaha Ilaah, nooga aargudine

Waxba yaan aduun layga siin, ilintidaydiye

Utuntayda waa heli haddaan, iilka lay dhigine

Araraha intaan marhayey, igu arkaayaane

Maruun baan sidii aar libaax, oodda soo jebinne

Ashtakooda'aa iyo warqado, ku andacodaaba

Mar haddaan shareecadu aqoon, nimanka Iidoora

Ashahaadadoodiyo ma rabo, ina wallayntooda

Mar haddaan wadaad aayad diin, ila ekeynaynин

Amaan aniga lay oran karayn, tanu ahaan mayso

Allow yaa af lama daaliyee, iga asluubeysta.

— 2 —

DHURWAA ARIGA EEBBAA LEH*

Jeerkii xarunta Daraawiishtu degganayd Ayl iyo Ilig meel bannaan ah oo la yiraahdo Gelingaalle ayaa dhowr gabdhood waxaa loo dhiibey ari tira badan oo la damacsanaa in loo qaybsho niman daraawiish ah oo madax ah; hase yeeshee dhurwaa horor ah ayaa gabdhihi maare iyo maakhad uga waayeen. Gabadhii gabdhaha ariga ilaaliya madaxda u ahayd baa Xuseen Dhiqle oo ragga dariiqada ka taliya ka mid ahaa u tagtay, oo waxay ku tiri arigii wa-raabaannu uga taag la'nahay, intaanu dhammayn miyaanay habboonayn in si uun loogu taliyo. Xuseen isagoo ujeed-dadiisa weyni tahay in hadalkaasu faaso si wax looga qabto ayuu ku yiri gabadhii, dhurwaaga waxaad ku tiraahdaa:

**Dhurwaa ariga Eebaa leh
Eebbiyo astaadkaa leh⁽¹⁾
Oo niman dableyaa leh
Oo niman ku dili baa leh
Waa niman Daraawiisha
Gaaciymataan baa leh⁽²⁾
Geeraarshihii baa leh⁽³⁾
Laba ilma-garaadaa leh ⁽⁴⁾**

*) Waxan ka qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil dhoon.

1) ASTAADKU: Waa Sayid Maxamed C. Xasan ama Sayid Maxamed Saalax oo dariiqada Saalixiya madax u ahaa, Sayid M. C. Xasanna Sheekhiisa ahaa.

2) GAACIYAMATAAN: Gaaciymataan Faarax wuxuu ahaa farsama-dhaarigii daraawiishta.

3) XUSEEN: Xuseen Faarax "Dhiqle" waa ninkii gabayga Sayidka naawili jirey, waxaana Jagu tilmaamay nin fahmo badan, Sayidkuna isaguu ku halqabsan jirey. Wuxuu ku dhintay Gindhir 1923.

4) LABA ILMO-GARAAD: Ilma Garaad Cali.

Cabdulco Suldaanaa leh (¹)
 Carab galacya dheer baa leh (²)
 Cumar dabagabooyaa leh (³)
 Joofey Jiriidh baa leh (⁴)
 Inantii caddayd baa leh
 Cawraladabey baa leh
 Suubbanaan samrayn baa leh (⁵)
 Samawadoo ka daran baa leh
 Yaan gamas laguu qarine
 Gablamow iskaga leexo.

—oOo—

— 3 —

XUSENOW OQOON XUME*
JAWAABTII

Sayidku markuu gabaygaas maqlay usagoo u doodaaya dhurwaagii wuxuu yiri:

Xuseenow oqoon xume, erey baan ku leeyahay
Awal hore haddaad tiri, Eebbaa adduunka leh
Eeggana maxaw tiri, annagaa aryowga leh

*) Arag gabaga hore.

1) CABDUL: Cabdul Suldaan Cilmi Xaasey. Waxa diley Ingiriis, waxaana lagu diley Ceeldheer 1919.

2) CARAB: Waxaa loo malaynayaa Carab Maxamed Ciise.

3) CUMAR DABAGABOYE: Kuray aan weynayn oo dariiqada joogey buu ahaa ee gabayguun baa iska qabsaday.

4) JOOFEY: Waa Darwiish la oran jirey Joofey Cali Jiriir.

5) SUUBBAN: Waxay ahayd Joofey Cali Jiriir afadiisii.

Inaad laba aflaysaa, ma ansixi karaysaa
 Ma alloo kalaad tahay, mase waa ka adag tahay
 War maadaa ardaalyahow, arsuqeysa celin kara
 Adba waa ku uumaye, maanaan abuurrayn
 Mase anijo adigaa, Eebba weyne kala xiga
 Ayaantaan afura helo, maxaad uga umleysaa
 Illey waa Ibraahiin, aaqiba ku diinkiis
 Mase waa ogaadeen, aflagaaddadiisii
 Mase waa Iljeex⁽¹⁾ iyo, umuurtuu ku kici jirey
 Gaacyoo aboodiya, ma aabaan ka leeyahay
 Haddii uu islaan yahay, Ingiriis ma aadeen
 Oo inamadiisii agoon, uguma taliyeen
 Cumar waa abootee, miyuu ii olmomayaa
 Joofeyga odagan, miyuu orod holaayaa
 Cabdul ceba koley tahay miyuu aalad leeyahay
 Inta kaloo aad sheegtana, waa oorya naaga ah
 Adigana urruufyahow, anigaaba kaa adag
 Aawiyo Majeerteen, waa ina adeerkay
 Tan iyo aamanuudii, Ilig⁽²⁾ baan fadhiyi jiray
 Abtirsinyahayguna, waa reer Ugaadh Cumar
 Adigana adoogaa, Ubataaluu⁽³⁾ lahaan jiray
 Haddaad aamin doon tahay, orod aayar iga guur
 Haddii kale ha oyine, adkaysaan ku leeyahay

—oOo—

1) ILJEEEX: Xuseen Yuusuf Xirsi Dalal, wuxuu ka mid ahaa raggii abaa-bulay shirqoolkii Gurdumi.

2) ILIG: Waa gacan Badweynta Hindiya gala oo xeebta Ayl ku yaal; wuxuuna caan ku yahay "Ilig-daldala".

3) UUBATAALE: Waa ceel ka mid ah toddobada ceel ee Doollo loo ya-qaan.

— 4 —

RAGGA AYL U KACAYOW*

Waxaa la weriyey guyaa shii Daraawiishi fadhiday Ayl iyo Ilig, xaruntiina Gelingaal ka waabnayd ayaa Darwiish la oran jirey Aw Jaamac, ragga daarta Daawad hayana ka tirsanaa, will uu dhalayna daraawiishta u hagaajiyoo "banaatiikhda" ka xumaata, buntukhuu hagaajiyana inuu qaalil geel ah ka qaato Sayid Maxamed u xukumay, Aw Jaamacna xoolaha dhaqaaleeyo, Sayidkuna ari fiican sii-yey ayaa laba hal oo gabaya tirihey oo wuxuu yiri:

**Astaadkiyo Ismaaciilba waa ururin doonaane
Arsuqayga Eebbaa hayee adarka ii buuxi.**

Kaddibna waxaa lagu xujeeyey inuu arigii wada qashay oo damacsan yahay inuu Daraawiish ka tago. Daba-deed Sayid Maxamed wuxuu u mariyey gabaygan.

**Ragga Ayl u kacaayow farriin aada iga geeya
Aw Jaamac dhaha aakhiriyo Eebbe ha illaawin
Nabsigaan ayaan soo dhaxayn adigu haw yeeran**

**Uquubiyo inkaar aadan qabin abid ha soo jiidan
Nin ikhwaanahoo kula arrimin maqal akhbaartiisa
Halkii kuu ekaad adigu tahay anafo haw yeelin**

**Arrinkaad waddaa waa hunguri ababadiisiye
Uurkaaga uun dhereg la doon waa allow sahale
U adkayso gaajada wadaad aqilaad tahaye**

*) Waxaan ka qoray Aadan Cawl.

Arigaaga dhaqo cayri waa taad abuur garane
 Adarka ha ku ridin koolahaad ku amranaydeene
 Adduunyada ku tacab maanta waa aakhiruu sebene

Astaadkiyo Ismaaciil wax ku ururin maayaane

Arsuqaaga Eebban hayee axanka hays dhaafin.

—oOo—

— 5 —

NIN AQDAAMO FERENJI AH*

Xaashidii musuqmaasuqa ahayd ee la yiri waxaa soo
 diray Shiikh Maxamed Saalax oo Daraawiish lagu canbaa-
 reynayey markii la keenay xaruntii oo taal Ilig dadkii oo
 dhanna loo akhriyey, su'aal Sayidka laga weydiyey oo la
 yiri maxaynnu ka niraahnaa? wuxuu yiri:

Nin aqdaamo ferenjiya maantiyo abuurriin

Ama aaladduu sida ama awrtabuu rara

Ama ariga buu qala ama laba ugaarsada

Ama uba ilaalaamama urka kala jira

Ashahaado beeniyo islaannimo ha lagu dhaqo

Ilaahayna nama oran anna ma oggolaan karo!

—oOo—

*) Waxaan ka qoray Cabdi Warsame.

BAGGA AXI U YACAYOW

— 6 —

SAW MA AHA*

Muslin iyo gaalba dadkii Sayid Maxamed Cabdille Xasan ka gees ahaa waxay ku tilmaameen inuu dawgii sharciga ka tallaabsaday oo dil iyo dhac u bareeray dad wixiisna xalaalaystay. Haddaba isagoo ka warraamaaya naftiisa iyo ujeeddadiisiiba xagga islaannimada, Ilaah aqoonta, iyo xagga jahaadka, aftahamada, deeqda iyo xagga walaalnimada ayuu gabaygaan mariyey.

**Nin Ilaah yaqaan oo sharciga, ku isticmaalaaya
Ashahaado loo qoray nimaan, kala allaaweynin
Oo aan ankirahayn xaq waa, la oggolaadaaye**

**Nin salaadda awqaadda faral, u addimoonaaya
Oo dagada oofinahayoo, ugubka dhiibaaya
Oo aan afurin soonku waa bilaha iideede
Aduunyadiyo xoolaha ninkii, aragtii dhiibaaya
Oo inuu ohey yiraa, ka istixyoonaaya
Oo aan bakhaylnimo abkiis, lagu ishaareynin**

**Nimaan diinta aafu u geleyn, aakhiruu sebanka
Oo aan amxaarada sidii, obo u yaacaynin
Oon gaalka ooradu ku taal, u askaraynaynin**

**Nimaan abuurka Soomaaliyeed, ka anfi taageynin
Oo aan ajuurada kufriga, ugu adeegeynin
Oo aan ardiga beesadeed, u ashtakooneynin**

*) In kastoo aan niman kala duwan ka dhugsaday haddana gabaygan waa ka qoray Xaaji Maxmed Cawl Ileeye 1956 oo ka mid ahaa raggi xarunta ku koray waxna ku bartay. Wuxaan kula kulmay ceelka la yiraahdo Dhallaamo-cune oo degmadaas Buuhoodle ah

Nin jahaad ohoominahayoo, ubaxa loo saaray

Ingiriiska eygaa ninkii, ugu uneexaaya

Oo libin ajri leh soo heloo, or iyo geeraar leh

Nimanyahow aqoonxumadu, waa ardaalnimo e

Asaraar ma fiicnee runbaa, lagu arooraaye

Ninkii aynigaa lagu yaqaan, aw islaan ma aha?

* * *

Shir aguugay waayeel abyamay, tala ashaaddowdey

Irda jiqa albaabo isku xiran, eel la bixin waayay

Xaajadaas afraha duubatee, loo olmami waayay

Nin aqoon leh aw iyo haddii, odaya loo saaro

In kastoo ayaan iyo ayaan, lagu aloollaado

Ninkii maalintaa ka arrinshaa, aaqil aw ma aha?

* * *

Wiiwiida qaylada haddii, uubatadu yeedho

Sangootida ilwaadda leh haddii, agabta loo qaato

Awaaraha buska leh maalintuu, Xamar abraaraayo

Maantii warmaha oofta iyo, adhaxda lays gooyo

Maantuu aboodigu ku lalo, ubaxa loo daadshay

Maantii isaayhu ka dhaco Idil dagaalkeeda.

Maantii fuluu naga ordoo, alabasoo rooro,

Maantii raggaan loo ileyn, naga ugaaroobo,

Mantaa ninkii aarsan sow, aarka dhacay ma aha?

* * *

Nimaan edebdarrooneyn xil, waa laga ajoodaaye

Aflagaadda aan jirin nimaan, kuula imaneynin

Oo kaa asluubanahayoo, kaa istixyoonaaya

Ab uu yahayba aadniga ninkii, same ekeynaaya

Abtirsinya kii xigay nimaan, iniq u dheeraynin

Addoomaha Ilaahay nimaan, kala irdhaynaynin

Ninkii aamusoo shib ah haddii, eray xun loo geysto
 Aan kula akeekamin intuu, urur ku soo joojo
 Aan xaaja aawgeed la gubay, ubucda jeexaynин

Anfaaciga adduunyada nimaan, ku anfariiraynин
 Oo xeeryo soor lagu akhatimay, ibir ka yeelaynин
 Oo sida ardaal wax u cunee, alam ka siineynin

Intuu aqalka baanjeeyo, nimaan aradda guulguulin
 Aagaanta ciirtaa nimaan, aaska dhiganaynин
 Oo aan qumbaha awdanoo, ilaxirkow jiidan

Aaqibadii loo galoo nimaan, kala illaaweynин
 Oo kuu iksaan fali intuu, edeg adduun joogo
 Oo aan abaaldhaca aqoon sow, ikhyaar maaha?

* * *

Ari badan lo' iyo geel intii, mulug adduunyaada
 Ugub dhalaya qaalmaha umulee, laga unuun gooyey
 Eeraan fardood iyo gammaan, aradka duulaaya

Aqal weyn aroos bilic leh oo, ilaxir loo yeelay
 Inan quruxsan oo lagu ashbahay uunsi iyo khayli
 Oo qool asliya loo gashoo, jalamtu edaami

Nasteexiyo wanaag iyo ninkii, ilindi kuu keenay
 Umuurtii aad leedahay ninkii, kuu abaynaaya
 Adduunka iyo aakhiro ninkii, kuu aslaaxinaya

Ninkii maalintaad iillaan tahay, aana kugu qaata
 Oo aan abaarahakan dhacay, oodda kugu jiidin
 Itaalxumana aan kaaga tegin, sow ikhwaan ma aha?

—oOo—

— 7 —

ISMAACIIL MIROW*

Ismaaciil Mire oo guuto Daraawiish ah oo korjooga ah
 tu haysta buurta Ceeldhaab dhulkana wax degma ah aan la-
 gu ogeyn ayaa ilaalo diray, dabadeedna wuxuu ogaadey iney
 tahay degma Daraawiishta dakana ka qabtay oo guban ka
 soo baxday. Kolkaasuu Sayidkii wuxuu u diray gabay far-
 riin ah oo wuxuu yiri:

(A)

Aabbow xaqeygii ma deyn, igana duugowye
 Nimankii ikhwaankii dilaa meel dhow soo degaye
Dabka xalay Badweyn iiga baxay, waan ku diirsadaye
 Danteyna maaha inaan daayo oo, dib uga labmaaye
 Raggii aan la dibad meerii jirey doorki laga laaye
 Kolkii shalay Ammaan laga diley dib isu laabeene
 Waa daaluqsaday Xaashigii ugu da' weynaaaye
 Ducaaliyo ma wadin Jaamac-cudur, iney danbeeyaane
 Koley Habarey dooxdaan Ilaah, deeqi waa badane
Duullaanka may soo baxshaan, degey kufarkiye.
 Gabagaa Sayidkii marku maqlay, waxaa u muuqatay
 hadalkaasu inuusan Ismaaciil ku habboonayn, oo uu dadkii
 kala didiyey, dabadeedna wuxuu jeediyeen canaan waayee,
 wuxuuna yiri:

Ismaaciil Mirow⁽¹⁾ taladu waa, eyddin kaa maqane
Maandhow umuurtaadu waa, ababa'deediye
Maandhow adduun wuxuu ahaan, waadan idihayne

*) Wxaan ka qoray Aw Axmad Aadan Surgo.

1) ISMAACIIL MIRE: Wuxuu ka mid ahaa ammaan-duulayaashii Ciidammada Daraawiishta, wuxuu kaloo ahaa raggii dagaal iyo duullaanba wac-daraha dhigay, goobaha intoodii badnaana galay.

**Maandhow aqoonxumadu waa, ku ambinaysaaye
 Maandhow ninkaan edeb lahayn, waa allow sahale
 Maandhow aqliga hayska lumin, Eebbahay magane**

**Maandhow raggi aakhiraad, igu ohomsiine
 Maandhow sidii ibilka way, ololineysaaye
 Maandhow waxaad igu akhriyi, uurkutaallada e**

**Maandhow ikhwaankii ma deyn, urugadiisiiye
 Maandhow alleylkii dhaxaan, alaladaayaaye
 Maandhow ilmada hayga qubin, kaa afeeftamaye**

**Maandhow nin umal saaqayoo, ururxun baan ahaye
 Wuxaan awlaxuu rabinayaa, aarsi dirireede
 Maandhow awaal dagatay baan, aawilahayaaye**

**Maandhow Ducaaliyo⁽¹⁾ Ammaan⁽²⁾, waayey
 araggoode**

**Maandhow kuwii iga ajalay, waa orkaa bixiye
 Aniguba ayaamaan lahaa, ha isallaaweeene**

**Maandhow abaabaan ku wadi, abadankeygiye
 Maandhow dadkaad eriday baan, ururinaayaaye
 Maandhow "oooh" baan oran sidii, aaran baadiyahe**

**Maandhow intay iigu iman, odayadoodiye
 Maandhow iliilahakaney, awr ku soo furiye
 Maandhow berrey soo ekaan, ari sidiisiye**

**Maandhow iksaan lagama tago, eed haddaad faliye
 Maandhow ninkaad iniqdo waa, ku oggolaadaaye
 Maandhow haddaan inama raro, way i aaminiye**

**Maandhow idday waxaan ku bogan, waa irdha la'aane
 Maandhow ninkaan aa'i waw, aamusahayaaye
 Aflagaaddadaadaan ka biqi, inay ogaadaane**

1) Ducaale wax yaqaan lama helin.

2) Ammaan Axmed Aadan.

Nin addinunya foofsuds haddaan, unka laga waxyo
Bulgaaxar (*) agresivo haddan. Awdal (**) yuxuu

Maandhow sidii aarka dhici, waw ilgalaclayne
Maandhow ilaaq baan ku wadi, aarankaan diliye
Maandhow ku eersaday hadday, iga ufoodaane

Maandhow ugaadhaba xirkaa, laga agloodlaaye
Maandhow urtaan mari sidii, adamaddoonkiye
Maandhow arbaha hayga didin, oofataan ahaye.

— 8 —

JIDKA ADARI LOO MARO*

Guyaashii dagaalku ka dhex socdey gumeysigii Ingisku madaxda u ahaa iyo Daraawiish, dagaalkiina dhulka Soomaalida gudihiiisa gees walba ugu fiday, ayaa dad badan oo Soomaaliya gumeysigii raacay iyagoo weliba u a-deegaaya. Markii weerarkii, gabagabihii iyo dooxatadiina badatay nabad gelyadiina geed dheer oo aan laga soo rogi karin lagu laalay, Daraawish iyo dad intiisa kale ay noqotay afxumadii iyo edebdarradii tardhaافتay ayaa Sayidku gabaygakan tiriay. Usagoo dadka colka u ah u gooddiyaaya, ama Daraawiish ku guubaabinaaya dagaal iyo aargudasho una tilmaamaaya dadka uu doonaayo in lagu duulo ama waxyeella loo geysto, gaar ahaan Ingriis iyo Amxaaro iyo dadkii raacay, wuxtuu yiri:

Xuseenow ikhwaan baynu nahay, tur ka soo baxaye
Allaa igu ogoo waan rabaa, aaynigaad tahaye
Oroh kalena waa eray yaraan, kuu erganayaaye

*) Waaan ka guuriyey Cabdi Axmad Tuuhe.

**Wax alifka lagu qaadayaa, aayadaha diine
 Waa kuu iftiimeyn sidii, oogta waaberiye
 Afar halaan ku alaladay, balaan adiga kuu sheego**

**Haddii aanan Majeerteen sidii, ari u iideynin
 Ararsamiyo Iidoor haddaan, iranka loo qaadin
 Oo aanan irbaha dheer ka jarin, eyda reer Hagara**

**Awlaxa haddii aanan la dhicin, niman Ogaadeena
 Nin ankiray shareecada haddaanu, eedin taladiisa
 Kii oroh xumaan jiray haddaanan, aabbe kaga yeerin**

**Ololaha colkaan wado haddaan, laga ashaatoobin
 Jidka Adari⁽¹⁾ loo maro haddaan, laga ugaaroobin
 Meesha iyo Iimey⁽²⁾ haddaanan, weerar ku ekaynin**

**Ilka dheere⁽³⁾ iyo Luuq⁽⁴⁾ haddaan laga awaaraynин
 Ajiga Waama joogow haddaan olol ku soo gaarin
 Adduunyada haddii aanan ka shabin, taniyo Aw-dheegle⁽⁵⁾**

1) ADARI: (Herer), magaalo ka mid ah kuwa ugu filka weyn dalka Soomaalida, Taliska Axmed Gurey waxay u ahayd Xarun. Xagga Islaamkana horukiciisa caan bay ku ahayd. Waxayna ka mid tahay dalka Soomaalida ee Itoobiya maamusho.

2) IIMEY: Waa buur go'an oo ku taal webiga Shabeelle xaggiisa sare, Daraawiish baa degtey 1920 oo ka dhistay laba daarood oo dagaal, waana meeshii Sayid Maxamed ku geeriyoodey, laguna duugey.

3) ILKADHEERE: Waa tuuilo webiga Weeb la yiraahdo ku taal oo Lebihilindi iyo Hilamadow u dhaxaysa, jeerkii horena xeri fadhiyi jirtey.

4) LUUQ: Waa magaalo caan ah waxaa loo yaqaan Luuq-Ganaane, waxayna ku taallaa Webiga Ganaane bartamiiisa.

5) AW DHEEGLE: Waa magaalo Webi Shabeelle ku taal oo u dhaxaysa Afgooye iyo Jannaale.

Nin adduunya foofsada haddaan, uunka laga waayin
 Bullaxaar ⁽¹⁾ agteediyo haddaan, Awdal ⁽²⁾ yaacin
 Ooryaha Amxaaradu haddaanay, Cadan ka awlaynin

Ingiriiska eyga ah hadduusan, baqe ku aynfaadin
 Goortaan awaawiyo hadduusan, oogsan oo cararin
 Agabtiyo haddii uusan qubin, aaladdiyo seefta

Haddii aan islaaxii Berbera, ⁽³⁾ lagu abaaroobin
 Oo anan albaabada qufulin, ilaxirkii daarta
 Oo ayan eber noqon kobtii, la istareexaayey

Igarriyo ⁽⁴⁾ haddii aanu rag kale, aakhirow hoyannin
 Oo aanan sidii aar libaax, wax u unuun goynin
 Soomaaliyoo idil haddaan, laga imiil qaadan

Ab uu yahayba aadmigu haddaanu, eeratuu diririn
 Oo aanan u aargudin raggii, naga afdhowraayey
 Allaylehe Islaan baan ihiyo, umalku waa beene

—oOo—

1) BULLAXAAR: Waa magaalo fil weyn oo ku taal xeebta u dhaxaysa Berbera iyo Seylac.

2) AWDAL: Waa magac waayadii hore la oran jirey Seylac.

3) BERBERA: Magaalo fil weyn oo ku taal xeebta Badyarada Cadmeed.

4) IGARRE: Xaaji Muuse Igarre wuxuu ahaa la-taliye Ingiriiska daacad u ah, ciidammadiisana ka tirsan, waxaana lagala tashan jirey arrimaha Soomaalida, gaar ahaan daraawiish iyo sidii loo baabi'in lahaa iyo sida dagaalka loo maamulayo.

— 9 —

EELKII QABSADAY*

Darwiishka la oran jirey Cabdalla Shixiri wuxuu ahaa Xoghayaha Dibedda ee Daraawiisheed, wuxuuna ku hadli jirey afka Sayidka intaanu fakan, wuxuuna aqoon u lahaa afafka Ingiriiska, Carabiga iyo Talyaaniga. Hase ahaatee isagoo Cadan jooga ayaa Ingiriisku xoolo fara badan ku bantookhay, kuwo badan oo joogto ahna ugu ballan qaaday haddii uu Sayidka iyo Daraawiish ku ballan furo, waana yeelay. Dabadeed, farriin qarsoodi ah ayuu u dirsaday xaaskiisii, carruurtiisii iyo xoolihiisii dariiqada joogey si ay xarunta uga soo fakadaan, markiise laga war helay Cabdalla Shixiri inuu ballan furay, lana ogaaday dadkiisii inuu fakanaayo, iyaga waa la laayey xoolihiina waa la dhacay, Saydkuna gabaygan yar ayuu u mariyey:-

**Eelkii qabsaday Reer Catoosh arax gariirtaaba
Ilmo daadisaa iyo sidii aar u oroddaaba
Afka duubtayaa iyo gafuur umal la taagtaaba**

**Isku eebataa iyo nin kale eed ku dadabtaaba
Ardiyeystaa iyo dillaal oon ka dhigataaba
Ingiriiska eygaa sidii Eebbe baridaaba**

**Nin ibtilo ku dhici baa tahaye urug la taahdaaba
Amminkii habeennimo huradada alad booddaaba
Raggii uu waraabuhu abxaday agas u qaaddaaba**

**Asay xidhatayaa amase weer, kugu abaadyaaba
Ashkatootayaa iyo warqado ku andacootaaba
Ararihiyo dibaddaa martoo naga ufootaaba**

*) Waxaan ka qoray Aw-Daahir Afqarshe.

**Awtaamisaa iyo sidii geel u oloshaaba
Arki maysid ina Shixiriyow⁽¹⁾ inammadaadiye
Adiguna amxaar baad tahiyo ehel nijaaseede.**

—————oOo————

— 10 —

MAANTII ASAAYUHU DHACAY

Galabtii "gurdumi" ee rag ku tashaday in Sayid Maxamed dabin loo dhigo si loo dilo ninkii u digey oo magacii-sa la oran jirey Cabdi Garaad Yuusuf wiil uu dhalay ayaa jeer danbe xaruntii yimid iyadoo laga joogo dagaalkii "Gurdumi" dhawr sano. Kolkaasuu Sayid Maxamed wuxuu ku tashaday inuu ka abaal mariyo wanaaggii aabbihii u galay si wanaagsanna u soo dhaweeoyo. Markaasuu gabaygan xarunta dhexdeedii ka tirshey si uu daraawiishta u ogeysiyo ama kula dardaarmo in inankaa loo samafalo. Wuxuu yiri:

**Maantii isaayuhu dhecee dunidu aafowday
Maantuu Ogaadeen sidii obo i boobaayey
Maantuu adduunkaygii dhacay ariyo geeliiba**

**Maantay Cabbaas⁽¹⁾ ku ajaleen, awlixii waranka
Maantii Ibleyskii Iljeex⁽²⁾ na ibtileynaayey
Idilkiiba Subayr maalintuu, oboda ii dhiibay**

1) Ina-Shixiri: Cabdalla Shixiri

1) AW CABBAAS: Wuxuu ka mid ahaa kooxdii Sayid Maxamed Maka u raacdya, ka dibna darwiish buu noqday, waxaana lagu diley shirqolkii Gurdumi.

2) ILJEEX: Xuseen Yuusuf Xirsi wuxuu ka mid ahaa shirqolkii gurdumi raggii abaabuley.

**Maantaan islaan iga naxiyo ehel xigaal waayey
 Arbow Ina-garaad Yuusuf (1) baa aanaday galaye
 Waatuu akhbaartii i yiri, aaminka ahayde**

**Waatuu isagu iiga degey ooglihi farase
 In kastuu Amxaaro u kacee ferenji aanaystay
 Usaga iyo ubadkuu dhalayba wow abaal gudiye**

**Maruun baan amaah bixi haddaan iilka lay dhigine
 Markii roob onkodo baan lahaa ilindidow geeye
 Aroos iyo waxaan rari lahaa awra jeexya lehe
 Wuxaan omoska sii marin lahaa xamarro oog dheere**

**Usna maanta keer soo ambaday inankii weeyaane
 Sidi aabbihiis oo kalaa laga idaayaaye
 Wuxuu iila ekoon yahay midaan ina illaaweyne**

**Alaakoodsha oo wiilku yuu agab la'aan sheegan
 Afka wuxuu ka dooniyo wuxuu uur ka rabo siiya
 Ninkii loo iksaan falahayaba iniq u dheeereeya**

—————oOo————

1) Ina Garaad Yuusuf: Garaad Cabdi Garaad Yuusuf, waa ninkii Sayidka u digey shirqoolkii Gurdumi.

— 11 —

OGAADEEN HADDAAN AHAY*

Cali Aadan oo ku magac dheeraa (CALIDHUUX) kana mid ahaa raggii Daraawiish ka tegey, kana soo hor jees-tey oo had iyo jeer Sayid Maxamed ay iswarmayn jireen, gabayo cay iyo aflaggaaddana isu marin jireen, ayaa Sayidka gabay cay iyo diradiro ah u soo mariyey. Gabaygaana halkudhiggiisu wuxuu ahaa:

(B)

Allahu akbar eedaanku waa, kaa afkiyo beene
 Ashahaaday gaalkubase waa, ehelu naarkiiye
 Ubbo-weesta waa kugu arkaa, agab salaadeede
 Asaxaabihii - olol ku dhace - ,wow abtiriyaaye
 Hadduu uurka kaa jiro werdigu, kaama orodneene
 Abtiyaalladaa iyo ku nece, ururki Reer Khayre
 Arbrow Jaamac iyo Aadan iyo, Oogle kaa tage e
 Waxaan uubateeyaba tolkay, oodda soo jebiye
 Axmaqyahow kuwaad ku amranayd, idinka maahayne
 Waa uur gaslow Aadan-Dhagax, odayadaadiye
 Abtirsiiinadaa waxay gashaa, eyda Reer Xamare

Mar kale isagoo Calidhuux isku diraaya Sayidka iyo Caligeri oo ahaa nimankii Dariiqada iyo Jahaadka tiirka u ahaa wuxuu yiri:

**Arxan nimaan u gelihaynin oo, ina Ogaadeena
 Aabbowda uun bay hayaan, kii arsaa'ilaye.**

*) Waxaa ka qoray "Obbokor Seed" sannadkii 1972kii.

Sayidku wuxuu ahaa afmaal aan hadal laga badin, gab-
yaa aan maansada lagaga dabo dhufan, isagoo hadalladaas
Calidhuux ka jawaabayana wuxuu yiri:

**Aw Yuusufow eray yar baan, ku erganaayaaye
Hadduu Eebbahay kuu idmaad, ururta weyn gaadho
Ikhwaanow adkee xaajadaan, kugu ammaaneystey**

**Ku ansixi halkii aan ku iri, aadna ugu fiirso
Gurraasiyo Iljeex iyo u sheeg, nimanka Iidoora
Ogaadeen haddaan ahay dad wow, amar korreeyaaye**

**Oo ubaxa baarkaan ihiyo, awrta Haashima e
Abtirsiinadex waxay gashaa, odayo waaweyne
Halkaan uga arooraana waa, odaga Daaroode**

**Rasuulkii udgoonaana waa, ina-adeerkay e
Sayidkii Axmed ahaana way, awow ruma e
Ibraahiin- Rashiid ⁽¹⁾ aabbahay, odagi weeyaaane**

**Asaxaabihii oo dhan baan, ehel wadaagnaaye
Hadba anigu qoyskaan ahaa, loo irkanaayaaye
Nin Amxaara mooyee intii, edeg adduun joogta**

**Islaameedku wuxuu ii yaqaan, ehelu-khayrkiye
Aakhiro albaabbada jannaan, agabsanaayaaye
Adiguna Abbaanow Midgaan, uraya saw miihid?
Sow kii Ilaahey necee, eyga qalay miihid?**

—————oOo————

1) Ibraahim-Rashiid: waa Shiikh ka mid ahaa madaxda dariiqada Axma-diya..

— 12 —

CALIGERI ABOODIGA KU LALAY*

Markuu gembigii iyo jahaadkii gaday degmooyinkii faraha badnaa ee Ciid iyo Hawd fadhiyi jirey oo tuurihii geela lagu dhaqaalayn jirey cidla iyo waaqla noqdeen, ayaa Saydkii ka tiiraanyooday, dabadeedna gabaygan buu mariyey, wuxuuna ku tilmaamay sida dhulkaasi jeer hore ahaan jirey iyo siduu maalintaa yahay.

Afka bari ishaa bogox intii, arar Nugaaleeda⁽¹⁾
Iliilaha bannaan iyo intii, edegga ciideeda⁽²⁾
Axad kagama sii hadhin wixii, uduba oo yiile

Caligeri aboodiga ku lalay, abax ka sooryooye
Iqlil weeye madhan qayradii, oomanta ahayde
Afar iyo afqaaqlaa ku dhacay, araxyo weyntiiye

Ifku kama belbelo tuurihii, oollinka ahaaye
Meeshuu abuurnimo fadhiyey, laga alaab qaadye

Hawdkii ugbaadsaday, horweyn kuma ilaashaane
Uma oohoggeyaan markii, aarankii lumo e
Shisheeyaha araarinamaha yaal, kuma ugaayane

Eegida korjooguhu cishaha, sooma oriyaane
Xeryagaallo laysaga ag dhigay, uma adkeeyaaane
Irridaha markii aasku dumo, kuma afuufaane

*) Wawaannu ka soo guurinnay Xareed Duubi Deero.

1) NUGAAL: Waa waadi dherer iyo ballaarba leh oo Cayn iyo Saraar ka soo rogmada, Xeebta Aylna badda Hindiya kaga dara.

2) CIID: Waa dhulka ciidda guuduudan leh oo oomanaha u badan.

Ibdarka iyo dhawrtada ratiban, ugar ma siiyaane
 Ardaayada golaa kala rogrogan, uma asteeyaane
 Uleexida haleelada tircayn, il uma gooyaane

Aar saydha oonyaha gudgude, ubuc dugaag jeexa
 Ilka horor abeesada qallici, halaq uraa leeb ah
 Ulbistuug anaaniga dayaca, alabas jeerraanta

Eynfaadka baadida tagtow, adadac buubaalka
 Abid maqan intaha raadiskey, axal ka duugowday
 Akhbaar raadis urur naadinteed, idan ku yaahaynta

Ambaqaadka taa uma ekayn, aniga hay saarin
 Sumad awdka sowraca ankira, eedda iyo dhaarta
 Asaraarka eexada denbiga, shiru aguugyeeynta

Guudaan amnaca shiil armaca, luqun inaatowga
 Inqis naas ah iin cararjidow, gudur ufaayowga
 Ubad jala abaah baaqatiyo, dhicis amuurrayska

Amaankow gondood eel ragaad, arami naafowga
 Amaanguud anaashiga dhukaan, axadh xaraarowga
 Uhda dhugato roor ababa'leyn, ol iyo geegaarka

Allaqabe kud eertaa qadhqadhi, shilin aseebaaga
 Aafaa samaawiga allow, naga ammaneyso
 Aamiin ma buuraan intay, duco alliifaane

Kuma adurdhabaan baarqabbadu, abasaxeediiye
 Shinbiruhu markuu doob onkodo, ma awanayaane
 Abeerrada tifrimay goojadii lama amaaraane

Qorraxdoo abbaar le'eg markii, oodda laga jiido
 Kolkii kuraygu eyrada hayeey, kala aqoolmeyso
 Ulaха uma boobaan intay, tira abyoodaane

Kobtii shalay irmaanku ugu baxay, alaladii fooca
 Arbaxaale⁽¹⁾ goortey tagtoo, aayaddeed dheregto
 Amminkii la baraqmaali jirey, ma arrumaayaane

Eydaarteeda oo fool la dhici, ma antaweershaane
 Goortay ummuliyaan murkaha, kama abeeyaane
 Abur xoor leh kama soo lisaan, ibagaleenkiye

Masaakiinta agaheeda tuban, ma ajareystaane
 Unuun uma jaraan qaalmihii, eydinka ahaaye
 Cayuuntaan ilmaha loo dhigayn, kama uneexaane

Waxay abaxa goysaba markey, ohin carraabeyso
 Afduubyaalaheedii durduro, ma ambaqaadaane
 Sidi ay iblays tahay xuruun, ma umbulleeyaaane

Jiilaal aleel ka cad hadday, acabtin dooneyso
 Markey uudka kore laasatiyo, abaqa baarkiisa
 Iyadoo idiin ka cas markey, oon la soo degato

Intay yeel aslaan ceelashii, uma aroorshaane
 Awaliinka kama soo shubaan, ilaha Caymeede⁽²⁾
 Alalaaska heestii darkii, kuma olkeeyaaane

Awr qaada iyo gool ahmiya, ma aldaxaayaane
 Abidkoodba kama sooryadaan, alaxa caanoode
 Niman baa uquun kagala tegey, ilindidoodiiye

Eebyaha ma soo rogan markii, ibilku tuurraye
 Anaa eegiyey dhicin lahaa, idam Ilahaye
 Wax arsaa'iilkood galay markey, ferenji aadeene.

1) ARBAXAALE: Waa balli xoolaha u fiican oo Buuhoodle geesta hawd-galbeed ka xiga.

2) ILAHA CAYMEED: Wuxuu u jeedaa togagga ama faraha ama ilaha ceelka Caynaba dhinaca hawd ka xiga oo geelu jiilaalkii ka soo arooro.

**Gabayada ku socda
xarafka**

B

— 13 —

WARKA BADHA LAGA KEENAYO*

Dagaalkii Jidbaale ee Daraawiish lagu jebiyey mar-kuu dhacay ka dib ayaa dadkii cadawga u ahaa ku digtay oo waxaa lagu bilaabay xumo iyo waxkasheeg aan sal iyo baar midna lahayn. Taasna waxaa keenay markii Daraawiish tawsi ka muuqatay col iyo gaade midna wax ka soo baxa laga waayey.

Usagoo Sayid Maxamed doonaaya rogaal in la celiyo oo dagaalkii Jidbale Ingiriis wuxuu daraawiish ku dhigay laga aargoosto ayuu obole iyo guubaabo kula dhex dhacay da-raawiish si duullaan loo humo dagaalna loogu kiciyo Ingiriis iyo kuwa u adeega. Wuxuu mariyey gabaygan, wuxuu-na yiri:

**Warka badaha laga keenayee, beeshu ii werisey
Ee boonta Habaryoonis iyo, bogox ka soo dhoofay
Oo aniga bari iigu yimi, waan ka buubsanahay**

**Wax bishaara hela waa ninkuu, beejey gacalkiise
Baar sare ninkii aan ka dhalan, baahi baa diliye
Waxa baylahdaa iigu wacan, waa badeen xumo e**

**Daraawiish ninkii bili u filay, waw badownimo e
Siday boqorraadii uga lumeen, biincad baa haraye
Buruud luguma oga wiilashaa, baacin laafyaha e**

**Bilcan dumara baha dhawra oo, wada baraaraysan
Aqal bilic leh oo lagu bayiday, baarro iyo xeero
Barni iyo bariis iyo xalwiyo, budo la iidaamay**

*) Waxaan ka qoray Darwiishka la oran jirey Cabdi (Yaar) Cali Guuleed 1955.

Bilcooshaan xariiriyo baftiyo, khayli bara weynle
 Senge buuran baridhowr casoo, bulushku laadlaado
 Bilbilaha maqaanaha sitaac, shaalka laga buuxshay

Baqas ariya boqollaalka geel,baarqab iyo goolal
 Baqar lo' ah banaaxiga gugii, beyddi iyo raaxo
 Barwaaqada adduunyada ah bay, barako moodeene

Baabkii Ilaah iyo sharcigii, laga baxaayowye
 Burco Laaran⁽¹⁾ buu tegi ninkaad, beri u yeedhaaye
 Nin waliba sidii baadi geel, naga banjoogowye

Ballan fure kuwii aan lahaa, boowayaashaya e
 Burris bay ahayd dhaar waxay, boholo jeexeene
 Wixii ay billaahida mareen, beenshe taladiiye

Qaylada bayaankaa haddii, buunka lagu yeersho
 Birmadkii la soo yaaci jiray, haatan laga baadye
 Waxa baaqa lagu diiday, waa baraad li'iye

Aarkuba wuxuu balacsadaa, boodda ka horowe
 Bakowyada intay looshadaan, beri ma doontaane
 Nimankii banaaggoodi jaray, baafin mahayaane

Ragga haatan baashaali waw, baraq nugeylkoode
 Baasaha colaadeed haddii, belelku qiiqaabo
 Banaadiiqda nimankii la dhacay, beegsan mahayaane

Sidii ari bulaad galay raggii, buuradka u jiifay
 Baqalyuhu ragguu cunahayee, boobay hilibkiisa
 Marna kama biriiryaabayaan, baalcaddii shalaye

Buuhabuhadii laga tegiyo, baabul-kicintiiye
 Boolay ahayd faan waxay, bedertamaayeene
 Goortii loo bareereey ciyow, balow yiraahdeene

1) Gaal Ingiriis ah oo Burco xukumi jirey.

Anigaaba baaloon hayee, baarax baa dhacaye
 Waa baydad nimankii la dhigay, Buura dhinacoode
 Baqihii Jidbalaa⁽¹⁾ ka dhigay, baali caana lehe

Nimanyohow si baasbaa qalbigu, ii belbelayaaye
 Sidaan bari idaad cunay wadnuhu, way bugleeyahaye
 Bedenkayga waxa saas u galay, boohin iyo ciile

Buska wax igu riday gaaladii, balagta dheerayde
 Wuxuu beerku ii ruxan raggay, baga u laayene
 Waakaa waraabuhu ka bogan, burunjidaydiye

Raggii aniga ii burin lahaa, waa bud aakhiro e
 Eebbow baqdhoos baa haraan, biidna tarahayne
 Burge iyo waxaa ii arrimin, buqulkii⁽²⁾ gaabnaaye

Eebbow birtaan rabin sidii, beydaroo kale e
 Eebbow beriyo saaddambaan, bixitimaayaaye
 Eebbow waxaan sii biglayn, biliqda dayreede

Eebbow boqoolaannu nahay, aniyoo Boodayse⁽³⁾
 Eebbow Burciyo⁽⁴⁾ Looyo⁽⁵⁾ waa, beled Amxaaraade
 Eebbow barqaan mari karaa, Beeratiyo⁽⁶⁾ Siige⁽⁷⁾

1) JIDBAALE: Waa goobtii shanaad ee Daraawiish iyo Ingiriis dhex martaay, waxayna dhacday 1904, waxayna ka dhacday dhoodhida Nugaaleed bartamaheeda, meal Laascaanood waqooyi ka xigta.

2) IBRAAHIM BUQUL: Wuxuu ahaa la-taliyaha Sayid Maxamed, ammaanduule Ciidammada Daraawiishta, waxaa lagu diley Bixin (Garoowe) 1919. Wuxaana diley ciidammada Ingiriiska.

3) BOODAYS: faras ka mid ahaa fardaha Sayidka u gaarka **ahaa**.

4) BURCO: Waagii hore waxay ahaan jirtey ceel xooluhu ka cabbaan, haddana waa magaalamadaxda gobolka Togdheer, waxaana la abuuray 1910.

5) LOOYO: Meel u dhaxaysa Burco iyo Shiikh.

6) BEERATO: Waxay u dhaxaysaa Oodweyne iyo Burco.

7) SIIG: Ceel u dhexeeya Mandheera iyo Cadaadley.

**Eebbow xaqaygii bulmaan, baafinahayaaye
 Eebbow ba'naan kuma jiriyo, baaddil iyo qooqe
 Eebbow biddaha ii horee, baqalka Iidoore**

—————oOo—————

— 14 —

AWEL MAANSO WAATAAN BALFAY*

Guyaashii daraawiishi degganayd xeebahaas Ilig iyo Ayl, ayey aad iyo aad u xoogeysteen hub iyo maalna ho-dan ka noqdeen, haybad iyo buruudna Eebbe hibo uga dhi-gay.

Kolkaasaa Soomaalidii ka soo hor jeeddey iyo gu-meystayaalkii la dagaallamaayeyba waxay jeclaysteen waan-waan nabadeed inay la yeeshaan dabadeedna si fiican ula heshiiyaan. Sidaas daraaddeed baa Ingiriisku u soo diray boqollaal rati oo safar ah, si xiriir ganacsi uga dhex beer-mo iyaga iyo Daraawiish. Talyaaniguna wuxuu siiyey dab badan oo buntukhii Shanlaha ahaa ka mid yahay.

Hase ahaatee, waxaa dhacday Soomaalidii markaa gees ka ahayd duullaammo badan inay Daraawiish ku soo bixi-yeen, dhawr goorna xaruntey soo weerareen, Daraawiishina gaashaankay u qabatay, si xun baana loo jebiyey, guul iyo libinna dagaalkii waa ka gaareen.

Isagoo Sayidkii ka faalloonaya gargaarkaas Ilaahey sii-yey, biliga iyo buruudka Daraawiish loo yeelay ayuu gabay-gan mariyey, wuxuu yiri:

*) Waxaan ka qoray Gallaydh Cabdi Ismaaciil.

Kuunadii () hitikan waanigii, gaataa baashiraye

Awel maanso waataan balfoo, beylahshoo nacaye
Waataan bidcaystoo ka dhigay, buurigoo kale e
Aan booyaamo xalay baa huradada, layla baashiraye

Ba'dana aan ku dhigo waanigii, buuni ku ahaaye
Surqiyoo raacad waxay galaan, badhaha Nowriise⁽¹⁾
Berkedaha ballaqaan iyo ballida, madhan aan buux dhaafsho

Aan butaaco sida karadha waa, bu' ashadaydiye
Aan biyecyo togaggiyo halkii, bohola oo jeexaan
Buurtyio bannaankaba cagaar, baad aan kaga yeelo

* * *

Afartaa bojaye balaan mid kale, baabka ka higaadsho
Halkey bededi laabteydu aan, biifka ka caddeeyo
Baaljiid rag waw daranyahaye, bayr aan ugu yeelo

Bearuuddiyo rasaastiyo madfaca, bow aan kaga siyyo
Aan bulxamo sidii badaha oo, baxarku qiiqaaby
Aan balbalo sidii beerta oo, baalka roganeysa

Baabuurka aan dhoofsho waa, bixitimaayaaye
Aan bandiiraddiyo calanka iyo, bayraqa u taago
Mishaarooyinkii Eebbahay, baarax aan u sheego

Bugtii hore. hadduu uumiyuhu, baaddil nagu maagay
Bilis iyo naflloo idil haddii, laysu wada bayray
Baabkii shareecada haddii, loo bushima tuuray

Boqol jeer rogaal iyo hadday, buufiyaay noqotay
Buska waxaa wadhnaa waa kufriga, boqorradiisiye
Banaatiikhda waataan ka helay, badane noo taale

1) NAWRIIS: Dabshidka.

Kuunadii Ogooleye Buu

(1) SOOSVYSO: Was meesus in dat kerkje dan dat was de kerk van Shabasha.

**Bili nimaan lahayn baan xarbada, biid ka tarihayne
Buruudkii astaadkeennu ⁽¹⁾ waa, biraan la laafeyne
Waxa baalka dheer noogu wacan, baraka diimeede**

**Ingiriisku waa baahaaqaad, baadda noo wada e
Bullaxaar⁽²⁾ waxaa nooga yimid, moosin loo bogo e
Talyanna soo baxyoo haatan waa, baha Daraawiishe**

**Boontii Majeerteen ahayd, baabbah laga yeelye
Waataa waraabuhu ka bogan, burunjidoodiye
Buuryada waxaa looga jaray, waa badownimo e**

**Bahdirtii xaglaa debecsanayd, bawdyihii jabane
Baaddariyadii laga idlee, balagta dheeraaye
Baqalyuhu kuwuu diirtay baan, looga bi'ihayne**

**Bile⁽³⁾ iyo Shuxle⁽⁴⁾ iyo Yuusuf⁽⁵⁾ waa, baadi aakhiro e
Baduugaa berraalaga samayn, nimanka Baargaale⁽⁶⁾
Bi'idnillaahi Boosaaso⁽⁷⁾ waa, belelin doonnaaye**

1) ASTAADKA: Waa Sayid Maxamed C. Xasan ama Shiikh Maxamed Saalax oo dariiqada Saalixiya madax u ahay, Sayid M. C. Xasanna Shiikh u ahay.

2) BULLAXAAR: Waa magaala fil weyn oo ku taal xeebta u dhaxaysa Berbera iyo Seylac.

3) BILE: Bile Samatar Cismaan wuxuu ahay Boqor Cismaan Ina-adeerkiiis

4) SHUXLE: Shuxle Yuusuf Cismaan.

5) YUUSUF: Yuusuf Samatar Cismaan.

6) BAARGAAL: Waa magaalo ku taal xeebta koofurta Raas Gardafuy waxay ahaan jirtey xaruntii Boqor Cismaan.

7) BOOSAASO: Waa magaala ku taal xeebta badyarada Cadmeed, waana Xarunta Gobolka Bari.

**Keenadiid (1) bitikhan wawsagii, gaasku baatulaye
Wax belaayadaas loogu dhigay, baaqulhadalkiiye
Baraxley (2) sidii loo makalay, boohin ku abaadye**

**Ina-diinle (3) baasaha ka dhacay, bari u naaftowye
Waa burriyaan socodka oo, boqontu waa kow e
Tolow badarka noo daaya bay, nagu baryaayaane**

**Ciisihi badaawida ahaa, buulna laga waaye
Burco (4) wukuu la tegey gaajo iyo, boohin iyo cayre
Mahad laga bogsoo bahalihii, baabusha lahaaye**

**Buubaale nimankii futada, beyga ku lahaaye
Markii buunka lagu yeeriyyey, bogox u yaaceene
Waxa balaslahoodii ka dhacay, beled Amxaaraade**

**Ogaadeen Bullaaliyo (5) ka carar, baqaskii Doolloode (6)
Bancaddaha Turey (7) laguma oga, jees ku baaqiya e
Qorraxey (8) horweyn kama balxado, bilaha jiilaale**

1) KEENADIID: Suldaan Yuusuf Cali Maxamuud.

2) BARAXLEY: Waa daw biyo leh oo magaalada Gaalkacyo xaafaddeeda koofur-bari xigta ku taal.

3) INA DIINLE: Waa ceel Hobyo geeska waqooyi ka xiga, waxaa ka dhacday goob xun oo dhex martay daraawiish iyo ciidammadii Cali Yuusuf Keenadiid.

4) BURCO: Waagii hore waxay ahaan jirtey ceel xooluhu ka cabbaan, haddana waa magaalamadaxda gobolka Togdheer, waxaana la abuuray 1910.

5) BULLAALE: Ceel caan a hoo ku yaal togga jiraareed oo Dhagaxbuur u jira 90 km. kana xiga dhinaca waqooyi.

6) DOOLLO: Waa toddoba ceel: Wardheer, Walwaal, Waafduug, Af-yaraaddo, Uubataale, Garloogube iyo Yucub.

6) TUREY: Ban diiran oo beerfalashada ku fiican una dhexeeyaa Qabti-daharre iyo webi Shabeelle.

8) QORRAXEY: Waa tog weyn oo kala dhex mara laba ban.

**Reer Subeyr bidhaan laga idlee, badina loo laaye
 Beyley ma maalaan intay, bidhe u qaataane
 Barqinkiyo harkii kama dhamaan, balaqdii caanoode.**

— Oo —

— 15 —

BAQALKA KUUGU SOO DIRAY*

Guyaashii Daraawiish tiirkeedu adkaaday, ololeheeduna calan walleynaayey, dadna u kala miirmay: nin gaalada dhinaceeda ka soo jeeda iyo nin waran iyo gaashaan qaatay oo gaalada hor taagan iyo nin aan labada geesood midna raacin oo gegi dhexe iska jooga oo ishaafalataynaayaayaa nin gabyaa ah oo magaciisa la oran jirey Aadan Axmed Dubbe oo degganaa buuraha Ceerigaabo iyo afaakooda gabay mariyey uu kaga gilgilanaayey hadallo Sayidku isagaan dad kala soocin gaalo ku sheegay, gaar ahaan degmada Aadan Axmed Dubbe ka mid yahay. Wuxuu yiri Aadan:

(T)

**Dariiqada Axmadiyaannu nahay, eheladeediiye
 Afkana kama dhignoo jamacaan, idilki haynaaye
 Umuuru diinka waxaan raacsannahay, Nebi Ibraahiime
 Gaalada ninkii nagu ismaa, waanu na aqoone
 Inshaa Allaahu aakhiraba ways, ku arki doonnaaye.**

Sayidkii markuu maqlay gabaygaas wuxuu hubsaday ninkaa lillaahinimadiisa iyo inuu yahay nin diin iyo iimaan leh, waxgaradna ah. Dabadeedna wuxuu u diray baqal hadiyada iyo rag erga ah iyo masafadan, wuxuuna Sayidku ha-

*) Waaan ka qoray Aw Axmed Aadan Surgo'.

dal ugu gabagabeeyey waxtar iyo waxsiin haddaad dooney-so xarunta kaalay.

Ragga bixitimaayow, bela laga xijaabyow
Ayaantaad bad beeddaan, Aadan⁽¹⁾ wayga baab mida
Bishaaradu ha gaartee, bayin waxow tiraahdaan
Sagaal halaan ku bari baan, baqalka kuugu soo diray

Warsangeliga bayree, ballankii Ilaah furay
Bidcafalahu nagu yiri, xaajada baddaalka ah
Ee baara weynow cawar,⁽²⁾ beydka ugu galay

Iyagiyo berberiguba, baha gaalo weeyoo
Baayacaadda Cadameed, ibleys bawgu baaqoo
Boqorka u guddoonshaa, Bastaloosi⁽³⁾ weeyoo

Badaawida xujowdaad, adiguba u baantaye
Waadiga bidhoodkiyo, boonlaha ku sheegaye
Baraara Alla-yeelyow, adigaa i beejaye
Beddel inaad ka dhigataan, baqalka kuugu soo diray

* * *

Marna baad aan leeyahay, bilna kuuma imannine
Biya aan ku siiyana, bushumaa ma saarine
In kaley buleysaye, adigu beer ma dubannine
Bismillee bilowgaan, baqalka kuugu soo diray

* * *

1) AADAN AXMED DUBBE: Wuxuu ku noolaan jirey degmada Ceeri-gaab, wuxuuna ahaa gabayaa caan ah oo la tixgeliyo.

2) CAWAR: (arag Baal.....)

3) BESTALOZZA: Wuxuu ahaa danjire Talyaaniga u fadhiyi jirey Cadaan jeerkii dagaalladu ka dhex socdeen Daraawiishta iyo gumeysiga, ugana wakiil ahaa Afrikada Bari gaar ahaan xeebaha Soomaaliya iyo Sinjibaar. Wuxuu kaloo ahaa ninkii uga qayb galay Talyaaniga, Ingiriiska iyo Xabashida heshiiskii Ilig.

Baashiga abaareed hadday, beeshu geeddiido
 Boqoolaa harsimadii, haddii budulka lagu dhaco
 Buska inaad ka fuushaan, baqalka kuugu soo diray

* * *

Haddii aad bannaankiyo, bocoodaha ka guurtaan
 Ee baallaheediyo, barqa-maalle lagu furo
 Buurta inuu ku koriyaan, baqalka kuugu soo diray

* * *

Cidahoo barwaaqaa, beri samaha dooggii
 Barqagaarka reeraha, baashaarka gobannimo
 Dantaa inaad ku bogataan, baqalka kuugu soo diray

* * *

Haddaad baadi doon tahay, beytaalis xoolaad
 Aadan bananka dheer iyo, berri kale u saafurin
 Barax inaad ku rarataan, baqalka kuugu soo diray

* * *

Haddii bogox col loo waco, waa beled Amxaaree
 In kastoo buufis lagu wado, bigifsiga ma daayee
 Kufri inaad ku boobtaan, baqalka kuugu soo diray

* * *

Nin wadaad basariyana, barakaa ka raacda e
 Anna waan u baahnahay, ducaad igu bantookhdoo
 Inaan khayr balleeyaan, baqalka kuugu soo diray

* * *

Bacdigeedna aakhiro, bacaskiyo kulaylkii
 Bancaddaha qiyamaha, sida bilig hillaac yiri
 Baalal inaan ka yeeshaan, baqalka kuugu soo diray

* * *

Bojayoo sagaalkii, biidna kama aan dhaafine
 Bigi iguma laabnoo, waa iga bashuuqdee
 Big yaroo kaleetaan, badin maayee ku sii dari

Dad nin bela sameeyiyo, burge lagama waayee
 Buuryaqabbo xaasidi, bakhayl hadday i moodaan
 Oo baaniyal dhaho, bal dayooy wuxuu wado

**Hadalkaa bishaacaa, iyagaa ku ba'ayoo
Adduun baafis inaan ahay, burhaan loma helayee
Buubsi waxaan ku taabiyo, boolina ma haystoo**

**Kulay neef barkina tahay, baas lagaga qaadoo
Muslin waxaan ka buurtana, baqtii buuba iga yahay
Been inaanan sheegayn, waa igu billahoo**

**Boqol halaadoo aan bixiyaa, beesad ilama dhaantoo
Wixii laysku bededana, barashaa ka fiicane
Haddaad baaha doon tahay, berri adigu ii imow
Hadda kalese booskaa, yaan bahalku kaa dilin**

G A B A Y X O G

Aadan Axmed Dubbe (Gabayxoog) markuu baqalkii
Sayid Maxamed u soo diray guddoomey, masafadiina loo
mariyey, wuxuu u diray gabaygan:

(J)

Awel maanso waa taan dabroo, daayey waayaha e
Ka da' weyni daandaansi iyo, diradirayntiiye
Waa leyga wada doonayaa, doogsintaan baraye
Aan daleeyo caawana qalbigu, way dikriiyayaaye
Deggane Maxamedow waxaynu nahay, ul iyo diirkeede
Dadka kale ha joogo e adaan, iga digtoonayne
Raggiinnii dariiqada ka yimid, durug warkiisiye
Dunjigiisba waan wada jecelaa, degaha reer Nuure
Wixii duub leh deris baannu nahay, iyo Daraawiishe
Sayid Maxamad doodduu i yiri iyo, daabbadda uu keenay
Waa ii soo duceeyaye allow, derejadiis raaji
Midna waqaan Ilaah ugu darraan, labada daaroode
Muslin oo dhan baa diiq ku jirey, jeeruu daahiraye
Awliyada duushuu carshiga, kula dekeeyaaaye

Nimba wuxu debnaa ugu hayiyo, daarka iyo laabta
 Danniguu gartaa waxa qalbiga, kaga dahsoonaaye
 Kun halaad nin subax soo didshoo, duul u yimid siiyey
 Oo aanay duntaa iyo la noqon, dibi la loogaayo
 Deeq nin ugu faanaa ma jiro, Dir iyo Daaroode
 Nin la diinii kama soo if bixin, duniyadeenneere
 Dirir ferenji baa ugu badnaa, dab iyo baaruude
 Isagiiba dabaq buu ku ridey, duhur dharaareede
 Dabar iyo hoggaan buu ku xiray, duluflahoodiye
 Dangaraaradii bay dheghihi, wada dillaaceene
 Dogoble iyo ka kici ceelashay, wada degmeysteene
 Burco kama dabbaaldego wixii, dabada gaabnaaye
 Nimankuu la soo duulayoo, dab iyo reer siiyey
 Diintii ka saar oo hadday, wada dulloobeene
 Doofaarradaasaa jahaad, lagu deyaayaaye
 Dadow dirira loo kala dillaac, labada daamoode
 Afartaa da'da intaan ku dhigay, daw ma ku hagaajey
 Ma daliil dhaqsaday sida wadaad deelka ka higaadshey
 Dig ma yeershey sida danab cir dhacay, ama gu' duulduulay
 Duufaan ma soo ridey sidii, diiqalyada xoomir
 Ma dalleeyey sida doonyahoo, qalamigii duubay
 Shiraacaan farmaanka ugu xiray, dakhalka maw buuxshey
 Deebaanka maw soo qabtoo, ma u dabayl raacshey
 Warsengeli dariiqii ka bayr, daahirtii nebiye
 Sayid Maxamed deeqduu baxshey, bilo ku doogeene
 Waxa dararta laga maalayaa, deebluhuu dhaqaye
 Waa niman diihaal lagu korshiy, gaalo daallima e
 Dadna waxay ka doorteen kufriga, inay dillaalaane
 Ha lagu duulo nimankaasi waa, debendebyoobeene.

— 16 —

BOGADAAWAD*

Niman badan oo Warsengeli ah Maxamuud Cali Shire-nna madax u yahay ayaa Sayid Maxamed xoola fara badan siiyey oo geel fardo iyo ariba leh, dabadeedna is-afgaran-waa ayaa ka dhex dhacay, waana kala boodeen, dareenna waaba kala galay.

Dabadeedna degmadii Maxamuud Cali Shire madaxa u ahaa habeen madow bay xaruntii ka guureen oo waxay ta-geen buraha Calmadow, daraawiishna waa ka ufoodeen, wax badan baa aftin iyo ergo loo diray, qabuulse lagama helin.

Daraawiishi waxay guddoonsatay mar hadday ka ta-shadeen inay dadkii iyo duunyadey la tageen ka soo ceshadaan waxse isku gudbey oo fardihii u mari waayeen buuri-hii Caled iyo togag aan laga tallaabi karin.

Daraawiishi waxay qabeen geela iyo fardaha ninna in-aanu yeelan karin ee ay rag oo dhan ka dhixeeyaan, hase yeeshee xilligii guga markay ahayd oo degmadii soo fedda-baxday ayaa Daraawiishii geelii gacanta ku dhigtay, daba-deedna ku digasho darteed ayaa Sayid Maxamed gabaygan u mariyey.

**Bogadaawad waataan lahaa, bari ka soo dhiibe
Waataan bidhaan quruksaney, soo bojooy iriye
Waataan baadi celiyoy lahaa, yeeyan baylihine**

*) Wuxaan ka soo guurinney Soofe Durraan iyo Xaaji Maxamed Cawl Illeeye.

**Barbar uga du' waataan lahaa, buurta yey korine
 Waataan banuu diid lahaa, yeeyan baalidine
 Waataan bad kuma caymatee, soo barrooy idhiye**

**Boholowyga Hawd⁽¹⁾ bay durduro, budulka raacdaaye
 Ballishiil⁽²⁾ kaliishay tagtaa, biliqda dayreede
 Kobta ariga beeduhi degey, kor uga baaddaaye**

**Banka waa ka carartaa sidii, gan iyo buubaale
 Baqoolaa hadhkii bay sidii, badalli roortaaaye
 Biciidkey ku darantaa sidii, bahal ugaareede**

**Bilcil faraq ku yaal bay tijiin, baariga u saare
 Hareeriga ka baxay foocyadey, baaca gelisaaye
 Sida geriga beyraha ah bay, bucusha laacdaaye**

**Bilbilaha mareedh caaraley, baraqlaadaa
 Barqamaaga geyraha baxey, balagta goysaaye
 Caleen baacdya tuurfaahistey, bulush cantuugtaaye**

**Bisiq hamasha buuniga dharjada, udug buuracowga
 Burdad ubax leh baar iyo uneex, baqas ku fuuraaga
 Buta waran barraajistey, balala qaaddaaye**

**Bakadaha iyo xiitoolahay, banan u raacdaaye
 Burca toon leh bacad ciidle bay, bara hoyaddaaye
 Intaasey ku baayiri jirtoo, baashi ku ahayde**

**Baran mayso meeshaa degtaan, boqol Alluu-naarye
 Bog qalluudan beer godani waa, ba'iyo hooggeede
 Ka soo bixiya waataan lahaa, baalcaddii Gubane**

1) HAWD: Waa dhul dhir badan oo u dhexeeya Ciid iyo Nugaal.

2) BALLISHIIL: Waa balli Hawd dhexdii ah oo Buuhoodle Koofur-gal-beed kaga toosan.

**Jiilaal barraahsaday hadday, bila ku soo oonto
 Badowlahada waataan lahaa, baara haw horine
 Balxis geeya waataan lahaa, wey baduuxsamiye**

**Bilcataabihii iga xadaan, uga baqaayaaye
 Waataan baatriteedii lahaa, buurka yay tebine**

**Hal ma bededo waataan lahaa, beeya-gurihiye
 Waataan ku iri hayga bixin,baarqab baa dhalaye
 Ka bariiya waataan lahaa, baydda yuu jarine**

**Bushuma aan run lagu oran waa, lagu beloobaaye
 Waataan bahdaa yay ku lumin, kuula baashiraye
 Waataan bad baan kugula dhici, baane kuu iriye**

**Bih-in-a-faatax biixida jabtaan, baani kabihayne
 Awel bay badaawidu galeen, bohol Walwaaleede⁽¹⁾
 Macayeedna buufaamehey, badaha raaceene**

**Adigana baroor bay indhuuhu, kula basaaseene
 Bulxankeeda olol baa ka roon, adiyo beeggaaye
 Haddaad haatan biixida wadheen, bag iyo haankiinna**

—————oOo————

1) WALWAAL: Waa ceel toddaba ceel ee doollo laysku yiraahdo bari u xiga, wuxuuna u dhexecyaa Wardheer iyo Haraxagarrey, waana ceelka ugu dawlis dheer dalka Soomaalida.

BA'A EE YAW SHEEGA*

Nimankii taariikhda Daraawiisheed aqoonta dheer u lahaa waxay sheegeen, in 1905tii intii ka danbeysay, daraawiishi dad iyo duunyaba saray u kacday, oo barwaaqo iyo baraare, beydi iyo raaxona heleen. Hase yeeshii niman la oran jirey Ararsame oo hawd galbeed fadhiyey ayaa deraawiish far-dheeraraatay ku noqday, gabayo iyo geeraaro adiyad iyo aflagaaddo ah ka deyn waayey, dhac iyo duullaanna waa ugu dareen. Sayidku usagoo Daraawiish tusaaley naaya nimankaa talada uu ka qabo, xigmad iyo murtina faallaynaaya ayuu gabaygan mariyey wuxuuna yiri:

**Senge buuran oo badalliyyoo, gaadda balaxoobey
Oo aan biyiyo raaxo iyo, banaha caws waayin
Oo subag baqbeenaa la siin, bilaha jiilaalka**

**Meeshiyo baraarnimo hadduu, baadka miranaayo
Barwaaqadiyo geedaha hadduu, badhi ku laaqaayo
Baldhoolaha cagaarka leh hadduu, buro ku daaqaayo**

**Bus-ku-eriga raacdada hadduu, buufis geli waayo
Sidi bagagi doora leh hadduu, bigigifluu rooro
Inaan bahalka laga soo xireyn, ba'a ee yow sheega?**

**Basar iyo wanaag haybadliyo, booddo iyo fuulmo
Beder iyo kabtityo raaxo iyo, buubsi iyo weerar
Inaan baqal fardaha gaarahayn, ba'a ee yow sheega?**

**Hadday baatir geel kuu dhashoo, baaqimaad noqoto
Barooddada big caanood haddii, biidna laga waayo
In billaawe lagu soo xafsiin, ba'a ee yow sheega?**

*)Waxaan ka qeray Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon iyo Faarax Baqardhe.

**Lo'da beydideed waa hadday, baraql u joogtaaye
 Barqamaha gugii baa xumbada, laga bursiiyaaye
 Buqbuqoodka iyo ciirtu waa, beri samaagliiye**

**Boggan wuxuu insaarixin intuu, baarta cunayaaye
 Jiilaal barraahsaday sacii, balafyey weyshiiye
 Ninkii baqar lahaa waa hungee, ba'a ee yow sheega?**

**Dameer laba buqlood lagu raree, lagu baqoolsiiyey
 Bukuuraha xun buu moodayaa, buur inuu silo e
 Inaan bacadle awr lala simayn, ba'a ee yow sheega?**

**Bakhayl kaan biriir yaabahayn, waa bakhtoo kale e
 Marna haddaanu beydkis nin yimid, barax u dhiibeynin
 Buuryaqabka inaan loo tegeyn, ba'a ee yow sheega?**

**Bahdi nimaan wax siinayn hadday, baahi kula roorto
 Barakadiyo xoolaha haddii, beri la dhaafsiyo
 Inaan baraxna loo taagihayn, ba'a ee yow sheega?**

**Naagtii basariyaan Ilaah, barin wax xoogaana
 In kastoo baftiyo kheyli iyo, boqorro loo iibsho
 Baalidu sidii habas hadday, boor ka kici weydo
 Marna inaanay bilic yeelanayn, ba'a ee yow sheega?**

**Culimada sidii baaniyaal, beledka gaal joogta
 Baabkii allaa laga akhriyay, iney beloobeene
 Inay belalka naartii ku dhici, ba'a ee yow sheega?**

**Ninkii bala'da lagu yeeriye, bayraq lagu duubay
 Marna haddaanu bara aamin iyo, baahi geys noqonnin
 Inaan boqorka loo deynahayn, ba'a ee yow sheega?**

**Bushimo aamusaa waxay helaan, inay bedbaadaane
 Rag belaayo iyo ceeb ninkii, igula baayooda
 Inaan baxarka moolkaa ku ridi, ba'a ee yow sheega?**

Baalxaafka waxa loo sitaa, beylah kaa maqane
 Ninkii loo bukaan qabay hadduu, beeg u dili waayo
 Biritiisu ha jabtee inaan la rabin, ba'a ee yow sheega?

Runna nimaan ku bayrayn ibleys, barale weeyaane
 Buusuhu belaayiyo hadduu, been ka tegi waayo
 Inaan dhegaha loo balalinayn, ba'a ee yow sheega?

Bogga laga mudyow fuluhu waa, baydada hayaaye
 Goortuu bidhaan cadow arkuu, balow yiraahdaaye
 Inaan melegga laga baajinayn, ba'a ee yow sheega?

Geesiga bocood lagu dhintaa, bili ka raacaaye
 Abidkiisba baashuu ka galo, looga kala bayrye
 Usaguna buruu leeyahaye, ba'a ee yow sheega?

Burgahaan wax tarihayn haddii, belel ku qiqaabo
 Aan baayadxumo deynahayn, baaqulliyo ceebta
 Baasaha dagaal inuu ku limi, ba'a ee yow sheega?

Raggii baadda loo gurahayee, boqolka loo keenay
 Beejimada naagaha raggii, beydka loo geliyay
 Baraarada adduunkaa raggii, baqaska loo dhaanshey

Baashiga raggii laga dhigee, bayda taagahayay
 Big hadday yiraahdeen kuwii, sedada beegaayey
 Ballankii Ilaah inuu ku dhici, ba'a ee yow sheega?

Ararsame bullada haygu tumo, baanisaha geede
 Intuu burunjidaydii la tago, hayska baar lul e
 Bululixiska iyo faanku waa, buli ishaalleeye

Burjin xabaga oo geed ku yaal, baacu waw tegiye
 Biciidkii bulshada ay ka gala, beydaraa heliye
 Inaan baylah laga waayahayn, ba'a ee yow sheega?

**Haddeyaan sidii beela raran, Xarunta soo buuxin
 Ama aanay xaqey naga buleen, bixinnin oo keenin
 Ama aanay Bangaal⁽¹⁾ iyo Hindiya⁽²⁾, beled kaluu dhoofin**

**Baaruud⁽³⁾ la fuuliyo intaan, bulay taxaabaayo
 Barakada Ilaahay haddaan, badi u noolaado
 Inaan baarax nabadeed jireyn, ba'a ee yow sheega?**

1) BANGAAL: Waa Gobol Hindiya geesteeda galbeed ku yaal ama waa gobolkii Baakistaan ka go'ay ee la baxay "Baangeladeesh".

2) HINDIYA: Wuxuu u jeedaa dalka Hindiya oo Soomaalidu waagii hore aad ugu dhoofi jirtey.

3) BAARUUD: Waa faras magaciis.

Gabayada ku socda
Xarafka

T

— 18 —

TEBIYA OO GEEYA*

Xarunta Daraawiishta oo ku taal dooxada la yiraahdo Cadadheero, geelii iyo xoolihiina Nugaal gudaheeda fadhiyaan, Daraawiishina ku xeeran tahay ayaa col xooladoon ah oo Bile Samatar Cismaan madax u yahay, kana soo duulay Bari iyo Boqor Cismaan soo kor fariisteen. Dabadeed niman korjooge ahaa oo Daraawiisha ayaa colkii arkay, markaasna ka soo digay. Subaxdii dambe Daraawiish oo ciidansatay iyo colkii oo weerar ah ayaa is-helay, halkaasna waxaa lagu wiiqay ciidankii Bile, isagiina waa la qabtay, Sayidku gabay gaaban oo uu arrintaas ka mariyey wuxuu yiri:

**Inaan Bile,(1) tagoogaha ka xiray, tebiya oo geeya
 Inuu xaarka taallada ka dhigay, tebiya oo geeya
 Inaad gaalo taag daran tiiin, tebiya oo geeya**

**Labamaarre⁽²⁾ inuu tiirsan yahay, tebiya oo geeya
 Shanle dheere⁽³⁾ inuusan wax tarin, tebiya oo geeya**

**Cabdiraxiin inuusan tol helin, tebiya oo geeya
 Daraawiishi inaysan turayn, tebiya oo geeya
 In Astaadku tiir dhaaban yahay, tebiya oo geeya**

—————oOo—————

*) Wuxu ahaa bawsi.

1) BILE: Bile Samatar Cismaan lama dilin waase Laxiray.

2) LABAMAARRE: Waa bunduq yeer weyn oo daraawiishtu aad u hay-satay.

3) SHANLA-DHEERE: Waa bunduq shan xabbadoodle ah oo Talyaanigu Boqor Cismaan hadiyad ugu keenay inu Daraawiish iskaga celiyo.

— 19 —

XUSEENOW TABTAAN AHAY*

Gabaygakan ta'da ah gugii la mariyey iyo ujeeddadii
 loo mariyey midna wax si fiican noogu tifaf tira daraawiish
 kama helin, wuxuuse na tusaalaynayaa in Taleex lagu tiri-
 yey, ujeeddadiisuna ahayd faallaha adduunka iyo dadku wu-
 xuu ku kacaayey markaas, waxaana laga garanayaa tiiraan-
 yo, caloolxumo iyo tahara ceeriin oo kaga timid Sayidka
 xagga Soomaalida. Mana dhamma sida gadaalkiisa laga ga-
 ran karo.

**Xusenow tabtaan ahay haddaad, tu iga weydiisay
 Tiiraanyadeydaa ku dili, tabada'eediye
 Maandhow wax lama taaqsadee, toobso hadalkayga**

**Tixdoo keliya talo looma filo, taawada adduune
 Tamadkii wax lagu iibsadaan, taabud noqonayne
 Tumun ribixa adigoo helaa, tiilku kaa dhiciye**

**Tabaalaha adduun baa ka badan, timaha xaadeede
 Toogada dhibaatee la qabo, tarabka weeyaane
 Ragba towsta waa kula qabaa, taaha urugeede**

**Wax la taabay tacab baaqday waa, tarantar seeraare
 Taageerka sicir baa ku iman, teelgraafyada e
 Waxa taarka lagu soo waddayn, waa tis kuu qorane**

**Tu'i weeye aan jirin hawada, tararaxeediye
 In kastaad arlada taakisoo, tahan fogeysiiso
 Tubtii Eebbahay kugu wadaan, tigin ku dhaafayne**

*) Waxaan ka qoray Xaaji Cabdiraxmaan Sayid iyo Xaaji Daahir Seed.

Turgi xoogle adigoo ah bay, tahartu heedhaaye
 Tayrshuhu mar buu reydabaa, taaggabtuu yahaye
 Maruun baa tijaalkii lugtii, turunturrootaaye

Taysuhu mar buu kaa guraa, teelka caanuuye
 Tuurimada geela ah mar baad, tuludna weydaaye
 Maruun baa tirsaaskii hunguri, tigin ku rooraaye

Liishaanka toogta ah mar baad, tumul la weydaaye
 Tuuryadu mar bay leexataa, taakaleel tahaye
 Maruun baa tumaatiga warmuhu, turuqa seegaane

Geesigii tilmaannaa mar baa, fuley u tookhaaye
 Nin tabiino kuu guri jiraa, kuu taltaal noqone
 Nimaan adiga kugu toosin baa, kuu takhaashamiye

Tafantoofka cayreed mar baa, laga tanaadaaye
 Taqwad xumo mar baa laga baxaa, talo Ilaahaye
 Taroox xoola laga buuxiyoo, tajiraa badane

Tusmadhigidda hodontooyo waa, tarar dabayleede
 Waa tiix qayood maray markuu, tegayo miiskiije
 Maruun baa tar kaa noqonhayaa, tulushle meertaaye

Toddob da'ay tigaaddoo baxdoo, talaxu dheeraaday
 Tasaq xamasha geeda istabcoo, tal iyo laashuuna
 Tobbog faraq leh teysali curjina, tiico iyo laamo

Takhwad sana ah tuutiga cayada, tuducyadii saarka
 Tax caleen leh teersiyo dharjiyo, tooska iyo fookha
 Tarrax ubaxa tay iyo caleen, taliya cawlcaawllan

Tarrar layra laama istabcoo, turuqu xiimaayo
 Tab cambuula taambuli lohloha, takhad waliilaaya
 Tureed khalada taarma isqabsaday, takhas cagaaraaya

Tumbuc bacada tamuux jilicsanoo, lagu tardhaabaayo
 Tigintiga turaabta iskuleged, doc isu tuureenka
 Takardhabadka rays tumashadiyo, tacab-ku-raaxayska

Tagsan gabara toolmoon aroos, tuujin iyo qaab leh
 Taltallaabsi toos ugu adeeg, tabaradii qoyska
 Taf-ku-jiidka mara taabsashada, toosintiyo hooda

Shir tawaley tol soo wada kulmoo, amar la tookhaaya
 Taxaashaynta toobeyn xarrago, tamashlihi geedka
 Tartan beder darmaan tooxanoo, talow u soo boodi

Col tamuumay torog laysu guray, toga ku saanyoodka
 Horweyn tira leh rimay tiirsanoo, togoxu weynaaday
 Tajal Awra qaalmaha tifrimay, korommo taambuuga

Tebis goola awr tobant jiroo, dhebi ku teysaaqday
 Togayada maqaar loo sidoo, kuray ku tookhaayo
 Barqa tu'iska toobkaha xumbada, toolinkiyo xoorka

Timir dhalay tanaagtiyo qumba, loo tigtiginaayo
 Tirsiis ido ah sumal looga tegey, wanana tabaadaaya
 Riyo toolin laga soo lisoo, tiriyo dheeraada

Tabiin badan qaraabooyin tuban, tuurcaddaha wiila
 Haddii lagugu taakulo intaan, tirihey oo sheegay
 Wuxaan adiga kugu taawilleyn, kuma taseecaane

Tufna kuma lilleyaan waxaan, kugu tadcaarrayne
 Tunni kuu cadaawa ah mar baad, tabaro mooddaaye
 Nin tusaaledage kuu ah baa, kaa tawaan cuniye

Waa tacab khasaar gaal ninkii, toobaddu wacaye
 Adigoo tacliiminahayuu, kaa tartariyaaye
 Goortii la taa'ibi jiraa, belo taltaashaaye

**Tortooraha uraayey sidii, ey u taabiciye
 Targalkii xumaa baa futada, lagu tarraajaaye
 Wax takoorimada loogu xiray, taras najaaseede**

**Waxay kheyrka uga tooban waa, tootir iyo naafe
 Ibleyskii ku tabantaabiyyaa, tow dheh soo orane
 Wax taggooda laga yeelayaa, tooci iyo naare**

**Tan baaruuda uun bay ka qubi, tooxda badanaade
 Teygari Caleed bay ka ridi, tooda nololeede
 Tixintiga wiriiriga ah bay, tabaxsanaayaane**

**Tallaal'ay waxaan hurin ninkii, gun u tawaabeyne
 Nin ragaa ku tabantaabiyyee, tuug abaal ma lehe
 Goortuu tabiinada cunuu, kaa tubbanayaaye**

**Soomaali(1) anigaa tamminay, tiilka ay tahaye
 Anigaa tafniday meesha iyo, tobant jirkeygiyiye
 Anuu iga ta'wiishaa ninkaan, tooda garanayne**

**Waa wada tukiyo fule hadday, rag isu tookhaane
 Goortii la taabtamo dagaal, kama tix qaataane
 Markii tooratooruhu kacay, sii tubbanayaane**

**Turrufleyda gaalaad xarbada, uguma tookhaane
 Goortii kufrigu soo timley, sii tawalayaane
 Waxsey sii tawaawici intaan, taabka loo imane**

**Tagooggood wuxuu jabay markuu, taabo xoolaha e
 Taraaraha ku yaal oogadaa, lagu tibaaxaaye
 Tiiriga sidii loola dhacay, talal ma daayaane**

1) Wuxuu Soomaalida halakan ula jeedaa intii aan Daraawiishta ahayn.

**Waa tarikiin aan salaad, taqabbaleyneyne
Tukashada Fircoo baa ansixi, waa tu aan jirine
Towxiidka Eebbiyo sharciga, wayan taalihine**

**Talaabuucsanoow ferenjigey, talo ku raacaane
Waxay ugu tabaabulahayaan, inuu taxuushaaye
Sidii nirig tashumaaya bay, daba tushleeyaane**

**Tacaddiga Islaameed ka jeecl, timirtii doocaane
Daraawiishta teedahan ka neceb, tiirridoo idile
Intii ay tafriiid uga dileen, tobant lag weeyaane**

**Tuf karaamo awgii lahaa, uma taxniigaane
Ninkii ayan tooda uga biqin, uma turaayaane
Culimada tuxfaha yeerin waa, ugu tiraayaane**

**Sheydaan ninkuu taba baraa, malaha towfiiqe
Ka tasoobe dawgii jannoo, toobiga ahaaye
Waa wada tijaal looga tegey, togaggii naareede**

**Tuxle iyo gaadmo iyo khaatirnimo, taraddan weeyaane
Tax hilibo ah tebbada dhaansan bay, turugga saaraane
Muskuun bay tafaayaan intay, tafaha xaytaane**

**Wuxuun bay tafaafuli sidii, yibir sin taareede
Tuux iyo talaadiyo dug bay, turub ku jeexdaane
Tamiin min iyo faal bay tusbaxa, tororogleeyaane**

**Tumaalliyoo talaamiid ka siman, tololoh beenaade
Haddaad kula tacaashana run baan, laga taxniigeyne
In kastey tallaahida maraan, waa tu' aan jirine**

**Naagaha tigaaddii la furay, kama tegaayaane
Qiil tahanti uma saarsadaan, tiirisboodhaduyye
Waxay kula tacaalaanba waa, tu'is qaxaabede**

Tiglawiligtu sacab bay kurtood, tar u qalaadaane
 Tuulada wax laga yeerin waa, toolin dhooblahu e
 Taraawiixda soonka ah waxay, tumaan cayaaraaye

Waa xaasid kugu taamayoo, tiimbad kuu qodiye
 Sidii kadafka talantoola bay, foolka kuu tubiye
 Wuxaan kugu tilmaannaynna waa, kugu tasheegaane

Tiih iyo wareer bay qabaan, togagga rooraane
 Taraar bay u jeexaan birtii, wada talfiiqneyde
 Wax tafaqay qalbiga waa khamrada, taxarrankeediiye

Waa wada tin doofaar haddaad, soo tawaajijiye
 Toojana uma dhijjaan martiga, soo tarbiicsadaye
 Tumunna uma quuraan miskiin, soo tawaawacaye

Waa niman tijaaro ugu kici, tooski Cadameede
 Tuurtiyo tubtaa feerahaa, laga tantoobaaye
 Waa niman tamaaniin caddada, laga ta'kiishaaye

Tewin cudur tukubo ciirid bay, tananahaayaane
 Waa niman tolooboo wadnaha, tooba weligoode
 Tabbaas guraha taandhada xafiis, taagiddiyo nooda

Turjubaanka iyo daararkaa, taabtan loo yahaye
 Waa niman tarraajada afkii, toxobo fuushaaye

Sagaarka iyo caanaddey, togag la meeraane
 Ugaadhaa takhtiga Hawd jirtey, teedinahayaane
 Iyagaa tan iyo aamanuu, tolonku saarraane

— 20 —

TUURWAAYOW TOBAN HAL *

Guyaashii daraawiishi qalcadda Jiidali ka dhisatay ka dib, ayey madaxdoodii waxay la ahaatay dalkii Ceerigaabo ee buurta iyo bannaanka isugu jiraa inuu ka fiican yahay dalkaa Nugaaleed xagga dagaalka iyo daaqaba. Dabadeed, waxaa guddoonkii ku go'ay in xarunta loo raro Jiidali oo Ceerigaabo 25 mayl geesta bari ka xigta.

Haddaba Sayid Maxamed isagoo u warramayey madaxdi degmada dalkaa fadhiba u talinaysey, si gacan iyo gargaar daraawiishtu uga hesho, nabadgelyo iyo walaaltini-mana loogu wada noolaado ayuu geeraar tobant qodob ka kooban u diray intaan la guurin, wuxuuna yiri:

**Tuurwaayow⁽¹⁾ toban hal oo, ta'ada looxa ku taal baan,
La tawaawacayaaye, bal tixdayda dhegeysta**

**Jannadii aan tagnoo, cadaab yuu ina taaban,
Tubtu baan oran maanta, toobad mayla gashaan?**

**Tub dheer baan ka socdaayoo, tabaalaa i wadda oo
Ciddaan soo temmedshey, tol ma ii noqotaan?**

**Shisheeyaan ku tallaalmayoo, tasow baan ku maqnaa
Haddaan tuurtay dushiinna, xaggaan awrta tu'shaa?**

**Muslin ways temmedshaayoo, ninkay tawsi ka laacdo
Turuggaa la qabtaaye, tiir ma ii noqotaan?**

*) Wuxaan ka qoray, Aw Cabdule Ibraahim, tirada gabaygana laba tuduc baa ka maqan.

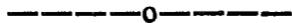
1) TUURWAA: Muuse Tuurwaa, Cismaan Tuurwaa, Jibril Tuurwaa.

Abaal waa la tabcaaye, haddaan teeyada geela
Tammin weyn idin siiyo, wax ma lay tarayaa?

Turrufleyda Amxaariyo, nimaan ii turihayn iyo
Tiirri baannu collownaye, taag maxaad hidisaan?

Haddii ay taladeenniyo, tawfiiqdeennu heshiiso
An tabays ma aqaarne, adna taar ha waddayn

Tumbuujooyinka hoosiyo, tahluukooyin qarsooniyo
Tuugo aan damihayn iyo, talo baas naga daaya.

Gabayada ku socda
Xarafka

J

— 21 —

XUSEENOW JIGRAAR LAMA HADLEE*

Dagaalladii waaweynaa ee Daraawiish iyo Ingiriis dhex maray iyo goobihii ba'naa ee laysku helay, oo ay ka mid ahaayeen "Afbakeyle" "Caanaxarigle" "Oodagooye" "Far-dhiddin" "Beerdhiga" "Cagaarweyne" iyo "Daratoole" markay dhaceen, intaasoo gooboodna Daraawiishi ku wada lib heshay, xaruntuna markaas taal "Wardheer" iyo Walwaal" Ingiriis, Talyaani iyo Xabashina dagaalka Daraawiisheed u heshiiyeen, ninba itaal meel uu u gaaraba dagaal iyo dirirna loo guuttoonsaday ayaa Sayidku u yeeray nimankii "Qusuusida" ahaa oo uu la tashan jiray, wuxuuna u jeedi-yay talo, wuxuu yiri:

Koolaha aynnu haysanno waxaa u foolaada fardo iyo geel, dalka aynnu joognaana waa oomane haddii ballidu godo' biyaha Wardheer iyo Walwaal inakuma filla, cadowgeenniina koo ma ahee waa kan, maxaynu yeellaa?

Taladii haddii la falanqeeyay ninkii tiisa loo guuxay wuxuu yiri : (dad cadaabeed, dal cadaabeed baa laga galaa). Hadalna wuxuu ku iblabeelay in ergo loo diro Boqor Cismaan, xaanshi afdheerna loo sii dhiibo, lagana afdhow-ro. Wuxaan ka horraysey inuu Sayidku xoola badan u diray boqorka, gabarna ka doonay.

Dhawr toddobaad ka dib ayaa ergadii soo noqotay, iyagoo boqorkii xaanshi ka sida uu ku leeyahay: soo guura garab iyo gaashaanba wayga heleysaane, saddex hal oo bari leeyahayna ugu soo guura:

*) Wuxaan ka qoray Cabdi Cali Guuleed (Cabdiyaar), waxayna isku ujeed-do yihiiin gabayga (95).

1. Buur, dagaalka lagaga gabbado.
2. Biyo, maatada iyo xooluhu kuugu noolaadaan.
3. Bad, dab iyo hub iyo xoolaba laga helo.

Daraawiish haddii warkaasu soo gaaray, reerkii caynkey hoosta ka geliyeen bari iyo boqor bayna foolka saareen.

Inkastoo Daraawiishi dhexda kala kulantay weerarro aan la filayn oo xagga «Ingiriiska» kaga yimid, hayaan, harraad iyo kulaylna wax gaarsiiyeen, waxay tageen Nugaal.

Ingiriisku markuu taa maqlay ergo ayuu u diray Boqorkii wuxuuna ku yiri (haddii aad Daraawiish wax la qabsato ama taageerto, baddana waannu kaa xiri, dagaalkana adiga iyo iyagu isku mid baa tiihin, dhulkaaga in lagu dagaallamaana kuuma roona). Taasuna boqorkii cabsi bay gelisay, sidaas daraaddeed Daraawiish waa ku ballan furay, colna waa ka hor keenay. Dabadeed Daraawiishi dhnaca koonfur bay u leexdeen, iyagoo hal daan dheera iyo faras qoora-gooye ah ama geenyo ruqa ah mooyee xoola kale ka dhammaadeen, ayay waxay tageen Ayl iyo afaafka Nugaaleed, meel la yiraahdo, Gelingaalle. Sayidku isagoo ka faallaynaaya rafaadkii gaaray iyo dhibihii la soo maray iyo ballanfurkii Boqor ama duunyadii ka lumay ayuu gabaygan mariyey.

**Xuseenow jikraar lama hadlee, jaalkay baad tahaye
Adaan iga jadeer wicin markuu, jaahilkii didaye
Janhoo adaan qaban markuu, jiitay gacalkaaye**

**Raggaan gaalo jeefaaifi waa, ehel jaxiimaade
Jahannama inay gelahayaan, waygu jaamaca e
Adaa jamalka soo raray markay, janan u guureene**

**Junne weeye ruxaan ahayn, jaadka aad tahaye
Dadka kale ka jeestaye adaan, jaari kuu ahay
Waxaan kaa jarreeraynhayaa, sanada jiilaale**

**Sagal jiidan caad jilicsan iyo, jarar hillacaaya
Onkod jow leh, daad s oo jimraday, jahada oo kхиintay
Jowjowlihii xalay sidii, jibin u guuxaayey**

**Jirka da'ay jalleysaha gugii, hara jidhaamowday
Jidhimada afkaa marahayiyo, jababka ceegaaga
Jaqaqarida geedaha noqdiyo, xamashka oo jiiqle**

**Sidii jaawo dhane loo shubaan, jeelka kaa bi'ine
Waxaan kugu jalbeebinahayaa, jowhartii gabaye
Jawiskayga maqal caawa waan, jalalabaayaaye**

**Jundigii xigaaliyo anoo, jooga gurigayga
Anigaan jareexiyo xumaan, juuq la ii orannin
Anigaan rag ii soo jirfaday, jil iga qaadaynin**

**Anigoo jalaalada dhigtoo, diinta jibanaaya
Anigoo jameecada galoo, jaarrun xaruntayda
Anigoo wixii aan jantaba, jemic la ii siiyo**

**Jamradii adduunyada anoo, jimicnimaw haysta
Karuur jagagaclayn iyo anoo, jaanka fuudahaya
Anigaan jarraysimo hunguri, la iga jeeqaaqin**

**Jaanjaanni baa iga khatalay, johoraddaydiye
Hawo nimaan ka jigan baan ahoo, jira dheer koriye
Waxaan ahay nimaan jare aqoon, sida jaguug awre**

**Jawaawida Majeerteen hadday, jalawdi ii yeedhay
Inaan joro ku sii dhaho hadday, igaga jeebnaatay
Jiidaha Ilaahay haddii, la igu jeeraarshey**

**Xagar jiqa, jaleefan iyo qurac, jinow wax heeraaya
Jiqtoolaha galooliyo sarmaan, jarafku xiimaayo
Jimbac surad leh, jiiqo isku baxay, jiica iyo siiqda**

Jillab xanafle jowdheer qallalan, jabi xanuun weyn leh
 Jirma qodax leh jiiqjiiq wax mudi, jeerin iyo yooco
 Jirda badan jiroon iyo qaroon, jaaful iyo seeri

Jafka hawdka guurha waxaan, jar iska xooraahey
 Wuxuu jeeni calaflow libaax, igu jibaadaayey
 Raadkaan ku jiillaa wuxuu, daba jadeemaayey

Jaldhaftiisa qoobka ah waxaan, dib u jalleecaayey
 Jaajuusku geesaha wuxuu, jirayey ruxaayga
 Wuxaan jaamagaarkii cabsida, jimanka buuraayey

Wiyil joof leh iyo yey waxaan, jirif ku keynaanshey
 Jinniqabe shabeel ihi wuxuu, igu jalaacaayey
 Juq waxaan u soo iri dugaag, jalabutynaaya

Wixii gaade jimiq soola xuli, juhunkii ii muuqday
 Jititaha hortaydaa waxaan, jaaha kala leexday
 Wuxuu jiinka ii maray Midgaan, jilibka tooxaaya

Kobaan jeesna ooliyo waxaan, jarar ku aynfaaday
 Jawo lagu harraadiyo waxaan, omos jibaaxaayey
 Jugley igu dhawaaqdiyo wuxuu, galowgu jiiqleeyey

Jid abaara oo kulul waxaan, hilin ku jiillaadey
 Juunaha xagaagii wuxuu, jaaha iga leefay
 Jeedaaladii wuxuu indhaha, jiitay araggoodu

Jarmaadiyo carrababa waxaan, bari u sii jeeday
 Xagla jalaqle laafyaha waxaan, jagac ka siinaayey
 Jiitada masaafada waxaan, jimihey tooxeeda

Jaldhiskayga saydhadu waxay, jac iga siineysey
 Jiriiracada oogada waxaan, jararacoonaayey
 Cagta jeerarkeediyo waxaan, boqonta jeeraarshey

Jiffiska iyo qonofkii wax aan, jag isa siinaayey
Jifilladiyo seedaha waxaan, jaa'ifo u geystey
Jiridkii xabaallaa wuxuu, jebiyey suulkayga

Jirriqaa abeeriyo waxaan, gocondho jeexaayey
Jangaraara socodkii waxaan, jaynaf macaluulay
Jidaashaan u yeellaa wuxuu, jiirku iga suumay

Jilbis halaqa iyo good waxaan, jaanta kala boodey
Wixii aan ku joogsaday abees, jilifle oo duuban
Maska jiririqleeyaa wuxuu, jiiris igu dhaafay

Jambareera dhiciddii waxaan, jiifka qaban waayey
Hadba jimicsi iyo taah waxaan, jalaqa soo laabay
Jidiindhowga qabatoon waxaan, jiilka rogi waayey

Waxaan jjidha waaberi kacoo, jalafsadoo luuday
Jarmaadada aroortii waxaan, juhul madoobaadey
Waxaan dhegaha jawgii ka baxay, jibindhow moodaayey

Wixii aan jajuur galay waxaan, jowray badankeeyga
Rabbi baygu jeefagay waxaan, jululay ruuxayga
Jaldhanka baahida waxaan, jalaqa heemaarshey

Haddaan boqor jawaab iiga iman, bad uma jeeleene
Jirku ima xanuuneen hadduu, joog i leeyahaye
Jeclaantaan u qabay baan u tegay, jaankii badihiyiye

Jeer baa Ilaah ii qaddaray, jiirahaan maraye
Jiidaha in meel loogu wado, jaahil baan garane
Waxse igu jirrabay waa ninkii, jookha ii lulaye

Cayuun jalalowleyn iyo raggaan, jeer fardaha siiyey
Jaamuus lo' aad iyo raggaan, jimir aruu dhiibay
Amaan lacag jiriidaa furoo, jeebka uga buxshey

Waxaan gool jinaad weyn qaloo, joome uga gooyey
 Xeeryaha jiriidhaa waxaan, jaari ugu qaaday
 Waxaan ramag jimiimici murkaha, uga jufsiinaayay

Waxaan ilaxir jeexya leh aroos, jalalamluu hooyey
 Jirjir malaba iyo foon waxaan, jil uga yeelaayey
 Waxaan jaawiduu shiday intaan, jalamadduu shaahshey

Nimankaan jalbeebtooda gole, jurux ka dhowraayey
 Inay jaxar abaal iiga dhigi, laabtu jirin meyne
 Jisadeyda Eebaan ka heli, talaba waa jeere

— oOo —

— 22 —

K O O F I L *

Markay taariikhdu ahayd 1913 ayaa Daraawiishi ku duushay Ingiriis iyo cawaankiis iyo kuwii miirida u ahaa. Weerar lixaad leh bay ku ballaariyeen degmo til Burco iyo agagaarkeeda. Maal waxay lahaayeenna gacantay ku dhi-geen. Nimankii xoolahaa la dhacay lahaa iyo Ingiriis oo isasoo biirsaday ayaa raacdoo u soo birmaday.

Gaal la oran jirey "Richard Corfield" oo ka mid ahaa madaxdii ciidammada Ingiriiska dalka Soomaaliya u fadhiddey, madaxna ka ahaa rakuubleydii Ingiriiska (Camel Corps) ciidankiisii iyo raggii xoolaha laga dhacay ayaa raacdoo u soo gurmaday. Xoolihii oo galabtii Beer maraya bay garab mareen oo u fariisteen buurta Dulmadoobe salkeeda.

Waagu hadduu dillaacay ayaa Daraawiishi xoolihii oo duuban caasha u soo saareen iyagoo aan caad iska saarayn.

*) Waxaan ka qoray, Cabdi Cali Guuleed (yaar).

Markay kaabiga u jireen meeshii colka gaaladu joogey ayay xoolihii hojiyeen, dagaalna ugu hub qaadeen. Dhawr tacshiiradood haddii lays dhaafсадay "Corfield" oo colka gaalada madax u ahaa baa la diley, raggiisina waa la jebiyey. Madaxii "Koofil" iyo gacantiisii midig Taleex baa la keenay si loo rumaysto geerida gaalka.

Waxaa la yaab leh nin la oran jirey Ina-weesaxume oo Daraawiish ahayn ayaa "Koofil" xoola ka dhacay, dadkiisiina si xun u galay dagaalkas ka hor.

Dabadeed ninkaasi wuxuu tirshey gabay kuhaan ah oo uu "Koofil" ku habaarayo, waxaana gabaygiisii ka mid ahaa:

* * *

**Sayidkoo wax galay raacdadoo, la isku soo gaaray
Adiga iyo gubniga aad waddaa, gobootaal noqo e
Girligaanku kaa joogsay oo, guuxa kaa damiye
Ku googooste nimankii kufriga, gaajaduu qabaye
Afkuna "gow" ku yiri xaa jadaad, gees u badisaaye
Guga ha gaarin adigaa tolkay, gaajadaas badaye**

* * *

Dabadeedna, siduu "Koofil" u ya'day baa loo diley.

Jahaadkii markii laga soo noqday ayaa Sayid Maxamed ku yiri Ismaaciil Mire: xarunta uga warran jahaadkii, ambabixinnii, weerarkii, dagaalkii, gebagabadiinnii iyo xoolihii saamigaad ka heshay, dabadeedna Ismaaciil Mire wuxuu mariyey gabaygan:

(X)

**Annagoo Taleex⁽¹⁾ naal jahaad taladi soo qaadnay
Toddobaatan boqol oo Darwiish toogatay neef doora
Sayidkeennu tii uu na yiri torog ku heensaynnay**

1) TALEEX: Waa Xaruntii Daraawiisheed, waxayna ku taal bartamaha Nugaaleed; dhinaca waqooyi. Waxaa la dhisay 1909-1910.

Shakadaa intuu noo tebbedey noogu tacab qaybi
 Ilaahay ha tabantaabiye ducada noo tuumi
 Wareegada rag baa waxay tewali yaan wax kaa tegine
 Annana towlka qaalmaha nin iyo tulud u soo saarray
 Sibraar caana geel loo tabcaday talax ku sii maallay
 Tiirkii rasuulkiyo sharciga toog ku wada fuullay
 Galabtaa taxaabiyo kadlaba toobiyaha raacnay
 Habeenki fardaha wow turraye taag ku sii mirannay
 Tun biciida lagu qoofalyow xamashka loo taabey
 Talaaduhu markii ay dheceen talalay oo reemay
 Tixda gabay markii aan akhriyey toose niman jiifey
 Tiraabkaygu meeshuu ka baxay la isku soo tuumi
 Salaaddii markii aan tukaday yaarka kaga taagnay
 Togga Ulasameed dooyadii horay u tuuryeynay
 Intay timacad noo soo arkeen marada noo taage
 Annaguna jahaad kama tagnee tiimbad ugu roorray
 Sengeyaal tabaadiyo gool weerarka u tooxnay
 Tiiraanya ololkii dhulkii Taani naga qaadday
 Tallaala'ayda qaylada Berbera tahan la weydaari
 Taambuuglayaashiyo kuway tebeysey soo gaare
 Teysaha gugii oo hanqaray tininigtii yeedhay
 Talaxumada awrkuu u xiray baqe taraarsiinnay
 Girligaanka meeshuu turqaday lagu tunsii geela
 Tirsan maayo uunkii tirmiyo tulushle Iidoore
 Gaaladu waxay tacab lahayd taabnay galabtaase
 Maadhiin turaabkaa ka badan tuurta kaga qaadnay
 Tukihii intaan niman u waray tobanle soo qaatay
 Gebagaba u tooxnoo kufriga maarre kaga teednay
 Tafwareeman maynine intaan tubay ku aynshaadey
 Galabtaa carraabada ku timi turugga Buuhoodle
 Habeenkaa ninkii tabar lahaa tarantarree gaarka
 Habeen kale taxaashay Nugaal godon u tuuryeynay
 Habeen kalena tuuraha Cadduur toolin kaga maallay
 Habeen kale Tagaabeyye iyo tu'innay Hayllaawe
 Habeen kale Dariiqada tubnoo toosan lagu qaybsay
 Toban gool tabaadiga dhigiyto ban unuun gooyo

Iyo toban tiftii hore rimoo taani lagu qooqshay
Iyo toban abeer tawllanoo tixinka qaalmooda
Iyo toban irmaanoo aniga la igu taageeray
Iyo taan eryoon jirey markay tubantehee joogto
Been laguma tookhiyo afaan taabud noqoneyne
Intaa xarunta waa tubay xaq waa lagu tanaadaaye
Warka Tuurre⁽¹⁾ waa laga hayaa tan iyo Iimey e
Waa Xamar tarrara oo misana taab ku sii daraye
Taltallaabsigiisiyo kabtiga tabo kolow dheere
Anigana tis bay galay intaan col ugu taagnaaye
Tuludna uma godlaan reeruhuu tawl ka saanyade
Tafantooftka gaalkuu u diley waa tixgeliyaaye
Suldaan Ruunna loo tebi inuu tuuladii gubaye
Tima soohanlow Eebbahay kuma tabaaleeyo

* * *

Markaa kaddibna Sayid Maxamed baa gabaygan soo seeda oo uu Koofil ku hal qabsaday mariyey, oo wuxuu yiri:

Adaa Koofilow⁽²⁾ jiitayaan, dunida joogayne
Adigaa jidkii lagugu wadi, jemic la'aaneede
Jahannama la geeyow haddaad, aakhiruu jahato

Nimankii jannow kacay war bay, jirin inshaalleye
Jameecoyinkii iyo haddaad, jowhartii aragto
Sida Eebbahay kuu jirrabay, mari jawaabteeda

1) TUURRE: Waa faras uu lahaan jirey darwiishka la oran jirey Ismaa'il Mire.

2) RICHARD CORFIELD: Gaal ka mid ahaa madaxda Ciidammada Ingiriiska dalka Soomaalida u fadhiyey. Waxaa laga soo wareejiyey Naajeriya, wuxuuna u madax ahaa rakuubleydii (Camel Corps). Waaana lagu diley dagaalkii Ruuga (Dulmadoobe) ee ciidammada Ingiriiska iyo Daraawiish dhex maray 1913.

Daraawiish jikaar nagama deyn, tan iyo jeerkii dheh
 Ingiriis jabyoo waxaa ku dhacay, jac iyo baaruud dheh
 Waxay noo janjuunteeba waa, jibashadiinnii dheh

Jigta weerar bay goor barqaa, nagu jiteeyeen dheh
 Anigana Jikrey⁽¹⁾ ila heleen, shalay jihaadkii dheh
 Jeeniga hortiisey rasaas, igaga joojeen dheh

Jiiraayadey ila dhaceen, jilic afkoodii dheh
 Siday kuugu jeexeen magliga, jararacdii sheego
 Billaawuhu siduu kuu jarjaray, jiirarka u muuji

Nafjeclaysigii baan u iri, jaallow iga daa dheh
 Jaljalleecadii baa wadnaha, jeeb ka soo ruqay dheh
 Jeedaaladii baa indhuuhu, kor u jillaadmeen dheh

Jimic kagama helin tuugmadaan, jiriyey ruuxii dheh
 Markaan juuq iraahdaba afkey, iga jifeeyeen dheh
 Dhaaxaan jalaacaye dheg baan, jalaq la ii siin dheh

Goortaan jarreerana gefoo, nolol ka jaanqaaday
 Sida jananadii hore tashigu, igu jaguugnaa dheh
 Taladii jinnigu ii hormaray, jaasadeed helay dheh

Iidaha xannunka leh markii, la igu jeeraarshey
 Jibaadka iga soo baxay dadkii, jiifka qaban waa dheh
 Markay, rubaddu jaw tiri or bay, iga ag jiibsheen dheh

Jirkaygii bahal baa cunoo, jiitay hilibkii dheh
 Jurmidiyo baruurtii dhurwaa, jugux ka siiyaa dheh
 Jiljilladiyo seedaha tukay, igaga jaadeen dheh

Haddaan lays jikaareyn tolkay, laga jil roonaa dheh
 Weligood waxaa lagu jaraa, jilibdhig duullaan dheh
 Daraawiishi waa jibindhowga iyo, jowga soo bixi dheh.

1) Waa qori faranjiiska sameyey oo Daraawiishtu hagsatey.

— 23 —

ILAAHEENNII JALIILKA AHAA*

Daraawiishi waxay ahaayeen habeen iyo maalin niman dagaal iyo jahaad u taagan, qarfaafo iyo qalalaasana ku ji-ra. Quraanka iyo Caqiidada sida loo barto iyo dhigashadoodiina waxay u baahan tahay fadhi iyo degganaan, maxaa yeelay waxay ku qoran yihiin af Carbeed adag.

Sidaas daraaddeed ayaa Sayidku caqiidadii af Soomaali ugu beddeley si ay dadka waxbarashadu ugu fududaato. Kolkaas caqiidadii oo Af Soomaali ah iyadoo jiibka la yi-raahdo Jiifto lagu mariyeyna waa tan, dadkiina si dhib yar ayuu u bartay, wuxuu yiri:

* * *

**Ilaheennii jaliilka ahaa labaatan sifaa, u waajibtayoo
Inuu jiro baa u waajibtayoo, hadduusan jirin ma joogneen
Hadduu ina joojiyaad aragtaan, inuusan jirin ma suurowdo**

**Inuu jiri jiraa u waajibtayoo, haddii kale yaa jirreysiiyoo
Inuu jiri doonaa u waajibtayoo, haddii kale yeyna jaaseynoo
Jinni iyo insiba waa khilaafsan yahoo, haddii kale waaba
jeyshkoodoo**

**Sidii dadka jiir iyo dhiig ma lehoo, sidii axad meel ma
joogsado**

**Jinaad iyo feera dhinaciyo, calool iyo bariyo joof ma lahoo
Janbeyn iyo koriyo hoos ma lehoo, jaliil jaah horiyo daba
ma leh**

**Ilaah jismigeenna haw dayinoo, haddii kale laysku
jaangooyoo**

**Jaliil kelinnimaa u waajibtayey, ninkii jigtayow jaxiima
galeey**

*) Wawaan ka qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon.

Ninkii laba jago jecleysanayay, jifeeyaaay waa junuun falan
 Hadday jiniin wada abuuraayaan, alley jilicanaa Ilaahyadu
 Jamaalka Ilaah ninkii qaybshow, allow jahannama ha
 kaa deyn
 Ninkii bir jarparid u waajibiyow jiriid kuus, jaawa geel waa
 waayoo
 Jaahaa gubayey jalleeca xumow, allow yaa qool ku
 jiqilleeyoo
 Ninkii jaxarnimo sifuu badiyow, jar dheer baa Eebbe kaa
 ridi
 Nolol jiridaa inuu leeyahay, wallahu waygu jaamac
 Haddii kale waa jamaad ruuxlee, muxuu jilahoo cid tarayaa
 Wuxuu jiriyo waa awoodaayoo, haddii kale yow jiriirixin
 Ninkii jebin kara anow fasaxaye ninnaa jeefaafa haw gelin
 Ninkii xarbad jilibka ugu dhigayow jilaanjila badan u soo
 guro
 Jaliil qudra ma leh jikraar weeyee, dadow jamacoo bal
 jiir uun
 Haddaad jigateen jid roon qaadoo, jaahilyow Eebbahaa
 baro
 Haddii kale anigu kaa jeestaye, baluun juuq gabana iga
 maqal
 Jinnigii isha caddaa iyo, aabbow jifiliille kuu tali
 Ilaaheen lama jikraarayoo, wuxuu doonuu jiteystaa
 Haddaan xukunkiis sidii jibin dhicin, jabaabiraduusan
 laayeen
 Waxaan jaad sameyn Ilaah ma amree, allow aan belo na
 jeefagan
 Haddii uu jirimo kula doonana, jidka rillo kuma ibaaxayn
 Wixii uurka laga jecleysanayiyo, Ilaah jowrka waa arkaayaa
 Wixii bad moolkeed ku juluq yiri iyo, wixii jiifa waa
 ogsoon yahay
 Wixii jira waa arkaayaayoo, wixii joogana waa arkaayaa
 Wixii jurmiliyo wixii sowd leba, jamiicinimo waw arkaayaa

Haddii kale jiita oo dhuuntoo, ku jowjowleeya Eebbehayoo

Wixii juuq yiri Ilaah maqalyoo, waxaan juuq oranna waa
la midoo

Haddii aan jubuq Ilaah maqli karin, muxuu baryada uga
jawaabaa?

Wixii dhulka hoose jeeb ku leh iyo, wixii jiriba waa ogsoon
yahay

Haddaan been lagu jalbeebanahayn, waxaan jirinna waa
ogsoon yahay

Ninkaan hadalkeyga juqihaynow, haddaan lagu jirin ku
jaangoosoo

Ninkii janna doonayow joogsoo, kalaankaygaa ha jaaxidin

Ninkii muuminnimo u jeelqabow xayaadkayga u jimiimica

Sidii jaan karuur u fiiqsada oo, sidii ramag jaar ka buuxsada

Sidii jookhiyo xariir u jantoo, sidii jirka dhacay u jalalaba

Sidii jirka roob anow da'ayee, allow yaa xamashka iga

jaqa

Allow yaan gaal la jaal noqonoo, allow yaan diinta
jaaxidinoo

Allow kuwa nalaku soo jaadiyo, allow jaajuuska yaa jara oo

Allow wixii lagu jihaadaayaba, allow yaa jiira oo mara oo

Allow markii sumucu jow leeyahay, allow baqe jaanta yaan
warin

Allow girligaanku waa johorade, allow yaa jiita oo hela oo

Allow jirrabbada adduunkaa iyo, allow naar nooga
jeerdhaafuu

Allow jid siraad na dhaafsiiyoo, allow jaarkaaga naga
yeel.

Gabayada ku socda
Xarafka

X

— 24 —

XIIN FINIIN*

Nímanka taariikhda weriyaa say sheegeen Sayid Maxamed baa doonay Faadumo Islaan Aadan oo la dhalatay Islaan Faarax Islaan Aadan oo madaxda degmada Mudug ka mid ahaa. Sayidku xoolo badan oo geel iyo fardaba leh ayuu yarad uga bixiyey, xurmo iyo xididtinnimo wanaagsanna waa muujiyey. Hase yeeshi, dhugi geel dhaantay, dhex socotana dhul dhaantaye, hadallaa Sayidkii iyo Islaan Faarax loo kala geeyey.

Xididtinnimadaas Sayid Maxamed wuxuu uga jeeday inuu garab iyo gaashaanba Islaan Faarax iyo dadkiisa uga helo si uu jahaadku u xoogoobo. Sida xeerka Soomaalidu u badan yahay ninkii gabar laga guursadaa wuxuun buu cubtamaa, Sayidkuna wuxuu gabay ku yiri:

Wax walba wow hurayaa ninkii ii walaal noqone

Dabadeed, Islaan Faarax wuxuu Sayidkii weydiistey faraskii Xiin Finiin, xaashi arrintaas ku saabsanna wuxuu u sii dhiibay Faarax-dhabansenge.

Daraawiish farduhu qaali bay ku ahaayeen, gaar ahaanna Xiin Finiin Sayidku aad buu u jeclaa, hase ahaatee, sidii loo yiri, dhegtaa kaa war dheer, ishaaduna waa kula fil, xaashidii Islaanku soo diray hadday Sayidka u tagtay wuxuu guddoonsaday faraskaas inuu bixiyo si aan loo xaman.

Dabadeedna, isagoo xil iska reebaaya, faraskana **xar-**

*) Waxaan ka qoray Cabdi Cali Guuleed (Cabdiyaar) sannadkii 1955kii.

ragadiisa u dhammeeeyey ayuu ninkii loo soo diray gacanta ka saaray kaddib markii gabaygaan soo socda la qaybsiiyey:

Xayow Faaraxow⁽¹⁾ hadal rag waa, loo xutubyaaye
 Nin xishood leh baan ahay haddaan, lay xistiyihayne
 Xabiib baan ahaa jeer kufriga, laygu xaasidaye

Adna xaashi baad iila timid, xaakin soo diraye
 Xaddigii adduunyada haddaad, xoola iga dooni
 Marna anigu kaama xistiyeen, xaalaad leedahaye

Inaan kuu xaf gooyaan jeclaa, geel xawaar badane
 Kumanyaal xawaadaan lahaa, xawd u sii mariye
 Markaad Xiin Finiin⁽²⁾ damacdyaan, kaa xanuunsadaye

Walaalow xirgiga qaarki waa, lagu xujoobaaye
 Wuxaan kugu xutubyaaba waa, xuuradaan nahaye
 Nin kalaan xafiilaba adaan, xaaydda kaa rogaye

Xigto iyo qaraabiyo hadduu, xidid i weydiisto
 Xayow iyo Qayumey haddii, la igu xoodaansho
 Xubbigaya kuma hayn inaan, xiisow bixiyaaye

Xamar weeye oo midab fardood, kala xariir roone
 Xawaariyo kabtiyo raaxo iyo, xawli iyo jeefag
 Xaggii loo eryaba waa gammaan, xulashadiisiye

Xubna - toosanlow neefku waa, xaalad gooniya e
 Goortaan xusuus ula noqdaa, xiisa ii qabanne
 Wuxaan xarafka diimeed ahayn, igaga xeel dheere

1) FAARAX: Faarax-dhabansenge waa ninkii Xiin Finiin Sayidku Islaam Faarax ugu sii dhiibey.

2) XIIN FINNIN: Waa faraskii Islaam Faarax Islaam Aadan Sayidku weydiistey hooyadiisna waxaa la oran jirey Finiin.

Xarbaddiyo jihaadkaan lahaa, xoogsi ugu fuule
 Usagaan xatooyada lahaa, xuurta ugu looge
 Xiniinya ku goo baan lahaa, gaalka xaylka lehe

Xayskaa da'aayaan lahaa, Xalin ka dooyeeye
 Xaqaygii maqnaa baan lahaa, xag ugu raacdeeye
 Meesha iyo xeebtaan lahaa, xiito ka eryoode

Xujeyreebta reer Hagar anaan, xabashyadii ruubin
 Xinjoortoda dhiigga leh haddaan, lagu xaraaraysan
 Xaaqaamaquuqiyo haddaan, xaaluf laga yeelin

Xiddaysane ma dhiibeen anaan, xaaladday bogane
 Xaaraami uun baa arlada, xula abiidkiise
 Wuxuun bay xushleeyaan sidii, xabashi Iidoore

Aniguna xogtaydaan ka baqi, inay xumeeyaane
 Xashaaliillaahiye nin goba, xamasho waw ceebe
 Goorteer anoo xaajiyaan, xinif awoodayne

Intii aniga lay xaman lahaa, xil iga soo meerye
 Aduu galabta kuu xoola yahay, Xamarkii dheeraaye
 Waa Xiin Finiin neefka aad, xaringga haysaaye

Xayawaanka oo idil naftey, kala xeraadaane
 Mar hadduu suldaan⁽¹⁾ igu xil lihi, igaga xayddaantay
 Xariggiisa qabo Aadmi kale, kuma xurmeeyeene

—oOo—

1) SULDAAN: Islaan Faarax Islaan Aadan.

— 25 —

XAY GUDUUDAN LA MOODYOW*

Guud ahaanba dadka Soomaalida farduhu waxay la la-haayeen qiima weyn. Ninkii aan faras lahaynnina, wuxuu ahaa nimaan tirsanayn. Gaar ahaanna daraawiish waxay la ahayd in noloshooduba fardaha ku xiran tahay.

Sidaas daraaddeed, waxay aad ugu dadaali jireen fardaha heliddoda iyo dhaqaalahoodaba. Marka isweyddin maynno wixii la jecelyahayba ammantooda in lagu xeel dheeraado. Sidaas darteed, ayaa Sayidku gabay iyo geeraarba fardaha ugu ammaanay, waxaana ka mid ah geeraarkan soo socda oo Sayidku ku ammaanayo faraska la baxay "Calanside".

**Xay guduudan la moodyow, Xamar weeye korkiisu
Waa xiddaayad sideedee, ma xariir eusub baa?**

**Afku waa xolxolkaasoo, ilka loo xanafeeyuu
Xakamaa la dhacaaye, ma xandaad bir tumaa?**

**Bacaraarka xolkiisiyo, sanka xiifta ka yeeri
Wiyil loo xanafeeyoo, xaryamaaya miyaa?**

**Hadduu qaylo xakaaraa, xaryankeeda dhegeysto
Dheguhuu xulkinaayo, xawdh la taagey miyaa?**

**Surka xaafadda weynluu, xulkiyaa hojiyaa
xaddi weeye dhexaade, xakab loola miyaa?**

**Guudku waa xasowgaasoo, waa xayaaba galbeedoo
Waa xareed midabkeede, xinni tay ah miyaa?**

*) Wuxaan ka qoray Aw-Cabdille Ibraahin.

Dushu xaarad bannanoo, xasil loogu fariisto
 Xagna looga dhacaynood, xukumaysan miyaa?

Fanku waa xaraf weynoo, xawaal weeye korraysee
 Gumburkii Xalimeed⁽¹⁾ iyo, Xeerdhere⁽²⁾ miyaa?

Qanaantuu xarfinaayoo, xiisaddeeda lulaayo
 Xin habaas ka karaayiyo, xusur dheehan miyaa?

Haddaan xeebta ka fuulo, Ximan⁽³⁾, reeraha yaal
 Xigsintuu u tagaaye, xanfar duuli miyaa?

Anna lay xaradhaami, usna xerya ballaaran baa
 Xariir loogu shubaaye, xilka-dhawrsi miyaa?

Haddaan qoofal xigoodaa, xafidaad ugu dhaado
 Xurguftuu dhutinaayo, naafa xuurrin miyaa?

Haddii layga xubeero, xididow bixin maayaan
 Xabeebtiiisa ku raagiye, xabbadkayga miyaa?

Xaya waaga salaadda, haddaan oodda ka xaydo
 Xareedkuu gurxamaayo, ma Iidoor xuja laa?

Haddaan guura xabiirro, xawaadeenka dhacaayuu
 Xijaab iiga dhigaaye, xuddur awdan miyaa?

Haddaan xuurta baqollo, xor dallaala sideeduu
 Xanfigiiga cehaaye, xaaxi layra miyaa?

1) XALIN: Waa ceel biya badan oo Taleex geesta Bari ka xiga.

2) XEERIDHEERE: Waa tog xalin ka sarreeya oo buur dheer leh.

3) XIMAN: Waa ceelal xiriisan oo u dhixeyya Dhuusamarreb iyo Gaalkacyo, waxaana ka mid ah Cadaado, Mareergur, Gidhays iyo Godinlabe.

**Xiito meelay ka fooflay, haddii weerar la xuubsho
Waa xufoo lama gaaree, ma dhashii Isxal (¹) baa?**

**Hadduu xoola gelaayo, magaan waa xannibaado
Xarraan waa isxiraaye, xiddig duushay miyaa?**

**Taxaabaa ima xiisoo, dibna iima xabbaasoo
Horuu ii xorxoraayee, ma xayuunta baraa?**

**Goortuu soo xaryamaayo, xayigii daba jooguu
Xalqadeen ku dilaaye, ma wed loo xukumaa?**

**Hadduu soo xallinaayo, xiisa aan u qabnaa baan
Loogu xeebanayaaye, ma xays noo da'ay baa?**

1) ISXAL: Wuxuu ahaa faras qoor ah oo dhal wanaagsan; fardaha Da-raawiisheedna kudi jirey, geenyadii dhashana waxaa la oran jirey Boosakurus.

**Gabayada ku socda
xarafka**

D

DACWAD BAAN KA LEEYAHAY*

Heshiiskii Iligdaldala markuu dhacay ka dib ayaa gu-maysiga Ingiriisku warqad u soo diray Daraawiish, wuxuu-na ku yiri: "Mar haddii waanwaan iyo heshiis nabadeed ina-dhex maray, taliska Ingiriisku Daraawiish wuxuu weydiisa-nayaa saddex hal:

- A) Midda koowaad geeli Daboolane ee Daraawiishi deg-mada Habaryoonis ka dhacday inaad wuxuun ka soo celisaan.
- B) Tan labaad nimanka dabatada ah, oo Nugaal sare fa-dhiya oo dad iyo duunyaba mahoobbiyey, col iyo gaa-deba inaad naga celisaan.
- T) Tan saddexaad, Warsengeli wacad iyo heshiis baa na-dhex maray, waxayna doorteen raaciyyadda Ingiriiska inay noqdaan, marka u yeeridda aad Daraawiish u wa-caysaan ka daaya.

Daraawiish markii hadalkaas loo keenay waxba kama gilgilan, danina waa seeto. Waxay yiraahdeen: Ingiriisow saddexda arrimoodba waannu yeelaynnaa, ee idinna laba hal noo yeela:

- 1) Midda hore xoolihii Daraawiish lagaga dhacay meesha la yiraahdo Caado, dabadeedna Burco la keenay noo celiya.
- 2) Midda labaadna doonidii aannu dabka u dirsannay,

*Waxaan ka qoray Ciise Fikad iyo Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon san-nadkii 1955kii.

Ciise Dhocollawaana rubbaanka u ahaa oo aad bad-daas ka qafaalateen, iyadii iyo wixii saarnaaba noo soo celiya oo aan sidaas wax isku weydaarsanno.

Dooddaas Darawilishta Ingiriisku waa ku gacan say-ray, wuxuuna marmarsiinyo ka dhigntay "xoolihii Caado laga qaaday Ogaadeen baa dhacay, Ogaadeenna waa baad Amxaaro, doonnidana Talyaani baa qafaashay, Talyaani qareen uma nahin.

Labadaa doodood ee dambe oo Ingiriisku soo jeediyey Daraawiishi ma garaysan, Sayidkuna masafodheer oo uuku caddaynayo inuu Ingiriisku musuqmaasuuq wado buumariyey, waana tan.

Ogaadeen ha ii dirin, dacwad baan ka leeyahay
Duul haad Amxaaraa, kaa dooni maayee
Wuxuu aniga iga dilay, diyo hayga siinnine
Doofaar inuu yahay, anigaa u diin lehe
Ambla waa ku daba geli, dakanka iyo qaankee
Dirhan haddii aan kaga tago, anaa been dabaadehe
Waxaan kaa dalbahayaa, duunkaagu wuxuu qabo
Intaad dawladduu tahay, adigaw damiinehe
Ma waad diidi nimankaad, dumataye i soo dhacay
May kor u dabbaalaan, waxay naga dadduubeen?
May dowga Caadood⁽¹⁾, galbeed uga dareershaan?
Dalkaad adigu joogtiyo, Burca maxay ka dooneen?
Dar alliyo heshiis iyo, ma daawaad lahaydeen?
Mase waa dayoobeen, doqon baa habowdee?
Dabadeedna sow maalkii, dacalkaaga kuma shuban?
Sow daabacaagiyo, daftarkaaga kuma qoran?
Sow duhur dharaareed, dibnahaaga kama qiran?
Sow sida dameer raran, dusha kaama fuushana?
Miyaan duudsiyaayaa, kulaan Dabacyuun helo?
Haddaad daacad ii tahay, doodaye maxaad oran?
Dafir miyuu wax kuu tari daliikii ku siiyave?

李 宋 楊

1) CAADO: Balli ku sariiran Haraxagarrey.

Gabayada ku socda
Xarafka

X

— 24 —

XIIN FINIIN*

Nimanka taariikhda weriyaa say sheegeen Sayid Maxamed baa doonay Faadumo Islaan Aadan oo la dhalatay Islaan Faarax Islaan Aadan oo madaxda degmada Mudug ka mid ahaa. Sayidku xoolo badan oo geel iyo fardaba leh ayuu yarad uga bixiyey, xurmo iyo xididtinnimo wanaagsanna waa muujiyey. Hase yeeshee, dhugi geel dhaantay, dhex socotana dhul dhaantaye, hadallaa Sayidkii iyo Islaan Faarax loo kala geeyey.

Xididtinnimadaas Sayid Maxamed wuxuu uga jeeday inuu garab iyo gaashaanba Islaan Faarax iyo dadkiisa uga helo si uu jahaadku u xoogoobo. Sida xeerka Soomaalidu u badan yahay ninkii gabar laga guursadaa wuxuun buu cubtamaa, Sayidkuna wuxuu gabay ku yiri:

Wax walba wow horaayaa ninkii ii walaal noqone

Dabadeed, Islaan Faarax wuxuu Sayidkii weydiistey faraskii Xiin Finiin, xaashi arrintaas ku saabsanna wuxuu u sii dhiibay Faarax-dhabansenge.

Daraawiish farduhu qaali bay ku ahaayeen, gaar ahaanna Xiin Finiin Sayidku aad buu u jeclaa, hase ahaatee, sidii loo yiri, dhegtaa kaa war dheer, ishaaduna waa kula fil, xaashidii Islaanku soo diray hadday Sayidka u tagtay wuxuu guddoonsaday faraskaas inuu bixiyo si aan loo xaman.

Dabadeedna, isagoo xil iska reebaaya, faraskana **xar-**

*) Wuxaan ka qoray Cabdi Cali Guuleed (Cabdiyaar) sannadkii 1955kii.

ragadiisa u dhammeyey ayuu ninkii loo soo diray gacanta ka saaray kaddib markii gabaygaan soo socda la qaybsiiyey:

Xayow Faaraxow⁽¹⁾ hadal rag waa, loo xutubiyaaye
Nin xishood leh baan ahay haddaan, lay xistiyihayne
Xabiib baan ahaa jeer kufriga, laygu xaasidaye

Adna xaashi baad iila timid, xaakin soo diraye
 Xaddigii adduunyada haddaad, xoola iga dooni
 Marna anigu kaama xistiyeen, xaalaad leedahaye

Inaan kuu xaf gooyaan jeclaa, geel xawaar badane
 Kumanyaal xawaadaan lahaa, xawd u sii mariye
 Markaad Xiin Finiin⁽²⁾ damacday baan, kaa xanuunsadaye

Walaalow xirgiga qaarki waa, lagu xujoobaaye
 Wuxaan kugu xutubiyaaba waa, xuuradaan nahaye
 Nin kalaan xafiilaba adaan, xaaydda kaa rogaye

Xigto iyo qaraabiyo hadduu, xidid i weydiisto
 Xayow iyo Qayumey haddii, la igu xoodaansho
 Xubbigayga kuma hayn inaan, xiisow bixiyaaye

Xamar weeye oo midab fardood, kala xariir roone
 Xawaariyo kabtiyo raaxo iyo, xawli iyo jeefag
 Xaggii loo eryaba waa gammaan, xulashadiisiye

Xubna - toosanlow neefku waa, xaalad gooniya e
 Goortaan xusuus ula noqdaa, xiisa ii qabanne
 Wuxaan xarafka diimeed ahayn, igaga xeel dheere

1) FAARAX: Faarax-dhabansenge waa ninkii Xiin Finiin Sayidku Islaam Faarax ugu sii dhiibey.

2) XIIN FINNIN: Waa faraskii Islaan Faarax Islaan Aadan Sayidku weydiistey hooyadiisna waxaa la oran jirey Finiin.

Xarbaddiyo jihaadkaan lahaa, xoogsi ugu fuule
 Usagaan xatooyada lahaa, xuurta ugu looge
 Xiniinyaha ku goo baan lahaa, gaalka xaylka lehe

Xayskaa da'aayaan lahaa, Xalin ka dooyeeye
 Xaqaygii maqnaa baan lahaa, xag ugu raacdeeye
 Meesha iyo xeebtaan lahaa, xiito ka eryoode

Xujeyreebta reer Hagar anaan, xabashyadii ruubin
 Xinjoortoda dhiigga leh haddaan, lagu xaraaraysan
 Xaaqaamaquuqiyoo haddaan, xaaluf laga yeelin

Xiddaysane ma dhiibeen anaan, xaaladday bogane
 Xaaraami uun baa arlada, xula abiidkiise
 Wuxuun bay xushleeyaan sidii, xabashi Iidoore

Aniguna xogtaydaan ka baqi, inay xumeeyaane
 Xashaaliillaahiye nin goba, xamasho waw ceebe
 Goorteer anoo xaajiyaan, xinif awoodayne

Intii aniga lay xaman lahaa, xil iga soo meerye
 Aduu galabta kuu xoola yahay, Xamarkii dheeraaye
 Waa Xiin Finiin neefka aad, xarigga haysaaye

Xayawaanka oo idil naftey, kala xeraadaane
 Mar hadduu suldaan⁽¹⁾ igu xil lihi, igaga xayddaantay
 Xariggiisa qabo aadmi kale, kuma xurmeeyeene

—————oOo————

1) SULDAAN: Islaan Faarax Islaan Aadan.

— 25 —

XAY GUDUUDAN LA MOODYOW*

Guud ahaanba dadka Soomaalida farduhu waxay la la-haayeen qiima weyn. Ninkii aan faras lahaynnina, wuxuu ahaa nimaan tirsanayn. Gaar ahaanna daraawiish waxay la ahayd in noloshooduba fardaha ku xiran tahay.

Sidaas daraaddeed, waxay aad ugu dadaali jireen fardaha heliddooda iyo dhaqaalahooodaba. Marka isweyddin maynno wixii la jecelyahayba ammantooda in lagu xeel dheeraado. Sidaas darteed, ayaa Sayidku gabay iyo geeraarba fardaha ugu ammaanay, waxaana ka mid ah geeraarkan soo socda oo Sayidku ku ammaanayo faraska la baxay "Calanside".

**Xay guduudan la moodyow, Xamar weeye korkiisu
Waa xiddaayad sideedee, ma xariir cusub baa?**

**Afku waa xolxolkaasoo, ilka loo xanafeeyuu
Xakamaa la dhacaaye, ma xandaad bir tumaa?**

**Bacaraarka xolkiisiyo, sanka xiifta ka yeeri
Wiyil loo xanafeeyoo, xaryamaaya miyaa?**

**Hadduu qaylo xakaaraa, xaryankeeda dhegeysto
Dheguhuu xulkinaayo, xawdh la taagey miyaa?**

**Surka xaafadda weynluu, xulkiyaa hojiyaa
xaddi weeye dhexaade, xakab loola miyaa?**

**Guudku waa xasowgaasoo, waa xayaaba galbeedoo
Waa xareed midabkeede, xinni tay ah miyaa?**

*) Waxaan ka qoray Aw-Cabdille Ibraahin.

**Dushu xaarad bannanoo, xasil loogu fariisto
Xagna looga dhacaynood, xukumaysan miyaa?**

**Fanku waa xaraf weynoo, xawaal weeye korraysee
Gumburkii Xalimeed⁽¹⁾ iyo, Xeerdhere⁽²⁾ miyaa?**

**Qanaantuu xarfinaayoo, xiisaddeeda lulaayo
Xin habaas ka karaayiyo, xusur dheehan miyaa?**

**Haddaan xeebta ka fuulo, Ximan⁽³⁾, reeraha yaal
Xigsintuu u tagaaye, xanfar duuli miyaa?**

**Anna lay xaradhaami, usna xerya ballaaran baa
Xariir loogu shubaaye, xilka-dhawrsi miyaa?**

**Haddaan qoofal xigoodaa, xafidaad ugu dhaado
Xurguftuu dhutinaayo, naafa xuurrin miyaa?**

**Haddii layga xubeero, xididow bixin maayaan
Xabeebiisa ku raagiye, xabbadkayga miyaa?**

**Xaya waaga salaadda, haddaan oodda ka xaydo
Xareedkuu gurxamaayo, ma Iidoor xuja laa?**

**Haddaan guura xabiirro, xawaadeenka dhacaayuu
Xijaab iiiga dhigaaye, xuddur awdan miyaa?**

**Haddaan xuurta baqollo, xor dallaala sideeduu
Xanfigiiga ceshaaye, xaaxi layra miyaa?**

1) XALIN: Waa ceel biya badan oo Taleex geesta Bari ka xiga.

2) XEERIDHEERE: Waa tog xalin ka sarreeya oo buur dheer leh.

3) XIMAN: Waa ceelal xiriirsan oo u dhexecuya Dhuusamarreb iyo Gaalkacyo, waxaana ka mid ah Caadaado, Mareergur, Gidhays iyo Godinlabe.

**Xiito meelay ka fooflay, haddii weerar la xuubsho
Waa xufuu lama gaaree, ma dhashii Isxal (¹) baa?**

**Hadduu xoola gelaaayo, magaan waa xannibaado
Xarraan waa isxiraaye, xiddig duushay miyaa?**

**Taxaabaa ima xiisoo, dibna iima xabbaasoo
Horuu ii xorxoraayee, ma xayuunta baraa?**

**Goortuu soo xaryamaayo, xayigii daba jooguu
Xalqadeen ku dilaaye, ma wed loo xukumaa?**

**Hadduu soo xallinaayo, xiisa aan u qabnaa baan
Loogu xeebanayaaye, ma xays noo da'ay baa?**

— o —

1) ISXAL: Wuxuu ahaa faras qoor ah oo dhal wanaagsan; fardaha Da-raawiisheedna kudi jirey, geenyadii dhashana waxaa la oran jirey Boosakurus.

Gabayada ku socda xarafka

D

— 26 —

DACWAD BAAN KA LEEYAHAY*

Heshiiskii Iligdaldala markuu dhacay ka dib ayaan gu-maysiga Ingiriisku warqad u soo diray Daraawiish, wuxuu-na ku yiri: "Mar haddii waanwaan iyo heshiis nabadeed ina dhex maray, taliska Ingiriisku Daraawiish wuxuu weydiisa-nayaay saddex hal:

- A) Midda koowaad geeli Daboolane ee Daraawiishi deg-mada Habaryoonis ka dhacday inaad wuxuun ka soo celisaan.
- B) Tan labaad nimanka dabatada ah, oo Nugaal sare fadhiya oo dad iyo duunyaba mahoobbiyey, col iyo gaa-deba inaad naga celisaan.
- T) Tan saddexaad, Warsengeli wacad iyo heshiis baa na dhex maray, waxayna doorteen raaciyyadda Ingiriiska inay noqdaan, marka u yeeridda aad Daraawiish u wa-caysaan ka daaya.

Daraawiish markii hadalkaas loo keenay waxba kama gilgilan, danina waa seeto. Waxay yiraahdeen: Ingiriisow saddexda arrimoodba waannu yeelaynnaa, ee idinna laba hal noo yeela:

- 1) Midda hore xoolihii Daraawiish lagaga dhacay meesha la yiraahdo Caado, dabadeedna Burco la keenay noo celiya.
- 2) Midda labaadna doonidii aannu dabka u dirsannay,

*Waxaan ka qoray Ciise Fikad iyo Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon san-nadkii 1955kii.

Ciise Dhoollawaana rubbaanka u ahaa oo aad bad-daas ka qafaalateen, iyadii iyo wixii saarnaaba noo soo celiya oo aan sidaas wax isku weydaarsanno.

Dooddaas Darawiishta Ingiriisku waa ku gacan say-ray, wuxuuna marmarsiinyo ka dhigtay "xoolihii Caado laga qaaday Ogaadeen baa dhacay, Ogaadeenna waa haad Amxaaro, doonmidana Talyaani baa qafaashay, Talyaani qareen uma nahn.

Labadaa doodood ee dambe oo Ingiriisku soo jeediyyey Daraawiishi ma garaysan, Saydkuna masafu dheer oo uu ku caddaynayo inuu Ingiriisku musuqmaasuq wado buu mariyey, waana tan.

Ogaadeen ha ii dirin, dacwad baan ka leeyahay
Duul haad Amxaaraa, kaa dooni maayee
Wuxuu aniga iga dilay, diyo hayga siinnine
Doofaar inuu yahay, anigaa u diin lehe
Amba waa ku daba geli, dakanka iyo qaankee
Dirhan haddii aan kaga tago, anaa been dabaadehe
Waxaan kaa dalbahayaa, duunkaagu wuxuu qabo
Intaad dawladduu tahay, adigaw damiinehe
Ma waad diidi nimankaad, dumataye i soo dhacay
May kor u dabbaalaan, waxay naga dadduubeen?
May dowga Caado(1), galbeed uga dareershaan?
Dalkaad adigu joogtiyo, Burca maxay ka dooneen?
Dar alliyo heshiis iyo, ma daawaad lahaydeen?
Mase waa dayoobeen, doqon baa habowdee?
Dabadeedna sow maalkii, dacalkaaga kuma shuban?
Sow daabacaagiyo, daftarkaaga kuma qoran?
Sow duhur dharaareed, dibnahaaga kama qiran?
Sow sida dameer raran, dusha kaama fuushana?
Miyaan duudsiyaayaa, kulaan Dabacayuun helo?
Haddaad daacad ii tahay, doodeye maxaad oran?
Dafir miyuu wax kuu tarì daliilkii ku siiyaye?

* * *

1) CAADO: Balli ku sariiran Haraxagarrey.

Doonnidii ma aan arag, dacwad baan ka leeyahay
 War maxaad durduradiyo, dan la'aanta ugu dhiman?
 Hadal aan dawo lahayn, sow kama diqootaan?
 Dakhalkiyo shiraaciyo, badda yaa u dowlada?
 Talyan waa dadkaagiyo, daayiciin aad wadataa
 Haddii aanad duqlaalayn Dannood⁽¹⁾ sooma aadeen
 Diraac Doollo⁽²⁾ iyo Ciid⁽³⁾, duullan kuma yimaadeen

Diigaanyo ciidana, darka nooma keeneen
 Dildillaaca waaber, weerar naguma daacsheen
 Durqun nama dhex joogine, adaa hiil ka daalibay
 Adigaa durraamiyo, docogaysi ula tegey
 Adaa yiri Daraawiish, dirirteeda ii raac
 Asna diradirayntaada, iga deyso kuma oran
 Intaad dacatiyaysana, sow kulama daalayn?

Sow dab iyo xooliyo, daabbad kuguma caawinin?
 Sow daraaddii kuma imaan, Hobyo⁽⁴⁾ wixii ka soo degey?
 Sow duubcaddaydii⁽⁵⁾, raggi dooxay ma ahayn?
 War nin shalay damiinyahow, igu dilay daraaddaa
 Berri haddaynu dirirrana, dusha iga wareentayn
 Daawadayda maahayn, ma ku dayrsamaayaa?
 Durruflayda gaalaad, adaa daaqsanaayee
 Miyaan kala deyaayaa, adiga iyo deriskaa.

1) DANNOOD: Waa balli caan ah oo ka mid ah toddobada ballida Haraxagarrey: Daratoole, Dannood, Ilig, Masaarre, Siraw, Caado iyo Dhagxayacaddo.

2) DOOLLO: Waa toddoba ceel; Wardheer, Walwaal, Waafdhug, Afyaraaddo, Uubataale, Garloogube iyo Yucub.

3) CIID: Waa dhulka ciidda guduudan leh, oomanahana u badan.

4) HOBYO: Waa magaalo ku taal xeebta Badweynta Hindiya oo Gaalkacyo hilaadda 200 Km. u jirta.

5) DUUBCAD: Waa tilmaan Daraawiishi lahayd.

Warsengeli doc uga bayr, dacwad baan ka leeyahay
 Mar hadday ku doortaan, isku diirad miihine
 Dabcigaygu ma oggola, nin kuu daalasaayee
 Daraawiish hadduu yahay, sidee doc uga leexdaa?
 War Daarood Ismaaciil, dir miyaad wadaagtaan?
 Durriyaddii adoogay, miyaad iigu duurxuli?
 Sow deero iyo cawl, dorraad adigu kama dhigin?
 Sow dukaamadoodii, daaraahaaga kuma guran
 Sow doonyahoodii, dookhaan naara kuma ridin?
 Sow doora weynow, ma deldelin raggoodii?
 Inay kuu dudaayaan, sow maba dareensanid?
 Inaanad dooc lillaynayn, diyaar kuu ogaaddee
 Dikrigiyo shareecada, labadaad ka duudiye!
 Durdurkii firdowsiyo, jannadaad ka daahiye!
 Darbaddii cadaabkiyo, dukhaankii baad ku tuuriye!
 War inaad dagaysana, sow dareemi maayaan?
 Ma ku diirsanaayaan, deelqaafkan aad tiri?
 Dumarkii ma furayaan, xilihi dalaaqee?

* * *

Geela soo dareerina, dacwad baan ka leeyahay
 Anigaba dunqaariyo, dacataa i gaaraye
 Dibirrootigaagaa, lawyada i diiraye
 Qayradii daruurrayd, adaa damug ka siiyaye
 Dulbixii Gallaaddiyo⁽¹⁾, dudmaa ii horreysaye
 Daa'imaan wax garannine, digniin iima laabnee
 Dabarka Ciise⁽²⁾ lagu xiray, anaa laygu dooniye

1) GALLAADDI: Ceel ka mid ah ceelasha la yiraahdo Ceelcad oo Wardheer 40 Km. u jira, kana xiga dhinaca bari.

2) CIISE DHOOLLAWAA: Wuxuu ahaa Darwiish badmaash ah, wuxuuna qabey Sayid Maxamed walaashiis, Rooxo Sh. Cabdille. Isagoo doonni shixnadan wata oo Daraawiishta dab uga doonay dalka Carabta ayaa Ingiriisku badda ka qafaashay isagii iyo doonnidiiba. Dabadeed waxaa lagu xiray Casab.

Degdeg haddaan looga furin, dunidaa ifsaadiye
 Dantay baan la yeeraye, yaan laygu diimine
 Deeqi igama juustee, wax ma kala dillaallaa?
 Dabatada aad sheegtana, dacwad baan ka leeyahay
 Oo wixii inoo dana, durba maysu yeellaa?

* * *

Mase ways daboolnaa, nin dulmiyan allaa oge?!
 Adigaa dulleeyoo, duunyada ka qadoo
 Adaa degalladoodii, digaxaarka mariyoo
 Adaa deeblahoodii, daabaqad ku jiidaye
 Diinkiyo dugaaggiyo, adaa duufka siiyaye
 Intasoo darxumadaa, adigaa u diiqaye
 Hadday daqaqamaanoo, wuxuu kaa danqaabaan
 Oo waxaan dux gelinayn, duleeddada ka xaabaan
 Iyagaba dan gaajiyo, diihaal baa u geeyaye
 Anna haygu diga gubin, adiguna dan haw gelin
 Dayib haddaadan oranayn, dabuubtaan ku leeyahay
 Oo doxorayaashii, been kugu dakhaakhuli
 Bal inaan dugsuu ahay, amaan idin ku soo diray
 Haddii aadan danbaabayn, daahir marag ah soo taag?

-----o-----

— 27 —
AWEL MAANSO WAATAAN DAYACAY*

Shirqoolkii "Canjeel" la baxay markuu dhacay, lagana digniin helay ayaa dad badani xaruntii ka yaacay, colal Daraawiisha baana ka daba tegey si loo soo celiyo. Dabadeed-na, wax la dilay, iyo wax la qabtay iyo wax fakaday bay dadkaasi noqdeen.

Gabaygakani wuxuu ku xiran yahay gabayga ka bil-lowda (War suudow sedkaa waa jannee, samac kalaan-keyga), intiisii badnaydna way maqan tahay, meel laga he-lina Allaa og, waana raadinaynaa.

Awel maanso waataan dayacay, dow aan mariyaaye
Warka xalayto dooxada Jednugul⁽¹⁾, daan walba u raacay
Oo ay dabayluhu sideen, waa ku diirsadaye

Waa kii Darwiishkii kufriga, nooga soo digaye
Sidii geel darmeed bay farduhu, docadoceeyeene
Digdigti rasaastii sidii, duur u ololeysey

Guga daatay reer Khalaf⁽²⁾ inuu, daaquo laga waaye
Danab baa ku dhacay reerihii, dayrta noo faqaye
Candhadogoble⁽³⁾ goortaan dillaa, roobkii noo da'aye

Waatay inay naga darmaan, damacsanaayeene
Dambarkeedii hele xaajaday, naga daboosheene
Dukhuumada tashaday naarta waa, loo dawarayaaye

Dige-dheere iyo Jaamac ways, daba gelaayaane
Daa'imow Allahayow adaa, duulka naga saaray

-----oOo-----

*) Waxaan ka qoray Maxamad Nur Cali.

1) JEDNUGNL: Waa dooxo ka mid ah dooxooyinka Nugaal Bari, marna waxaa degtey xarunta Daraawiishta.

2) REER KHALAF: Khalaf Faarax Shirwac.

3) Cali Barre Maxamad Xasan.

— 28 —

MA DUQAYNAY REER BARI*

Abbaaraha markey taariikhdu ahayd 1910 ayaa Daraawiishi laba qalcadood ka dhisatay ceelka Buraan oo ah togga Jiidali daantiisa koonfureed. Hase yeeshi taasi waxaa ka carooday boqor Cismaan, oo markaas u talinaayey Gobolka Bari, iyo Garaad Maxamuud Cali Shire oo Daraawiish ka fallaagoobey, madaxna u noqday degmada Laasqoray, Ceelaayo iyo inta raacsan.

Labadaa nin oo madaxda ah baa ku heshiiyey in Daraawiish laga kiciyo ceelkaas "Buraan", waxayna marmarsiinyo ka dhigteen inay nabaddooda Daraawiishtu halis gelinayaan, dalkay fadhiyeenna daabkiisii qabsadeen.

Boqorkii wuxuu soo dumay col tiradiisu tahay aaya-daha quraanka cadadkooda (6666), Maxamuud Cali Shire-na wuxuu soo dumay col aan waxba ka yarayn colka Bo-qorku soo diray. Madalna wax noqotay "Buraan". Hal-kaasna 80 nin oo Daraawiisha oo Maxamuud Feyte madax u yahay baa lagu qur jaray

Markii warkii soo gaaray xaruntii Daraawiishta oo ah Daarcad oo Taleex u dhow ayaa laba talo laysku qabtay.

1) In lagu duulo Buraan ciidanka qabsaday si looga soo ceshado;

2) Iyo in la weeraro Degmada Garaad Maxamuud Cali Shire oo Raacin taal. Taladaan dambe ayaa loo guuxay, laguna guuttoonsaday.

Daraawiish oo lug iyo faras ah ayaa weerar ku ballaarisay degmada Maxamuud Cali Shire. Ruuxlihi; dad iyo

*) Waxaan ka qoray Ciisa Faarax (Fikad).

duunyo wixii degmadaasi lahaydna gacanta midig bay ku dhigeen.

Maxamuud-Jaarig, oo ahaa la-taliyaha Garaad Maxamuud Cali Shire, ayaa fakaday, isagoo ku jooga faras la yiraahdo Jiire oo qaylo kula dhex dhacay colkii qabsaday "Buraan", wuxuu ku yiri: "Wax iga soo horreeyey ma aragteen?". Waxaa la yiri, "maya". Wuxuu yiri, "Wax iga dambeeyana arki maysaan". Markaasaa colkaasu laba talo isku qabtay:

1) In ciidanka Daraawiishta laga hortago o duunyada laga dhacsado.

2) Iyo in xarunta loo weydaarto inta ciidanku ka ma-qan yahay oo la qabsado. Talada hore ayaa loo guuxay, laguna guuttoonsaday.

Iyagoo lug iyo faras ah, ayay weerar qabax ku siiyeyen Daraawiish oo aan xoolihii weli gurya geyn, hase ahaatee halkaasaa lagu jebiyey ciidankii isbahaystay, dagaalkaasna waxaa loo yaqaan ama uu caan ku yahay (Habarhumbulle) waxaana laga mariyey dhowr gabay oo uu ka mid yahay gabaygan soo socdaa:-

**Nimanyahow dabuub gabay beryaa, uma dedaaleyne
Wax i daaray mooyiye xalaa, leygu soo degaye
Aan dabeebto gabagaygu waa, dab iyo baaruude**

**Onkod dininigleyn baan ihiyo, dirirkii cawleede
Daad soo rogmaday baan ahoo, dooxadii yimiye
Aan durduro dabaal baan ku mari, dool la ii xiraye**

**Dayax iyo shamsaan ahay haddaan, lay dafirihayne
Gudcur dama habeen dumay cirkaan, dacal ka nuuraynin
Ma diyado tillaabada ninkii, dawga marayaaye**

**Dugsi haddaan la helin dhaxanta, waa lagu daddoodaye
Dabaylihiyo foora la tegi, daa waxaan geline
Deyradhafyadaan shidahayaa, dogobyo waaweyne**

Dulbaax malaha xaajada midaan, diirka ka caddayne
 Diirsima halkii aan lahayn, waa sidii danafe
 Wuxuu qaarkeed ka dhacay, dood aan ka iraahdo

Daayimow Allahayow adaan, dunina moogayne
 Daandaansi ina-adanaa, loogu dawgalaye
 Deyn nimaan ka qabin buu nafluhu, daba gelaayaaye

Haddii nala ku soo diray khalqiga, Dir iyo Daaroodba
 Warsengeli haddii uu dunjigii, diricyo soo qaataay
 Dishishiyo Majeerteen haddii, deexda laga keenay

Guutadii la soo dumay haddii, nala ku soo duushay
 Wax la soo dandaanshaba haddii, nala dul gowdiidshey
 Dildillaaca waaberi haddii, nalagu sii daayey

Annagaan digniin qabin haddii nala dareensiyo
 Digta weerar qoobkii hadday, dininigtii yeedhay
 Dooyada uluuftaa hadday, Daalo⁽¹⁾ kor u dhaastay

Qaylada dalluunta ah haddii, nala dareensiyo
 Degdeg inaan u soo rororo waa, dawlad alabkeede
 Ma dul keennay kuman duub cadoo, wada Daraawiisha!..

Dikri hadduu ku soo galay xarbiga, anijo duulkaygu!!
 Dayaydii horeetaba baqay, dabada taageene!!
 Diigaanya ciidana miyaan, daaftha kala raacay?!

Sidii aar daloombiyi markaan, ugu dinnahyeeyey
 Dullihii shareerraa markuu, dibawga jiiraayey
 Daanyeerku meeshusan marin, dani ma jeexsiisay?!!

1) DAALO: Waa buur arag wanaagsan, dhir kala duwanina ka baxdo, dadku u temeshle tago. Toban mayl bay u jirtaa magaalada Ceerigaabo xaga waqooyi.

Dembii ma leh cadaawaha ninkii, deli ka xooraaye
 Derejuu Ilaahiis ka heli, labada daaroode
 Dubku iima naxo nimay kufriga, deris wadaagaane!!!

Ferenjiga direyska leh kuwii, diiradda u qaaday
 Iyaguba dariiqada Alliyo, diinta caasiye e
 Waxay noo duleedsheenba waa, door weynaha e

Dulmigaan bannaanayn kuwii, doofil ugu hiishay
 Haddaan daayo waa aniga oo, daawadii furaye
 Danabkii rasaaseed miyaan, diillin kaga yeelay?!!

Dareemada ka badan meydka yaal, didibta buureede
 Dhiiggoodu sida doogsin roob, wawsagii duxaye
 Dugaaggii hilbaha quudan jiray, loo dayaafadiye

Nimanyahow af laba daan leh baan, muranka deyneyne
 Daleelaha cidlaa lagama shubo, hadal daleeleede
 Ma duqaynay reer Bari wuxuu, doonayuu helaye?!!

Aniguba dilkoodaan ku helay, libin daboolleyde
 Daa'irada Eebbiyo markii, deeqa nala siiyey
 Ma dabbaaldeegiyo muufahaa, duhur la gaarsiiyay?!!

Duca awliyaad buu qabaa, degaha Tuurwaaye
 Waa nimanka gaalada deldala, doog iyo abaare
 Waa nimanka doofaarradii, daariguu jaraye

Roobkiina waa kaa u da'ay ,duraha jiilaale
 Waa kaa dalkoodii ballidu, wada duraabtaaye
 Waataa arladi daahirtee, diib ka soo kariye

Cawskii dumayoobey baa, doog ka soo baxaye
 Dalaqyadiyo dooxooyinkiyo, diisha iyo qaare
 Dunqaarihiyo xamashkaa sidi, diriq la moodaaye

Maalkii diraacdii dhalaa, doobte loo culanne
 Duunyada wax laga maalayaa, dararti caanoode
 Rabbigii dawaa'iga sidaa, deeqi noo ridaye

* * *

Afartaa dujaye balaan mid kale, deelka ka higaadsho
 Aan dabeebto eggana halkay, damacdya laabtaydu
 Dacwad kalena waa Ina-Mashire, hadal aan deeqsiiyey

Aday deyrshey mantaan ahaa, duri xigaalkaaye
 Adigay dafiray sidii anoo, duul shisheeye ahe
 Waataynu derisnaye adaa, daawadii furaye

Doolaalo adigowgu tegey, gaalka duufka lehe
 Adigaa dariiqada Alliyo, diinta caasiyaye
 Goortaan ku daayana adaa, diiday nabaddiiye

Wax dhaaxaan dedaalkaa u maray, deli ciriiryoone
 Wax dhaaxaan dunqaaraha lahaa, dib uga soo jooge
 Maantaa dubbi kugu dhacaye, duxi ha kaa raacdo

Waadigaa dagaagaye sidii, dalow u meertayso!
 Ama deyrka xiro waad taqaan, dabin ishaalleeye!
 Ama doofil qabo cayri waa, diifta kugu taale!

Ama quud duleeddada ka xaab, dereg haddaad weydo!
 Ama daaliboo bari inuu, kuu dawaro uunku!
 Ama duunyaraac noqo cidlaa, kaaga sii darane!

Ama doonyihyo Saaxil iyo, Cadan dillaaleyso!
 Ama dooy u dhoofoo u carar, dalaan la gaareynin!
 Ama sida dirkiinnii carshiga, dogobbaduu raaro!

Ama duurgal iyo tuugo iyo, dagati uun dhawro!
 Ama dabada gaal baad tahaye, Dacay ha kaa saarto!
 Ama dooraweynow baqdaye, dirir u soo joogso!

—0—

— 29 —
ARARSAME DALKIISII KA CARAR*

Waxaan meela kala duwan ku sheegnay in Daraawiish xan iyo bareerba lagu yiri: Ciid, Nugaal iyo dhulkii dalsanka ahayd hadal aan sal lahayn, xeeladda Daraawiish iyo ujeeddadeeduna waxay ahayd ildayasho, daba-deedna maalintii dambe ayey caynka hoosta ka soo geliyeen oo Ciid iyo Nugaal shafka dhigeen meel kasta oo lagama maarmaan ahna daar ka dhiseen. Kolkaasaa dadkii aan Daraawiish oggoolayni Nugaal ka carary Sayidkuna gabaygan ayuu mariyey wuxuu yiri:

Ararsame dalkiisii ka carar, door ahaan jiraye
 Deexdii Nugaaleed ka baqay, doora weynuhuye
 Duuflaale goortii colaad, loola daaljiraye

Dul jooggii badnaa baa eryiyo, dooyadii farase
 Diide oo fakade waa waxay, dir u lahaayene
 Kala dide finiinkii sidii, deero iyo cawle

Durdurka iyo darantii ma galo, deebluhuu dhaqaye
 Daaraan ka simay ceelashii, darayda weynaaye
 Derbi baan ka riday ferenjigii, dooraduu dhigaye

Dabcigayga uun baan aqoon, duunka uu yahaye
 Sidii dowra mudaha waxaan, dibedda meeraayey
 Dabaqaan la helay gaalo waan, damacsanaa show e

Dabool igama saarreyn inaan, degayo Ceelgaabe
 Dib wuxuu ahaan lama ogeyn, deeqa Eebbahaye
 Daliilkaa nin ragi waa ogaa, doqonna moogaaye
 Dan-u-guurka maantaan arlada, shalay dawaafaayey
 Dacwaddoodu waatay ahayd, durug wadaadkiye e
 Dadow maqal waxaan soo dul furay, dararki Caymeede.

—————oOo—————

*) Wuxaan ka qoray Caasha shiikh Cabdille.

— 30 —

WIILYAHAW DALOOMBIYI*

Guyaashii Daraawiish calankeedu horay u socdey, dadkuna si laxaad leh hiyiga ugu hayey inuu raaco ayaa Maxamuud Cali Shire iyo degmadowoodii iyo madaxdoodii oo dhammi xaruntii u soo guureen oo Daraawiish ka mid noq-deen.

Si layaab leh oo aan horay cid loogu qaban ayaa Sayid Maxamed u soo dhoweeyey, waana la xididay oo wuxuu guursadey Maxamuud Cali Shire walaashiis; Bullo Shubato, dab iyo xoolo aan la qiyaasi karinna waa siiyey.

Hase yeeshee muddo kaddib ayaa dareen kala galay dabadeedna Maxamuud iyo degmadiisii habeen madow bay Xaruntii ka guureen oo waxay ka soo jeensadeen Calmadow iyo guudkeeda.

Sayidkiina taa waa garaysan waayey, erga samaan-doona waa u diray. Ergadii waxay war la soo noqotay gabay uu mariyey Daadeey Maxamed Ismaaciil oo halku-dheggiisu yahay :

«Wadaadkii Ogaadeen mindhaa, uma wadiiqeeyo»
«Mar haddaan ka wabaxsaday mindha, weeye ma iraahdo»

Sayidkii wuxuu u qaadan waayey nimankii wanaaggii la ogaa uu u qabtay oo hawl yaraan habeen Dariiqadii ka guuray, ergadii loo dirayna tixgelin waayey, hanjabaad iyo baane iya hadal xumana soo diraya.

Isagoo la hadlaaya Sayidku Maxamuud Cali Shire iyo dadka madaxda uu u ahaa wuxuu mariyey gabaygan:

Waxaan ka qoray oo aan ka soo guuriyey xaanshiyo Sicid Maydh qoray oo aan ka helay Cabdillaahi qarshi 1957.

*) Waxaan helay isagoo la qoray 65 sano ka hor.

Wiilyahow dalombiyahayaa, dood aan ku iraahdo
Nin ibleys derderay baad tahaan, doocna garanayne
Dabuubteyda maqal waadigii, duuja soo naqaye

Adoo cayr la dulgueyn haddaan, duunyo kugu miisay
Oo deebla geel iyo fardiyo, dahabkii kuu dhiibay
Ari daad masaalkiya haddaan, idin dabaalsiiyey

Haddaan daabbaddii iyo hubkii, idin la daaweystey
Oo aan dunjiga Cali Garaad, duub cad wada saaray
Asaan dowlad kaa dhigay maxaad, duule igu maagtay?!

Derajiyo wanaag iyo waxaan, sedo ku daaqsiiyey
Adaan daalinoor socon waxaan dacalka kuu dhaanshey
Deeqii aan kuu galay miyaad, dadduufyahow eedday?!

Daarood anaa kaaga roon, duri abiidkaaye
Wax ku dilaya mooyee ma jiro, axad ku daayaaye
Iyaguba dulmey igu faleen, dereg la'aaneede

Oo diifta igu taalli waa, dacatigoodiye
Goortaan dareemaa qalbigu, ila dawaafaaye
Maxaa dabada kuu suray nimaan, dirirayoo gaala?!

Afartaa dabraye balaan mid kale, doqonka gaarsiiyo
Bal haddaanu diinkiyo sharciga, dooc ka garanayn
Oo uu damiin yahay bal muu, daacufluhu joogo!!

Mar hadduuse duullaan gabee, igu dabbaalayn
Deelqaafka uun buu u xilan, dururuqdiisiyye
Wuxuu dooni inaan ceel dad liqa, dalam ku siyyaaye!

In dawaarku mari waa hubaa, duhur dharaareede
Nin deebaani baaruud situu, daalibahayaaye
Aar diririgaleyn iyo wed buu, dibad u joogaaye

Mowjada duryami buu galiyo, dirir colaadeede
Duufanka Xiis baa la tegi, doora weynaha e
Dabaylihiyo foorahana sow, kuma daliil qaato?!

Mar haddaan dagaallamo facay, duudsi ma aqaane
 Ingiriisba dibirrooti baa, diiray lowyada e
 Dangaraaradii buu kufriku, dalankacaayaaye

Daandaansi ina-Aadanaa, loogu dowgalaye
 Dambaaburo kolkay taabataa, duurku ololaaye
 Duulkoodu muu naga ceshado, daaca-qurunkiisa!

Dusha inaan ka rari waa hubaa, sida dameereede
 Hadhow bay sida dayrdhal geel, soo dunuunuciye
 Allow yaan intaan danab ku dhicin, daaddufka u sheega!

-----o-----

— 31 —

WIILYAHAW DAMIIN BAAD TAHAY

Mar labaad ayaa Sayid Maxamed iyo Maxamuud Cali Shire dagaal dhex maray, Daraawiishina xoola badan ka soo qaadday ayaa Sayidku gabay yar oo digasho ah ku yiri:

**Wiilyahow⁽¹⁾ damiin baad tahaan, doocna garanayne
 Dubaaqaa ku awdane sidaa, uma dufowdeene
 Doqonniina keliyaad ku lumi, daayinkay magane!**

**Dadka nimaanad gaaraynин baad' daalib leedahaye
 Daruuraha cirshiga waxaad qabtaa, inaad ku duushaaye
 Waxse diiday saad damacsanayd, dan iyo taagtaaye**

**Dacartii aan kuu qooshay baa, duufka kaa qubaye
 Waxa diifta kuu yeelay waa, daayicii shalaye
 Daalkii manjaha kaa qabtaa, diiray boqontiiye**

**Mar haddaanad dirir soo geleyn, adiyo duunkaagu
 Dudmadaaba kuu roon sidii, dumar haweenede
 Duri midaan tarayn baa tahaye, duulayahow joogso!!**

⁽¹⁾ WIILKA: Maxamuud Cali Shire.

— 32 —

NIMANYAHAW DEMBOW LAMA HADLO*

Sayid Maxamed Cabdille Xasan siyaasaddiisu waxay ku dhisnayd, ninkuu doonaayo inuu soo dhaweyyo ama soo xero geliyo ama xiriirba la yeesho, iyo dadkuu jeclaado inay Daraawiish ku soo biiraan ama reerkii qabno ama qoro mid kastaba ha ahaatee qarannimo iyo waxtar lagu ogaado madaxda ah gabdho wacan u dhis, xoolo iyo xarragana ugu daro, ama isaga iyo madaxda Daraawiishtu ka guursadaan. Ujeeddaduna waxay ahayd si labada dhinac xiriirku u fiicnaado, kaddibna lays afgarto waxna loo wada qabsado, maxaa yeelay waayadaas iyo ka horayba Soomaalida guuruku qaayo weyn buu la lahaa. Sidaas daraaddeed ayaa Sayid Maxamed saddex gabdhood oo walaalihiis ah u kala dhisay saddex nin. Kan u horreeya waxaa la oran jirey Ciise Dhoollawaa, wuxuuna ka dhashay guriga Reer Boqor (Maxamuud Yuusuf), waxaana loo dhisay Rooxo Sh. Cabdille, ninka labaadna waxaa la oran jirey Sh. Ismaaciil oo ahaa nin buuni ah oo cilmi badan, waxaana loo dhisay Jamaad Sh. Cabdille, kan saddexaad oo ahaa Nuurxaashi Cali Ibraahin oo ka dhashay guriga Reer Garaad, wuxuu u dhisay Cambaro Sh. Cabdille.

Haddaba, horaa waxaa loo yiri, "Fiqi bahdii kama jan-no tago e" Sayidku markuu nimankaa ka waayey siduu ka doonayey ayuu gabaygan calaacalka mariyey wuxuuna yiri:

**Nimanyahaw dembow lama hadlee, daa'imaan ahaye
Doqooniimo keliyaan u mari, dabin cirriyoone
Haddii aan digtoonahay sidaa, uma dufoobeene**

**Dubaaqii waxaa igala tegay, daqarradii show e
Nin i dagaya doog iyo abaar, deris ma moodeene
Derojooyin kama buuxiyeen, daallin ii cola e**

*) Gabaygan waxaannu helnay isagoo la qoray 1329 Hijriyad.

**Dugaye Rooxo⁽¹⁾ deeq uma baxsheen, dahab la mooddiye
Deynqaad Jamaad⁽²⁾ uma dhiseen, dakhalkii dheerayde
Daan yacay ma siiyeen Cambaro⁽³⁾, daadduf reer Bariye**

**Daaldaaladkii guri markay, dan u dhaqaaqayso
Xubna daaci goortay sidii, dani u laafyooto
Cagta debec leh daandaansintiyo, dininix yeeraysa**

**Dadka kale daleel kagama tago, durriyaddiisiye
Daayacaadda anigaa ku falay, dawladdii Nebiye
Dulbaaxdii nin raga loo ogaa, daaddufyaa helaye**

**Bal haddaan duunya ugu xilan, dabadyadaan siiyey
Oo ayan dirir ii gelayn, diinna garanaynin
Goortii la dahay maa dhuurwaa, dalandalkii qaato!!**

—————o—————

— 33 —

C A L A N S I D E*

Iyadoo Taleex la yaal, ammintuna barwaqaqo tahay aaya Daraawiishtu waxay isdhix mariyeen faraska Muuse Shiikh Cabdille oo la oran jirey "Saa'ildoon" inuu ka dhereeyo faras Sayidku lahaa oo markaa loo yiqiin "Bood-dhagayseed".

*) Waaan ka soo qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon sannadkii 1957kii.

1) ROOXO: Rooxo Sheekh Cabdille

2) JAMAAD: Jamaad Sheekh Cabdille

3) CAMBARO: Cambaro Sheekh Cabdille

Sayidkii xantaas hadduu maqlay waa u qaadan waayey, maantii dambe ayaa labadii faras waxaa loo saaray tartan iyo bedertan. Dooxda "Guryasan" oo ceelka Taleex dhinaca waqooyi-bari ka xigta ayaa lagu bedrey, saddex goor had-dii lyasku ceshayna faraskii Sayidka ayaa orod badiyey, duub cad baana qoorta loogu xiray. Maantaas dabadeed wuxuu la baxay "Calanside", Sayidkuna wuxuu ka mariyey gabaygan :-

Ninkii door ahaan jiray hadduu, dirir ka waayeelo
Hadduu daabacyada meel dhigto, daacadda u jeesto
Doqonkiyo haweenkaa u fila, daaldhe caalle ahe

Senge door ah oo laga yiqiin, dunida guudkeeda
Dooyada haddii laba sebaan, laga daddaabyeyo
Darmaan haatan kacay baa la oran, kanaa ka door roone

Calanside⁽¹⁾ haddii lagu danniyey, daalis iyo gaabin
Daraawiishta oo idil hadday, daabbadda u fuushay
Dalaad dheer haddii lala tagee, la isku soo daayey

Libaax kama digsiiyow! qalbigu waygu diirsadayee
Dayaydii horeetaba miyuu, daaftha sare meeray

Dadku wuxuu ku faanaa waxaan, duxi ka raacayne
Sidii doxorka Iidoora bay, dururuqleeyaane
Duhur bay ahayd maalintii, duubka loo xiraye

Dacwaddaasna waa ila og yahay, Dir iyo Daaroode
Daandaansi wiil kaa yar waa, laga diqoodaaye
Goortaad dagaal ula tagtuu, dib isu laabaaye

1) CALANSIDE: Wuxuu ahaa faras caan ah oo ka mid ah fardaha Sayidka gaarka u ahaa.

Duqii Muuse⁽¹⁾ koolkolin jirey, deex ma kaga rooray?!
Goortuu u dooddiyey miyuu, dalalagluu rooray?!
Allaylehe dambow lama hadlee, dawlad faraska ah!

—————oOo—————

— 34 —

DOODNA WAXAAN U LEEYAHAY*

Guyaashii Daraawiishi calan walleyneysay ayaa xaruntii col lixaad leh laga dumay. Hase yeeshii ninna kama war qabin, mana garanayn colkaas meesha lagu duulin doono, niman yar oo madaxa maahee.

Xaaji Suudi Shabeele oo qusuusida Daraawiishta ka mid ahaa, Sayidkana afhaye u ahaa ayaa jeclaystay inuu ogaado colkaasi meesha uu ku duulaayo. Sayidkii buu wuxuu ku yiri, Sayidii aan colka "Isaaq" ku duulinno, siiba Habaryoonis. Hadalkaas Sayidkii wuxuu u qaatay digniin baxday. Isagoo canaan iyo guubaabo uga jeeda, dadkana qayb walba gaar ahaan ula hadlaaya, wadaaddada, maatada, iyo dadoo idilba, wuxuu mariyey masafadaan. Waana maansa jiifta ah tan ugu dheer.

War Suudow⁽²⁾ dagaalkaba, anigu dooni maayee
Dunjigiisba Iidoor, duudsi baan ka yeeloo
Dibindaabyo Habaryoonis, dacwigu iima qabanoo

*) Waxaan ka qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil dhoon, 1967.

1) MUUSE: Shiikh Cabdille Xasan.

2) SUUDI: Xaaji Suudi Shabeele wuxuu ka mid ahaa qusuusida Daraawiishta, wuxuu kaloo ahaa afhayeenkay Sayidka, waxaa lagu diley Bixin iyo waw (Garoowe) 1919, waxaanna diley ciiddammadii Ingiriiska.

Dagaal Suge Caynaanshe, durqunkiis ka dhaartoo
 Danabbada Ammaan⁽¹⁾ dhalay, daawaa naga dhaxaysoo
 Dabar hadduu ka baylaho, dubkaa ii xanuunoo
 Denbi igama raacoo, daacad weeye saasoo
 Darwiishkii Suldaan-Nuur, duudkooduu ka beermoo
 Ciidagale ma daaroo, an danqaabi maayoo
 Duubigay calaameyn, Diiriyaannu⁽²⁾ xididnoo
 Dayax-weerar⁽³⁾ jeer hore, rag baa igu dukhuloo
 Dadka Nuux Ismaaciil, dudmo igama haysoo
 Reer Yoonis dayr hore, waatuu diiday gaalkoo
 Markuu uunku dabagalay, waakii doc uga leexdoo
 Wax kastoo loogu dowgalay, waataan la deynoo
 Diigaanyo xoola ah waatii, laga dareershoo
 Deyn iyo dulsaar badan, waatii laga dadduuc oo
 Awgey danafka baas daa, diradiro ma fiicnee
 Nin duqaan ku moodaayaye, daa'imo miyaad tahay?
 Daewigaan bannaanayn maxaad, uga dan leedahay
 Ina-Shixiri⁽⁴⁾ baa diley, danyadiyo islaaxoo
 Ragguu dahabka dhaafsaday, caraa wada «dig» siiso
 Door buu ismoodaayey, waase doora weynee
 Ma ku dayatay waadigaa, wax duqlaalinaayee
 Maxaad uga dan leedahay, duullaanka aad humi
 Dowo lagama helayoo, dur baa lagu halaagmiye
 Ninna duuli maayo, cirka uma dafaayee
 Wixa dunida joogaba, dookhaan laguma ridayee
 Degmo haatan dhaqan baan, duug laga arkaynoo
 Reera duunya haystaa, cayr dulugle noqonnnoo

1) AMMAAN: Ammaan Suldaan Diiriye Sugulle, danabbaduu dhalayna waxay ahaayeen sagaal.

2) DIIRIYE: Suldaan Diiriye Suldaan Xasan.

3) DAYAX-WEERAR: Waa duullaan Daraawiishi degmooyinga galbeed ku gashay.

4) INA SHIXIRI: Waa Cabdale Shixiri. Wuxuu ahaa xoghayaha dibadda Daraawiish uga doda, gadaalkiise waa ku ballan furay oo wuxuu raacay Ingiriis, markii xoola badan lagu bantookhay.

Dagaaggaa wuxuu tegi, dekadii Cadmeedoo
 Wiilal deeb marsaday baa, wjaraabuhu duddubinnoo
 Meyd dogob la moodaa, dugsiyada warnaanoo
 Wax la dooxo mooyee, dar kalaan jireynoo
 Lag duub leh oo dab wada sida, daaqad looma helayee
 Deebaani baaruuda, dalkuba waa ku ololiye
 Fardaha dininigtoodaa, doy looga qaxiyoo
 Dooyadaa waxay tegi, Adari daafaheedoo
 Wixii deebla geelaba, duhur baa la qabannoo
 Makhribkaa hadduu dumo, dalaad lagu arrumiyo
 Iyadoo daruur u eg, ama daad masaalkiya
 Markii waagu daalaco, Derbi waa la kicino
 Senga duubi weyn baa, hadba doca ka geliyoo
 Daliilkii Haah iyo, dikraa lagu kaxaynoo
 Dugul maraqa ay luli, dabada loogu xiriyoo
 Debec lama uleeyee, daaqsin bay u soconoo
 Kuwii Deera foofsaday, duugaaggaa la siiyoo
 Daabbaddiyo hubkoodii, dorraataa la helayoo
 Dayayadii horeetaa, rasaas lagu digsiiyoo
 Dawanka iyo sowdkaa, dilalyada ka kicinnoo
 Inay soo digigixi, dibey lagama yaaboo
 Ninkii deys ahaa baa, boqol loo dawariyoo
 War Daarood libtuu helay, dayib iima aha oo
 Anigoo dariiqaa⁽¹⁾ asagey dulmiyayoo
 Raggii daahirka ahaa, asagaa dulleyeyoo
 Nasaarada direyska leh, asageygu dirayoo
 Markaan diirtay ferenjiga, iyagey duleedshoo
 Maandhow kuu duceeyaye, dabuubteyda maqaloo
 Ma duulow wixii lumay, maanta haw damiin noqon

* * *

Afartaa dubbeeyaye, ma daabacay sidaydii
 Ma daleeyey maansada, damiin baan oqoonnine
 Hadal diirsimaad gala, duri waa u oran jiray
 Doodna waxaan u leeyahay, kuwii diinta caasiyey
 War haddii la kala diday, sida deero iyo cawl

1) DARIQO: Waa magac labaad ee xaruntii Daraawiisheed la oran jirey.

Rabbi nama dufeyee, Cawar maxawla deristeen?
 Eygi doofisha lahaa, daaha maxawgu rogateen?
 Dumarkii idiin dhaxay, dala maxawga yeeshen?
 Doofaarkaad qalaysaan, sow kama diqootaan?
 Dulligiyo cadaabkii, maxaa kiin isugu daray?
 Durriyaddii ibleys iyo maxaa, daadduf idin qoray?
 Dariiqii rasuulkiyo, dawgii maxawga bayrteen?
 Xaqa aan daboollyn, maxaa idinka soo deday?
 War sow derejo aakhiro, Rabbi kama damcaysaan?
 Xuuralciinta diibka leh, war maxaw dalaaqdeen?
 Durdurkii firdowsana, dacni maxawga yeeshen?
 Dibjiryadiyo guuraha, dafdaf maa u roortaan?
 Dacas lalama jiifee, xaqa maw dedaashaan?
 War hoy deeqa Eebbiyo, janno maa u dirirtaan?
 Daqarkiyo dubaaqada, dacar haddaw malayseen
 Dumbuq ninkii aan lagu ridin, dan la'aanba waw dhiman!!
 In kastaad dedaashaan, ma naf baad damcaysaan?!
 Haddaan dunidu waarayn, miyaad daa'imeysaan?
 Duqyaankii Fircoo iyo, aaway daarihii Caad?
 Qaaruun dad iyo maal, damug baa la siiyoo
 Sidii deli wadaameed dhulkaa, dalam ka siiyoo
 Tacaddigu Samuud falay, fadamdama ku noqoyoo
 Waxaa loogu dawgalay, Daaq iyo Gureeyoo
 Nebi Nuux kuwii dagay, duufaan baa la tegayoo
 Doonniduu samaystyo, dooshi buu ka korayoo
 Docogaysigii Luud, doogtiisii la aragyoo
 Nimankii darribi jiray, Rabbi waw darraadoo
 Iyagaan dignin qabin, malaa' iguu u dirayoo
 Dambasyaalla culus baa, dusha lagaga ridayoo
 Nin kastoo digniin qaba, maruun baa la dagiyoo
 Dooxanaha mowdka ah, diric kama geleysaan
 Haddaan beendabaad ahay, aaway dowladdii Iram?
 Aaway doorarkiinnii, danlahelayda qabi jiray?

* * *

Ma daleeyey maansada, damiin baan oqoonnine

Afartaa dubbeeyaye, ma daabacay sidaydii
 Hadal diirsimaad gala, duri waa u oran jiray
 Doodna waxaan u leeyahay, culimada dafaarka ah
 War an idin ma doocine, idinkaygu diimee
 Dalkaad iibiseen baa, dacarta igu kiciyaye
 Shan haloo idiin daran, dannigiin ka fiirsada
 Mar waa inaad dayowdeen, diirad haddaydin qabateen
 Dadka aydin raacdeen, isna waydin diga gubi
 Dillaalkii la siiyana, dunna kama heleysaan
 Ninkii idin darraabana, ajri iyo ducuu heli
 Dibna deeqa Eebbahay, dibinta saari maysaan
 Diin niman lahayni, dameer caynsan weeye e
 War maxaa dufulayahow, cadaawa ugu daranteen?
 Wanka doosha weyn iyo, ma dagadaad u xilateen!
 Qandiga mayska duubtaan, dawarsigu ma fiicnee!
 Awyaalow ma diiddeen jahaadka maw dareertaan?
 Warma danana iyo seef, degta maad ku qaaddaan?
 Darmaan haad la qooqdiyo, Doolaab maa u fuushaan !
 Wiyilka diirkqaadkaa, bidixda mawgu dadabtaan
 Doobbiga xammalkaa, dakarka maa ka goysaan
 Daacufleyda madidaa, degdeg maw xabbaadhaan
 Idinkaa dalkaba lehe, dawlad maw ahaataan
 Illeyn doqoni calaf ma leh, dulbaax maxaa ka baylahay!

* * *

Afartaa dubbeeyaye, ma daabacay sidaydii
 Ma daleeyey maansada, damiin baan oqoonnine
 Hadal diirsimaad gala, duri waa u oran jiray
 Doodna waxaan u leeyahay, da' kastaba ha noqotee
 Kuwii diinta qariyow, idiinkays dilaayoo
 Nin dalkiisii iibsaday, dulli buu ku waariye
 Ninkii gaalka daba gala, darxumow dambaynoo
 Naftu hadday ka duushana, dalku waysu diidiye
 Inuu haadku diirdiiri, waa sida daruurto
 Dulbaaxiisa feeraha, dab baa lagaga shidiyoo
 Hadduu waayo darib cuno, waa laga dambeynoo

Ninkiise dowga dhaafaaya, dawa looma helayee
Digtoonaada weligiin, dunidu waari maysee

* * *

Doodna waxaan u leeyahay, dumarkyo carruurtoo
Dadkii idinka weynaa, hadday idin dulleeyeen
Dembii kama ay yaabine, cuntay idinka doorteen
Duunyaa la dhaafsdaday, dugsigaad geleyseen
Dameerkuna ma yeeleen, halkay talo ku deysteen
Dab intay shideen bay, dalaq idinku siiyeen
Doox intay qodeen bay, ciid idinku daadsheen
Nin idiin damqanayaa, idin kama dambeeyoo
Haddaydaan digtoonaan, daad baydin qaadiye
Duleeddada kufaartaa, dacas idinku laynood
Naf dalkaaga dooneysa, firaash looma daadshee
Dabkan aan shidayaa, dawadiinna weeyee
Dariiqii rasuulkiyo, dawga ha ka bayrina

* * *

Dood kalena waa anijo dan iska sheeggay
Xalay sida digaaggaan, dar alluun isaga ciyay
Habeenkoo dalool tegay, dibaddaan isaga baxay
Dermadiyo firaashkii, dugsigiina kuma ledin
Dhaxantiyo dabayshii, daleel baan u kuududay
Dowlilkaa i joogaye, qalbigu way dawaafsamay
Dalal iyo Subeyr baan, Daratoole⁽¹⁾ ugu tegey
Aararsame wuxuu degey, dooxiyo⁽²⁾ mareerkii
Maalkay inaka deebsheen, dareemada ka fara badan

1) DARATOOLE: Waa balli ka mid ah toddobada balli ee loo yaqaan Haraxodayood. Waxaa ka dhacday goob xun oo dhex martay Daraawiish iyo Ingiriis 1902.

2) DOOX: Waa doh hawd dhex marta oo mareer badan, geeluna ku naaxo.

Doogna waa cunaayeen, danaagna wawgu leeyahay
Waana durbaansanaayeen, waana dabbaaldegaayeen
Duujo iyo cay iyo, durruqaan waa shubaayeen
Anaa Doollo weeraray, anaa deeradii helay
Dibtaa geesiyaan ahay, daaxuuradaan gani
Daraawiish anaa helay, dumarka wawgu heesaan
Waxney igu danqaabeen, Rabbi haw darraadee
Annagaa sidii dogob, duur idinku hurinoo
Annagaa nooga durugteen, degelkiyo rugtiinnii
Waxney igu dardaareen, Rabbi haw darraade
Ama dalawi naga hela, ama dabata qaayiba
Ama digada naga gura, ama dirir u joogsada

— Oo —

— 35 —

DARAAWIISHTA SAALIXIYA*

Raggii taariikhda Daraawiisheed oqoonta dheer u la-haa waxay yiraahdeen, boqol nin oo Daraawisha ayaa ilaalo ama korjooge loogu diray galbeed. Degmo degmooyinkaa galbeed ka mid ah, ayay geel ka soo dhaceen, iyagoo ugu marmarsiinyoonaaya inay horay Daraawiishta geel uga dhaceen, gaalana xiriir la yeeshen.

Boqolkii nin oo geelii wata, waddadana soo haya, ayaa Reer Dalal helay. Kolkaasey nimankii qoorta ka gureen, maydkoodiina waxay ku gureen ceelka la yiraahdo "Af-yaraaddo". Sayidkii haddii loo sheegay raggii in la laayey, isagoo Daraawiishta guubaabinaaya si ay duullaan lixaad

*) Gabaygan waxaannu ka soo guurinney Cabdi Cali Guuleed (Yaar) Xunji Jaamac Ismaaciil Dhoon iyo Abokor Seed.

leh u humaan, doonaayana dagaal wacan inay ka geystaan oo nimankaa raggoodii laayey ka xarrago qaataan wuxuu yiri :-

Daraawiishta Saalixiya ey, dood aan ku iraahdo
Damiin baan oqoon meelihii, loogu duurxuliye
Dacwad gabana yaa iga maqlloo, duco san loo yeelay

Kuwii dahabka idin dhaafsadee, dabaqa loo buuxshey
Oo daarihii Saaxil iyo, Cadan u duumneysan
Aan kula dadba ahayn waryaan, deris xigaal moodin

Dabatoobka Iidoori waa, idin dagaayaaye
Waa daallin Ina-Shixirigii⁽¹⁾ daamanka xumaaye
Ninkii gaal la daawa leh war hooy, diida taladiisa

Daryaankii rasaastii markay, dininigtii yeedhay
Ninkii lagu dareensaday inuu, idin ka duuflaali
Dabbaraare weeyee war yuu, dabin idiin qoolin

Dabei lagama guuroo berrey, didi sidoodiiye
Doogcaa inoo sabahayiyo, doonayahaa yimiye
Dufulahaa arkaysaan war maa, laga digtoonaado

Dabatada inoo timi hadday, derejo soo weydey
Deeqaynu siinnaaba waa, ina dambaabsiine
War yaan loo dawarin wayagaa, doortay gaalada e

Dagaalkii nasaarada kuwaa, daabaca u qaaday
Ee ina duleedshee lahaa, Dir iyo Daaroodba
Intaad dunida joogtaan war yaan, duudsi laga yeelin

1) INA SHIXIRI: Cabdulla Shixiri wuxuu ahaa xoghayaha dibadda ee Daraawiish uga doda. Gadaalkiise wuu ku ballan furay oo wuxuu raacay Ingiriis, markii xoola badan lagu bantookhy.

War yaa duubcaddii⁽¹⁾ garanhayoo, dib u qamuunyeysan
War yaa daabbaduu fuuli jiray, darabka saaraaya
War yaa duhurka maantaa tolow, ila dareeraaya

Reer Dalal war yaa doonayoo, duullan bixinaaya
Dad iyo duunyo yaa reer Subeyr, damug ka siinaaya
Yaa diinta Eebbiyo sharciga, diriray oo racay

Dakankii maqnaa yaa lahaa, sow la deyi maayo?
Sow danabbadeennii la dilay, loo dubnixi maayo?
Ma dameer la raray baynu nahay, didiba sow mayno?

Yay Dani ka haysaa raggii, Doollo⁽²⁾ lagu laayey?
Nimankii deldelay Waafir, sow loogu dudi maayo
Duddihii xirsiyahaa⁽³⁾ ma waan, loo danqanahaynin?

Sow degaha Haaruun ma degin, ceelkii Daratoole⁽⁴⁾
Dannood sow Gurraasiyo⁽⁵⁾ Iljeex⁽⁶⁾, deero kuma foofin?
Sow daahirkii Aw-Cabaas⁽⁷⁾, deyn ku maqan maaha?

Dayriyo diraacdaba ma waan, la isdul tageynin
Dunjigiis Ogaadeen ma waan, diiq la gelinaynin
Dooyada ma waan lagu simayn, Adari daanteeda

1) DUUBCAD: Tilmaan ciidmmada Daraawiishtu lahayd.

2) DOOLLO: Waa toddoba ceel: Wardheer, Walwaal, Waafdhug, Af-yarnaddo, Uubataale, Garloogube iyo Yucub.

3) XIRSI: Xirsi Cabdulle Khalaf (Xirsi-Akaal).

4) DARTOOLE: Waa balli ka mid ah toddoba balli loo yaqaan Hara-xodayood. Waxaa ka dhacday goob xun oo dhix martay Daraawiish iyo Ingiriis 1902.

5) GURRAASE: Gurraase Xaaji Cali wuxuu ka mid ahaa raggii shirqolkii Gurdumi wax ka abaabuley.

6) ILJEEEX: Xuseen Xirsi wuxuu ka mid ahaa shirqolkii Gurdumi raggii abaabuley.

7) AW CABBAS AW XUSEEN MUUSE: Waxaa lagu diley shirqolkii

Dooxanaha tiirka leh ma waan, dhiig ka da'ahaynin
 Waraabaha dalombiyi ma waan, darib la siinaynin
 Ma waan lagu dabraynayn rag waa, kii dedaal badane

Maxaa loo dingiigaa, maxaa dadabta loo seexan?
 Dugsiyada maxaa loo hurdaa, dacas ka qaadooyin?!
 Sow kuma deddootaan ilmada, dililiqplaynaysa?!

War yaa dumarka aad guursateen, sow dumaal ma aha?!
 Daa'ima agoomeedna sow, daaha kama buuxdo?!
 Sow kuma deddootaan ilmada, dililiqplaynaysa?!

Duujada la soo naqahayyo, danaf naloo keenay
 Iyagaaba diifta aan qabo, iiga sii darane
 War yaa sow dubaaqada galbeed, idin ma doogeysyo

War yaa sow dariiqada run iyo, daacad uma joogno?
 Sow derejo aakhiro waxaa, loo digriyi maaha?
 War yaa maa dareertaan Ilaah, deeqi waa badane

War yaan sida dugaaggii Eebbahay, doorin dhogortiine
 Daanyeer sidiis yaan Ilaah, idin daldaalyeyne
 War yaa maa isdooxdaan cara, lala dillaacaaye?

-----o-----

— 36 —

DOQON BAAN OGEYN SUUDIYOW*

Dagaalkii Daraawiishta ee gumeysiga ku jeeday markii
 uu bilowday iyo markuu dalka Soomaalida gudihiisa aad
 ugu fidayba Sayidku wuxuu ku dedaalay inuu dadka qaylo
 dhaan gaarsiyo si gumeysiga looga hor tago, gaar ahaanna
 wuxuu warqado u diray culimadii diinta. Sheekh Uweys
 wuxuu ka mid ahaa ragga buuniyada ahaa oo laga filaayey
 inay jahaadka wax ka galaan, ha yeeshi ma yeelin. Yeelid
 la'aantaas Daraawiishi waa ku colaadisey, waxayna ku til-
 maameen inuu Talyaaniga la jiro, dabadeedna waa dileen,
 Sayidkuna gabaygan yar ayuu arrintaas ka mariyey in kas-
 too laga yaabo inuu intaa ka badnaa wuxuu yiri:

Doqon baan ogeyn Suudiyow⁽¹⁾ dahaya naareede
 Wuxuu dookhanneeyoo xumaan deli la meeraaba
 Dembiguu falaayaa Uweys⁽²⁾ loogu dowgalaye
 Candho dogoble goortaan dillaa roobku noo da'aye
 Dabkuu shidayey Aw Aadan⁽³⁾ waa diinta nebigiye
 Danbaaburada lahabkii miyuu naxarka deebeeyey
 Daraawiishta Saalixiya waa oog aan damihayne
 Digrigiyo ikhwaankii miyaa Eebbe derejeeeyey.

-----oOo-----

*) Waxa soo guuriyey Aw Daahir Afqarsh.

1) XAAJI SUUDI SHABEELE.

2) UWEYS: Sh. Uweys Dheere.

3) AWAADAN: Wax noo sheega ma arag.

— 37 —
D A A W A D *

Daraawiish alabkeedu wuxuu ahaa meeshii lagama maarmaan ah ama xoolaha u fiican ama oof ah oo cadawgu ka soo geli karo inay qalcad ka dhisaan, ciidan xoog lehna lagu jaado. Qalcadii "Daawad" oo Ayl ka dhisnayd Daraawiishina si gaara u fiirin jirtey, ayaa waxaa madax looga dhigay Darwiishka la oran jirey Dhawre.

Haddaba nin madax ah oo ciidan wata ayaa qalcadaha loo diri jirey si uu u soo eego waxay ku sugan yihiin ololo-hooda iyo feejignaantooda.

Ismaaciil Mire oo rag wata ayaa Sayidku jeer u diray qalcaddii Daawad. Haddu tegey oo indha-indheeyey meeshii waa u bogi waayey, wuxuuna arkay ceelkii qalcadda ku yiil oo aan hagaagsanayn, xaabada habeenkii la shito oo aan badnayn iyo xoolihii oo aan deyrku u adkayn. Dhawre wuxuu ka baqay inuu Ismaaciil war xun ka geeyo, dabadeedna la xujeyyo. Markaasuu Ismaaciil gabaygan sii faray:

(D)

Ismaaciil⁽¹⁾ adaan daayinkaa, diinta laayicine
Markuu waagu daalaco adaa, dowga sii mariye

*) Wuxa laga qoray Daraawiish kaladuwani.

1) ISMAACIIL: Waa Darwiishkii Ismaaciil Mire.

Dacwaddaan ku faro iiga gee, daahirkii weliga Ha daayicin walaalow adaa, khayrku kuu duxiye Daraawiishta qaybsii intaad, daacad ugu sheegto Duco waalid waa qabi jirtee, delidhac haw yeelin Daar nimaan lahayn baa digniin, dani ka haysaaye Derejaale aabbahay hadduu, Daawad⁽¹⁾ nagu jaaday Dooyada intaan galay miyaan, libin ku daanshooday Hadduu doora weynow kufrigu, duullan soo bixiyo Oo daarta Ayl yimi haddaan, haad ku dulufaaqin Allaylehe afkaan soo dirsaday, waa daleel maran dheh!

Markii Sayidka gabaygan loo keenay wuxuu mariyey midkan isagoo Dhawre la hadlaaya :-

Dhawrow dabuubtii aad tiri, duco qab ii keenye Darwiishkina sheegyoo ma qarin, dacawadaadiye Hadalkii uu kaa soo damminay, diirka ka caddeeye

Dadku maqal dibnaa inaad ka tiri, gaal cad baan diliye Anna waan ku diirsaday Ilaah, derejo siiyow e Maandhow dedaal yaadan noqon, daadduf been badane

Hadduu doora weynow kufrigu, duullan soo bixiyo Oo soo dareersado wixii, Dir iyo Daarooda Maandhow dan haw gelin, fulaa sii dabeyshada e

Dogobta iyo xaabadana guro, duquskanuu dhaanso Durdurkana ha xaaleysannine, dararso laaskaaga Duunyadana deyr adag u dhigo, yaanay kaa didine

Maandhow ninkii dawladaa, kuu dagaallama e Kuwii dumiyey Ilig waa waxaan, daahir loo dhaline Maandhow Daawad yuu inaka geli, cadow ku soo doontay

1) DAAWAD: Waa qalcad dagaal oo Daraawiishi ka dhistay Ayl 1904 - 5.

**Maandhow derbaan kuu dhisaye, dibedda haw boodin
Dabka hayska lumin yaan iblays, dowyo kaa ridine
Daartana ha bixin daayinkaa, duni intaad joogto**

— 38 —

DACAYOW DAALLINKIYOW *

(Faarax Maxamuud)

Caamir Shiikh Xasan oo Sayid Maxamed adeerkiiis ahaa, qusuusida Daraawiishtana ka mid ahaa, ayaa ka tegey xaruntii Taleex oo wuxuu u kacay dariiqadii Khalif Shiikh Cabdille madaxda ka ahaa oo tiil agagaarka webi Shabeelle. Mudda dheer hadduu maqnaa oo la waayey ayaa Sayidku koox Daraawiish ah u diray, warqadna waa ugu sii dhiibay. Hase ahaatee markay xaruntii dibedda uga bexeen bay is-veydiyeen, Sayidkii ma wuxuu ina yiri Camir soo kexeyya, mase warqadda u geeya oo ka kaalaya?! Markay labadaas kala saari waayeen bay dib u noqdeen oo Sayidkii u yimaa-deen. Dabadeedna, intuu soo raacay buu wuxuu ku yiri, "Caamir warqadda u geeya kana soo noqda" iyaga iyo ku allahode, kuwii taariikhda weriyey waxay yiraahdeen, xantuba ciid ah intuu dhulka ka qaaday oo nin walba marada dacalkeeda xoogaa ugu shubay buu wuxuu yiri :

**Dacayow⁽¹⁾ daallinkiiyow, dacayow daaddufkiyow
Haddaad diiney tiraahdo, waryaa Eebbahay ka daahyow
Haddaad duunyoy tiraahdo, dameer Eebbahay ma siyow
Haddaad dirirey tiraahdo,
Haddaad dooyoy tiraahdo, lugaa Eebbahay ka dabaryow**

*) Wuxaan ka qoray Ciisa Faarak (Fikad).

1) DACAY: Waxaa lagu naanaysi jirey Faarax Maxamuud Sugule.

Ninkaas uu habaarayo ama uu yu'anayo waa Faarax Maxamuud Sugule oo loo yiqaan "Faaraxdacay" ama "keli-gimaadhle", kana mid ahaa qusuusida Daraawiishta. Wuxuu ka baxsaday shirqoolkii Canjeel, dabadeedna Ingiriis buu u galay. Markay nimankii warqaddii Caamir gaarsiiyeen bay waxay ku tashadeen waddada Wardheer ka baxda oo Dannood marta, Buuhoodlana gasha inay maraan si ay u ilaaleeyaan wax gaalo iyo cawaankeed arlada ka soo dhawaaday.

Waxay dhul Ilaahey soo maraanba iyagoo ceelka Wir-wir la yiraahdo fardihii ka waraabsaday Nugaalna afka ku haya ayay waxay heleen inan geel hallow ah raadinaaya markay waraysteenna wuxuu u sheegay in Faarax Maxamuud Sugulle oo askar "Ingiriis" wataa degey Laasadaar. Waa niman dhulka aad u yaqaane, intay fardahii wegeredka u adkeeyeen bay boholaha Lasadaar hoos u qaadeen, dabadeedna Faaraxdacay oo geed higlo ah oo bohosha madaxeeda balbalo uga dhisan tahay, ciidankiina ka kala maqan yahay. Faarax wuxuu ahaa nin dheeereya oo farduhu aysan gaarin, Daraawiishna aqoon u leh. Hase yeeshie, markuu gartay oo boodey ayaa duubkiisii Ilaahe lugaha kaga dabray. Saddex xabbadood intay raacsiiyeen, duubkiina ka qaateen bay horay u jeedladeen.

Markay Dariiqadii tageen ayay duubkii Faarax Sayidkiil hor dhigeen, isagiina markuu gartay ayuu gabaygan mafriyey.

**Min daroofle aqal daahya weyn, dadab la heedaamay
Dermo iyo firaash lagu gam'iyo, doonyo iyo raaxo
Dabaq timira doocaanni iyo, malab dul guuraaya**

**Dulbox kurus dayaafad iyo gool, daalam iyo googo
Dambar ramaga doobiga la shubi, duraha jiilaalka
Duub wada xariiriyo dab iyo, daabbad iyo xoolo**

Gabdho dahab la saariyo shunuuf, dananaglaynaysa
 Danutacabka raalliga dabciga, dirashadii qoyska
 Dabushididda deregyeelka kale, duugmadiyo gaashka

Durdur ceel sidiis waxaan halqiga, sedo dabaalsiiyey
 Derejiyo wanaaggii hadduu, duri lilleyn waayey
 Duul wada qaraabiyo tolnímo, duf hadday noqotey

Diin iyo Darwiishnimo haddii, la isku deyn waayey
 Dariiqii rasuukii haddii, la iska diidaayo
 Asuu dudi shareecada ninkaad, daahir ugu sheegto
 Hadday seeddinnimo door ahayd, Dacay nijaaseeye
 Ha lays dilo dagaal waxaan ahayn, daawo lagu waaye

— o —

— 39 —

NAAGABA DUMAASHAAN KA NACAY*

Gabaygakan ujeeddadii laga lahaa iyo sababtii loo mriyey midna lama hayo. Axmed Xaaji Cali Abokor oo ka soo qoray Darwiishkii caanka ahaa ee lo oran jirey Xaaji Maxamed Cawl Illeeye — Eebbahay naxariistii ha siiyee — gabayga ujeeddadiisa kama soo guurin. Sidaas daraaddeed war ku-tiri-ku-teen ah waxaannu ku maqallay afo u dhaxdey Sayidka walaalkiis Muuse Sheekh Cabdille ayaa marti soor u keentay Sayidka iyo raggi la fadhiyey, hase ahaatee soortii waa la ceshey markii loo bogi waayey, dabadeedna afadii baa ka xumaatay, hadallana waa laga maqlay, kolkaasa Sayidku gabayan soo socda mariyey; sidaan hore u sheegnayna, ujeeddada gabaygu waa arrin baarisi u furan tahay.

*) Waaan ka qoray Xaaji Maxamed Cawl.

Dumbul reer la joogtiyo waxaan daallin soo ururshey
 Waaan duunyo iyo xoolo iyo duni ka dhiibaayey
 Waaan deeble geel iyo dabiyo daabbad bixinaayey

Aqal daahaya weyn iyo waxaan min u daroofaayey
 Dacaamka iyo dhuuniga waxaan daara uga buuxshay
 Caanaha dabbaasha ah waxaan deeqa uga yeelay

Dareyhimi xariir iyo waxaan dacal madow siiyey
 Waaan boqor daliigya leh jilbaha dacalladow saaray
 Jilbad dalalamlayn iyo waxaan dahab ka laalaadshay

Naagaba dumashaan ka nacay, dabin alluu qoolye
 Waa waxaan dadkeenniyo ahayn dawlaadshay Nebiye
 Waa cadow dagaallamahayiyo duul shisheeye ahe

Waa doxorayaal aan xishood dooc ka garanayne
 Waa waxaa kobtii diiqa iyo dawyadaas mariye
 Waa waxaa dalaadahaa bannaan lagu dukhuulaaye

Waa wada dabrima diisan iyo dalab-sikiirreeye
 Waa wada dhahaar siiban iyo daba dhurwaaley e
 Waa wada dumbulo fool xun iyo madax danduulleey e

Waa wada dameer gaaban iyo daaman baqalleey e
 Waa wada calool daas iyo dacay gafuur weyne
 Mindi daab xun iyo toorrey bay dabada haystaane

Wixii ay dareemaanba waa dooxanahayaane
 Dareemada cagaarka leh ka badan dayrdhalkay qalane
 Leg dulbaax leh iyo awlal bay damug ka siyyaane

In kastay durduurtaan naafiga kama dafaayaane
 Diihaal hunguri waa wuxuu doy ka dhaadhicine
 Waa wada dunuunuci sidiin nirig diraaceede

**Wuxuu bay duqlalinahayaan doog iyo abaare
Reeraha la soo degahayana deris ma moodaane
Daraawiishta oo idil ka neceb doofillaha gaale**

**Inaan diintu sii waarin bay dacawdeysteene
Nin dillaal ku koray waa wixii dacasha dheeraaye
Deynqaadyadii baa i helay daadduska ahaaye
Doqonniimadii buu la ciyey duhur dharaareede.**

— 40 —

XIRSIYOW DADKII WAXAAN KU NACAY*

Gabaygan ujeeddadiisa iyo sababtii loo mariyey wax nooga warrama ma aannu arag. Darwiishkii laga qorayna nasiibdarro maannu haleelin inaannu ka waraysanno. Sidaa daraaddeed sababtii loo mariyey weli lama hubo.

Sayidkuna wuxuu ku halqabsaday Darwiishka la oran jirey Xirsi Diihaal Halanje. Waxaa gabayga ka muuqanaya canaan waayeel, eedsheegasho iyo hanjabaad, intaasaana nagu filan:

**Xirsiyow⁽¹⁾ dadkii waxaan ku nacay, waa damiinnimo e
Wuxuba waa dufulo waalan aan, doocna garanayne
Dawadooda meeshey ka heli, deyiba maayaane**

**Doqonniina keliyey u lumi, nimanka Daaroode
Waa niman ibleys duufsadee, dow ka dhaadhiciye
Waa niman Ilaahay ka dedey, labada Daaroode**

*) Wuxaan ka qoray Saliid Baynax Aadan.

1) XIRSI: Xirsi Diihaal Halanje.

**Waa niman dariiqada Alliyo, diinta caasiyaye
Waa niman shareecada dulmiyey, iyo Daraawiishe
Waa niman digniin aan ka qabin, dabaqi naareede**

**Waa niman darxumo kaaga iman, deeqii loo galo e
Waa niman dalaadaha ku qubi, derejadoodiyye
Waa niman dad kale raacayoo, deyr ka dhaadhiciye**

**Waa nimanka dibadduu bexee, sii dabayshadaye
Waa niman Canjeekii dorraad, daawadii furaye
Waa niman qalbigu diiq yehee, doorsanoo falane**

**Waa niman dubaaqoodu yahay, inay dareeraane
Waa niman dagaalkii kufriga, iigu duurxuliye
Waa niman aan lala doonahayn, dux iyo liibaane**

**Waa niman habaar loo dujee, duco ka beydhaaye
Waa daallimiin lagu hurshaa, dab iyo baaruude
Waa niman dad iyo maal Ilaah, damug ka siiyaaye**

**Waa nimanka dacaygii ku jiray, daaldhaha ahaaye
Waa nimanka Deylkii hormaray, dabada dhuubnaaye**

**Waa niman sidii dumar haween, laga daneystaaye
Waa nimanka doobbiiga noqdeen, duud xammaalka ahe
Waa nimanka doofaarka qalan, doog iyo abaare**

**Waa niman digniin aan ka qabo, duq iyo waayeele
Waa niman dareen iga galaan, deyrka meersadaye
Waa nimanka daacuun jaryow, diley ikhwaankiiye**

**Waa niman aan dib u fiirinayn, duug waxay noqone
Waa niman danbaabaan waqood, daahir noqonayne
Waa niman dafiray oo ka tegey, daacadda Ilaahe**

Waa niman dillealkay cuneen, deyn ka buuxsamaye

Dibindaabyo waa niman wax badan, ila dul jeerraaye
Waa niman dakanadaydii qabaan, duudsi noqonayne

Maandhow nin ciil dilahayoo, duuban baan ahaye
Dadabtii la ii dhigay ma galo, toban diraacoode
Waxa diifta ii yeelay waa, caro daraaddeede

Haddii doobka caano ah iyo karo, dacalka lay saaro
Haddii darib la ii soo dhigiyo, duqus la geedeyey
Dibnahayga soor uma furoo, waa diqaysnahaye

Soomaalidii baan u dudi, daadufka ahayde

Waxaan daabacuu rabinayaa, dabadka Iidoore
Dul-ku-neefle oo idilu way, daalibahayaane
Ha yeeshee dubbaha waxaan la sugi, Doofil iyo Giibe

Waxaan duullankuu bixinayaa, duulka reer Dalale
Daa'ira san baan sugahayaa, dayrtan dabadeede

— 41 —

DIIRIYE-ABUUJAHAL*

In kastoo aannu wax badan ku dedaalney gabayada
ujeeddadii loo mariyey iyo dantii laga lahaa inaannu helno
haddana waxaa jirey gabayo iyagoo qoran aannu helnay,
dabadeedna meel loo raaco la waayey, welina sababtii loo
mariyey la baadi goobaayo, waxaana ka mid ah gabaygan
soo socda:

Diiriye Abujahal haddu diiday nebigiisa
Oo duubkii xooroo kufriga diiradda u qaaday
Bal muxuu dariiqada la yami daba xaburraaye

Awelba waw dareen qabay inaan daahir loo dhaline
Daaxuurka feeraha xumi ma aha Daaroode
Daan weynihii baw waqlalay dabinta buurraaye

Daaraha jannada inuu askumo diinta laga waaye
Doofaarka iyo eygu waa dereja dhaamaane
Dembi igama raacsana inuu yahay dirkii Koofil

Haddaan dayo dugaaggaa indhuu waa ka didayaane
Dubku kuuma qaban karo nimaan kuu dadba ahayne
Dabatoobku wuxuu igu cillayn dirirtii jeerkiiye

Dagaalkii ninkii ferenji buu iigu duurxuliye
Wuxuu iigu dudayaaba waa daallinkii lumaye
Wuxuu dooni inaan Eebbahay deeqi ii imane

Anna diifta igu taalli waa dacatigoodiiye
Daqar iyo dubaaqiyoo diliyo daabbad iyo duunyo
Dakankayga maqan baa ka badan digada xoolaade

*) Wuxaan ka guuriyey Axmed Cali Abokor, Darwiishkuu ka soo qorayna lama yaqaan.

Cali-Gerina waa doorranaa duunka ka horow e
 Dayax buu ahaa iyo shamsada mari dusheennaase
 Waa dawlad nimankuu Hindigu daabka ku ulayne

Waa dabato nimankii lahaa Deero iyo Cawle
 Dawar looma shubo wiilashii damaca waallaaye
 Daahiyad xun baa lagu jirrabay doog iyo abaare

Adigoo daliilkaas qaboo ciil la duluglaynin
 Asaanad guuto dababley ah iyo duullan bixinayn
 Miyaa lay dalbaday maaggoo waa dawgalkii hore e

Dumarkii Cadmeed buu yiqiin inuu dukhuulaaye
 Dabar baa Ilahay ku xiray darab la'aaneede
 Doorada ha qubo waa wuxuu doonayuu helaye

-----o-----

— 42 —
XIRSIYOW DABUUD GABAY*

Darwiishka la oran jirey Xirsi Diihaal Halanje, ayaa Sayidka dhawr gabay oo kala duwan u mariyey; kuwaasoo uu ku leeyahay Daraawiish goobtii Jidbaale ayaa lagu jaray, (Jidbaalena wuxuu ahaa goobta keliya ee Darawiish lagu jebiyey tii dayuuradda maahee), wuxuuna Sayidka weydiisaanayey in duullaan la waco oo Daraawiish la dagaalgeliyo, raggi la laayeyna loo aaro. Wuxuuna kaloo Sayidka weydisanayey, xoolihii baa jiilalkii dhaafyaye, in wax la taro, gabayaduu mariyeyna waxaa ka mid ahaa kuwa halkudheggoodu kala yahay:

Sambab bayga dhacay giiryartii, sixinka weyneyde
 Saddex neef kulay tahay wuxuun, sacabka ii saara
 Mase waa samraa waa adduun, suu ahaan jiraye

* * *

Dalaqyadii Jidbaalaa indhuuhu, iga didaayaane
 Lafta diiran goortaan arkaa, la i dillaacshaaye
 Aabbaw ha diidine ciyoon, Deleb u heensayso

* * *

Duufaan hadduu ila tagoo, ila dawaareeyey
 Deyl iyo haddii laygu daray, odayga Diihaala
 Inaan daaluqso maxaa, dana oo ii dhaama?!

Sayidkii wuxuu qaadan waayey saddexda tucub oo hoore hadalka u dambeeyey wuxuuna yiri "War ma anigaa dagaal diidey?" Wuxuu intaa ku daray, 'War qayladan aad waddaa cadawghey u digeysaaye jooji'. Xirsina wuxuu siidaas u qaatay inuusan Sayidku dagaalkaba daniyo daarad ka lahayn. Kolkaasuu Xirsi hadalkii meel aan lala rabin gaarsiiyey. Dabadeed Sayid Maxamed ayaa mariyey gabagan soo socda:

*) Waxa laga qoray Ciise Farar (Fikad) iyo Bile Ciise.

Xirsiyow dabuub gabay ninkii, dabacaan ahaye
 Nin kastoo dabeebtaba anaa, duray halkiisiye
 Macnihii daboolaa ninkii, daalacshaan ahaye

Dulkuneefle oo idil wixii, Dir iyo Daarooda
 Dadku waa og yahay inaan nafluhu, igu dabbaalayne
 Ninkii daawadiis ila dhigtaa, talo ka diimoone

Durdur aan go'ayn lama yiraa, waa darfiyayaaye
 Badda diiqalyeyn laguma shubo, dowlis iyo yeele
 Waxse daal u go'a waa ninkii, dara wadaamaaye

Dayaxiyo dujuumaadka leyl, waa sidii danafe
 Deyrdeyrka hore yaa arlada, lagu dayoobaaye
 Goortii shamsadu daahirtay, dunidu nuurtaaye

Iskuduubka hore waa gammaan, daabbaddoo idile
 Ha yeeshi dameer iyo farduu, waa da' kala weyne
 Dooyada waxaa lagu galaa, dooddiyow xamare

Wax dagaal la geeyaa ninkaan, deyrka jabineyne
 Dudda geesiyaan nixin markay, dilaydu yeedhaaye
 Goortuu dinnaahshuu fuluhu, dib isu laabaaye

Doqon iyo nin raga looma simo, deeqi loo galo e
 Ninkii daacaddaa talin hayaa, dahab la siiyaaye
 Mar hadduu abaaldooris yahay, daafta laga raacye

Danni iyo yaqiinaad hubtaa, kala dubaax roone
 Dululaati maran bay indhuuhu, dar u maleeyaane
 Daa'imo harkii bay dedbuuhu, daad u noqotaaye

Afartaa intaan soo dawerey, deel ma ka higaadshey
 Doolaab xariireed sideed, diillin maw mariyey
 Dacwad kalena waa aniga iyo, dan iska sheeggeeye

Wiilyahow dabuubaad i tiri, laygu dacareeye
 Kufraad derejadeynaysaaye waa, dururuuqdiinniye
 Dar allaynnu leennahay haddaad, igu dambawdaane
 Duunkayga keliyaa la cola, doofillaha gaale

Duullanka goortaan wacaad, iga digeysaane
 Goortaan idin dareensadana waad, iga dideysaane
 Sidii deera yaacdaa kurtiin, sii durdurisaane

Wiilyahow dadkii aad ahayd, nagu dafaarowy'e
 Dekeddi Cadmeed bay tageen, duulkii reer Gorode
 Guleedna doon baa hariyo, duqa Illeeyaaye⁽¹⁾

Warfaa Cali siduu doox u yiil, deexda laga waaye
 Dunjiguu ahaa reer Yaryare, waysagii didaye
 Deyl iyo waxaa idin hormaray, odagii Diihale

Adna waxaad la dabandeebi waa, daallinnimadiiye
 Waxaa idin dabaalsiin jiraad, dararinaysaaye
 Wuxaa iga dalbaysaa inaan, kuu dayaafado e

Dowgii adoogaa maraad, daba geleysaaye
 Asaguba wuxuu doy u kacay, dayrihi hore e
 Haddeeruu dillaalanahayaa, dalaski dheeraaye

Dani nimay waddaa baa tahaan, duunyo badan hayne
 Wuxuu doy u kacay, dayrihi hore e
 Arigiina waa ka dalmoo, kaa diraacsadaye

Anna daayinkay iguma qadin, daalib ii yimiye
 Dacaam siiyayaa iyo wan weyn, uga digsiiyaaba
 Duleedkayga niman soo martyey, dib uma gaajoone

⁽¹⁾ ILLAYE: Illeeye Maxamed Diiriye Cali; wuxuu ahaa oday talagal ah.

Markaan diriray Gaalada ninkii, doofil iga raacay
 Sidii duul shisheeye ah ninkii, deero iga yeelay
 Dugsigyo gabbaadkii ninkii, igu dabayleeyey

Ninkii diinta caasiyey markii, lagu dedaalaayey
 Duullaan ninkii igtu nacay markaan, Deleb u heenseeyey
 Ninkii iga dulaaqsday maalintaan, anigu doonaayey

Daawada ninkii igu furee, igu dugaagoobey
 Ninkii duunyadoodii ka tegey, duraha jiillaalka
 Degmadooda oo dhaqan ninkii, dalasluhoo meeray

Adiguna danwaa baad u tiri, hadal daleeleede
 Dooc waxaan ku gelineynin, baad daalib leedahaye
 Maandhow maxaa kugu dirqiyay, duujadiyo ceebta?

Deelqaafka xumi waa waxaa, dir u lahaydeene
 Hadalkaan daliil loo heleyn, waa duf iyo beene
 Duuflaal inaad tahay maxaad, aniga ii daartay

Abidkaa dariiqada Allaa, diradiraysaaye
 Ragga diinta saalixiyadaad, dila tiraahdaaye
 Daa'irada baas iyo billay, dooshu kula meertay?

Doqonyahow nin kaa fiican waa, laga dambeeyaaaye
 Deli laguma dhaco oo nin raga, looma duurxulo e
 Goortuu dabbaaraha shidaan, daaqad loo heline

Dalaqyadii Jidbaale iyo halkaad, igula daaleyso
 Dani kaama haysec anaad, igu danqaysaaye
 Alla dugeyda iyo wayda waad, igu dagaysaaye

Yaa duhurka maanta ah tolow, ila dareeraaya
 Raggii idinku docogeysan jirey, durey ma siicaane
 Adinkay dalleenshaye miyan, ferenjigii daayey

Wiilyahaw dakanadayda maqan, daara haw geline
 Daraawiish kuwii jaray adaa, iiga sii darane
 Waxba hay danqine waa qabaa, dayro iyo ciile

Dalka waxaad ku joogtaa intaan, kuu debcahayaaye
 Mar haddii dareenkaa i galo, daar kalaa xigiye
 Wuxaan kuu dawaafinahayaa, daaqatiyo faafe

— 43 —

NINKII DIDAY AYAANTII*

Gabaygan soo socda ninkii loo mariyey ama loola jeeday ina ayihisii iyo sababtii loogu mariyey wax noo caddeya ma arag, waxaannaan hubin inaan sheegnana madmadow baa naga galay.

Ninkii diday ayaantii, sidii deeradiyo cawsha
 Oo dabataduu kacay intuu, dabinka qoolaabtay
 Dunidoo barwaaqa ah ninkii, duufka qalanaayey

Alla doori waa xaasidkii, dacayda dheeraaye
 Doqonniimadii buu la tegey, Doh iyo Ceelgaabe

Sidii dowre muuda ah wuxuu , dibadda meeraaba
 Dadoo idil hadduu soo maree, derajo soo waayey
 Usagoo daddow qaba hadduu, dib isu soo laabay

Goortuu duleedkayga yimid, daallinkii cararay
 Dayaydii horeetaan lahaa, inaan ku duulaaye
 Wax i daahay mooyiye ninkii, layga dacalbaabye

Haddaa buu daleel iga helee, deyrka soo maraye

*) Waxan ka qoray Xanji Cabdiraxmaan Sayid Maxamad.

Dulmigii horeetuu wax kale, iiga sii daraye
 Dumbukhii ma qaateen haddaan, dilo ayaantiye
 Hadduu maanta daab ila dhacoo, daqarra ii yeelo
 Anigaa dirrowgii isbaday, dereg la'aaneede
 Dibey yaan la ii nixin anaa, dagay naftaydiye

— 44 —

D A R D A A R A N *

1919kii markay taariikhdu ahayd ayaa Ingiriisku ku soo duulay Daraawiish isagoo dayuurad iyo ciidan lixaad leh wata. Dabadeedna waxay guddoonsadeen inay u qaaan dhanka Koonfur oo Webi Shabeelle.

Halkaas waxaa degganaa xarunta laanteedii saddexaad oo Khaliif Sheekh Cabdille madax ka ahaa. Ka dib xaruntii weyneyd waxaa laga dhigay "Qorra" "Shinniile" iyo "Horushagax".

Inkastoo dayuuradihi iyo ciidammadii Ingiriisku nabarra xun Daraawiish u geysteen haddana xooggoodii iyo laxaadkoodii ma dhinmin, waxayna ku tala jireen inay col u qalqaalaan Ingiriis iyo dadkii raacsanaa, hase yeeshee adduunku ma dhammi buu dhashaye, duumo, tacluus iyo furuq baa ku habsaday, Daraawiishtiina tarab tarab bay u le'atay. Raggii madaxda ahaa badidoodiina waa geeriyoodeen.

Iyadoo Daraawiishta heerkeedu sidaa yahay ayaa Ingiriiska iyo dadkii raacsanaa guuto camaaryaley ah ku ballaa-

*) Waxan ka qoray Daraawiish kala duwan ragkale oo gabayada Sayidka qoray waxay hayaan gabay ka badan Daraawiishise Sayidkii waa u diidey.

riyeen, waxayna ka heleen geela la baxay Hagoogane. Magascarasna wuxuu kula baxay ninkii wax ka saanyooday kibir buu la hagoogtay, ninkii ka qadayna ciil buu la hagoogtay, ninkii laga dhacayna caloolxumu la hagoogtey.

Dabadeedna Sayidkii iyo wixii Daraawiish ka haray waxay tageen Iimey, oo togga Webi Shabeelle xaggiisa sare ah.

Ragna talo kama dhammaato e, hindisa kaley haanka ku hayeen, hase yeeshee, Sayid Maxamed geeridiisii ayaa wax kasta baabbi'isay. Gabayan soo socda Sayidku wuxuu mariyey markay Iimey degeen, dhaawacyadii loo geysteyna ka xafaaroobeen.

In kastoo si toos ah wax noogu mariya aannaan helin kutiri kuteen waxaan ku maqallay Calidhuux baa gabay digasha ah Daraawiish u mariyey markey jabeen.

Waxaa gabaygaas halkudheggiisu ahaa:

"Waa lagu digtaa duul haddu kuu darraan jiraye"
"Bal dayooy wadaadkii wakaa sii dabayshadaye"

Sayidku gabayga wuxuu kaga warramay dad iyo duunyo wixii lumay oo dhan, duumadii iyo furuqii naafeeyey, iyo tabaha gumeysiga iyo tallaabooyinkuu maaggan yahay iyo ciribxumada kuwa u adeega, waxaannu gabaygan ka soo qoray dad kala duwan oo Daraawiish ah :

Min daroofle aqal daahya weyn, dadab la heedaamay
Dermo iyo firaash lagu gam'iyo, daalam iyo googgo'
Aniga oo waxaan doonayaba, derajaday haysta

Iyo duni wixii nagaga lumay, dararkii Ceeldheero⁽¹⁾
Dab wax gubi dayuurado kufrigu, nagu dul gawdiidshey
Dumbuq subuca degalkaan ka kacay, dahab wixii yiillay

⁽¹⁾ CEELDHIERO: Ceel 20 mayl u jira Ceerigaabo kana xiga geesta Koonfur-Galbeed.

Dakhal jabay wixii daa burburay, ama bukaar duugmay
 Didibtii bannaanayd wixii, dad iyo maal jiifay
 Diric iyo waxay shiikh dileen, ama duq waayeela

Maxajabad daboolayd wixii, gaal u dukhuulaayey
 Dabatoobka Iidoor wuxuu, darayey caarkiisa

Lo' durdura wixii deebla geel, nala ka sii daayey
 Dullihii shareerra wixii, daal na caga gooyey
 Dirrowgii qabsaday reerkayaga, dalankicci gaaray

Dulkuneefle kaan soo ag maro, duullan ka hor geyska
 Dan la'aan waxay nagu faleen, darab nijaaskeedku

Doonyaha shammalka ah haddii, dakhalka loo laalo
 Maruun baa dabaylahaa sidaa, kor u dandaanshaane
 Oo doofaarradii ku jiray, daraxu caynshaaye

Dabro cudura duumo iyo furuq, waxa dadkii xaaqay
 Annagu diidi maynoo mar baa, daayin noo wacaye

Ninkiise tiisa loo deynaya, haygu diirsado e
 Kolna haddaan cid laga deynahayn, mowdka dabaqdiisa
 Ninkii haatan nagu diganayow, dan iyo xeeshaa

Dangaraaradii nagu dhacdiyo, webi dabaashiisa
 Inkastoo daleel nala dhigaan, doocna nagu cayman
 Duuflaalladii naga harow, dan iyo xeeshiinna

Doodna waxaan u leeyahay dadkeer, hadalka deyn waayey
 Nimanyahow damiinnimada waa, lagu dulloobaaye
 Dadku wuxuu jeclaystaa waxaan, duxi ka raacayne

Dagaalkii nasaarada anaa, daalib ku ahaaye
 Dalka ma lihid anigaa ku iri, doora weynaha e
 Daliilkii rasuulkii anaa, doonayoo helay

Anaa diiday maantuu lahaa, deeqan iga hooye
 Diinkayga anigaan ku gadan, dabaqi naareede
 Anaan labada daarood tan hore, derejo moodayne

Markay duushay gaaladu anaan, daabbaddu rarine
 Goortay dareeraan anaan, diiradduu qabane
 Anigaan dariiqiyo waddada, dowga sii marine

Aanaan doora weynow kufriga, daacadnuu geline
 Ferenjiga dirayska leh anaan, diiradduu qabane
 Sida doxorka Iidoora anaan, duudxammaal noqone

Doofaarka eyga ah anaan, daarihiis geline
 Anigaan dillaalkiyo ardiga, duubiguu xirane
 Anigaan dariiqada Alliyo, diinta caasiyine

Daarood Ismaaciil ma oga, dowga loo qodiye
 Waa wixii durbaan tumay markaan, dowga sii maraye
 Waa wixii dayoy yiri intuu, soo dabbaaldegaye

Dadow maqla dabuubaataan ku iri, ama dan haw yeelan
 Ama dhaha darooryiba jiryaye, doxorku yeelkiisa
 Nin ragey dardaaran u tahayee, doqon ha moogaado

Dawo lagama helo gaal haddaad, daawo dhigaataane
 Waa idin dagaayaa kufriga, aad u debcaysaane
 Dirhankuu idiin qubahayaad, dib u go'aysaane

Marka hore dabkuu idinka dhigi, dumar sidiisiye
 Marka xigana daabaqadda yuu, idin dareensiine
 Marka xiga dalkuu idinku oran, duunya dhaafsada e

**Marka xiga dushuu idinka rari, sida dameeraaye
Mar haddaan dushii Adari⁽¹⁾ iyo, Iimey⁽²⁾ dacal dhaafay
Maxaad igaga digataan berruu, siin la soo degiye**

—oOo—

— 45 —

BAL DAYOOY*

1919kii markuu Ingiriisku Daraawiish dayuuradaha kula dagaallamay ayay Nugaal ka carareen oo waxay u qaaqeen koofur-galbeed. Ingiriiskuna wuxuu xoog lahaa ayuu gees walba kaga keenay. Dhaawicci ugu xumaa oo Daraawiish gaareyna wuxuu ahaa markii la diley boqollaal madaxdii Daraawiishta ahaa (qusuusidii) iyo toddaba wiil oo ilma Sayid Maxamed. Dad iyo duunyo wixii maalintaa adduun rogmaday ama daar la burburiyey iyo dab wixii la taabay lagam asheekayn karo. Waxaa ka darnaa goortii la hubsaday inay Daraawiishi jabtay ayaa dad oo dhammi xoolahoodii sidi haruur daatay u boobeen. Ka sii darane rag badan ee Daraawiishtii ka mid ahaa ayaa balan furay, dariiqadiina ka bayray, intaasoo dhan waxaa u

*) Wuxaan ka soo guurinnay Aw Cabdille Ibraahim, waxaana laaxin tirey, Xaaji Cabdiraxmaan Sayid Maxamed.

1) ADARI (Harar) waa magaala fil weyn oo dalka Soomaalida galbeed ka mid ah. Taliskii Axmed Gurey waxay u ahayd xarun, waxay caan ku ahayd Islaamka iyo horukaciisii, haddana waxay ka mid tahay dalka Soomaalida ee xabashidu u taliso.

2) IIMEY: Buur go'an oo ku taal Webiga Shabeelle xaggiisa sare, Daraawiish baa degtay 1920 oo ka dhistay laba daarood oo dagaal; waana mee-shii Sayid Maxamed ku geeriyoodey, laguna duugey.

dheeraa digasho iyo ku-diigdiigsi, dawixid iyo bal dayoy waxa ku dhacay.

Haddaba gabaygan soo socda waa calaacal iyo xog-warran iyo adduunku inuu yahay harka labadiisa gelin ama galab iyo subax. Ujeeddada u weynina waxay tahay taariikh dambe inuu ahaado, Sayidku markuu gabaygaas mariyey wuxuu yiri :

**Cirkaan di'in abaar daalliyaaad, dunida oo qiiqday
Dayax ururta daariga ka maray, dirirka oo liiqday
Maruun baa daruuraha cusayb, soo dibbiriyaaye**

**Deyraanka curashaa ku xigi, daacigii sebene
Maruun buu darrooraa intuu, daadka soo rogo e
Bal dayoy duraabtaa horuu, daafta mariyaaye**

**Dumaa hoolmay diin xaalufey, dooxadii noqotay
Maruun baa daliigaha dhulkaa, doog ka soo bixiye
Bal dayoy dunqaarahaa baxaa, deli ka dheeraane**

**Nin dalleensan inuu duukhayey, doqontu mooddaaye
In kastuu dunqaarahakan dhacay, dulugle cayroobo
Haw dayrin deeqii Alluu, dooc ka sugayaaye**

**Rabbibow dawari kaan lahayn, duunyo iyo maale
Asagoo dirriga jiifsaduu dayrdhal soo heliye
Bal dayoy maruun buu darfiyi, deeqa caanaha e**

**Nin dayoobay deyrdeyr hadduu, dawyada u jiro
Maruun baa daryaankii ka bi'i, doorshey madixiye
Bal dayoy dalkuu fiiriyyu, dib ugu labmaaye**

**Sengihii dirrow laga dhigee, dibintu boogowdey
Maruun buu dakaamaha jaraa, soo durduriyaaye
Bal dayoy dabrada weerar baan, daaqad loo heline**

Dakankiis nin dawlada haddii, duudsi laga yeelo
 Maruun baa dawaarkii isrogay, diiqalyuu soconne
 Bal dayoy dawaaraha mar bay, daa'iruu kiciye

Nin la dagay sidii doqon hadduu, dacayda laalaadsho
 Maruun buu dareemaa inaan, deraja loo hayne
 Bal dayoy markuu dido inuu, deyrka jebinaayo

Rayid wuxuu ku dabandeebayaa markaan, dirir u qiimaaye
 Dabatoobka Iidoora baan, Deyra ka eryoone
 Bal dayoy maruun baan dawixi, digasho geeraare

Ninkii diricyadiisii kufrigu, daabaca u qaaday
 Maruun buu dirramayaa intuu, duubiyaal dhalo e
 Bal dayoy da' uun bow kacdo, dooya gelyaaye

Nin ku dilay adoo dagan hadduu, digasho kuu raacsho
 Maruun baa deddadu kaa ba'daa, diifihii cudure
 Bal dayoy dawaa'iga mar buu, diirsimaad heliye

Doonyaha shammaalka ah haddii, dakhalka loo laalo
 Maruun baa dabaylahaa sidaa, kor u dandaanshaane
 Bal dayoy dunjiga fuushan baa, daraxu caynshaaye

Dad qaraab nin kuu xigay hadduu, kugu dugaagoobo
 Maruun baa dafaarkii fakaday, dabin ku rooraaye
 Bal dayoy nabsigu waa wixii, daaha yuururaye

Hadduu daawadii furay nimaad, deris xigaal moodday
 Maruun baa mid duunkaaga jecel, dow ka soo bixiye
 Bal dayoy daruun baad heshaa, daacad kuu noqone

Hadduu diinta caasiyay wixii, Dir iyo Daarood leh
 Maruun baa jannada deexda weyn, daalibkeed imane
 Bal dayoy Darwiish nin u ah baa, loo diyaafadine

Tol duullobay oday dooralaa, loogu dowgalaye
 Maruun baa duqeydii xumayd, danabba dhaafaane
 Bal dayoy rag caro duuban baa, dib u guhaadoone

Ogaadeenka duuflaalayee, degaya meel ay ah
 Maruun buu dalaaddaan ku furo, degi inshaalleeye
 Bal dayoy shir doonyale mar buu, soo dabbaldegiye

Doongaha Ammaadina Cabdaa, loogu dawgalaye
 Dabbaraarihii baa khatalay, daadufka ahaaye
 Bal dayoy dalkii lagu galey, deleb ku dhiibaane

Duudyalka reer Cumar Ugaas, duunka kuma hayne
 Maruun bay dubbada Maalinguur, soo digiigixiye
 Bal dayoy danaaniga mar baa, deexda loo rogiye

Huwan baan darxuma quursateen, damac Alluu naarye
 Dillaalkiisa Ina-Aw-Cilmaan⁽¹⁾, duxi ka raacayne
 Bal dayoy dubbihii lala dhacay, daqarka hoorshaane

Usna daacad dhiib kuma samreen, degaha Haaruune
 Nimankii dalkoodii la dhacay, uma dagaageene
 Bal dayoy dacluuskii qabsaday, kuma danqaateene

In kastuu jinnigu duufsadee, Doh iyo Buur geeyey
 Marna door inuu ciirsi bido, Dalal ma yeeleene
 Bal dayoy dawaaraha mar buu, daw ka soo dhiciye

Cawlyahanka daraf baan lahaa, diifta kula roore
 Goortuu Makaahiil dujeey, iga danaysteene
 Bal dayoy shisheeye i dafeey, an iga doorteene

Aniguna dudmiyo ciil waxaan, dibadda meeraaba
 Waxay dayraday igu faleen, deris ahaadaanba
 Bal dayoy mar buu iga dubnixi, duunka Baahale e

1) Ina Aw Cilmi Geesey.

— 46 —

RABBAA DEEQ LEH

Rag badan oo Daraawiish ahaa waxay sheegeen inaan Sayid Maxamed gabay la sheego marin 1904tii ka hor. waxayna yiraahdeen gabayadan yaryar oo soo socda oo aan isku xarafka ahayn ayaa ugu horreeyey gabay uu mariyo.

Waxaa suuragal ah oo iyana loo malayn karaa in ga-

bayadan mid kastaba intan keliya laga hayo, wixii kalena ay lumeen; runtase Eebbaa og.

Rabbaa deeq leh roob baa qabow, raaxo nabad baa leh Jannaa ruga raxmaan baa baryo leh, raacis Nebi baa leh Werdaa ridis leh weli baa rilla leh, rabid shareecaa leh

Run baa fiican been baa rufucan, raran cadaab baa leh Rataa xoog leh geel baa ruke leh, ramag haleelaa leh Araa raxan leh reer baa raqsi leh, rogob wan weyn baa leh

Bad baa reen leh rays baa cunta leh, ruqa abaar leh Goraa raan leh aar baa riddama, rooris faras baa leh

Jannaa udug leh jiic baa godgodan, jahannamaa qiiq leh Jirgraa ridis leh xoolaa Jigjiga, jooga anigaa leh Wuxuu soo jibaadaba libaax, jees maraa micile

Allaa xoog leh diin baa xarbi leh, tegid xajkii baa leh Gobbaa xigid leh xoor baa dhanya leh, dhaqasho xiitaa leh Xasad iyo xumaan laysku dilo, xiisad beled baa leh

Aqal xeerar weyn xaal gobeed xilasho gaaraa leh Xurmo iyo wanaang loo xishiyo xidid galbeed baa leh

Gabayada ku socda Xarafka

R

Waxaan kaa xishoon iyo ximaar xeewal bari baa leh

Alla weyn cirkasaa wahdiya, waaya duni baa leh

Dayax iyo shamsada deyran baa, daalac iyo nuur leh

**Lo' baa sixin leh aribaa sadaqa leh, sooryo ibil baa leh
Bir baa sulub leh soofaa wax jara, samayo geed baa leh**

**Wax ciyoonba loo go'o iyo ————— sumuc baa leh
Carshigaa wax laga soo rogiyo, cagana Dhoddhaa leh**

— 47 —

CAYNAB RAABBIYAN WEEYE*

Wax badan buu Sayid Maxamed fardaha ammaantooda ku dheeraaday, heliddoda iyo dhaqaalahoodana ku daaaley. Eebbe weynana taa waa ku gargaaray. Mar baana Daraawiish dhexdeeda laga waayey nimaan faras lahayn, wax tarna waa ku qabeen, xulquun iyo xarrago mid kastaba ha ahaatee. Genbigii iyo jahaadkii labaatanka gu' socday fardahaa xoog u ahaa. Sayidku isagoo ammaanaya faras fardaha u gaara ka mid ahaa, magiciisana la oran jiray «Fookheeye» wuxuu mariyey geeraarkan:

**Caynab raabbiyan weeyoo, waa ramaas midabkiisu
Ranji weeye madoobe, Alley riiracsanaa!**

*) Waxaan ka qoray Xaaji Maxamed Cawl sannadkii 1972kii.

**Afartuu ku rabbaasoo, dhulka uu ku rukaaso
Alley waa rukunkaase, ma riiraash lacagaa!**

**Afska raaska ku yaal baa, yaarka loogu ridees
Alley raabsi bilaashlow, ilka raawisanaa!**

**Muquus ay rakibeen buu, rukumtaas ku hayaayee
Alley gowsa raddeeban, bir ku ruugi ocaa!**

**Bacaraarka roggiisa, hadduu ruuf kaga siiyo
Alley raad-uristiiyoo, rayanaysa miyaa!**

**Rusuulkaa wajigiisa, gabbashaa lagu reebay
Alley roorta qalluudku, ra' qoolaaban miyaa**

**Guudku waa rucun doogoo, sida raama jaleelo
Kolba waa ragxiyaayee, ma reexaan lulataa!**

**Ricir weeye garbuuyoo, rinjis weeye dhadhaabe
Iskuruugga gadoobka, Alley raasi sanaa**

**Ruqur weeye dheguuyoo, sida riimaha doog baa
Dabayluhu rogrogaaane, Alley riiqad sanaa
Rabrab weeye shafkiisu sida aar riggamaayaa**

**Alley riixis taraarka, wax riddaamin ocaa!
Fanku riinji sideeduu rabbac weyn qotomaaye
Alley raaraha laaciyo rab caleen leh miyaa!**

**Runduhuu ku handoodo saynta uu ragxinaayo
Alley roob gababeed iyo Raya xiini miyaa!**

**Wax ruuxiisa ku jeediyo, ragga waa ka didaaye!
Ra'yiguu ka gartaaye, Alley raahibsanaa!
Raqlihiisu ma waala, ruje weeye qabow.
Rakuduu ii goglayaaye, alley raaxa lahaa.**

**Rig haddii laga siiyo, riishad weeye qarxaysee.
Rasaas weeye dhacaysee, alley roori ocaa.**

**Hadduu raacdoo gelaayo, magaan waa is ridaa.
Raabaqaadka ma daayee, alley riiq wadanaa.**

Rab inaan ku iraa iyo, dusha wayla rabaaye
Rikaab dhowr ma yaqaannee, Alley raallisanaa!

Fanku reenji sideedoo, rawax geeda qarsheenoo
Rab cagaarku ku yaal iyo, rab caleen leh miyaa

Geela reysin irmaan iyo, ruka meel lagu foofshiyo
Ramag buu la tagaayee, Alley reer badanaa!

Haddaan ruunka u saaro, asaan reyfal ku dhaado
Alley rootis dhaqaaqu, wax ragaadsan miyaa!

Markii uudku ka raago, amuu raashinka waayo
Waabka waa ku rigtaaye, Alley ruus jecelaa!

Markii raatibku yeero, amaan oodda ka riixo
Riyaquu gurxamaayo, Alley reen kululaa!

— 48 —

REERKAYGA KAMA SOO RAREEN

1904tii ayaa Daraawiish udubka dhidbatay xeebaha Ayl, Ilig iyo Gabbac, Hawd-Bari iyo Nugaal xaggeeda hoo-se. Barwaalo iyo baraare ayey ka heleen. Iyadoo si aan loo olli doonin loo yaal ayaa nimankii qusuusida ahaa oo Daraawiish caynaanka u hayey ku taliyeen in xarunta loo wareejiyo godanta Nugaaleed (Taleex). Maxaa wacay geelii baa dhulkaa dhagaxa ah oo badda u jeeda ku xumaaday. Markii reerkii Dhoddii iyo guda Nugaaleed lagu furay waxaa dhacday abaar xoolihii ku xumaadeen. Nin Daraawiishta ka mid ah baa gabay calaacial ah tirshey oo wuxuu yiri:

(R)

Aabbow ninkii ari lahaa, waa abaarsadaye
Awaaraha dhacaayey riyii, la indha beeleene
Ilig iyo haddu Ayl ka yimid, waa allow sahale
Awrkayga ii keen berraan, qaban Garaadeene

Taa isagoo Sayidku ka calaacalahaya, taladii qusuus-dana haaraamaaya wuxuu yiri:

Ramag dhalay lo' wada riira iyo, raasumaal arya
Rigtii ciirta caanaha la raqi, racawadii maalka
Ragraag sixinta oo gog weyn, lagu rabbaasaayo

Rogob iyo baruur iyo caddiin, ramaqsigii goolka
Raka sare rawaaxi iyo xariir, raarta laga buuxshay
Ribix waxaan ka helay maalintaan, rababkii Ayl illey

Ra'yigayga kuma hayn inaan, rug uga guuraaye
Wax rafaad i soo galay markaan, awrta soo raraye
Rabbi niman oqoon bayga qubay, raaxadaan qabaye

Rag baa igu cabiidshaye Nugaal⁽¹⁾, uma risaaloone
Niman baa riddaan igu wadaye, raalli ma ahayne
Reerkayga kama soo rareen, rabadinkuu yiile

Sidaan raaska dhooddi ugu furay, rina ma dheefayne
Goortuu ramaasleyda yimi, ruqey adduunkiiye
Risiq lagama helin geelashi, reysinka ahaaye

Kolba haddaan ka soo ruqay kobtay, ramastu ii tiillay
Kolaan ruqur jabsado maalintay, rayadu geedowdo
Amaan raran gashado quullihii, raanta le'ekaaye

1) NUGAAL: Waa dibir ballaar iyo dhererba leh oo Cayn iyo Saraar ka rogmada oo badda Ayl gala.

Curdankii ruguugucay kolaan, rubuc ka soo beegto
 Amaan miraha roobkii ku baxay, regad ka soo buuxsho
 Haddaan Hawd ⁽¹⁾ rabaalkiisa aal, dan uma riiqdeene

Waxay ii riyaqsheen dalkii, reebida ahaaye
 Waa meel dugaag roorayaa, ruqumbiyaaye
 Waa meel raqdii aad tagtaa, rux dad ey tahay

Waa meel aan raan geeda weyn, raxan ka daaqayne
 Waa meel ris iyo caws rudma ah, laga rifaayaaye
 Waa meelaan raandhiis lahayn, ruus ka soo baxaye

—oOo—

1) HAWD: Waa dhul dhir badan oo u dhexeyya Ciid iyo Nugaal.

Gabayada ku socda xarafka

S

— 49 —

SAYID BAA KA BAQAY*

Nin la oran jirey Colujoog Aadan Jugle ayaa wuxuu mariyey gabay faan ah oo u ugu gooddiyaayo dadka ay xinifta iyo xafiiltanka lahaayeen. Gabayan halkudhiggiisu wuxuu ahaa:

(S)

**Sayidkuba ka baqay geelayaga, Seeto soo degaye
Seenoy wax lagu maalayaa, anijo Saacwaale
Saakana wax sahan loogu diray, Lebisagaalaade**

Sayid Maxamed markii gabaygaas loo mariyey waa ka dhirfay siiba tixdaas isaga magacaabaysa. Muddo ka dib ayaa ninkaas geelashoodii iyo kuwii la xerada ahaaba Daraawiishi gacanta ku dhigtay. Goortaasaa Sayidku gabayan mariyey isagoo tixraacaya gabaygii Colujog mariyey, wuxuu yiri :

**Geela siisahaygii arkee, Seeto⁽¹⁾ laga eayrshay
Ee suudigii lagu eryiyo, soolkii iyo hawdka
Oo Lebisagaalaad⁽²⁾ maree, Saaxil loo qaxiyey
Sayid baa ka baqay waa halaan, saabka gelihayne
Nin waliba sinjigii waa tagaa, siiraduu yahaye
Alla hadalku saxariirsanaa, waa sab alabkeede
Waa sugurdhe colujoogga⁽³⁾ yiri, saajac baan ahaye**

*) Wuxaan ka qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon. Waxaa ka dambeeyey gabayada 61d, 95d, 96 iyo kan 101d.

1) SEETO: Balli ku yaal Burco agteeda

2) LEBI SAGAALO: (a) Sagaal geed oo Lebi ah oo ku taal banka Aroori dhankiisa Hawd.

b) Tuulo u dhaxaysa Dabagoryaale iyo Ina-Guuxaa.

3) COLUJOOG: Waa Colujoog Aadan Jugle.

**Saraakiil nin gowracahayuu, saa'lahayaaye
Hadduu Sugulle Caynaanshe yahay, sidaa ma yeeleene**

**Wiilyahow salaafxumadu waa, saymahoo kale e
Waa lagu sixraye kuma dhacdeen, surin ciriiryone
Sirqayahay waxaad raadin waa, sababul mawadkiye**

**Adigaa salaadsaday inaan, soofka kaa dhaco e
Waad saadsataye Ina-juglow⁽¹⁾, silic ma joogteene
Saakana maxaad oran lahayd, saabir baad tahaye**

-----oOo-----

— 50 —

C A N J E E L*

Heshiiskii Ilig lagu kala qortay ka dib ayaa Ingiriisku isku dayey inuu Daraawiishta qalaanqal iyo xumaan ka dhex abuuro si ay u kala firdhaan.

Xirribtii iyo xeeladdii waxay tustay inuu xaggaa diinta ka galo, sidaa daraaddeed buu wuxu ururiyey niiman wadaadda ku sheeg ah oo isaga raacsanaa, afkana wuxuu u geshay inay Sayid Maxamed oo sheekhiisii ahaa Sheekh Maxamed Saalax ka gowriyaan, "dacweeyaan". Wadaaddadiina taa way oggolaadeen.

(Fiiro u lahay gabayga "Mahade haw sheego").

*) Gabayan wuxaan ka qoray Xaaji Axmed Aadan Surgo sannadkii 1956kii.

1) JUGLE: Colujoog Aadan Jugle, Sayidkaa gabay u mariyey (Arag gabayga 99

Ingiriisku markab buu ku qaaday oo wuxuu geeyey Maka iyagoo ku marmarsinyoonayey iney xajkii gudanaayaan. Dabadeedna Sheekh Maxamed Saalax bay u tageen waxayna u sheegeen waxaan jirin iyagoo Sayid Maxamed cambaareynaya. Sheekh Maxamed Saalaxna taa run uma qaadan. Dhawr toddobaad haddii xaajadaa laga doodaayey waxay oggolaysiyeen in uu Sayid Maxamed xaashi aan ceeb lahayn oo waano ah u diro.

Hase yeeshi karraanigiisii ayey xirrib iyo xeelad la yeeshen si uu u qoro xaashi Sayid Maxamed cambaareyneysa, wuxuu ku kacayana ceebayneysa. In kastoo adduun badan ay bixiyeen taasi way u ahaatay waana u meel martay wadaaddadii.

Xaashidii markii Ingiriiska loo keenayna wuu badiyey, ceebta Daraawiisheedna wuu faafiyey. Xaashidaa nuqul ka mid ah ayaa xaruntii Daraawiisheed soo gaadhey, lama qarin ee dad oo dhan baa loo akhriyey waana loo sheegay dabadeedna, hadalkaa beenta ah niman baa run u qaatay iyagoo moog in qooladdaan iyo xeeladdaan Ingiriisku maamulay. Niman dhawr boqol ayaa faqay oo waxay ku ta-shadeen xarunta inay af gambi ka tuuraan, hase ahaatee uma hirgelin.

Markii la ogaaday sirtay damacsanaayeen wixii ku habboonaana laga qabtay, wax la dilay iyo wax la dayriyey iyo wax duubkii Darwiishnimada laga qaaday laga dhi-gay ayaa Saydkuna gabaygan tiriyey, taasna waxaa loo ya-qaan (canjeel-tala-waa).

War Suudow⁽¹⁾ sedkaa waa jannee, samac kalaankayga
Salaama Alla yeelyow adaan, saakin kuu ahaye
Sowdkaan ku leeyahayna yuu, salabka kaa raacin

1) SUUDJ: Xaaji Suudi Shabeele wuxuu ka mid ahaa qusuusida Daraawiishta, wuxuu kaloo ahaa afhayeenkay Sayidka waxaa lagu diley Bixin iyo Waw (Garoowe) 1919, waxaana diley ciidammadii Ingiriiska.

**Sonkor iyo sarren malable iyo, sixin ku iidaaman
Xeeryaha sanuunadan barnida, lagu sibbaakhaayo
Sulux caana geel Sogob la qalay, sarara geedeysan**

**Sareedada raggii aan u waday, saadka iyo quudka
Saqda dhexe habeenkii raggaan, saha u geynaayey
Kuwii aan sibbaaraayey baa, saatan ii galaye**

**Salaaddiinta nimankaan qoree, sare u qaadaayey
Raggii sidigta geela hayayoo, suuska beeganaayey
Nimankaan siday doonayaan, sahal u yeelaayey**

**Nimankaan sariira u dhisee, soohdinta u jeexay
Surradda iyo dadabtii raggaan, saari ugu goodey
Gabdha wada saruurada raggaan, sowjad uga yeelay**

**Nimankaan salaaxanahayee, saxar ka eegaayey
Nimankaan siraayada col iyo, saha ka dhawraayey
Nimankaan saqir iyo kabiir, sama u miiraayey**

**Sidka boqola soof badan raggaan, saari uga yeelay
Soogaan darmaan iyo raggaan, salabaduu dhiibey
Nimankaan sangootida fardaa, siiya oranaayey**

**Raggaan sumuca maadhiina iyo, saanadda u buuxshay
Nimankaan salaaddiyo u dhigay, subacyadii diinta
Sallallaahu nebigii raggaan, saamax uga doonay**

**Nimankaan sokeeyaha bidiyo, siiro iyo aammin
Sarsarkooda nimaankaan degiyo, suuqa gurigooda
Saxariiradey igu faleen, waa sahwiyyaaye**

**Nimanyahow si daran baa qalbigu, ii saddamayaaye
Sokeeyiyo xigaalaanan sugin, saaca mantaaye
Soomaali oo idili way, sun iyo daybaaqe**

Sullankood la naa iyo gun iyo, saaruqeyey helaye
 Sinjidhaannadii bay khatalay, saanjiga ahaaye
 Oo waa seeddiyaashey wexeer, saatan ii galaye

Saro nama dhex ool Faarixii⁽¹⁾, seerigii xulaye
 Ibleys baa sallaan kala degoo, Saaxilkuu diraye
 Sucdi haddii u leeyahay kufriga, uma sujuudeene

Sakal lagu rid Reer-Samatar Khalaf, seega taladiiye
 Subeerrey noqdeen wiilashaan, saakullayn jiraye
 Kolkaan anigu saafi u noqday, sir ila dooneene

Sankuneefle oo idili, way saa'lahayaaye
 Nin kaleba salaaf hayla galo, sarada ceebeede
 Sugi maynin Qoriyow⁽²⁾ inuu, suuqya ii tumane

Sakaar waxaan u gooyiyo waxaan, sama u daadshaaba
 Amxad-fiqi⁽³⁾ sawaab kagama helin, sadaqaddaydiyiye
 Sannahaabadiisaanan abid, seexan kari hayne

Saniciisa baas iyo hadduu, saxalku ii keenay
 Subaac qooqan baa iigu yimid, sabada ciideede
 Inuu ferenji ii soo sawiray, waw su'aal qabaye

1) FAARAX: Faarax Maxamuud Sugulle wuxuu ahaa ninka dariqada ugu xoolaha badan leh, Saydkuna walaashii buu qabay, wuxuuna madax ka ahaa shirqoolkii afgembiga ahaa ee Canjeel. Daraawiish baa ku dishey Laasaadaar markuu baxsaday ka dib.

2) QORIYOW: Shiiikh Cabdullaahi Shiiikh Yuusuf Cumar, wuxuu ahaa garsoorihii Xarunta Daraawiishta, waxaa la diley maalintii diyaaradda 1919.

3) AXMED-FIQI: Axmed Faarax Maxamed, wuxuu ahaa nin caalin ah oo Daraawiishta madaxdeeda ka mid ahaa, wuxuu ku dhintay Hilaqajaabur oo Qallaafe iyo Beledweyne u dhaxaysa 1950.

Subbechigu wuxuu igu khatalay, saahid baan ahaye
 Safiinhimadu waatuu dorraad, gaal u saacidaye
 Soddon jeer ka badan ceeb intuu, saancaddu falaye

Markaan sebi ahaa iyo haddaan, suurad oday yeeshay
 Saamaa Ilaah iiga dhigay, saaxir ii colahe
 Saaxiibkii aan yeeshaaba, waa sayma lagu reebye

Mar haddaanu sebenkeer nafluhu, saafi noqonayn
 Waxba yaanan sida saar nin qaba, selelin goorteere
 Ilaahow adaan kuu samree, suubi taladayda

—oOo—

— 51 —

MA SABAAN KA SABAAN BAAN*

Wax badan baa Ingiriisku ku dadaalay Daraawiish inuu heshiis nabadeed ah la dhigta. Taasuna waxay keentay in xaashiyo badan lays dhaafsado, si waanwaan nabadeed loo helo, Daraawiishna waxay la ahayd taas sina inaan loo arkahayn, iyadoo Ingiriis dhulka Soomaalida iskaga guura mooyaane iyo dad iyo duunyo wixii Daraawiish maagga iyo gardarrada uga dhacay ama uga laayey bixiya maahee.

Guyaal badan haddeey taasi socotay guul iyo go'aan midna aan laga gaarin qallooc iyo qunjuraafna Ingiriisku deyn waayey dagaalna lagama maarmaan noqday, ayaa Daraawiishi col qalqaaleen. Usagoo Sayidku colkii guubaabi-

*) Wuxaan ka qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon.

naaya ama guuta-bixinaya, wixii lagu falay iyo waxa ka maqan xusuusinaaya, waxay ka fali doonaanna u tilmaamaaya Daraawiishta, ergo iyo af beenina inaanu waxba tarayn ogeysiinaya, waxa la gudboonna u sheegaaya waxa la filanaayana samasaadinaaya wuxuu yiri :

**Ma sabaan ka sabaan baan, nabad saafi ahaayoo
Skuuddoo edeb yeeshayoo, sawd xun aanan lahayn**

**Ma sabaan ka sabaan baan, salowgaan kicinaayiyo
Saryankaan eryanaayiyo, sakhraankii iska daayey**

**Ma sabaan ka sabaan baan, so'yaqaanka dugaaggiyo
Haadkii aannu sabeyney, soominnoo qadinnayoo**

**Ma sabaan ka sabaan baa, safarkaygu xirnaayoo
Suuqyadii Buullaxaar⁽¹⁾ iyo, Saaxil⁽²⁾ aanan tegeynoo**

**Ma sabaan ka sabaan baa, sabadii Cagaciid⁽³⁾ iyo
Suubaankii Ballishiil⁽⁴⁾, Soobir aanan ku maalin**

**Ma sabaan ka sabaan baa, sida siiggiyo cawsha
Saraar meerid ahaayoo, saafurroo aan maqnaayoo**

**Ma sabaan ka sabaan baan, sawjad aan nin lahayniyo
Sebi aabbihi waayey, sabaab beena ku daajay**

**Ma sabaan ka sabaan baa, silcayeyda haweenkiyo
Salowgii ka baxaayey, saraarkii gelin waayey**

1) BULLAXAAR: Waa magaalo fil weyn oo ku taal xeebta u dhexeysa Berbera iyo Seylac.

2) SAAXIL: Waa magac labaad oo waagii hore Berbera la oran jirey.

3) CAGACIID: Ceel geela loo gaato oo ka mid ah ceelasha Cayeed.

4) Waa balli hawd ah oo buuhoodle dhanka koonfur ka xiga.

**Ma sabaan ka sabaan baan, ergo soogan ahaayoo
Suudigii aan maraayey, sammadeeyey jirkeygoo**

**Ma sabaan ka sabaan baan, raggaygii la sadqeeyey
Soofkaygii la xaraashay, sed yaa iiga cesa
Subax noobla lahaa**

**Ma sabaan ka sabaan baan, «Suweynow⁽¹⁾» in daa iyo
Sarkaalowda hayeyoo, saamacow lagu waayey**

**Ma sabaan ka sabaan baan, su'aashii Rabbigay iyo
Suubanow Nebigii iyo, saalixiinta xusaayayoo
Saacaygii i hayey**

**Saxayoo ma xumaynood, sarmaseegto u diiddayoo
Sowd kalaa daba yaalle, balaan kaana sifeeyo**

**Ma xalaa la i suurshoo, samadaa la i geeyoo
Seleloo isla boodayoo, saarkaygii i qabtayoo**

**Ma sawaadka habeen baan, inaan suulasha laabtiyoo
Sin inaan u fariistiyo, seexadkii keri waayaye**

**Ma salaadda Ilah baan, sahwiyoo garan waayey
Ma soortii aan cunaayaa, sibir ii dhadhantayoo**

**Ma sawaalka boqoolaan, sardankaan guntanaa iyo
Sammaddii aan maraayaa, sugulkaa iga yeelayoo**

**Ma suugaanta nabdeed iyo, samaan baan la heleynoo
Inaan saamax ahaadaan, sina loo arkihaynoo**

1) SWEYNE: Wuxuu ahaa sarkaal ka mid ah ciidammada Ingiriiska oo Daraawiish la dagaallamaayey, derajadiisuna waxay markaas ahayd Gaashaanle Dhexe (Lt. Colonel), Daraawiishina waxay u tiqiin Suweyn-Cawar.

Ma samuuladka roob iyo, suuligii maka yiiliyo
 Sibbaakh khayli la moodyow, Dhoooddi⁽¹⁾ baan salabeeyoo

 Ma fankaa sallaxoobayoo, sinmayoo aan dhinnaynoo
 Ma sakaarkiyo laabtay, sikiibowdey baruuroo

 Ma sarbaabka qandoodkiyo, surka baaca ka weynbaa
 Wax suureeya la waayey,

 Salalkiisa caddiintiyo, sudeenkiisa dushiisiyo
 Salladaan ku fariistiyo, sararuu ma balbaayoo

 Guudku soohdin haruur iyo, ma sabuul baxay baa
 Dheghiisu sallaaddooyin iyo, samayooyin miyaayoo

 Sanqaroorkiyo fooddiyo, sowriciisa wanaaggiyo
 Salaantiisa wujuuhdu, ma shiikh saahidabaayoo

 Seedihiisiyo jiidhku, ma soofaa adakaayoo
 Afartuu ku saqleeyo, ma safeexad biraayoo

 Hadduu soos iyo qayliyo, sannahaabo dareemo
 Indhuuhu selledaayo, ma siraad la shidaayoo

 Mar haddii salow daaro, salaaxiisiyo shiishtiyo
 Sin ha looga wareegiyo, saahidkay badanaayoo

 Haddaan suufka hullaabto, sabarkiisa bagaaggiyo
 Sarruxuu hinqiyaaye, ma saaweer qalanjaayoo

 Sanqaraare caroodkiyo, safalkiisa buruudku
 Ma subbehi Iblaysoo, saacadaynahayaayoo

1) DHOODDI: Wuxuu ahaa faras qurux iyo dheerayn caan ku ah, hor-tiina waxaa lahaa Xirsi Cartan Boos; kaddibna Sayid Maxamed buu hadiyad u siiyey.

Meelay siigo ka duushay, seenyo ay ololeyso

Wixii saab la ahaayiyo, sarkaalkii lagu toogtuu
 Ka sed qaadan yaqaane, suuddaney ma jiinnayoo

Saxayoo ma xumayno, sarmaseegto u diiday
 Sowd kalaa daba yaallee, balaan kaana sifeeyoo

Ma siddeetan uluufuu, saadadii jabartiyyoo
 Sinjigay laga uumaa, siraayuu guntatayoo

Ma siddeetan uluufuu, sadarkii cilmiigii iyo
 Suuraddii albaqraad, subcisaa umashayoo

Ma siddeetan uluufuu, saajacoo aan baqaynoo
 Suufiyoota dagaalkaa, saanadii xiratay

Ma siddeetan uluufuu, sumucii wadatoo
 Saabuul khayli ku joogtaan, sida suurka afuufi

Ma Soomaali riddowdaan, midaan saabka ka toogtiyo
 Midaan suunka ka gooyiyo, midaan saabir ka yeelo
 Saddexdaa aan huraynoo

Ma safkaannu collowniyo, suweeyaa inankiisiyo
 Saaxir xayra dayeenaan, sadaqa looga turaynoo

Kuwii suudha xumaa iyo, kuwii saynta lahaa iyo
 Maan safkii Hagar Aadan, sogob aanan ka yeelin

Kuwii diinta siraayey, sallaallaahu caleehi
 Sunnihiisa khilaafaa, sandalaa laga jeexi

Ma kuwii sunta leefiyo, saaruuq baan fakanaynoo
 Ma ruuxaan sababaa baan, sayi'aad ka kordheynoo

Ma sawaab iyo khayr baa, samaydayda ku dheehan
Waa siyaada Ilaahe, ma sareeda adduun iyo,
Simaadhii jannadii baa, nala siinahayaayoo

Ma Suber-Cabdilliyo, intii diinta siraysiyo
Intii toobadda seegtaa, ka subxaana lillaahiye
Sakharay lagu geynoo

— 52 —

WAA DUNI*

Guga xaaraame-cune la baxay dayrtii ka horreysay ayaa dagaalkii Ingiriis iyo Darwaawiish ka dhex socday istaagay taasna waxaa ugu wacnaa Ingiriis oo xeebta isugu tegey, markaasaa waxaa batay salowlahii iyo socotadii tuugadii iyo dhacii dhinac kastaba ha ka yimaado ama ha u socdee taasuna waxay keentay nin walba ninkuu arko inuu dhaco ama dilo ama xado.

Sayidku isagoo taa la fajacsan ayaa waxaa war lagu soo gaarsiyyey in Ingiriisku doonaayo waanwaan, heshiis inuu la dhigto, wadaaddadiina heshiiskaas waaba u riyaaqueen qaarkoodna waxay yiraahdeen inaannu gaalada xiriir la yeelanna waa bannaan tahay.

Haddaba Sayidku isagoo tilmaan ka bixinaya wixii uu hortii la yaabsanaa iyo warkaa loo keenay saxariirka iyo siliica iyo xumaatada joogta ayuu gabayaan tirshay. Wuxuuna yiri :

*) Waxaan ka qoray Aw-Cabdille Axmed, Xuseen Aabi iyo Xaaji Cabdiraxmaan Sayid Maxamed.

Xuseenow Allahaynoo sahlee, saancaddaa timiye
Maandhow siqiir iyo kabiir, sida la yeelaayo
Hadba suufiyey qaban intaan, soogsadoo kaco e

Surinkii aan joogaba dhulkaan, samay ku jeexaaye
Salaadaa sunniyo waajibkii, waa sahwiyyayaaye
Subucii quraankiyo werdigii, seegay waayaha e

Ma siraadna dhaayuhu haddaan, meel ka sowlixiye
Ban saliid la moodiyo waddadu, surin ma dhaamaane
Sogsogtaan maraa sida indhuhu, nimay saruurmeene

Maandhow nin caro suursanoo, saaqsan baan ahaye
Sarduubkaa i joogee qalbigu, way saddamayaaye
Suukaaya ciil baan arlada, sulugle meeraaye

Suxullada uun baan labada low, suran alleylkiyiye
Surmadaan ku kuududay, tan iyo saaca waaberiyeye
Surkii baygu jabay foorkaan, seben u yeellaaye

Sidii soocan baydada ma hado, saakin iyo jiife
Sardhadaan laamandoodsado hurdada, waa ka selelaaye
Goortay Suhuuradu⁽¹⁾ dhacdaan, suluf iraahdaaye

Saqda dhexe alleylkii markii, sahalka loo jiifay
Saxalkiyo⁽²⁾ Mariikhii⁽³⁾ haddii, la igu soo suurshay
Sawaxa iga soo baxay miyaa, Suurkii⁽⁴⁾ la i mooday

1) SAHRA: Xiddig qurux badan oo aad u ifa, Soomaaliduna waxay u taqaan : Waxaraxir, Waaberi iyo Cirjeex.

2) SAXAL: Waa xiddig fogaan badan oo 21ka rugood rug walba ka waareega laba sano iyo badh.

3) MARIKH: Xiddig guduudan oo iftiin badan oo 21ka rugood ku waareega 2 sano in ka yar. Soomaaliduna waxay u taqaan Farraarre.

4) SUUR: Suurku waa buunka qiyaamaha uunka qabriga jiifa lagu toosiyo.

Sidii saxal nujuumeed markaan, saxaha eegaayay
 Ma Samuuladkaan(1) sida ayaxa samada uugaanshay
 Ma saxaabka duuliyo cirkaan, sare u weydaartay

Sakal roob daruuraha salliban, saymo curanaaya
 Sarkadhabanta fiidkii markay, samadu ceegaagtay
 Goortay suxuurtii ahayd, sarab miyaa fuulay

Goortii sawaaxiga gudgude, duni la saameelay
 Onkodka iyo sowdkii markay, samadu xiimaysay
 Hillaacii saraaraha ka baxy, Sibi⁽²⁾ miyuu muujay

Ma sagaashankii baa go'uu, sagal ku geylaamay
 Dirirkoo siddeed maray miyuu, bar u siyaadeeyay
 Sammadiyo kulaylkii miyaa, saxansax loo dhaafshay

Saaq xamasha sooniyo ⁽³⁾ cambuul ⁽⁴⁾, saani iyo waadhi
 Arligii sabaanigu ka dhacay, sarac miyaa fuulay
 Sanqaraara uduggii miyaa, lala sumbaaxooday

Afartaa sifeeyoo ka dhigay, suufka oo kale e
 Waa mawjad seylaami iyo, saacad gaw tiriye
 Sawd kalena waa duniyadeer, si aan ka faalleeyey

Waa dunida uu kala sunsumi, salowlaheediye
 Waa dunida subaxii beryaba, saro timaaddaaye
 Waa duni samaan iyo xumaan, sooran ay tahaye

1) SAMUULAD: Waa xilli gala liixda bilood ee bilo Drir bishooda shanad habeenka ay tahay 11 ama 12.

2) Waa dul toggo faafan galbeed ka xigta.

3) SOONE: Waa geed ubax cad oo qurux badan leh, oo mirihiisa iyo xididkiisa wax lagu dhayo.

4) CANBUUL: Qodax buuran oo ka baxda Galoolka iyo Sarmaanta oo markii dabayli ku dhacdo; sida siiriga u foorida.

Waa duni sir iyo tuugo iyo, saanji loo kiciye
 Waa dunida saami ugu dhacay saabir iyo cayre
 Waa dunida siirkeedu yahay, siifad iyo hooge

Waa duni ninkaad saxarsataa, seedda kuu jaariye
 Waa dunida uu kugu sabbixi, seeddigaa dhabiye
 Waa duni aan saxariir cadow, laga sifoonayne

Waa dunida sowraca kufriga, la isku saaweyne
 Waa duni sakaarkii lahaa, laga sabaayaaye
 Waa duni sagaal Talamugge, samanka taagaane

Waa dunida gaal lagu sallibay, sanac la'aaneede
 Waa duni sarwaan lagaga guri, sedo ammaneede
 Waa duni sabaan aakhiroo silic ka joogaaye

Waa duni ninkii sadar bartaa, sababi diinkiiye
 Waa duni siyaarada la siin, haaf sarkaaliya e
 Waa duni sarkaalkiyo ardadu, wada sinjaraane

Waa dunida Soomaalidii, laga santaagaaye
 Waa dunida sareedada la qubi, sulux caanoode
 Waa dunida saaq lagu gataa, salaba guud dheere

Waa dunida loo suudalaa, sakħara naareede
 Waa dunida soon laga tegiyo, sadaqad iiideede
 Waa duni safkii laga bexee, gaal la saacidaye

Waa duni simaadhi jannada, suus aan ku lahayne
 Waa dunida saab ferenji iyo, Saaxil ⁽¹⁾ loo kiciye
 Waa duni la saacidi kufriga, saaxir kuu colahe

1) SAAXIL: Wan magaalada Berbera magac labaad oo la oran jiray.

Waa duni aan lagu soorahayn, siira kuu timiye
 Waa duni sokeeyiyo xidid, kala sawaaleyne
 Waa duni abaal laga samree, samo la diidaaye
 Waa duni subeydaarradii⁽¹⁾, lagu salaamaaye
 Waa duni subbeyhiintu⁽²⁾ tahay, saadadoo kale e
 Waa duni siyaalah la fali, laga sujuudaaye
 Waa duni ninkaad boqol sidka ah, siiro uga yeesho
 Waa duni inuu kuu sallimo, laga sugaaleyne
 Waa duni sun loo shubi ninkii, kuu saddiiq noqonne
 Waa duni sunbulaheda dhici, lala sureeraaye
 Waa duni sirgaxanoo iblays, saababkuu rogaye
 Allahayow subxaan qaadirow, naga salaamayso
 Afartaa intaan saxay miyaan, siinka ka higaadshay
 Surmadiisa lama seejiyee, surin ma qaadsiiyey
 Meeshaan ku kala sooci jiray, soohdin mow mariyey

* * *

Niman baa suxuurta u kallaha, sabaq cadaadeede
 Oo suudi kulul marahayiyo, sool abaar badane
 Surmo iyo harraad bay ku tegi, Sibi⁽³⁾ dushiisiye
 Waxay suran sintaaraha xashimo, qaara siiqa ahe
 Dhirta ay saloolanahayaan, suumahaa go'a e
 Sogsogta iyo qodaxdaa ku jabi, suxuulladoodiye
 Sebaan iyo sebaan bay maqnaan, saayid weheshaaye
 Sugukuun-Aallow bay ku imaan, soonfur dabadeede
 Salka intayan meel dhiginna, waa saafurahayaane

1) SUBEYDAAR: Waa nin madax meel ka ah in kastaba derejediisu ha gaadhee.

2) SUBBEEHI: Subbeehi waa dablaха; Soomaaliduse waxay u tiqin jaاجuska.

3) SIBI: Dul u dhaxaysa togga Faafan iyo laagga ka soo farcania Webiga Sammane.

Awrkii sadaadaha lahaa, saaddambay rariye
 Saabaanka waxaa loo kaxayn, Saaxil⁽¹⁾ iyo Ceege⁽²⁾
 Saddex iyo sagaal bay u dhixi, suuqyadii belede

Siirkii muxuu joogay bay, kugu salaamaane
 Subaxay galaan bay ku gadan sicirka maantaase
 Saddex hadday hoyadaan ratiga, saare qalabkiye

Sunbulaha xaggaa bay ku lumi, siisihii Gubane
 Subaac iyo libaax iyo dugaag, saaruq iyo haayir
 Waliidkood sursuur bay galaan, surin ciriiryoone

Hadalkaa sagtaa aan ku xiray, sadarka laabtayda
 Intii gabay su'aashiis qabtay, saxa kalaankayga
 Sowdkaasna duulkaan ku wado, siinka ka higaadsha

Niman baa shareecada sirayoo, gaalka saacidaye
 Oo shalay safkii nagaga baxay, saymihii dhacaye
 Oo saarashada ferenjigiyo, saanjiguu xilaanne

Awgii siyaarada lahaa, selel hadduu qaaday
 Oo ay sahwiday culimadii, saxal marikhowday
 Saxariirka aakhiro hadday, sax u ogaan weyday

Saqiir iyo kabiir waxaa la geyn, saqara naareede
 Soon iyo salaad iyo sakada, sadaqadii iidda
 Sawaab kama helahayaan, waxay camal samaysteene

Saasna wax ugu wacan kufriga, saab la leeyahaye
 Saaxiibkaa wuxuu kugu furaa, sooh dintuu dego e
 Iyagaan ka saahidin wallee, saamax baan jirine

1) SAAXIL: Waa magaca labaad oo waagii hore loo yihiin Berbera.

2) GEEG: Waa meel miyi ah, dadkii horena dhisay oo burco koofur-bari. ka xigta.

Sunnihiid jidkii Eebbe waa, laga sawaalaaaye
 Sallaallaahu Nebigii rag baa, saaxirow yiriye
 Oo saalixiintii la dhacay, sulubkii dheeraaye

Hadalkaa sagtaa aan ku xiray, sadarka laabtayda
 Intii gabay su'aashiis qabtay, saxa kalaankeyga
 Sowdkaasna duulkaan ku wado, siinka ka higaadsha
 * * *

Niman baa cilmiga saahiday, oo diinta saakubaye
 Oo aan sidii Eebbe yiri, sadarna moogeyne
 Subuca iyo wardiga kama tagaan, saacadaha leyle

Waa wada sijaac geesiyaan, sabab ka laabmayne
 Waa sakhi kurtood deeqsiya, soof hadday bixin
 Suuraddoda iyo nuurku waa, saaca waaberiye

Sarkaalka iyo Hindiga waa dilaan, uma sujuudaane
 Surkana waa ka gooyaan, dadkii saaxirkha ahaaye
 Soomaalidii uma turaan, saaruqa ahayde

Hadalkaa sagtaa aan ku xiray, sadarka labtayda
 Intii gabay su'aashiis qabtay, saxa kalaankayga
 Sowdkaasna duulkaan ku wado, siinka ka higaadsha.

—————o—————

— 53 —

SAGAAL NIN OO WALAALA AH*

Sheeko kutirkuteen ah runse u dhow waxaannu ku helnay in Ingiriisku Sayid Maxamed u soo diray sidded nin oo Soomaali ah si ay u dilaan ama u dagaan oo dawga Ingiriisku doonaayo ugu soo ridaan. Nimankii hadday xaruntii tegeen, si fiicanna laysu dhex galay ayaa Sayidkii sirtoodii iyo xeeladdoodii ogaadey. Haddaba markay u caddaatay in nimankani ismalaakadeed yihiin, sir iyo musuqmaasuqna wadaan ayuu ku tallamay inuu laayo, ha yeesh ee warna meel dheer buu ku dhacaa, dhagaxna meel dhow e way la ahaan weydey, dilkoodiina wayska dhaafay. Rag odayaali waxay yiraahdeen waa nimankii Shiikh laga soo diray oo Qorra ugu tegey dayuuradda gadaalkeedii 1919.

Intuu jicsinka u adkeeyey ayuu farxaddii keenay si uu Daraawiish ugu sheego ugana saaro, una sagootiyo, iyaganu u ogeysiyo inuu sirtoodii gartay ayuu geeraarkan mariyey:

Sagaal nin oo walaalaa sideennaas
 Siddeed isku bah tahay sidiinnaas
 Ninkuna bah gaar yahay sidaydaas
 Siddeedduna ninkii siri sidiinnaas
 Ninkuna sirtii garan sidaydaas
 Haddaynu isa siri siddeennaba
 Mayska kala tagnaa sideedaba!

—————o—————

*) Wuxaan ku helay bowsi.

— 54 —

SAHA KACAY*

Wax badan baa Ingiriisku ku dedaalay inuu Sayid Mamed iyo Daraawiish gacanta ku dhigo hase yeeshoo markuu xoog ku muquunin waayey, wuxuu isku deyey inuu sabid iyo sabaalo ku dayo, si uu samal ugu daadsho, gumaysigana waxa alabkiisu yahay, markuu doonaayo inuu wax dago hadba inuu dad kale ku soo duggaalo.

Wuxuu ku guubaabiyey dadkii dhiniciisa ka soo jeeday, in ay Sayidka gabdho gurya wacan ka soo jeeda u raaraan, xididnimo iyo xaal gobeedna kula xaa joodaan. Hase yeeshoo Sayidku taa wuxuu u qaatay qoolad iyo xeelad iyo tusaala-dage, umana qushuucin. Intaana waxaa weheshay dhac iyo weerar iyo tuugo aan damihayn iyo tahlukoooin qarsoon oo kaga imanaayey Daraawiishta afarta gar jaho.

Haddaba markuu Sayidku arkay waxa arlada ka taagan oo xurma la'aan iyo xishood darri ah, xaaraantii oo la xalaashaday sida uu nin waliba gaalka xaggiisa u xaglinayo, si uu xiriir ula yeesho ama xoola islaameed u dhaco, waxay la ahaatay ninna inaanu aamminin. Sayidku gabayaan waxaad mooddaa inuu sagooti uga jeedaa.

Saha kacay sababahakan dhacay, samada qiiqowday
Sannahaabo iyo qaylo iyo, siigo iyo weerar
Dunideer saraayada col iyo, salowgu oomaari

Saaxiibbadeer kala ordee, sadarba meel saday
Sokeyyaha safeyn kala noqdee, suqyadys geliyey
Soddognimo qaraabiyo hadday, siiradii dhimatay

*) Wuxaan ka qoray Cali Darmaan sannadkii 1957kii.

Ummaddii salaaf iyo hadday, sagan la rooreyso
Hadday saacideen gaaladii, saraca keeneysey
Sallallaahu Nebigii haddii, sowjar⁽¹⁾ laga doortsay

Suraakiisha dhoorka leh haddii lagu sarqaamaayo
Suweyn baan dadkiis ahay haddii, sowdka lagu yeerin
Isagu seeruhuu dego haddii, saakun laga yeeshay

Awgii siyaarada lahaa, selel hadduu qaaday
Oo ay sahwiday culimadii, saxal mariikhowday
Saxariirka aakhiero hadday, sax u ogaan weydey

Hadday sanantay maantii sharciga, saaca loo kiciyay
Oo ay subbeehiin noqdeen, silic alluu keenuku
Ka subxaanallaahiiye kufriga, sanac hadday mooddey

Sidii Eebbahay yiri haddii, laga sawaalaayo
Soonkiyo salaaddii haddaan, suura laga haynin
Sekadii Ilaahey haddaan, suus la bixinaynin

Xajkii sun iyo waabay haddii, loo saddimanaayo
Ninkii soof xerayn jiray haddii, saabir laga yeelay
Sirqadii gabowdiyo haddaan, sebi la dhaafaynin

Sir iyo tuugo saanjigaa la fali, saaka iyo caawa
Subaxdii waleetaba dulmiga, la isku sowliilin
Saddexdii walliyo been wexeer, suuqa lala meerii

Sunniyo waajib sooryada martida, sadaqadii iidda
Suugaantan iyo suufinnimo, saamixiddii diinta
Sucdigii haddii laga tegee, samo la diidaayo

Gabar suura aqal saari badan, dadab la saynsabay

1) SAWJAR: Wu magac lagu tilmaamo dablaaha Ciidammada Ingiriska.

160

Soddon baarro saabley gingiman, saraba ceegaagta
Salli gogola saahood la shiday, saaqatada qaaca

Sinnifaad xariiriyo baftiyo, khayli iyo suuti
Senge buuran soogaan darmaan, salaba guud dheer leh
Sidko ramag Seenyiyo Idiin, Soobir iyo Ayro

Rimay sarara weyn gool sakiban qaalmo surunsuura
Abeer suruqday oo awr sanoo, siigan lagu qooqshay
Lo' samuulad arigoo sunsumi, sabada oo buuxda

Sareedadii Ilaahay haddii loo saldhigi waayey
Si gurracan haddii lagula kici, sedo nin kuu dhaanshey
Goortii lagaa sido haddaan, lagu salaamaynин

Saadkii hadduu dhici ninkii, lagu sibaaraayey
Hadduu siir xun kuu qaban ninkaad, sare u qaadeysey
In kastaad saxiix tahay haddaan, lagu sinaadaynин

Ninkii xaqa u saahida haddii, saa'il lagu maagi
Weliyada sawaabka leh haddii, suufka laga diiran
Haddii aan safiih nimaan ahayn, laga sarrigeynин

Intii kugu sintarrayd hadday, siifad kula dooni
Nimaan saaqna kaa gelin hadduu, suudi kugu meerin
Adaan sara u yeellayn haddii, lagugu soo haadi

Hadday seeddinimo baaqato siira tari weydey
Saddiq nimaad ahaydeen hadduu, kuu sallimi waayey
Ninkii khayr sunnayn jiray hadduu, samir Ilaah joogo

Nimanyahow siyaalaa jiroo, saancaddaa timide
Sifaalaha adduunkeera waa, lala sureeraaye
Malaa saacaddii baa dhawoo, suurkii la afuufye

Sugi maayo qeyrkay wuxuu, seegay waayaha e
Waatii saxaabkii la jaray, subbanaan jiraye
Soddon guuradii waxay ahayd, sanada maantaaye

Siiniyo⁽¹⁾ Hindiya⁽²⁾ Siidaamo⁽³⁾, Siig⁽⁴⁾ iyo
Reendiinlle⁽⁵⁾
Sudeen iyo Sureeriyo Hawiye, Sab iyo Soomaali
Subeer Maxamed Siwaaq Hartiya, Sade Marreexaane

Sankunefle oo idil haddii, saafi laga waayey
Oo aan samaan laga helayn, si xille mooyaane
Marka inaan dantay seego waa, igu silloonaane

Nin sidayda oo kale noqdaa, sebi ka weynaaye
Ninkii suqayar ii filahayow, sayncaddaan ahaye
In kastoo la ii saamadaho, sawdka waan garane

Haddii uu nin siriq ii maldihi, samasha ii daadin
Haddaan lay sandihin waan ka didi, saarka laaca ahe
Suryada iyo hantaqa ay qodeen, waan ka suudaliye

Uunkaba saqir iyo kabiir, waan ka sowlixiiye
In kastay salaax igu wadaan, ima sabaayaane
Sanqadhaan ka didayaa sidi, sanis ugaareede

Sonkor iyo sarreen malabliyo, sixin ku iidaaman
Haddii lay sanuunado hilbiyo, sedo la googooyey
Saneeggaan ka rogaya waxay, iigu suuldhabiye

1) SIINA: Wuxuu u jeedaa dalka Shiinaha.

2) HINDIYA: Wuxuu u jeedaa dalka "India" oo Soomaalidu waagii hore
aad ugu dhoofi jirtey.

3) SIIDAAMO: Waa gobol ka mid ah gobollada Xabashidu u taliso.

4) SIIG: Waa ceel u dhaxceya Cadaadley iyo Buuraha Golis.

5) REENDIINLE: Waa shaabi Soomaali ah oo deggan N.F.D.

Sii kac oo tag baan oraanhayaa, saaddambaan imane
 Aroos reer suldaan iyo ninkii, sawjad igu dheelmi
 Dabadeedna sool hawda iyo, seeri baan xuliye

Saqaafaha cagtaa raadku waa, siisahoo kale e
 Markuu saamasaamaha galaa, lagugu suufaaye
 Sallax dhagaxa meeshaan lahayn, suulashaan dhigiye

Waayeel sahay ii wadiyo, saami iyo xoolo
 Sarsarkiyo hadday soo degaan, suuqa gurigayga
 Sed inaan ka qaatiyo ma jiro, inaan ka socdaaye

Cimrigey sagaal boqol haddii, laga siyaadeeyo
 Nimankii iblays igu salliday, suruq anaan keenin
 Sadarkayga kuma taal inaan, sahal u raacaaye

Haddii seefo iyo maarre iyo, sumuc la ii qaato
 Cadaawuhu hadday igu solaan, sakhra naareeedda
 Meeshiyo Sawaakimi⁽¹⁾ haddii, la iga seeraarsho

Sekadii Cadmeed iyo haddii, Saaxil⁽²⁾ la i geeyo
 Ferenjiga la saariyo haddii, la igu sooyaansho
 Samci maayo sowdkaan ahayn, siinka looxa ahe

Eebbow salaamey anaan, sadarka weydaaran
 Maruun baan sursuuraha ka bixi, saymahaan galaye
 Eebbow naflii kale sugaye, adigu hay soocin

1) SAWAAKIN: Deked ku taal xecbita Badda Cas ee Suudaan.

2) SAXAL: Kiddig fogaan badan oo if dheer oo 21ka rugood ku waree
 30kii sanaba hal mar. Rug walbana wuxuu fadhiyaa laba sano iyo baan
 Soomaalidu waxay u taqaannaa RAAGE.

Gabayada ku socda Xarafka

SH

— 55 —

ISNA WAA SHIDDIYO HOOG

Rag badan bay Sayid Maxamed wada hadleen ama isu gabyeen, waxaana ugu dhiirranaa Cali Aadan (Calidhuux) oo Sayidka u mariyey gabayo badan oo foolxun.

In kastoo Sayidku arrimo kale ku daray, masafadan ujeeddadeedu waxay ahayd af xumadii Cali Aadan markay Sayidka la kharaaraatey ee uu u jawaabayey, wuxuuna yiri:

Nimaan sharaxa diimeed, sheynaba ka suurayn
 Haddii aad u sheegtana shaqfadloo, aan garanayn
 Adiguna aad shiikh tahay, usaguna sharmuud yahay
 Oo kula shikaayoon, illeen waa shiddiyo hoog!!

* * *

Nimaad gabar la shaaximay, shuqduf ilaxir ugu gelin
 Oo shuqul gobaadeed, shararraaxin ugu dari
 Oo sheemadii geel, boqol xerada ugu shubi
 Oo shaharka jiilaal, shabcanaaya caanaha
 Oo sheelka gurigaa, shirka talada loo wici
 Oo kuu shisheeyaa, usna waa shiddiyo hoog!!

* * *

Bal nin adiga kuu shara, adna adan shaxeexayn
 Shuqulkii yimaadana, shiqiyoo aan yeelayn
 Oo aan shaqaqiyo, shuushuuda deyneyn
 Oo shiranka madashaa, sheeddo isaga bixi
 Oo shalay wuxuu dhigay, maanta kuu shintirinayn
 Shareecadiyo khayrkana, shifa aan ka dhiganayn
 Shaata haddaad ka baridana, shanshada kuugu dhegihayn
 Oo shuuqiyoo kari, ibleys baa shidaayee
 Shanfac oday Alluu-naar, usna waa shiddiyo hoog!!

Bal nimuu shakaashoo, u shaqeeya ferenjiga
 Oo shan iyo tobani beri, shaabuugga lala dhici
 Shafshafana la siinayn, kolay shaata mida tahay
 Oo shaaca waaberri Cadan, shacabka ugu kici
 Aan shuuna oranayn, usna waa shiddiyo hoog!!

* * *

Bal nin gaal la shaarugay, shaabbaddiina lagu dhigay
 Oo shurugga fuudoo, shaarubbada aan xiirayn
 Oo ama shukaan wada, ama shuqul kaluu qaban
 Muslinkana shabbihid kule, usna waa shiddiyo hoog!!

* * *

Bakhayl shaacug weynloo, shiila duxa aan lagu qorin
 Oo kuu shumbucullayn, intuu mara shullahi dhigo
 Oo sheegiyoo been, shaadir barale kugu wari
 Oo kuu shafeecayn, usna waa shiddiyo hoog!!

* * *

Nin shaaficidu reebtee, ku shuhroobay fulannimo
 Shimbirahana aan hubin, hadday shababaxleeyaan
 Oo aan shahiidkiyo, shiishkiyo xarbada tegin
 Sharaarana aan deyneyn, usna waa shiddiyo hoog!!

* * *

Gabay niman shib ka ahayn, misna shaacir ku ahayn
 Aan shaqalka ugu dhigin, madka iyo khifiyo shalaq
 Oo xarafka sheegiyo, xuduuddana shirrabihayn
 Oo shooliyoo oran: shafkaygaa wax jiifaan
 Sheegayc midkaasuna, usna waa shiddiyo hoog!!

— 56 —

WIILYAHAW SHAREECADU

Col Daraawiish ah oo Caamir Shiikh Cabdille ka madax ahaa iyo dad kale oo Daraawiish xiriir la lahaa ayaa ku duulay degmo Daraawiish ka fakatay oo Hawd-Galbeed deggan, geel bayna ka dhaceen. Hase aaatee ciidan ka xoog badan baa helay, geeliina ka dhacsaday, iyagiina wax la diley iyo wax la baqo eryey ka dhigay, waxaan lagu dagaallamay Ballidhiig. Magacaasina maalintaas buu baxay. Calidhuux oo ka mid ahaa degmada lagu soo duulay ayaa gabay faan ah mariyey, meelna ka taabtay Sayid Maxamed, wuxuuna yiri:

(SH)

Shuunkii Hartoo wada fadhiya shaixin golaheeda
 Oo Xamar shakaalka ugu jiro shullayarow Maydal
 Oo shamaca maadhiinka yari lag iyo shii gaaro
 Oo uu shirkooduna dhan yahay shaybe iyo wiilba
 Shaqfadlay Bah Geri waa wixii sheemo weeraraye
 Cayuun shacabka wiilkii lahaa shaaha karinaayo
 Waayeelna xeeb uga shir tegey male Shirshooruuye
 Isagaan shaarublow Reer Isaaq shucub aan reebeene
 Shamal ay tuntaan iyo haween shuulkii mooyaane
 Sharba idin ma daareen haddaad shalay na dhaafaaane
 Daraan idin shiddeeyeenba waa naga shisheeyeene
 Sheekadayda waad haysateen aniyo Shaywaale
 Shanlihii wadaadkaad siddeen shagax ma siiseene.

Dabadeed, Sayid Maxamed Calidhuux oo horayba, co-laadi uga dhaxaysey ayuu gabaygan gaaban u mariyey, wuxuuna yiri:

Wiilyahaw⁽¹⁾ shareecadu ninkay shuuftay baad tahaye

**Shiqiyahaw waxaa lagugu nacay sheeka xumadiiye
 Shaqfad li'edu waa waxaad u tiri shuun saraan ahaye
 Adaan shaato kaa soofihayn sharaf ma laacdeene
 Iiddoorka kaa sheexayana uma sharaaddeene
 Soomaali waa midaa shidiyo midaan shiddeeyaaye
 Adiguna Shirshooraad u tahay shirada maantaaye
 Shiil baan wadnaha kuugu ridi shuuqda weligeeda
 Shifa malaha geelaan nin lihi ila shaqaynayne
 Inaan sheemo weerarana waa shuqul falaadkay e
 Inkastoo shareer lagu wadiyo shucubadii Hawdka
 Shaanshaanka buuraha haddii sheedda laga saaro
 Maxaa haatan laga sheelayaa saaddambaan shabine.**

—————oOo—————

⁽¹⁾ WIILYAHOW Wuxuu u jeedaa Calidhuux.

— 57 —

WAAYEEL DHADHABAY*

Darwiishka la oran jirey Nuurxaashi Cali Ibraahim Sa-yid Maxamedna aad u jeclaa oo xoola badan geel, fardo, lo' iyo ariba siiyey qusuusidana ka mid ahaa walaashi Cambara Shiikhna u dishay oo aan laga filayn xumaan Saiyd Maxamed iyo xarunta ku jeed da inuu ku kaco ayaa shirqoolkii Canjeel ka qayb galay, markaasaa Sayidku qaadan waayey dabadeedna gabaygan gaaban ayaa loo mariyey. Wuxuu yiri:

**Nuurow⁽¹⁾ ninkii dhimira laa, dhawrsadoo baqa e
Mar haddii u dhiirrado xil iyo, dheec allaa badaye
Ma dheellimatay waayeel dhadhabay, waa dharriici weyne**

**Mar haddaanan dhiig idinka gelin, dhaqanna kaa qaadin
Oo aanan hadal dhiifle iyo, dhaw xun idin taaran
Oo aanan dhibin reer tolkaa, dhamamax mooyaane**

**Haddii aan dhaqaaliyo wanaag, kugu dhareynaayey
Oo aanan wax kuu dhimin rag waa, la iska dhawraaye
Dhaandhaan miyaad tahay maxaad, iigu dhabatowday?**

**Rag ninkaan dhurmuumiyaaba waa, dhararaqdiisiyi
Dhurwaaguba haddii uu hal dilo, waa dhayalayaaye
Dheregiyo ladnaantii miyaad, igula dheelaastay,**

**Dhifku inuu ku qaban waa hubaa, adiyo dhawrkaaye!
Dhaqsaa Eebbahay kuugu ridi, dhaw aan kaa harine!
Waa kuu dhuunkaal soor waxaad, dhugux ka siisaaye!**

*) Waxaan ka qoray Caasha Shiikh Cabdille sannadkii 1973.

1) NUUR: Nuurxaashi Cali Ibraahim, wuxuuna ka mid ahaa ragga darii-quda lagu jecluu.

Gabayada ku socda xarafka

DH

— 58 —

INA-CALIGA DHAARANAHAYAA*

Waxaan gabaygii ba'da ahay ee ka bilaabanaayey "bogadaawad waataan lahaa bari ka soo dhiibe", arartiisii ku soo sheegnay in Sayid Maxamed iyo Maxamuud Cali Shire gadaal ka colloobeen oo dagaal badani dhex maray, duullaamana lays geshey.

Haddaba, mar uu Maxamuud Cali Shire Daraawiish geel ka dhacay oo ku darsaday geel badan oo Sayid Maxamed horcy u siiyey; Darwiishnimo ha u siiyo ama Bullo Cali Shire yarad ha uga bixiyee ayuu Maxamuud xoolahaas ku faanay.

Dabadeedna Sayidka ayaa jawaab ahaan gabagan ugu mariyey. Lama hubo geelii inay Daraawiishii ka soo dhacday iyo in kale markii gabaygan la mariyey, waxaa-se muran la'a ah in geelaasi ugu dambeystii Xaruntii ku soo noqday, wuxuu yiri :

Nimanyahow dibnaha lagama dhaho, dhood aan run ahayne
Ina-Caliga⁽¹⁾ dhaaranahayaa, dhoohanow falane
Dhab waxaan ahayn lama raboo, waa dharrici weyne

Dhoodkiisa iyo faanku waa, dhuuso tuug ridaye
Hadalkiisa dhiicada leh yuu, nagu dhaleecayne
Dhaandhaanku waa waxaan aqoon, dhawrsi iyo ceebe

Dhif ha leqee waataan ku shubay, dhaqankii xoolaade
Waatay dhuunigaygii w̄ax badan, dhugux ka siiyeene
Waatay abaarahaa dhag yiri, dhereg la jiifeene

*) Waxaan ka qoray Caasha Sh. Cabdille sannadkii 1973.

1) MAXAMUUD CALI SHIRE.

Wuxtuu noo dhurmumin waayey waa, dhimira gaabnaane
Dhallaan weeye oo waan waxaan, dhawrsi garanayne
Dhirta wuxuu la jiiraana waa, dheelallaabada e

Waa dhaaraan run ahayn wuxuu, dhiibanaahayaaye
Wow dhoy la'aan inuu gob iyo, dhalad ismoodaaye
Isu dhererintayduu ku lumi, dhagafki gaabnaaye

Dhibkii aniga iga gaarey baan, dhiilla noqonayne
Dhiiggiisu waa fudud yahow, waa dhurwaa lumaye

Dhuurkiisu wow bixi hashii, dhaayinka ahayde
Calahooda dheerdheer hadduu, dhuumashow geliye
Dhoobada magaalada haddii, dhabarka loo saaray

In kastuu dhawaaquu la ciyo, Dhebi anaa qaatay
In kastuu dhegeeyada warkaa, dhulalka qaadsiyo
Marna hadduusan dhaqanayn muxuu, dhicidda moodaayey!

-----oOo-----

— 59 —
DHABDARRADA MA QAAYIBO*

Dhawr iyo labaatankii sano ee Daraawiish iyo gumaysiga dagaalkii dhex maray socdey, ayaa Daraawiishi waxay dhisatay 56 Qalcadood oo ay dagaal ugu tala galeen, waxayna ka dhisteen dalka u dhexeeyaa xeebaha Badda Hindiya iyo tan Badyarada Cadmeed, Webi Shabeelle tan iyo iliilaha karkaar.

Waxa muran la' ah in dagaalkii markii dambe noqday Daraawiish iyo dad intiisa kale. Haddaba mar Sayidka digniini uga timid Ingiriis iyo dadkuu watey iyagoo ku baa-naaya xarunta inay baabbi'in doonaan, ayaa Sayidku gabay ka mariyey inyar baana naga soo gaartey oo ah:
Xuseenow dhabbaa loo hadlaa, dhaahso hadalkayga
Dhabdarrada ma qaayibo sidii, dhabata naagoode
Waxaan daartan dhoobta ula dhici, dhiillo ii timiye

Ragga dhaarta laga keenayiyo, dhoodka iyo faanka
Anigaan wax dhimin bay dagaal, igu dhaloolayne
Intaan dhagaxa nuuradin balaan, dhegaha laadlaadsho

— oOo —

*) Waxaan ka qoray Caasha Shiikh Cabdille sannadkii 1973.

— 60 —
HASHAAN DHAMACA JIILAAL*

Mar Sayid Maxamed loogu soo ergoodey geel Daraawiishi Ogaadeen ka dhacday, Saydkuna diiddanaa in geela la naqo wuxuu mariyey gabaygan soo socda:

Hashaan dhamaca jiilaal jahaad, dhooddi uga saaray
Dhuuniga wareegada hashaan, goolalka u dhaatay
Dhaxantii habeennimo hashaan, dheelka ugu guuley

Hashii uu dhuyucu ii muday, dhuundhastiyo jiiqdu
Hashii uu dharkii igala haray, dhiraha baarkoodu
Dhagta waaga goor hore hashaan, weerarka u dhiibshey

Dhagaxwaaq hashaan kaga dhigee, dhuumasho u diidey
Dhabarkii Qorraad iyo hashaan, Dhuur ka soo didiyey
Dhoorrey hashii aan ka helay, dhidar Ogaadeena

Ninka iga dhaqaaqoo kufriga, dhalida weyn raacy
In kastuu dhawaaqoo baryada, kor ugu dheeraysto
Ka dhaartaye haddaan siiyo waan, dhalo falluuqooobey!!

— oOo —

*) Waxaan ka qoray Muusa Cartan oo isaguna rag kale ka soo guuriyey.

— 61 —

XIRSIYOW COD GABAY*

Darwiishka la oran jirey Xirsi Diihaal Halanje ayaa gabaygan ka mariyey shirqoolka la baxay "Canjeel" beryuhuu dhacay; gabaygaasoo uu Sayid Maxamed ku leeyahay: Sayidii nimankaas xarunta iyo diinta ku caasiyoobey ha la cisaaro oo ha la ciqaabo, wuxuuna yiri:

(DH)

**Sayidii cod gabay waanigaan, caarif ku ahayne
Adigaa caddeeyaye kan kale, waa calaanberade
Nimankii Canjeelkii ku faqay, cirdhib ha beelene
Oo gaalo inay caawimaan, rabey calooshooda
Oo cuurna tegey cuurna tegi, caawa iyo maanta
Aabbow cadaawaha baxsaday, caro ha loo laayo!**

Sayidkii markuu gabayga maqlay buu wuxuu **ka baqay** in lagu digniin qaato, dabadeedna colaadday qabaan la ogaado, taladooduna caan baxdo. Isagoo canaan waayeeil Xirsi u jeedinaaya wuxuu mariyey gabaygan:

**Xirsiyow⁽¹⁾ cod gabay waadigii, caarif ku ahaaye
Nin cibaara badan lagu shuboo, caalimaad tahaye
Caqligu kaama suulee wadaad, caddilaad tahaye**

**Cimrigiisu raagyow adaan, caashaq kuu ahaye
Cindigaa waxa igaga jira, adiyo caynkaaye
Waxaad igu ciseysaan abtow, waa cashiirada e**

**Cawo iyo ayaan baan ku helay, cuurka aad tahaye
Cafi iyo caafimaad Eebbahay, idinku cuukeeye
Ilaah haydin caawimo, ducaan, kuu cawilaayaaye**

*) Waxaan ka qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon sannadkil 1957kii.

1) Xirsi Diihal Halanje.

Gabayada ku socda Xarafka

C

HANNAAN DHAWIIGA HILWAAT.

Ka cifada ciyoontaba wuxuu, Ferenji kaa cayrshey
 Camal suubban iyo ceeb la'aan, cawro ku la'aada
 Caydh iyo cadaabkii allow, cidaha haw keenin

Afartaa intaan kala cayimay, calanka maw taagey
 Cunsurtiisa lama seejiyee, cayn ma ka higaadshay
 Cuntub kalena waa nimanka ay, caradu kaa hayso

Amba ciilka waa kula qabaa, caadda kaa maraye
 Cadaawuhu wuxuu ina ku falay, waa cir soo dumaye
 Waxba haw calaacalin rag waa, kii calool adage

Wiilyahow catowgaagu waa, camal haweenede
 Haddaad cuurar reeb tahay dagaal, cawga kuu yimie
 Maandhow ciyoon lama ordee, cerida ha jeexin

Maandhow ha ceelqodin markaad, nala caweyneyso
 Cadanyadana yaan lugugu garan, caabuq baa jira e
 Sidii nimaan colaad qaadanayn, ciira hays gelinnin

Gorayada callaa loo dhigay, caw ku noqotaaye
 Ninkii caaciyoobuufiyaan, cago ku gaareyne
 Isagoo careefluu ka hadhi, caallihii wadaye

Ugaadhaba wax lagu caabbiyaa, waa carcoorrige e
 Cadceedda iyo kobaha waa, laga cillaalaaye
 Casharaari bay geli haddaan, laga ceshiimayne

Yeristaba cabbaar bay Midguhu, u ciddi laabaane
 Mar bay caamilaad ugu ridaan, meal ciriiriyah
 Markay caasha keentay mariid, kaga cufsiiyaane

Cawshiyo biciidkaba cidlaa, caadadood tahaye
 Cid islaama goortay arkaan, waa ka cararaane
 Ninkii cimil u gala yaa falladh, cuuraduu dhiga e

Coomaadi samadaa wuxuu, cirirkha meeraaba
 Casaan dhiig leh goortuu arkuu, ciira soo kicine
 Carshiguu ka soo degi intuu, coofka soo lul e

Aarkuba wuxuu caynta iyo, calaha meeraaba
 Maruun buu carraabo ugu iman, reera cidhif yaale
 Habeenkaa wuxuu cunana waa, kaga cabaadshaaye

Maroodiga cadhoolaa rag baa, caymiyo rara e
 Cududahana waa laga xiraa, lagu cayaaraaye
 Maandhow haddaan la carbiyan, waa cawraqabihiiye

Anna ciidda waxaan jiifsadoo, car igu duulaaba
 Ciridda iyo suudiga waxaan, calal hagoogtaaba
 Cayn nimanka joogaa waxay, igu caraadaanba

Calool xumo daraaddeed waxaan, cagaha jiidaaba
 Maruun baa cuseybki adduun, caalin ii dagane
 Oo Eebbahay ii cad goyn, culuqya waaweyne

Maandhow cishiyo leyl rabbaan, calaf ka dhowraaye
 Maandhow ciyoon aarso waa, talo carruureede
 Maandhow cirroolaan ahaye, iga ciraab qaado

Maruun baan caseeyaha la heli, caaradhuubyade e
 Cuqle miduu ku laabudan yahay oo, caaridaad heliye
 Jeeruu curraafkaagu baxo, dirir ha caadeysan

— oOo —

— 62 —

AFAR HALAAD CAYUUNYAHOW*

Geela Daboolane la baxay ee Daraawiishi Habaryoonis ka dhacday gabayadii laga tirshay ayaa gabaygakani ka mid yahay. Wax badan baa geelaas ergo laga daba diray, ha-se yeeshi, qob iyo qabuul midna lagama gaarin. Markii hadalkiisii batay, ayay Daraawiishi goosatay inayan celin (naqin) iyagoo u cuskanaya gardarrada iyo maaggaba in looga horreeyey, gaalana garab iyo gaashaan loo noqday. Dhawr gabay oo Sayidku taas ku muujinaayo buu mariyey, kanaana ka mid ah.

Caqlilaawe Iidoor, waxaadan iigu coobbayn
Afar halaad cayuunyahow, callinnimo u yeeshiin
Mid waa inaad caseeyiyo, cudud gaalo u noqoteen
Midna culuq allaa oge, horaa wax u cantuugteen
Midna ceeb ma weydide, idinkaa carrada dilay
Marna geela caaqyahow, calaf baadan ku lahayn

* * *

Afartaa cutubiyaye, cutub kale waxaan iri
Haddaan caamadiinniyo, cuqaashiinna gowraco
Ay columadiinniyo caydhinnu dagaagaan
Aanan cayma kaga tagin, cidihiinna oo idil
Afar halaan cilleystaan, ciilku iiga bi'ihayn

* Waaqaa ka qoray Xaaji Aadan Biixi Boos sannadkii 1957dii.

Mid waa Ina-Cutuub(1) iyo, Igarraha(2) na caalaqay
 Midna waxaanan ka cifayn, culimadaydun layseen
 Midna waa caraadkiyo Colujoog halkuu yiri
 Midna waa carruur yahay, cayaartaad igu maagteen

• • •

Afartaa cutubiyaye, cutub kale waxaan iri
 Haddaan aniga caaqibo, Caynaanshe igu nicin
 Cakuse aanu igu oran, Cabdi bariyo reer Weyd
 Raggii Ceelcad(3) lagu jaray, cawil iiga soo naqa
 Coodkii la qaadana, ciyoon iila soo orod
 Ciisa (4) Dhoollawaa iyo, cashuurtiina ii keen
 Doonidii la caarshiyo, cukaddiina ii dhiib
 Cayn (5) iyo dalkaygana, cagta hayga soo dhigin
 Dabadeedna cay iyo, cantar yaan la ii celin

1) INA CUTUUBI: Waa Cali Cutuubi wuxuu u shaqayn jirey Ingiriiska, dabadeedna waxaa la-taliye looga dhigay ciidammada Ingiriiska ec Daraawiish la dagaallamayey.

2) INA IGARRE: Xaaji Muuse Igarre; wuxuu ahaa la-taliye Ingiriiska daacad u ah, ciidammadiisana ka tirsan, waxaana lagala tashan jirey arrimaha Soomaalida, gaar ahaan Daraawiish iyo sidii loo baabbi'in lahaa iyo sida dagaalka loo maamulayo. Wuxuu ku dhintay Hargeysa 19.

3) CEELCAD: Waa toddoba ceel oo xiriira, Dhudub, Gallaaddi, Baxdo, Bixis, Yeygalo, Ceelsurdaan iyo Dhurwaayaale.

4) CIISE DHOOLLAWAA: Wuxuu ahaa Darwiish badmaash ah, wuxuu qabey Sayid Maxamed walaashiis, Rooxo Sh. Cabdille. Isagoo dooni shix-nadan wata oo Daraawiishta dabs uga doonay dalka carabta ayaa Ingiriisku badda ka qafaashay isagii iyo doonnidiiba.

5) CAYN: Waa dhulka looga cabbo ceelka Caynaba.

Haddakale collownaye, bal cod gabana iga maqal

Haddii laygu caashaqo, caskar iyo maraakiib

Haddii ciidan fara badan, laygu soo carcoorriyo

Hadday soo cabaadaan, cadcad iyo saraakiil

Haddaad soo cafuuftaan, ciiddaa masaalkeed

Haddii cuurarkiinniyo, Ciidagale i weeraro

Cimrigey intaan jiro, cadow hadduusan ii turin

In kastaad carootaan, ama aad curraftaan

Marna inaan cabiidsamo, caqligiinna yej gelin

— oOo —

— 63 —

CAWSKII NUGAALEED KA BADAN*

Goobtii Jidbaale ee Daraawiish lagu jebiyey markay dhacday ka dib ayaa waxaa gabay Daraawiishta u soo mariyey isagoo ku diganaya nin la oran jirey Kaarshe Guuleed Niiqle, "Kaarshe-Salliq"na lagu naanaysi jirey.

Gabaygan oo aannu mar labaad ku soo sheegi doonno xarafka Qaafka ah, hal-kudheggiisuna yahay :

Daraawiishta qooqani markay nagu qamaamaysey

Maw qarinay maadhiin qacliyo qabar aan loo sheegin

Maw qubatay sida roob guyoo yare qayoodaaya

Qudha kalama yaabine dagaal qirale maw keenney!

In kastoo Sayid Maxamed gabaygaas jawaab ku habboon ka celiyey, haddana Daraawiish waxay ku

dadaashay ninkaa gaalada caawinay oo Daraawiish ku digtay in la dilo isagiyo walaalkiis oo la oran jirey Xirsi-Gardarro.

Kaarshe-Salliq iyo Xirsi-Gardarro waxay ahaayeen laba nin oo walaalo ah, waxaa la oran jirey Ilma Guuleed-Niiqle. Waxay ahaayeen laba nin oo afiyo gacanba Daraawiish far dheeraatay ku noqday, rag badanna way ka laayeen, xoolana way ka dhaceen.

Col Daraawiish ah ayaa maalin degmadowdii galay. Hase ahaatee, in kastoo Xirsi la sigay haddana lama dilin. Kolkaasaa Sayidkii, nimankii colkaas madaxda ka ahaa, caanaan guubaabo u jeediye oo wuxuu mariyey gabaygan gaban:

Xirsigii candhada dheer lahaa, caaqa inankiisa

Ee cuurarkeennii qirtee, ciiska weyn gelyey

Cidla aniga oo shalay ka helay, ma anan caynsheene

Caqlilaawayaalow tolximo, kuma ciseeyeene

Caarkiyo xiniinya magliga, kalama ceeseene

Hilibkiisa waa cuni lahaa, caadaqaataha e

Maantaan caddaadiyo anoo, canuga oo wiila

Cawskii Nugaaleed ka badan, caalinkuu dilaye

Ma col baad ahaydeen ragguu, ciirada u laayey?

Nimaan ciilba qabin baa i diley, calaf-u-doonekiise

Casho keliya aad maqantahaa, cadad ku dhaafaane

Cadowgay ha jabo ee kobtii, Caliyo maan joogo!

— oOo —

KAARSHOW CAMAADAAD TAHAY*

Gabaygaas hore markii la mariyey ka dib ayaa Daraawiishi caratay oo colaad iyo caraad weer cad la xiratay. Dharaartii dambe ayaa Kaarshe cidahoodii col la geliyey oo mareegaha loo furay, raggoodiina haadka loo wadhay. Dabadeedna gabaygan oo digasho ah, ayaa Sayidku mariyey:

Kaarshow⁽¹⁾ camaadaad tihyo, caama doora lehe
Callinnimadu waataad ku tiri, codaan ahaanayne
Cadaab lagu ridiyow sida dameer, waadigii ciyaye

Waataad caraad ii lahayd, car iyo waywaye
Carrabkaaga waa taad ka tiri, cuurar baan jariye
Ceebaalayahow waadigii, cayda soo diraye

Aniguna cagtii waxaan ku iri, caallayahow jooge
Casha fuushayaa iyo baddiyo, Cadan u dhoftaaba
Inaan lagu cafiycin waanigii, kuu cayimay jeere

Haddii shalayto ciiriyo habaas, culus laguu keenay
Cidihiinna oo idil haddaan, cayma lagu reebin
Oo adiga cararkii dorraad, lagugu caateeyey

Cashiroyinkiinnii haddii, cidhifka loo qaaday
Oo caaradhuubtiyo warmaha, lagu cuquubeeyey
Oo curaddadiinnii tukaha, lagu cayaarsiyyey

*) Waxaan ka qoray Ciisa Fikad Faarax sannadkii 1957dii.

1) KAARSHE: Kaarshe Guuleed Niiqle (Saliiq) gabay digasho ah bun Daraawiish u mariyey markii Jidbaale lagu jebiyey.

Cabaadkii ka baxay Cali Barraan, la cajabaayaaye
Kolkii ciiska weyn lala dhacuu, caagayey! yiriye
Cindigey waxaan gocanayaa, codashadiisiye

Cabdulle iyo Warsame waanigii, dhigay ciriiddiye
Waxa Shire warmaha loogu cugay, cadho daraaddeede
Waatey sidii cawl baqtiyey, cadayga jiifsheene

Caqli haddii ad leedahay wax baa, la citibaarshaaye
Cindigaa wax laga fiiriya, caynka ay noqone
Curka laguma soo dhego waxaan, kuu cubtamihayne

Nimankii cabiidshaannu nahay, gaalka coofka lehe
Adiguna caskari baad ahayd, caadaqaata ahe
Haddii adan na caaliqin annana, kuma cisaarreene

Caawana maxaad oran lahayd, cayn kalaa yimide
Mase waad calaacali gun bay, caadadeed tahaye.
Citibaarta adigaa faliyo, camalka shaydaane

— 65 —

OGAADEENKA CIIDEED*

Boqol nin oo Daraawiish ahayd oo reer Dalal gardarro u laayey baa Daraawiishi aad uga xumaadeen. Dabadeedna col lixaad leh ayey Ogaadeen ku bixiyeen, waxay geel lahaayeenna waa hantiyeen, gaar ahaan reer Dalal, rag wixii u dagtayna waa laayeen, duunyo waxay lahaayeenna waa taabeen, gebagebidiina waxay ka oodeen balliga la yiraahdo "Caado". Dhawr toddobaad ayey halkas ku sugaayeen raacdoo geelaas ka daba timaadda, hase yeeshee, wadnaa diiday hal Daraawiish u gacan gashay in qori laga daba tuuro. Ka dib ayaa gabaygan Sayidku mariyey.

**Awel maanso caashaq uma qabin camalo sheeggeede
Calooshayda uun baan ka helay inaan ka caagaaye
Cod yarоо isoo galay balaan caynka ka higaadshо**

**Ogaadeenka Ciideed⁽¹⁾ ma dhamo caano loo shubaye
Cawdiyo firaashkiyo dermada kuma caweeyaane
Nimankii xadrada caayi jirey culus ma maalaane**

**Ninkii caasiyaan Eebbahay cidhib ka reebayne
Geelii casuurada ahaa cooddidiis helaye
Camankayga waxaa loogu riday calaf Ilaahaye**

**Cudud nimaan lahayn baan ka helin duul cadaawa ahe
Cayuuntii galbeed maalintay cararaqlaynaysey
Cabdilliyo Subeyrow markay kuugu cabanaysey**

*) Waa qoray Abbokor Seed sannadkii 1972 iyo Jaamac-Barre 1973, wuxuuna la socda gabaga 35d iyo kan IIId.

1) CIID: Waa dhulka ciidda guduudan leh, oommanahana u badan.

**Caqlidiirsha maantay lahayd yaa ciddii Dalala
Ee aan caraadkiyo ku daray cayda iyo maadda
Inaad ciiska soo rodat yaa kuu cindi ahayde**

**Waxaan Caado⁽¹⁾ xeraduuga dhigay, ciidan baw imane
Inaad ciil u dhiman waad ogeyd, amase caydheede**

**Haddii aad caddaan uga tagteen ciiradii shalayto
Aad cagaha rogateen sidii cawsha iyo siigga
Anigaa ciddii imanyee Ceelis⁽²⁾ igu dhawra.**

—————oOo————

1) CAADO : Balli ku sariiran Haraxagarrey.

2) CEELIS: Waxaa la yiraahda Bullaalo iyo ceelal ku xeeran.

— 66 —

CALIYOW CALAACAL IYO WAY*

Sida ragga taariikhda aqoonta u leh, warkoodana lagu kalsoon yahay laga weriyey, Cali Aadan oo loo yiqjin (Calidhuux) wuxuu ka mid ahaa raggii Daraawiish ka fakaday dabadeedna dagaalka kala soo horjeestay, colaad weynna u qaaday. Dagaalladiisana waxaa ugu weynaa gabay uu Sayid Maxamed iyo Daraawiish u mariyey isagoo isku diraaya ama kala kaxaynaya ama dheddooda xumaan ku abuuraya si ay u kala yaacaan.

In kastoo gabayada Calidhuux mariyey badnaayeen, aan ka soo qaadno gabaygii ugu darnaa, isagoo Sayid Maxamed ka xumaan sheegaaya, Daraawiishna ku guubaabinya inay xarunta iskaga tagaan, kuna faanaya meesha uu tegay oo Berbera ah. Wuxuuna yiri :

(C)

Ninkii Weligii diintii bannaan, daacad ugu sheega
 Dariiqii rasuulkii ninkii, diirkka uga qaada
 Daw kulama soo baxo cilmiyee, waa la diriraaye
 Doofaarraduu wadan jiruu, dila yiraahdaaye
 Iyaguna markaasey ku didi, diidi mahayaane
 Bal in meesha lagu doorsan yahay, waxu daliilkiya
 Duqaydii badhayd ee ku lumay, duudsi iyo jeedal
 Dammanaanshaha reer tolkay, loogu daw galaye
 Sidii bay u daba roorayaan, daallinkii rogaye
 Doox iyo hadday nala deggan, degelka Buuhoodle
 Waxaan lagu durudrin Eebbahay, uma darraadeene
 Sidii dumar dagaal iyo afxumo, uma dul qaateene
 Diyaar uma hadlaan wiilashii, dawladda ahaaye

*) Waxaa soo guuryiey Axmed Cali Aobokor.

Hadday deris wadaagaan nin kale, dacal ma waayeene
 Alla may iskaga soo durkaan, deris ma laayeene
 Daaroodka ay wada dhasheen, diriyo haabkiisa
 Daymadii Ilaal Maxamed-dage, nooga derejeeye
 Kuwa weli ku dabandeebayaan, duxi ka raacayne
 U digay oo u digay oo duulka waa, loo dan leeyahay
 Haddaan anigu daar dheer ka koray, oo daf iri Saaxil
 Iyaba doorte daayer gar cuna, kii dulleyn jiraye
 Dabada hayska raacshee, bal maan deysto hadalkayga.

Sayid Maxamed wuxuu ahaa astahan aan hadal lagu gaarin, afmaal aan dood laga badin, qob iyo qadanna ku darsaday, isagoo Calidhuux u jawaabay wuxuu yiri:

Caliyow⁽¹⁾ calaacal iyo way, ciil ma bi'yaane
 Weligaa catow baad taqaan, sida carruureede
 Waad uun cabaaddaa sidii, caamadoo kale e
 Caqli haddii aad leedahay wax baa, la citibaarshaaye
 Cindigaa wax laga fiiriya, caynka ay noqone
 Cudha laguma soo dhego waxaan, kuu cuntamihayne

Kaarshaa⁽²⁾ ciriddii ku lumay, caasiga ahaaye
 Isaguba cagtii hore ma qabin, col iyo laayaane
 Markuu cayda noo soo diraa, cuur ku soo dumaye

Adiguna nin cayryoona oo, caariyaad tahaye
 Cileiluhu wuxuu kuugu dumay, cirir shareer weyne
 Aar soo cargoagtama hayaad, ciid u huruddaaye

Wax caraada caaqyohaw ninkii, ciidan kuu heliye
 Mar hadduu cashiir laawe yahay, waa calaan jabane
 Cabeeb buu ku tarayaa waxaad, cululubaysaaye

1) CALIYOW: Wuxuu la hadlayaa Calidhuux.

2) KAARSHAA: Wuxuu u jeedaa Kaarshe Guuleed Niigle (Salliiq).

Waadiga ciddoodaye haddaad, goraya cawlowdo
 Ceelkii Dannood ⁽¹⁾ iyo haddaad, Caada ⁽²⁾ kor u dhaafso
 Carshintaada waa kuugu iman, meesha iyo Ceego

Waa lagu camaadaye wed baa· cawga kuu yimide
 Cuqlaa adiga kuu baxay haddaan, kuu currraftamaye
 Haddaad cararto ceeriga badeed, yaa ku soo celine

In kastaad cabaydhaha kortiyo, calaha guudkooda
 Cirinciirka guuraha haddaad, cayma kula roorto
 Maruun baan cirshiga kaaga iman, sida daruur caade

Ingiriis cadaabkaan ku dhigay, ima cilleyeene
 Cawar iyo wuxuu garnhayaa, cuurarkaan jaraye
 Wuxuu haatan caw iigu dhigi, caaqibaad heliye

Cabdulle iyo Subeyr Maxamed baan, igu cayaareene
 Waa ciiradaan dhigay waxay, igu ciseeyeene
 Caawimada waxa ii wadaa, waa ciddii Dalale

Majeerteen canshuur baan ku qoray, curaddadiisiyiye
 Waa camaradii Nuur Cismaan ⁽³⁾, caydhan suudaliye
 Cimiil wuxuu lahaa Keenadiid ⁽⁴⁾, cuud ma foofsado e

Ma kala cayshno oo uunku ways, camal yaqaannaaye
 Cajabayey dadkii waxaan ku nacay, waa ciraab li'iye
 Wuxuu ilaaqatamiba waa, ina Cawiifeede ⁽⁵⁾

1) DANNOOD: Waa balli caan ah oo ka mid ah toddobada balli ee Haraxagarrey.

2) CAADO: Waxay ka mid yihiin ballida Hara-xagarrey.

3) NUUR CISMAAN: Nuur Cismaan Yuusuf.

4) KEENADIID: Suldaan Yuusuf Maxamuud oo in muddo ah u talin jirey Hobyo.

5) INA-CAWIIFEED: Wuxuu ula jeedaa Calidhuux.

Coontii waraabaha cayilay, camashka daaqaayey
 Oo ay cinaab uga ridee, caraso ooyeysey
 Waa ninkii cidlada nooga tegey, cawro waysaga e

Cidla ciirsilaad waxa u kaca, dabad calool weyne
 Waa niqkii cayuuntooda dhaqan caacis dhaafsatdaye
 Waa ninkii sidii reer Canjeel ⁽¹⁾ caanihi qubaye

Cuquubiyo nabsigu waa waxaan, cirib ka reebayne
 Waa ninkii cishaha naga gudee cayn ka dhaadhacaye
 Waa ninkii tolkiis oo cammiran cayrshay oo rogaye

Bal hadduusan caatuba lahayn calalna waa maare
 Oo uusan cayteeyna gudin Cadan haddaad geyso
 Bal muxuu la calalaafi waa caalle dooro lehe.

-----oOo-----

1) REER CANJEEL: Wuxuu u jeedaa nimankii shirqoolkii Canjeel-Tala-waa dhigay.

INDHA-CAADLAYAAL*

Iyadoo ciidankii dagaalka ee maarraweyn la baxay oo Daraawiishi ku faani jirtey jahaad dheer iyo hanoonis mee-la kala duwan ugu maqan yahay ayaa geelal irmaan ah oo xarunta loo caanateelo col waqooyi-galbeed ka soo duuley qaaday. Niman Qusuusi iyo Wadaadda u badan oo xarunta joogey ayaa raacdagalay. Hase yeeshi, geeli intayan gaarin buu ka guryagalay iyagiina raacdareeb baa heshay oo si xun iyo si xil leh rasaas ugu gashay, dabadeedna dib bay xaruntii ugu soo laabteen. waxaana lagu xantay inay soo baqdeen.

Daraawiishna baqaha iyo cararkuba ceeb aan harin bay ku ahaayeen. Sayid Maxamed isagoo nimankaa fulan-nimo ku tilmaamaya, inay soo baqeenna ku cambaaraynaaya ayuu gabaygan mariyey, wuxuna yiri:

Allahayow nin libin cawrsadaa, caafimaad qaba e
Nin kaloo iscalakoodiyaan, calaf ka dheefeyne
Citibaarahaan qabo balaan, caynka ka higaadsho

Indha-caadlayaashii diday, col u qalqaaleene
Kuwii carari jirey bay dagaal, caana geliveene
Cayn iyo Saraar jiidan bay, Carab u fuuleene

Ina-qodob⁽¹⁾ cirbiidsiga miyuu, Cadar ku hayn waayey
Cawskii bannaannada miyuu, caarad waran moodey
Ma cambuulihii⁽²⁾ fooryayuu, siidhi camal moodey

*) Gabaygan waxaan ka qoray Soofe Durraan iyo Caasha Sheekh Cabdille Xasan.

1) INA QODOB: Warsame Qodob.

2) Canbuul: Qodax buuran oo ka baxda Galoolka iyo sarmaanta oo mat-kii dabayli dheecyso sida siiriga u dhawaaqda.

Obsiyii⁽¹⁾ iscoofaarin jirey, camal daleeedka
Markii laysu soo ciyey miyuu, caday ka boodsiiyey
Ma carcoorriguu baxay sidii, cawsha iyo siigga

Markuu Oogle⁽²⁾ coolliyahayuu, cayda badiyaaye
Cidna uma bushuuq dhaho haddaan, la isu caaleyne
Goortii riddada loo coguu, cayga soo qubaye

Candharaashka dumar buu yaqaan, ciir-ka-barigoode
Mirihi⁽³⁾ caseeyada aahaa, cabey ayaantiye
Colowow! miyuu yiri markii, lagu cayaaraayey

Markii Faarax⁽⁴⁾ cawcaw gabee, calalladii xooray
Cuukaarsanow Guuliya⁽⁵⁾, garab cambuullaaye
Isaguna cabayr buu ka dhacay, curadkii looyaane⁽⁶⁾

Weliisiба ciis sooma rogan, ciira dirireede
Goortay ciriiriga gashuu, caano leeyahaye
Gurxan caynabkiisii miyuu, calaha jeexsiiyey

Markii lagu cabaaduu fuluhu, cimilka jeexaaye
Cirba-salamadhlow Gaanni⁽⁷⁾, sow iskama cayman
Caska waaga iyo fiid miyuu, baqa ku caatoobay

1) OBSIIYE: Obsiye Seed Magan waa Sayid Maxamed abtigiis.

2) OOGLE: Oogle Seed Magan waa Sayid Maxamed Abtigiis.

3) MIRE: Mire Gorgor Warsame Magan.

4) FAARAX: Qaloombi waaley Magan.

5) GUULIYE: Aw Guuliye Kiddig Waaley Magan.

6) KHALIIF: Khaliif Looyaan Seed Magan, wuxuu ahaa Sayidka ina ab-tigiis.

7) GAANNI: Gaanni Gaalleef Cali Xaad.

Saleemaanna⁽¹⁾ cawduu-billee, caariyuu falaye
 Ciyoonkaba hadduu kaga rogaan, cidi durreyseene
 Comcoomiskii Tuumiyuu, caaradkii tegeye

Cantallaaga Ina-Aadanaa⁽²⁾, cawro sii dhigaye
 Cindixumo Qamaan⁽³⁾ waa wixii, looga caal gabaye
 Iscamaaliqiisii miyaan, lagu caneeqaadin

Goortii rasaas loo cayimay, lagu cabbeynaayey
 Abshir⁽⁴⁾ sow calaacal iyo way, kuma cataabeynin
 Sow caagayey lagama siin, calan intuu taagey

Isagaa naftiisii caddibay, calaggi dheeraaye
 Isagaa cariishkii ka baxay, cawda loo dhigaye
 Cawrala⁽⁵⁾ miyuu moodayaa, cadawga reemaaya

Cadadkii Daraawiish ninkay, wada ciseyneysay
 Sidii caaddilkii boqor ninkii, cuurku daba joogey
 Xirsigii⁽⁶⁾ na camajaajin jirey, haadda la cunsiyi

Caydiid⁽⁷⁾ jaloofihii miyuu, coobbaha u taagey
 Goortuu cabsood gabay miyuu, nadi ku caaryeyey
 Cantatobsigii Bood miyuu, caga-bidhleysiiyey

1) Ina aayhiisii wax garta ma arag.

2)

3) QAMAAN: Cabdiqamaan Aadan Ismaaciil.

4) ABSHIR DHOORRE: Wuxuu ahoo la-taliyaha Sayid Maxamed, ammaanduule ciidammada Daraawiishta, geesi dagaalyahan ah, waxaa lagu dilay Garloogube 1927, waxaana dilay ciidammadii Talyaaniga.

5) CAWRALA: Cawrala Sayid Maxamed.

6) XIRSI: Xirsi Cartan Boos.

7) CAYDIID: Caydiid Dige Dhoorre.

Cirinciir markii laga arkay, dib u cillaaleene
 Carayey! markii lagu lahaa, sooma caraneyne
 Cabbaas iyo Cismaan⁽¹⁾ Xaaji sow, caado kama jeexmin

Laba Xaashi⁽²⁾ ciiryaamadey, cabaska raaceene
 Darmaanihii cutuubiga ahaa, sooma celineyne
 Ceeriga maruun bay baqaa, ku callaqnaayeene

Cabdullaahi⁽³⁾ baan uga rab oran, culus dagaalkeede
 Codkar geesinnimo looma filo, caynka uu yahaye
 Maxamuudna⁽⁴⁾ tii laga coldhuu, caasigii goconne

Wiilkii cayaaraha nabdeed, la cabdilleynaayey
 Wiilkii cilaaq nagu dilee, ciriq xumoonaayey
 Ina-Cumar⁽⁵⁾ caafaaraha dhacuu, caarre jeedladaye

Weligood caddaan lagama helo, caamo hadalkeede
 Muusaa⁽⁶⁾ cargaagtamahayey, igu cabeebsheene
 Goortii la caabbiyey Warfaa, Cali miyuu sheegtag?

Waa cawro nimankii dorraad, ceebta noo wadaye
 Mid caallaa cawaarguun midloo, madax la ciiraaya
 Mid caabuqa mid caaceeya oo, la candadowleeyey

1) CABBAAS IYO CISMAAN: Cabbaas Xaaji Cabduraxmaan iyo Cisman Xaaji Cabduraxmaan.

2) LABA XAASHI: Xaashi Fooyaan iyo Xaashi Cabdi Geydhe.

3) CABDULLAAHI: Cabdullaahi Aadan Oogle.

4) MAXAMUUD: (Daahwareershe) Aadan Oogle.

5) CABDULLAAHI: Cabdullaahi Xaaji Cumar Cusmaan Shiikh, waxaa ingu diley Gondadhiigle.

6) MUUSE: Muusewaranle Warsame.

Mid canda ah mid caamaa midaan, caynna garanaynin
 Mid cuuclaa mid ceesaan gadhlaa, cilin kabajaaya
 Mid calaana coon guuxayoon, caad u baxahaynin

Mid cigeigan mid ceerdhaansanoo, cugufa laabaaya
 Mid cafuufan cooflaha kaloo, cuf iyo baarkiiya
 Mid cantaray mid kibir caaciyyo, curarka seyraaya

Mid candhuuf tiriiriqinayoo, cadaf ka sii liita
 Mid catira cannaasaha manjaha, culuq la jiidaaya
 Carmal jilicsan caalyaha mid lula, caarka iyo fiidda

Mid cayuuqa coomaade godan, gorayo caal siiban
 Mid cawaran mid daba caynsanoo, cayn ku meeraayo
 Mid cuqda ah mid ciil hore qaboo, cudur-alluu-keena

Mid ceeqsaniyo mid ceel qodanayoo, ciidda faganaaya
 Mid ciddiya-farow iyo taah diloo, naga cidoobaaya
 Intaasoo carrada buuxisaa, laysku caajimaye

Bal haddeyan caawimada dii, ka carfi dooneynin
 Bal haddeyan waanada cilmiga, camal u yeeleynin
 Oo ayan cooflaha kufriga, ciiro diriraynin

Bal haddeyan coodkooda dhacan, culuq ka reebeynin
 Bal maxaa cadaab lagu ridyow, cagidi dhaafsiiyey

—————oo—————

— 68 —

KUWII CARARAY

Sidaan hore u soo sheegnay Daraawiish cararka iyo baqahu ceeb buu ku ahaa, hase yeeshie, niman aan dagaal oqoon ahayn ayaa duuley markey ka war heleen ciidan Ingiriis inuu foodda ku soo hayo, waxaana laysku helay "Caynaba". Dabadeed, nimankii markii xabbaddu isku dhacday ayey baqo jaanta wareen. Sayidku isagoo canaananaya, una sheegaya iney caado aan Daraawiish lagu oqoon curiyeen ayuu gabaygan mariyey, wuxuu yiri:

Kuwii cararay maantii kufrigu, ciiro soo kiciyey
 Coodkooda nimankii baxshayee, ciiska rogi waayey
 Carabtey ku joogeen kuwii, cayris kaga rooray

Cakuyey! kuwii dib u curtaa, ceebta noo dilaye
 Cudurlaaga waa lagu yaqaan, inay cabsoodaane
 Waa caadadoo baqo inay, caga caddeeyaane

Maantaan cirroobiyo anoo, canug ah oo wiila
 Carradaba wax badan baan maroo, coobir baan ahaye
 Cawroo kalay nagu noqdeen, caabuqii didaye

Allahayow, Canjeelkii⁽¹⁾ tanaa, iiga ciil badane
 Anna carada waxa iigu wacan, waa cid li'idiyi
 Cashadii Daraawiish hadday, cidaha noo joogto

1) CANJEEEL-TALA-WAA: Geed magaciis, ku yaal togga la yiraahdo Gubad oo magaalada Eyl ka xiga hilaadda 20 km. geesta koofur galbeed. Wuxuu geedkaasu ku caanbaxay, guyashii Daraawiishi degganayd Gelingaalle oo geedkaa u jira $1\frac{1}{2}$ km. ayaa waxaa ku shiray guuto damacsanayd inay xarunta afgembilyaan. Sidaan baa geedkii loogu bixiyey Canjeel-Tala-Waa.

Cindigaan ka suuraynayaa, camalladoodiye
 Sidii aar cargoagtamahayey, caran lahaayeene
 Ciyoontaba waxaa dhici lahaa, dirir cafaariide

Caddaan miiran iyo Sowjar⁽¹⁾ bay, cuni lahaayeene
 Cafi malaha nimankii dorraad, gaalka caawiyaye
 Cadowgood alluu-jebigu waa nagu cayaareene
 Casiisow cadaab duulku waa, caasi khayr darane.

-----oOo-----

1) SAWJAR: Waa magac lagu tilmaamo dablaха ciidammada Ingiriiska.

— 69 —

CARA E YAA SHEEGA*

Xaaji Goonni oo gabayaa caan ahaa jeerkaasna ka mid ahaa dadkii Hobya looga talinaayey, ayaa gabay halxiraale ah oo ulajeeddadiisu tahay inuu Sayid Maxamed ku caraadiyo mariyey waxaana ka mid ahaa:

(G)

Rag cayaayir iyo maanso waa camladdiisiye
 Caynaanka anigow hayiyo celiyihisiye
 Kol haddaan callaqa looma furo cagaha dheeldhee
 Lix iyo tobant halaan soo cayimay caynka ka higaadsha

Weel caanihii laga dhamee canuggu heemaarshay
 Oo ciidda loo dhigay afkii laga casheyynaayey
 Oo dhayi caaddaa ka tahay waa cajabe sheega!

Ceesaama kuu dhalahayaan dhiilo loo culannin
 Oo naaso cayntood lahayn waa cajabe sheega!

Cariish meel ku yaal oo aroos loo calaamadiyey
 Oo aadan cimrigii daawanayn waa cajabe sheega!

Ceel buuxa aan laga cabbayn cidina kuu diidin
 Oo maaxi caaddaa ka tahay calowna keenaaya
 Oo maalka calaf looga shubin waa cajabe sheega!

Calaf aan laguu qorin asaad cuni aroor noolba
 Aan caato iyo gaaja bi'in cawro waysaga e
 Oo aanad cayaar uga dhergeyn waa cajabe sheega!

*) Waxaan ka soo qoray Aw-Cabdille Ibraahim, Xaaji Maxamed Cawl iyo Caasha Sh. Cabdille.

Cad baruur leh caysh iyo bariis caawa lagu siiyey
 Aad caafimaad iyo kalgacal calaliso laysay
 Oo aadan caweysimi karayn waa cajabe sheega!

Caal weyn lo'aad iyo libaax, caranayoo jooga
 Oo xero ciriiriya ku jira caabuqna isyeelin
 Aan xoola looga cabsanayn waa cajabe sheega!

Waxaad cuni asaan Eebbahay kaaga calaf yeelin
 Oo aadan cayaar kaga dhergeyn waa cajabe sheega!

Cir onkodey hillaac laga cabsaday karar cabaadaysa
 Oo rays cirbaha laga dhigayn waa cajabe sheega!

Waxaan caaradhuubyadu dhex marin calalna jeexaaya
 Aan ciiska waran lagu karayn waa cajabe sheega!

Caqid naagaan lagu guursanoo cawda kuu gogosha
 Oo aadan cadaab kaga baqayn waa cajabe sheega!

Caday waxaad ku laysiyo ulaad caro u soo tuurtay
 Oo aadan dad kaga ciil baxayn waa cajabe sheega!

Cawshiyo biciidkaa arlada cararayee jooga
 In kastoo ciriid iyo kulayl lagu cisaareeyo
 Calooshooda oon lama gashee waa cajabe sheega!

Waxaan caga lahayn oo kacayn sida curyaan naafo
 Oo samada hoos kaga callaqaan waa cajabe sheega !

Kaddibna Sayid Maxamed intuu gabayga wada furay
 ayuu isagiina u diray gabay kiisii ka badan oo hal xiraale
 ah.

Gabaygan waxaa ka buuxa murti iyo xikmad aan qi-
 qaaslahayn oo qof walba u jiideysa inuu wax badan ku
 fakaro.

Nimanyahow ciraab laguma kaco, curuf la'aaneede
 Cod xiraala oo wada cajaba, cayn aan ka higaadsho
 Wax cadoo madow baan arkee, cara e yaa sheega?

Shabeel caar leh caysuun dhurwaa, halaq cammuuddaasa
 Aar coofle oo caranayaan, la carbiyeyneynin
 Oo aan wax cunin baan arkee, cara e yaa sheega?

Cad baruur aan laga goynin oo, caata weligiis ah
 Oon gool caddiin badan la siin, ciniqna dheereeya
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Dibi caynaboo gabar casoo, cuurrin lagu qaaday
 Oo ruux sandaasha u cuskan yahay, cimilna loo dhaabay
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Wan cafuufanoo coobir wado, madaxna caal haysto
 Geesooke ido caymiyey oo, caadda kaga jooga
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Ceesaan aan riyi foolan oon, caana ari nuugin
 Dibqallooc nin coobbaha hayoo, cunaha jiidaaya
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Tuke maarre ciiro u sitoo, col u dareeraaya
 Quraanyo caanateel laga dhacoo, cuudka daba joogta
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Waxa caanataynkiyo ka fudud, caaradiyo baalka
 Culaysna loogu go'ay oo nafluu, caajis ka ahaaday
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Xiddigaha cirshiga oo barkood, cuni sabuul beera
 Deel caana oo lagu callaqay, cur iyo faynuusyo
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Wax cadceedda aan joogsanayn, cedar hadduu waayo
 Oo aan ciriid iyo kulayl cawrka gelihaynin
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Wax calahaa ka dheer baa jiroon, cidi ka gaabnayne
 Ciribdhiibsi kuma gaari karo, cududaheennaase
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Carrab aan hadlayn maalintaan, shani u ciidmeynin
 Cashaduu wax fuulana kalaan, carafle keenaaya
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?
 * * *

Jinac doobi culan sii sitoo, lo' u carraabaaya
 Dooryaan cishaha guurayoo, cido ku weydiya
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Dabagaalle neef curahayoo, nadi ku caaryeyey
 Caynaan bakayle iyo jiir, lagu cidaalaayo
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Wiyil ciriqsan oo aan lahayn, camalkii loo uumay
 Qalanja aan caroonayn haddaad, cagaha saarayso
 Oo aan cid dhabin baan arkee, cara e yaa sheega?

Addoon cayneey doontaba dhashoo, laba caloolood leh
 Oo caaradhuubyada la dari, caana galaheeda
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Caskar ulo leh oo goed cumbulan, gobolba coon joogo
 Nin qaansooyin meel lagu cafiday, taagan cirifkooda
 Oo qool cuddinayaan arkee, cara e yaa sheega?

Wax hunguri ku cawraysan oo, cir iyo diihaal leh
 Oo aan cantuugana liqayn, calafna doonaaya
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Waxa dunida caalin u ah oon, cidi khilaafaynin
 Oo caabudkiyo caasiguba, wada cisaynayo
 Aan calalna oogada ku hayn, cara e yaa sheega?

Cawadii waxaan kaa tegayn, cadawna kaa eegin
 Oo waaga ka cararayoo, ku cid la'aynaaya
 Caynkaasna anigaa arkee, cara e yaa sheega?

Caqli waxaan lahayn oo ka dhigan, caamo iyo naago
 Aan cimiirkood la arag, coduu la yeeraayo
 Misna kuu cimrayn baan arkee, cara e yaa sheega?

Weel caaniihii laga dhamoo, canuggu heemaarshay
 Oo ciidda loo dhigay afkii, laga casheynaayey
 Oo dhay caaddaa ka tahay, waa cajab Ilahe
 * * *

Cid haddaad u baantee na tiri, cara e yaa sheega?
 Candho weeye oo waa naqaan, caynka ay tahaye
 Adse haddaad ciniin tahay maxaa, canuggu kaa dheefi?

Onkod iyo hillaac laga cabsadiyo, karar cabaadaaya
 Iyagaa calaamiyo lahaa, ciiro iyo qiiqe
 Waa maarrahaan kugu cuskaday, diriti Cawbaare

Cuurkii tolkaa maalintaan, czro u leynaayey
 Dhiiggii carrada qooyey waa, cedar di'iisiye
 Maxaadsaad u tiri rays cagtiyo, cirib ma aan saarin

Ceesaama kuu dhalahayoon, dhiilo loo culanin
 Oo dhay casuus iyo garoor, carafle waayayn
 Oo naaso coobbaa lahayn, waa cod aan jirine

Caynkaa waxaad mooddey waa, calafkii beereede
 Abidkood riya caata ay, guni cisaysaaye
 War ceesaan ma way tahay maxaa, calagga wkaa yeel?

Majeerteen dhilliyo ceebi waa, camaladdiisiye
 Cambuulaha dhirtaa bay yiraan, waa cariish aqale
 Waa cimil shimbiri qoolatee, curis miyuu mooday?

— 70 —

CAGA-WADAADLEY*

Sayid Maxamed wuxuu gabaygan mariyey isagoo u calaacaalaaya Cambaro Shiikh Cabdille oo uu qabey Nuur-Xaashii Cali Ibraahim, Eebhana ka tuugaaya inuu ka furo. Ujeeddada Sayidkuna waxay ahayd Nuur-xaashi inuu garto Sayidku inuu ka xun yahay ama ogaado gabadha inaan la rabin. Xaajadiina waxay ku dhammaatay sidii Sayidku Rabbi ka yu'day oo Nuurxaashi Cambaro waa furay, dadka qaarkiina waxay yiraahdaan gabaygan waxaa mariyey Shiikh Jaamac Seed oo Sayidka abtigii ahaa, runtuse waxay tahay in Sayidku mariyey oo wuxuu la socdaa gabayga ku yaalla baalka....; wuxuuna yiri:

*) Gabaygaas isagoo qoran ayaa ka dhex helay gabayo uu qoray Shiikh Saciid-Maydh 66 sano ka hor.

Eebbow adaan kuu cotoo, kuu calaacaalaye
 Cunsurtii aan leeyahay, adaan kuu cuskanayaaye*
 Carrabkayga Eebbow quwey, caaddil baad tahaye

Eebbow cafiyo caafimaad, igu caqilayso
 Eebbow cadaab aakhiriyo, cudur ha ii keenin
 Eebbow cilmiga waan rabaa, caalin iga yeelo

Eebbow caano iyo wiilal iyo, curaddo hay waayin
 Eebbow cayrnima adduun waa belee, coodka ha i dhaafin
 Oo aanan cimiir abadankay, carab gamaan waayin

Eebbow aroos cuukin waa, calaf gobaadeede
 Cadarka iyo diibkaa qalbigu, ku cokanaadaaye
 Eebbow Cambara Shiikh⁽¹⁾ i sii, caashaq baan ahaye

Eebbow curdudubkii⁽²⁾ ma geyo, caga wadaadley e
 Eebbow waxay ku cawareen, caalle doora lehe
 Eebbow eidlaa loo diraye, inanta ii caymi

Bal haddaanu caaqibo geleyn, calalna waa maale
 Oo uu ciyaal yahay nafluhu, kala ciraab roone
 Ma cisaaraddiisay u xilan, cawro waysaga e

Cashadii haddaan gabadhayda, Cali Garaad siiyo
 Koluu xididka lama caalaqee, cayda iga daayo
 Marna il ma caayeen sidii caada qaataha e

Ina Cali Shiraa⁽³⁾ ku habbanaa, camalka qaarkiise
 Oo caawa kuma ciilqabeen, midab cillaanley e
 Cisadeeda aniga ba'shaye, curadki maan siiyo.

1) Canbara Sh. Abdulla Xasan.

2) Nuur-Xaashi Cali Ibraahim.

3) Masamuud Cali Shire.

M I I N A N L E*

Geela la baxay Miinanle oo geel Daraawiish laga dhaco ugu badnaa gumarana u ahaa, tiradiisana lagu qiyaasay 25.000-30,000 aya waxaa loo xerriyey dhulka la yiraahdo (Iyax) oo deexdaa Ayl iyo Bayla u dhaxaysa ah, wax dakaan ah oo markaa looga baqaayana ma jirin.

Hase yeeshee hud-hud iyo diradiraale dad lagama waa-yo e Hobyaa gabay laga tirshay oo waxaa loo geeyey boqor Cismaan iyo dad Bari, waxaana la yir gabaygaa Sayid Maxamed baa idin mariyey.

Gabaygaasuna halkudheggiisa wuxuu ahaa:

(F)

**Dayrtiyo diraaeduu dhaloo, Deex u soo degaye
Dakanooyin badan buu qabaa, daafta kuu yimiye
Bal car didi kalluun lama dabtee, waa la diriraaye**

Usagoo awelba reer barigu geelaas ula booca ugu tukubaayey haddii marmarsiinya loo helay ayaa guuto camaaryaley ah lagu soo bixiyey, garwadana waxaa colka u ahaa niman Daraawiish ka fallaagoobey.

Geelaa xagga Daraawiisheed waxaa looga yaqaan "Miinanle" nimankii dhacayna waxay ula bexeen (Soodadab). Gabayo, heeso, iyo maahmaahya badan buu leeyahay aan ka soo qaadno gabay dhaar iyo hanjabaad ah oo dhinaca Daraawiishta laga mariyey, in kastoo aan la hubinna waxa la yiri Sayid Maxamed baa mariyey:

*) Waxaan ka soo qoray Xaaji Maxamed Cawl sannadkii 1955kii wuxuuna ahaa ninka keliya oo Daraawiish ka noola oo gabayga kor ka haya.

Geel minanlaa ugu jeclaa guuyad oo idle
Usba gacaliyii buu ahaa galax qaboobiye
Gungunaafyadii baa la tegey guunki reer bariye

Gurigii la geeyaba haddaanan gaas dhan ku afuufin
Geelii la eedyey haddaan lagu guraabaasin
Haddaan lagugu guban waa haddaan gobi ku maaleynin.

Daraawiishi dhowr col oo kala daran bay ka daba geysay, waxaana ka mid ahaa labada col ee la baxay "Casar dega" iyo "isu mara" wixii ka dhacay geelaas adduunka is-ka daayoo aakhirana in laga xasusan yahay bay nala tahay.

Geelii carrada buuxiyee, calaggu saanyoodey
Caqli niman lahayn baa yiri, waa cantoobsadaye
Cidlaa laga kaxaystaye ma waa, cudud la ii sheegtay

Majeerteen caddaan uguma dhaco, culus hashaydiye
Waxay caadadood tahay inay, cidaha gaadaane
Nabad caabuquu igu dagaye, col uma keeneene

Gaalada careef kale markii, carabta loo fuulay
Markii ciidankii uga birmaday, badaha coonkooda
Daraawiish caraysani markay, ciira ugu duushay

Cabsi kama baqeeynine markii, canugga loo reebay
Goortii carruuraha la yiri, celiya oo foofsha
Goortii cirkii curanayey, Cal u hayaansheene

Ciilow ba'ey tala xumaan, cudur ka weyneyn
Markaan soo ceshooy iri rag bay, caasiyoo raraye
Cabdu(1) iyo waxaa igala tegey, caabuqii wadaye

1) CABDU: Cabdu Suldaan Cilmi Xaasey, waxa diley ciidamadii Ingiriiska wuxuuna lagu diley Ceeldheero 1919.

Haddeyaan cadceed subax u rarin, cidi ma qaaddeene
 Ceemaad⁽¹⁾ agteediyo hadday, cirifka noo joogto
 Curcuraha Nugaaleed⁽²⁾ hadday, caday ka foofeyso

Cashadey galeen baan dagaal, iga cillaalmeene
 Kun caynaba kun coofaar buullaa, kuman cudbaawiira
 Kun caddaana kuman caarle iyo, kuman baroor ciida

Kuman calasa kuman bood carfileh, kuman cillan miida
 Kumanyaal cirbiid iyo ashkira, kuman casaawiira
 Kuman Xamarcas iyo may lahoo, wada cawiifaaya

Kun calowa kumanyaal calcala, kuman dhalaal cawra
 Kun carwaajis iyo boor lahoo, midab casuuraaya
 Kun carowle kumanyaal curboon, kuman ciriifaada

Kun cawlcawla kuman cawmisila, kuman caruusaada
 Kuman cawllan caancaannii kuma, kuman caddays maaga
 Kuman caana kuman cayn silloon, kuman cajiibaada

Kun caqiiqa kuman caarsan oo, dhogor cureejiina
 Kuman calanle kuman shaal cas iyo, kuman cutuubaada
 Kuman cawra kuman caadaqaad, caadka laga saaray

Kun cooshcoosha kuman laysku carin, kuman cawaarguunle
 Kun cashmiira kumayaal cashara, kuman camaajir leh
 Kun cunaaba kuman cayn silsila, kuman cusayb fookha

Kun cowsara kun caysuub galgala, kuman casiif noora
 Kuman cirif sufura siif cambara, kuman cadduur saara
 Kun casiira kumanyaal casala, kuman casuusaaya

Kun cayuufa kuman caycadoo, cirif sadaadooda
 Kun cambaabul kuman ceegma iyo, kuman cayaayiira
 Kuman cooma kuman coobirraa, cobolos tiigaala

Kun caysuuba kuman caara boga, kuman cayuuf dheera
 Kun cawlaalin kuman ceegma iyo, kuman dul ceegaaga
 Calmad gacalo kumanyaal cubtami, kuman cushaaq raaca

Kun cigaalan caynaan yaqaan, kuman caddood meera
 Kumanyaal cishiyio fiid durduro, haadda la cayaara
 Kumanyaal carbeedintoo ka dhiga, ceelashiyo gaarka

Kuman calafsan kuman caawadii, cayshka miranaaya
 Kun carshaanle kumanyaal calqadan, kuman cilluu naaxa
 Kumanyaal caddiin iyo baruur, cooddi balaxoohey

Kuman cududan kumanyaal cadfoon, kuman cillaan duuba
 Kuman cawska loo gurahayoo, cimilka loo waabay
 Kumanyaal cagaarka iyo doog, cobolka daaqaaya

Kun calaacal lagu xoodsho iyo, caaraddiyo suulka
 Kumanyaal cimiil iyo cimiil, la carbiyeynaayo
 Kumanyaal cilaaq iyo farsamo, lagala caal waayey

Cabbanaan kun cadanyoonhayiyo, kuman culays diida
 Kuman carari kuman caymannco, cida ka buubaali
 Kuman caabbigii wada jaroo, dabada eeeraanshey

Kun cantaraya kumanyaal cartoo, cara wiriiraaya
 Carmaraari kumanyaal caqlila', kuman cisaarbooda
 Carwiriiri kumanyaal cartami, kuman cayaar waalan

Kuman sii ciddiya laabatoo, cadowga hoomayda
 Kumanyaal caddada weerartoo, cimil u dooyeeya
 Kumanyaal ciriiriga rogaal, caaradka u jooga

1) CEEMAAD: Waa dooxo soolka Iyaxeed ah Qardhana koofur ka xigta.

2) NUGAAL: Waa waadi dherer iyo ballaarba leh oo Cayn iyo Saraat ka soo rognada, Xeebta Fynna badda Hindiya kaga dara.

Kun cargoagi kumanyaal carriga, ciiro kicinaaya
 Kun coomaadi kumanyaal carshiga, cirir u rooraaya
 Kun cubbaalan kuman caadda kore, cagaha duubaaya

Kun cigaalan kuman caynsanoo, ciiro iyo qiiqle
 Kun cidaaran caadooti kuma, kuman cafaariida
 Kumanyaal wixii carar isyiri, lagu ceshiimeeyo

Intasoo kun wada caynabaan, soo cirmi lahaaye
 Ceeryaamo anigoo wato, ciiro iyo qiiqle
 Casar baan u soo dhigan lahaa, caga daruurreeye

Carey iyo wirey maalintii, lagu carbaabyo
 Sidii aar cargoagtamay markaan, camal guhaadoodo
 Cabaadka iga soo baxahayaan, cidi u joogteene!

Waxaan ciiska weyn dari lahaa, caadaqaataha e
 Cawgiirta waa noqon lahaa, cooflihi bariye
 Coomaadahaan siin lahaa, cooddi iyo jiire

Cirinciir for baan jirey markay, iga caweeftenee
 Calafsada dharaartii hadday, cid iga waayeene
 Casiisow Allahayow bal maan, cagidi taagnaado!

— 72 —
LA YE CALI-GERI*

Abbaarahaa markay Daraawiishi cal u guurtay xaruntiina "Jiidali" laga dhigay iyo "Mirashi" ayaa Daraawiishtii Nugaaleed col ku saartay niman gees baxay. Waxaa nimankaa lagu galay dhulka ciid loo yaqaan ee galbeed ka xiga «Buuboodle» si xun iyo si xil leh ayaa nimankaa warmaha loola dhacay. Markii Sayidku ka war helay nimancaa in laga libaystay ayuu gabaygaan tirihey:

Nimanyahow cishiyo leyf war baa, igu cusboonaane
 Hadba amar cirshiga laga idmaa, cawga ii imane
 Cajabayey bal aan dhaho halkii, ila cuudoonaadey

Cawgii baddii iyo anoo, Cal iyo Buur jooga
 Warka xalayto Ciid⁽¹⁾ iiga yimi, waa cawo adduune
 Cajabayey sidee baan qalbiga, uga calool reemay

La ye col iyo gaas baa u kacay, Ceelal iyo Laaso⁽²⁾
 La ye Caligeraa⁽³⁾ loogu tegay, cirifka Buuhoodle⁽⁴⁾
 La ye Eebbahay baa caddibay, cadowgii gaaloobey

La ye maalintii lagu cartamay, caymo kama joogin
 La ye caagayey! buu yiri dadkii, nagu cayaaraayey
 La ye ciilashii aan qabniyo, caradii waa reebnay

1) Ciid Waxa la yiraahdaa dhulka ciidda cas leh oo hawl ku Sariiran.

2) Ceelal iyo Laaso: Waxaa loo yaqaan dhulka Buuhoodle ku xeeran.

3) Wuxuu u jeedaa niman Xarunta ka fakaday.

4) Arag gabayga 96ka.

**La ye Hiirad(¹) ceeryoon markii, ciiska lagu boobay
 La ye caadaqaataha tukaa, laga casheysiiyey
 La ye coobir baa cunay ninkii, cagaha weynaaye**

**La ye caaqilow ina-Dhiblaa, (²) cududihii gooyey
 La ye waa calaacalay markii, ciiska lagu boobay
 La ye Ina-cawiifed (³) baquu, Cadan ku weydaartay
 La ye cayris baa diley fuley, caadadiis tahaye!**

—oOo—

1) Hiirad cag-dheere

2) Ina Dhible : Jibriil Cabdi.

3) Ina-Cawiifeed : Wa naanays Sayid Maxamed uu u yihiin Cali-Dhuux.

— 73 —

WAA CALAKO*

Abbaarihi xarunta Daraawiishtu ay ahayd Mirashi waxay hiyiga ku hayeen inay doonyo samaystaan si ay badda uga tallaabaan, ama uga dagaal galaan. Xaaji Siudi Shabeele ayaa bareeree soo jeediye oo wuxuu yiri:

”Sayidii waxaa aniga ila qumman inaynu badda ka tallaabno oo berriga Carbeed u gudubno, si aynu Carab ciidan iyo hil uga hello; dabadeedna reer Maka, iyo Madiina iyo Turkiga wax ula qabsanno”.

Sayidkii wuxuu yiri, ”war mindhaa suura geli meyso inaynu Carab ciidan iyo waxtar ka hello ama garab iyo gashaan gaalo inooga noqdaan”!

Iyadoo aanay dooddii sii dheeraan, meeshiina aan laga kicin ayuu Sayidku gabaygan yar tirshey:

**Waa calako meal yuururtyo, canug aan weynaane
 Waa ciiryamo roob da'ahayiyo, ciiro iyo qiiqe
 Waa baradho ceeriina iyo, xuubka caarada c**

Cudud ma leh col kula weerar gala, ciidan iyo xooge Inkastey cid kuu soo diraan, waa cidloo kale e Caloosha iyo madaxay sidii, dumar cantuugaane Maandhow cayaayirka iga daa, Carabi waa naage.

—oOo—

*) Gabaygan waxaan ka qoray Xaaji Maxamed Cawl Ilecye sannadkii 1972.

Gabayada ku socda Xarafka

G

— 74 —
GUULLE EEBBAHAYOW*

Xaruntii Daraawiishta oo Qudhmis iyo Heegaale taal, ammintuna Jiilaal tahay ayaa nin danley ah afadii ku umushay. Dabadeedna qaalin geel ah oo dhalaysa buu soo xi-ray inuu umusha u qalo.

Sayidkii oo aqal ku jira ayaa qaalinta ololkeedii beerqaaday. Isagoo kitaab Quraan ah gacanta ku haysta, yuu dibadda u soo baxay, dadkii meesha joogay buu wuxuu toyday hasha dabran waxa ujeeddadeedu tahay, markuu war helay ayuu ninkii cid u diray, oo wuxuu ku yiri: geel ha maaline maad ii timaaddid, wax hasha qallinkeeda kaa baajiya ayaan ku siin lahaaye? Isla markaas ayaa Sayidkii hashii xariggii ka gooyey oo ninkii wuxuu siiyey xoolo uu ku meel maro, iyo wuxuu xaaska siiyo labadaba.

In yar ka hor Sayidku wuxuu dhegeysanayey hablo kebdo samaysanaya oo ku heesaaya heestood. Luuqdoodii iyo jiibkoodii isagoo maskaxda ku haya kana tixraacaaya ayuu jiiftadatan mariyey, wuxuuna yiri:

**Guulla Eebbahayow, geel nimaan dhaqin,
faciis gacanta haw gelin.**

**Ari gun baa dhaqatoo, garo naf laga waa,
Hadduu seben gadiidsado.**

**Giirna miis malahoo, gidir ilmihii diid,
Haddaan guna la siinayn.**

**Gooha reen badaney, goor xun dararaay,
Hal baan abid gablooleyn.**

**Guri bilaay, geri la moodyeey,
illeen waa gob xoolaad!**

**Luqun gardhaaleey, gucuri weyneey,
Karuur gulungulcaaley!**

**Gucun maroorrey, good qabiilooy,
Ninkii gowracaa ba'ay!**

*) Gabaygan waxaan ka qoray Cabdiyaar Cali Guuleed sannadkii 1955kil.

— 75 —

NINKA GAALKA LA SHIYEY
(Calangube)

Guyaashii kacaankii Daraawiishtu gumaysiga la da gallamaayey nin kasta oo gaalada necbaa ama la col ahaa meel kasta ha joogee, wuxuu u kacay xaruntii Daraawiishta si uu garab iyo gaashaan uga helo, iyaga ha la dagaal galo ama dab iyo duunyo ha ka soo qaato oo iskii haw dagaal galee.

Abbaarahaa 1905tii ayaa xaruntii oo Ayl deggan waxaa yimi nin la oran jiray Xaaji Cali Faahiye Geeddi, magaala ahaan haddaynu u tilmaannana ahaa reer Qandala. Xauntana wuxuu keenay dhowr qori oo hadiyad ah.

Sayidkii hadduu ninka ragannimadiisii iyo waxtarkiisii u bogay wuxuu ku yiri: nala joog oo xarunta ha ka tegin. afka waxaad ka tiraahdo iyo uurka waxaad ka rabtaba waa ku siinaynaaye. Hase yeeshi Xaaji Cali wuxuu yiri : "soo geddoonkayga dambe waxay noqotaba, Sayidii haatan dab ay Daraawiishtu ku dagaal gashoo baan dooni.

Xaaji Cali aabbihiis wuxuu ahaa maal qabeen mood iyo noolba hodan ka ah, madaxda magaalada Qandala u talisana ka mid ah, boqorka iyo raggiisana xiriir adag la leh.

Xaaji Cali markuu tegey "Qandala" wuxuu arkay bandidrad Talyaanii oo ka taagan daartii aabbihiis. Haddii uu dadka waraystana waxaa loo sheegay in boqorkii iyo Talyaanigu ku heshiyiin in calanka Talyaaniga laga taago magaalaa kasta oo boqorka taliskiisa raacsan.

Xaaji Cali Darwiish buu ahaaye wuxuu ku dhaqaaqay inuu taa wax ka qabto, dabadeedna calankii buu la soo degay, dab ku riday oo gubey.

Dhugi geel dhaantay, dhex socotana dhul dhaantaye, niman baa u tegey Talyaanigii oo ku yiri: Nin Xaaji Cali la yiraahdo ayaa calankii Talyaaniga u saarrraa "Qandala" gubay. Dabadeedna Talyaanigii wuxuu u ergoodey boqorkii, isagoo ku doodaaya in boqorku axdigii jebiyey ballankiina furay. Dabadeedna boqorkii wuxuu guddoonshay in Xaaji Cali la soo qabto, Talyaanigana gacanta loo geliyo si ay uga abaal mariyaan wuxuu falay. Xaaji Cali dareen baa galay, wuxuu tegey Boosaaso. Axmed Taajir oo boqorka walaalkiis ah buu wuxuu weydiistay inuu magan u noqdo, magannimo Allaa lehe. Rag tab iyo xeeladii kama dhammaatee, xaashi buu u qoray Sayid Maxamed oo wuxuu ku qariyey mara bafta ah oo saddex dhudood ah, wuxuuna u sii dhibay nin safar wata oo la oran jiray Cabdi Cali Guuleed oo Sayidka jaal u ahaa. Xaashidaa wuxuu Sayidka ugu tifaf tiray wixii dhacay iyo waxa la damacsan yahay.

Markab Talyaaniya ayaa muddo ka dib soo dhigtay marsada Boosaaso. Talo qarsoon qoolad iyo xeelad baa jirtaye, Xaaji Cali waa la qabtay, Talyaanigii baana la guddoontsiiyey, markabkii baana lagu qaaday.

Si uu ku ogaadayba, Sayidkii xaashi buu u diray Bastaloosi oo ahaa ninkii Talyaaniga qareenka uga ahaa xeebaha Afrikada Bari iyo Cadan. Taasoo uu ku leeyahay ii imow aan wada xaajoonnee.

Taasu filan waa bay ku noqotay wakiilkii Talyaaniga, markaasuu si degdeg ah Ayl u yimi isagoo fuushan markabkii Xaaji Cali ku xirnaa. Markuu soo degey oo yimid daartii Daawad, salaan iyo bariidana lays dhaafsatay, Sayidkii wuxuu yiri isagoo iska dhigaaya, xagga Eebbe weyne in looga warramay; Cali Faahiye Geeddi mee? Bastaloosi inuu qariyo ka xishoo oo wuxuu yiri, markabkuu ku jira, Sayidkii wuxuu yiri: degdeg waa in loo soo dejiyaa.

Talyaanigii waa ka dooday oo wuxuu yiri: "Ninkaasuu

xumaan buu falay laba dowladood baana isu dhiibay, adigu-na shaqo kuma lihid.

Sayidkii wuxuu yiri: haddaan degdeg loo keenin adiga iyo ragga kula socdaa tegi meysaan, usagaadna u curaaran tiihin!

Intaan laba tuke isdeyin, ayaa caraad iyo cargoagtan ciidankii Daraawiisheed camal guhaadooday. Dan baa tiri-ye intaan duqsi loo xiiran baa Xaaji Cali Faahiye Geeddi la soo taagay Sayidka hortiisii. Sayidkii markuu gacanta midig qabtay wuxuu yiri :

Ninka gaalka la siiyey, Talyan loo garbo duubay
 Markab guudkii la saaray, gacal sow ma lahayn?
 Waxa gaalada siiyey, garacdii Bahdir weeyoo
 Gadhkiisoo la jaraa, ma gooyaan dhammadood !
 Warka gaaray islaanoo, geyigoo dhan dhammeeyay
 Giddi reer tolkii ceebtu, guudka sow kama saarra!
 Qoladii Alla gaabshoo, gaasiroo fara weydaa
 Gabbaraa oggolaatee, reer Calow lagu guursaye
 Ma gabdhaydin tihiiney? Dhirtu waa laba geedoo
 Waa galoollo isdhaafayoo, mid haddii la ganguumo
 Kan kalaa godol noolba, godin loo rabiyaayee
 Waxa loo gabbinaayo, Alla sow ma gartaaneey!
 Hadday guuto baxayso, geesigii la ogaa
 Ninkii u gabri doono, hadba waa gujiyaayoo
 Gundhiyaa hinqiyaayoo, geesi looma bareeree
 Waxa loo garbinaayo, Alla sow ma gartaaney!
 Mowdku waa gar Ilaahoo, geeri Eebbe ma diidnee
 Waxaannaan ka gam'aynin, Cali Faahiye Geeddi
 waa sidey u galeeney!

— oOo —

1) CALI FAAHIYE GEEDDI: Waa ninkii calanka Talyaaniga Qandala ku gubey.

— 76 —

NIMANYOHOW XALAA LAY GILGILEY*

Guyaashii Daraawiishi Ayl iyo Ilig deggeneyd ayaa gabaya badan oo gef iyo gardarro ay u qaateen Galbeed la-ga soo tirshey. Aan ka soo qaadno gabay uu lahaa (Ducaal-e Qarris) oo halkudheggiisu ahaa:

(Hootadaan Goldheer iyo ka riday Xanama guudkooda).
 Waxay sii gig laysaba hadday, godobyo Ayl gaadhey
 Wadaadkii sidee uga gabbaday, waa golmarankiiye

Sayidku wuxuu ka tirihey saddex gabay oo midkood ahaa intaan Darawiishi degmadiisii ku duulin, labada kale-nana waxay ahaayeen mar uu dagaal dhix maray, Daraa-wiishtuna ka adkaatay, kan soo socdaana waa kii u horree-yey.

Nimanyahow xalaa lay gilgilay, gelin dhixaadkiiye
 Gacalkiyo raggaygii go'aan, soo garwaaqsadaye
 Gogoshaan ku jiifaan ka kacay, gocashadoodiiye

Sidii habar gablama Suudiyyow, giidu waa aniyeye
 Geeridii ikhwaankii baa i gubay, gocashadoodiiye
 Rabbi waxaan galliimanahayaa, inaan goboobaaye

Haddii aanan geyllamin cadhaa, lala guhaadaaye
 Gucummaale aar sidiis haddaan, layga kala guulmin
 Alleylehe gobey baanahaye, gacanta hay saarin

Afartaa gudbaye sida madfaca, gow ma kaga siiyey
 Sidii roob gudgude oo onkodi, ma u gufaacoodey
 Aan gabdhamo sidii mayaya waa, gabaxtamaayaaye

Siraad galalaclayn iyo shamsada, aan idin guud keeno
 Hal igu gaaran goor iyo ayaan, gama'na ii diidey
 Oo aniga gooni iila shiray, aan idin gaarsiiyo

Nabsigu waa gaddoon badan yahoo, galabba waa cayne
 Waa hooska labadiisa gelin, guuldarriyo khayre
 Gadiid maalin iyo laylku ways, garab maraayaane

Gudcurkiyo caddada kuma dhex jiro, saacad goonniyah
 Guyasha iyo dayraha xilligu, waa isdaba guure
 Waxay Gaaddaweney ahayd, gamashi dayreede

Odayaal gabobaa mar bay, gaban ahaayeene
 Guxushaaga aan kicin mar buu, gaannanaan jiraye
 Niman guuya abid yeelan baa, geelal foofsada e

Nin Ilah gobeeyan ka baqin, gaajo iyo ceebe
 Reer Hagar gardaranaa maxaa, godobta raacsiiyey
 Giddigood maxaa haddal gashi leh, goonni kaga yeelay!

Waxay guura saadinahayaan, guuldarriyo ceebe
 Guryohooda uun bay damceen, inay gumeeyaane
 Eebbow gef badanaa balmuu, gaardiga u kaadsho?!

Ararsamaha noo gooja deyey, wow garaad li'ye
 Intey gees u dhici dunidatanu, waa galgalataaye
 Gadaal muu hubsado taladannadu, waa wax guda weyne

Galbeed waxaan ku nacay faanka iyo, guuxa beenta ahe
 Waa guun ciyeysiyo shinbiro, gararaftoodiiye
 Wax guddoonku noqon lama ogee, garacu muu joogo?!

Gaagaabsigayga khatalay, gaaladii bogoxe
 Gaaleyska waxaa loo afayn, inaan ku goynnaaye
 Daraawiishi goob inay la sugi, garanba maayaane!

Anigana galiiiyada korkaa, gibil i fuulaaye
 Maruun baan garmaamaha ku tixi, godanka Caymeede
 Waadigaa leh galacyaan sitaa, geesi baan ahaye

Car na galadu waa gooddi iyo, hadal galoofeede
 Godba Ayl⁽¹⁾ haddii aanan fadhiyin, iima gabaydeene
 Guryaheennaa oo kala fog baad, nagu geleysaane

Geeddigakan xeesha leh haddaan, bari u sii guuray
 Golol⁽²⁾ baan ka riday faan haddaad, gole ka tookheyso
 Oo nagu geleysaan illeyn, goraya cawloobe

Gashigeyga maqan kama samroo, goor dhow baan imane!
 Sidii awr gabraareed billaan, galow ka soo siiyey!
 Billabaan Goldheer⁽³⁾ iyo ku furay, galaxyadii Yeyle!⁽⁴⁾

Nin waliba wuxuu galabsadaa, loo gorgoriyaaye
 Gasabkaagu waa naar Ilah, kugu gufeeyaaaye
 Billabaan Ilah gaabiyow, kugu galaal xooray!

Billaabaan ku gowracay iblays, gaarran baad tahaye!
 Billaabaan warmaha kugu ganganay, gaal cad baad tahaye!
 Billaa tiri gablamayey maxaa, nimanka ii geeyay!

-----oOo-----

1) GODBA AYL: Waa dhawr iyo tobant godob oo kala rogoran oo daaqaa xoolaha u siican. Ayl buu ka xigaa Koofur-Galbeed.

2) GOLOL: Wan doh ballaaran oo Hobyo galbeed kaga toosan.

3) GOLDHEER: Sunnung cnyubba dhinaca koofur ka xiga.

4) YEYLE: Wan lug Goldheer iyo Shululux u dhaxaysa.

NINKA YIRI WAXBAAN GANI*

Nimankii taariikhda Daraawiisheed weriyey waxay sheegeen isaga iyo ku Allihiise siduu yiri, waxa riyooday nin la oran jiray (Ducaale-Qariis) isagoo cayn jooga. Wu-xuuna ku riyooday isagoo hooto ku riday niman Darwaaiisha, hase yeesh ee markuu gudub u soo booday wuxuu isarkay isagoo gegi cidlaa jiifa! Markaasuu yiri gabay aannu ka helnay inta halkan ku qoran:

(Q)

Hootadaan Goldheer⁽¹⁾ iyo ka riday, Xanamo guudkooda Waxay sii gigleysaba hadday, godobyo Ayl gaadhey Wadaadkii sidee uga gabbaday, waa golmarankiye.

Hadalkaas haddii Daraawiish loo geeyey aflagaaddo xun iyo edebdarro ayay u qaateen. Rag badan oo Daraawiish ah oo Ismaaciil Mire ka mid yahay baa ka gabyey. Ismaaciil wuxuu yiri:

(K)

Gacallow astaadkeenna iyo, godolladii Dhooddi Iyo Booso oo gaamurtiyo, Calansidoo gaaxsan Iyo geesigii Yuusuf iyo, gorayga Soohaada Ararsame sidee uga gabbaday, waa golmarantiye.

Sayidkuna wuxuu ka yiri hadalkaas:

Ninka yiri wax baan gani anoo, Gol iyo Cayn jooga Ee yiri baddii Garacad⁽²⁾ baan, gudub u weydaarin Godka lagu cadaabyow muxuu, go'uhu been sheegay

Waxaan ka qoray Cabdi-yaar Cali Guuleed.

1) GOLDHEER: Sanaag ceelka Caynaba dhinaca Hawd ka xiga.

2) GARACAD: Waa magaalo ku taal xeebta Hobyo iyo Ayl u dhaxaysa.

Ninka gaala aynabay intuu, gamasyaduu qaatay Gubniyaalka fooskaa ninkii, gowrac ugu jiidey Sidii booldha geesala' ninkii, gaaddaduu mariyay

Ingiriiska goolka ah ninkii, guduriguu loogey Guutooyinkuu wacay ninkaan, gaban ka sii deynin Girligaammaduu siday ninkii, goobta kaga qaatay

Garmaamiyo rogaalkii ninkii, gelinna deyn waayey

Nin kastoo isgaafaba ninkii, gooyey muruqiisa

Geesaaska Cadmeed ninkii, kaga gallayrsheeyey Giddigeed nasaarada ninkii, goomanka u qooyey Sidii cayr gorfaalaa ninkii, gobolba meel aadshey

Geyigaba ninkii galangashee, guuya kaga dhaartay Gabagaba intuu dhigay ninkii, libin ku geeraaray Gadoodekii dagaalkii ninkii, guusha kala laabtay

Gaafaha ninkaa laga maree, haatan laga gaaray Gerbiduu ku tiirsaday ninkaan, laga gurguureynin Ninka yiri golmaran waa miduu, galay wedkiisiye

Gef iyo laaxin googaale waa, gun iyo xaalkeede Abidkood geddaasey falaan, giiramaalladuye Nin waliba waa garan halkaan, gari ahaanayne

Shir la goodey waayeel gab yiri, garangar maageeran Mar haddaanan hadal laygu gubay, gole ka qaadeynin Gobo' kalana waa eray yaraan, geedka kala yeeray

Hadalkaas guddaa loo diriyo, gacal islaameede Nin garaadle oo idili waa, guurti loo maraye Rabbaan idinku gowrshaye bal daya, garaca weedhiisa

Ninka soo gilgilay hootaduu, kor u garraar raacshay
 Gamuunnaynta aan jirin ninkaa, samada gaarsiiyay
 Ragga Ilig⁽¹⁾ ka gaardiyi intuu, guudka kaga keeni

Geeliisa maantaan dhecey, gabantu yuuseysay
 Maantii garmaamaha senguhu, daba gableynaayay
 Gambigeeda maantaas muxuu, geydha uga rooray

Giiryalee waatuu ka tegay, Goda hashiisiye
 Hadduu geesi yahay maalintaa, gebi ma jeexeene
 Galacyada markaan rogay muxuu, goojada u taagey

Sidii goosan weer helay markaan, geesta kala raacay
 Maantuu hugii kaga galbaday, gegida Buuhoodle⁽²⁾
 Muxuu marada geyngeynka badan, xaarka ugu gaacshay

Gobtayey muxuu ii lahaa, gulubi hay loogin
 Garka iyo muxuu ii qabsaday, gaararkiyo lowga
 Gaenna warashadiisii muxuu, ii gallimanaayey

Afartaa ninkii ila gabyaday, garabka maw saaray
 Ma ku gubay dab goomaari waa, galabsigiisiye
 Gardarreysi buu igu falee, gocasho mow reebay

Galaamaha hortiisu dhacaa, galaha duufaane
 Haddaan gacan ku sii deyn lahaa, waa gidmaan wuxuye
 Bal muxuu la guuroonhaya, gabaxu waa saase

-----oOo-----

1) ILIG-DALDALA: Waa gacan badda gala oo Ayl 60 mayl dhinaca koontur-galbeed ka xiga, Daraawiish baa qalcad dagaal ka dhistay 1904-5.

2) BUUHOODLE: Wuxuu ahaan jirey Ceel biya badan; waana dawrey, haddana magaalo raacsan gobolka Togdheer weeye.

— 78 —

GUDBAN (GAALA-LEGED)*

1898dii ilaa 1910kii ayaa Sayidku dadka wuxuu ku waday waano iyo waxsiin si loo helo israac iyo wadajir, gaalana meel looga soo wada jeesto. Inkastoo xaruntii dadbadani raacay xoogna ay yeelatay haddana dadkii daraawiish ku maageerraaf aflagaaddo iyo adyad bey ka deyn waayeen iyo iney gaalada garab iyo gaashaanba u noqdaan.

Markaa, Daraawiish waxay la ahaatay haddii waanadii iyo wanaaggii la diiday in waran caaraddii lagu dayo. Usa-goo Sayidku Daraawiish guubaabinaya, wixii loo geysteyna faallo ka bixinaayey danabbadiisii la laayeyna gocanaya, waxay ka fali doonaanna tusaalaynaya, meelaha in nabarro loo geysto ku habboonna tilmaamaya wuxuu tirshay gabayaan soo socda magaciisana la yiraahdo "Gudban" Daraawiishise wexey u tikiin "Gaalaleeged".

- b) Gudban waxaa loogu baxshay Sayidkoo isu mariyey bari iyo galbeed.
- t) Gaala-legadna waxaa loogu baxshay nimaan a-qooni inuusan Daraawiish ahyn, wuxuna gabayaasuu ka mid yahay gabayda geyiga oo dhan ku faafy.

Awel maano waataan gudbo, guriyay waayaaye
 Waataan galbeedkaas u diray, guga hortiisiye
 Aan gaasheeyo tii xalay hurdada, gama'a ii diidday

Galladaha Ilaahay ka badan, geedahaas baxaye
 Guushuu inoo yeelay baan, idin garwaaqsiine
 Guddiyey i maqal waxaa tiihiin, gacaladaydiye

* Gubaygan waxuu ka qornay G. Soofe Durraan Sannadkii 1957kii.

Najiskii gurta xumaa⁽¹⁾ hadduu, shalayto geeryooday
Godka lagu cadaabkii haddaan, gowrac ugu jiiday
Uu guduri cunay waa waxay, galabsanaayeene

Dhurwaagii ka giigaan u diri, gacan salaameede
Isagay gargaaroo dugaag, iiga goonniyah
Haddaan garan gunaan siin lahaa, gooriyo ayaane

Gandaldheere waataan wax badan, guuyaduu maraye
Gef hadduu ku sii daray wixii, lagu gufeynaayey
Anigu wow garaad qabay inuu, gigi waraabuuye

Giriixis aan jirin waa wixii, gaabshay oo rogaye
Gaaleyska waataan la dhacay, gucurradoodiye
Haddeeyaan abaal gadin sidaa, uma gadoodneene

Godolkiyo kasnaantaaan u qabay, kama galgaaleene
Kamana gaagexeen abid hadday, nabad ku goohaane
Waxse mowd ku gaardiyay markay, ganafka taageene
Gobeygii Shuxle⁽²⁾ ahay haddaan, gowsihii jebiyey
Gegida Yuusuf⁽³⁾ Jiifaa tukuu, gabas-dhebaayaaye
Geesaaska dumarkaa sidii, galow la moodaaye

Geed-joogahoodii haddaan, gudurigii siiyey
Guska Taajir⁽⁴⁾ baa ii hadhaan, ugu gamuumaaye
Cismaan iyo waxaan gaadayaa, gabannadiisiye

Majeerteenka kale inaan ku gudo, wayga garanuuge
Garacyada Bahdira haatanaa, guuto loo wiciye
Waa lagu galaal xorayaa, gurigi reer Nuure

1) GURAY: Guray Shirwac Nuur Cismaan (Aarag Baal

2) Shuxle Yuusuf Cismaan

3) Xaaji Yuusuf Samantar Cismaan

4) Axmed-Taajir: Wuxuu ahay Boqor Cismaan walaalkii, wuxuuna
u talin jirey Boosaaso iyo inta la xiriirta.

Gabagaba-rogaalkaa warmaha, lagu ganaayaaye
Goobbay ku wada le'an sidii, goosan weer helaye
Gafuurraxun sidee Eebbahay, guuldarra u raacshay

* * *

Afartaa geddiin aan bartiyo, gololo' daydi dheh
Gerbidaan ka soo hoorin jiray, godol naqaygii dheh
Madfac gow yiraahdiyo rasaas, gininigtoodii dheh
Guulaamo roob da'ahayiyo, gababaxdiisii dheh
Onkod guguguclayn iyo hillaac, galalacdoodii dheh
Gufaaciyo gudgude soo curtiyo, garamahoodii dheh

Guluuliciyo mayay laysku daray, galangalkoodkii dheh
Gal xareeda daad soo gabraday, gal iyo duufaan dheh
Bad gariirtay mowjada gurxamay, gacammadii Ayl⁽¹⁾ dheh

Shir la gooday waayeel gab yiri, garangartiisii dheh
Xariir lagu gimaamadahayiyo, gola firaasheed dheh
Xaajada ninkii garanayiyo, gig iyo sheeggeed dheh

Gobo' kalana waa aniga iyo, ged iska sheeggayga
Galiilyoodayey caro miyey, gubatay laabtaydu
Gogoshii la ii dhigay miyaan, geydh la qaban waayay

Gabbal dhiciyo waaberri miyaan, socod ku gaarraaday
Gadiid maalin oo idil miyaan, gaafka sare meeray
Sidii awr gabraareed miyaan, gululubluu rooray

Ma gudoodigiyo suudigaa, gubadka ii yeelay
Ma geddaabadhabadkaa sidii, geri i boodheeyay,
Gooxii aan yuururay miyaan, gibil madoobaadey

1) AYL: Waa magaala ku taal waadiga Nugaaleed meeshuu Badha Hindya kaga daro, Daraawiish baa qalcad dagħal ka dhistay 1904 - 5.

Raggii igu gadaanna miyaa, aakhira u guuray
 Goortaan garwaqaqsadaya miyaan, gocoshadii eeday
 Gamiinkaan xanuunsadaya miyaan, gorodda laadlaadshay

Gelin haddii aan foororay miyaan, giirka kor u qaaday
 Guhaad iyo calool xumo miyaan, geyrtayoo diriray
 Hadba gees miyaan deyay intaan, gow näx yada buuray
 Guntigaan maroorsadaya miyaan, labada low geeyay
 Gaashaanka iyo tiirigiyo, gamas miyaan qaataay
 Ma genbaan u taagnahay intay, gaadho noloshaydu

War ma Dhooddi⁽¹⁾ baa gaamuroo, garabku weynaaday
 Ma galaasya midaan ku shubay, gamashigii Dayrta
 Gorgor kacay la modyow durduro, ma igu gooraamay

Godobtaydu waa wada jirtaa, goonyohoo idile
 Gashi niman ku leeyahayba waa, dabagelaayaaye
 Waxaan goosan karo anigu waa, gurubsanaayaaye

Gardarradiyo maaggii i helay, waan ka geylamiye
 Gartay weeye dunidaba inaan, galalafeeyaaaye
 Giyigaba waxaan doonayaa, inaan gumeeyaaye

Nin ganaananayaan ahaan, gabarna dhaafayne
 Wuxaan geysto oo idili way, gun iyo rayrayne
 Wixii guul darraystabaa naflaha, wow gaggabayaaye

Anigaba geddey igu faleen, waa gaggaab culuse
 Gallad nimaan ka qabo laguma oga, gebiga Daaroode
 Giddigoodba waatay girliga, nagu garaaceene

1) DHOODDI: Wuxuu ahaa faras qurux iyo dheerayn caan ku ah, hor-tiina waxaa lahaa Xirsi Cartan Boos, kaddibna Sayid Maxamed buu hadiyad u siiyey.

Anaa gaafahaaygii nadhaye, geyste nabarkiye
 Anna waxaan rasaasta u gingimay, gini colaadeede
 Gabagabaha Bari waxaa ku xigi, go' aha Iidoore

Guban⁽¹⁾ iyo Burciyo⁽²⁾ Looyo⁽³⁾ waa, gaalib weerara e
 Goodiga Arooraa⁽⁴⁾ fardaa, lagu garmaamayne
 Gaaroodi iyo waa la tegi, buurihi Golise⁽⁵⁾

Galaayuubta Hagar-Aadan baan, gaaddadow marine
 Gembii wowgu ridi fulayadii, ganafka dheeraaye
 Geeltoosiyaha waa la siin, guucurradoodiye

Sidii garow hadhuudh baan kurtiis, guran Ogaadeene
 Galaamaha haddii aanan ka deyn, goor walbaba jooga
 Inshaa Ilahu waa gurahaayaan, sida gal miireede

Gurraasiyo⁽⁶⁾ Iljeex⁽⁷⁾ waa la qaban, gooshka haatana e
 Malahayga waa lagu galgalan, gaanka reer Dalale
 Gaas baa ku caran reer-Subeyr, goborra weyntiye

1) GUBAN: Waa dhul buuro ah oo kulul, una dhexeeya xeebta Berbera iyo dhulka loo yaqaan Oogo.

2) BURCO: Waagii horre waxay ahayd ceel xooluhu ka cabbaan, Waxaa la degey 1910, haddana waa magaalamadaxda Gobolka Togdheer.

3) LOOYO: Waa ceel u dhexeeya Burco iyo Sheekh.

4) AROORI: Waa dhul bannaan oo geed gaab leh oo Burco geesta Koo-fur-galbeed ka xiga.

5) GOLIS: Waa buur weyn oo magaalada Shiikh dhinaca galbeed ka xigta.

6) GURRAASE: Gurraasc Xaaji Cali wuxuu ka mid ahaa raggii shir-qoolki Gurdumi wax ka abaabuley.

7) ILJEEX: Xuseen Yuusuf Xirsi Dalal; wuxuu ahaa ninkii abaabuley shir-qoolki Gurdumi.

Kolaan Goora-cobolley ka dayo, amase Geel-loo-kor ⁽¹⁾
 Huwan waa ka gabangaabsan jirey, gelin ma waayaaye
 Haaruun xaggee baa la geydayen, Goha ⁽²⁾ miyuu dhaafi?

* * *

Afartaa gudbaye balaan mid kale, seo gadaal celiyo
 Sidii goray garraar sare ka baxay, garabka maan taago
 Waxa guudka iga fuushan iyo, galayax maan muujo
 Gabgabtiyo galaydhyeyntu waa, godol hortiisiyi
 Ninkii goomman wow shubahayaa, galaxa caanoode
 Gabbaan laguma sooree nin raga, balaan ganuun siiyo

Waa gaaxsanaan jiray tan iyo, garashadaydiyi
 Sidii goodir dhalay haatanaan, gaawa leeyahaye
 Aan gafleeyo geerarshahaas, gaafan baan ahaye

Xaajada nin gunaan ahee, aan u garraaddeeyo
 Markab aashi gaambiyi sidiis, balan u guurreyo
 Meeshuu garraarkeedu jiro, gow aan kaga siiyo

Nimaan gedo yarayn baan ahoo, Gaaddaweyn ⁽³⁾ jiraye
 Waa ii garaad li'i dantay, inaan ka gaaftaaye
 Gobo kalana waa Eebbahay, midaan galliimeystay

Eebbow geyiga oo dhan waa, nala ka guulaaye
 Waa noo gedleeyaan dadkii, gaalada ahaaye
 Eebbow Giriig kolay ku tahay, nala gamuunneeye

Go'na lagama qaadine dulmey, nagu gelaayaane
 Gabbaad kale hadday noo helaan, waa gam'i lahaaye
 Eebbow waxay nagu gabreen, diinta soo gala e

1) GEELLOOKOR: Buur u dhaxaysa Dhagaxbuur iyo banka Seyallow.

2) Goha: Waa ceel togga Daaqato ah.

3) GAADDWEYN: Waxay ahayd Dayr abaar ah oo roob la waayey.

Eebbow gadhka haddaan qabsaday, gaaxshe nabaddiye
 Eebbow gammaan iyo waxaan, gini cas dhiibaayey
 Eebbow garow kagama helin, goolashaan wadaye

Gambalaaligii bay warmaha, nagu garraaxeene
 Eebbow waa gumaadeen raggii, gaanaha ahaaye
 Eebbow waxay gabawareen, Gaagguf ⁽¹⁾ iyo Xayde ⁽²⁾

Xirsigii ⁽³⁾ garaaraha lahaa, gaarufkii dile e
 Geydhaale Aw-Aadan ⁽⁴⁾ bay, galowda taabteene
 Eebbow geesigii Ina-Dherey ⁽⁵⁾, ugu guduudsheene

Guxushaaga Baynaxa ⁽⁶⁾ ilmadu, waatan gabaxleyne
 Gorroska Muusa-Taaganaa ⁽⁷⁾ wadnuu, ila gariiraaye
 Eebbow ways gamaamaa markuu, gaarka soo maro e

Guuleedku ⁽⁸⁾ wuxuu noo ahaa, guurti loo hiranne
 Nimankii garaaddada ahaa, waa gadow jabane
 Eebbow sidii gaanti maro, waa la gaasiraye

1) GAAGGUF: Xasan Gaagguf Axmed Mulac.

2) XAYD: Xayd Aadan Gallaydh Ducaale, waxaa lagu diley dagaalkii Jidbaale.

3) XIRSI: Xirsiwaal Maxamuud Cashuur, waxaa lagu diley dagaalkii Jidbaale.

4) AW AADAN: Aw Aadan Seed (Udaweyne).

5) INA DHERI: Xaaji Maxamuud Dheri wuxuu ka mid ahaa kooxdii Sayid Maxamed Maka u raacday waxaa lagu diley dagaalkii Cagaarweyne.

6) BAYNAX: Baynax Aadan Gallaydh saddex wiil oo uu dhalay aysa lagu diley dagaalkii Jidbaale.

7) MUUSE-TAAGANE: Muuse Jaamac Maxamed Dhegaweyne; afar wiil oo uu dhalay waxaa lagu diley dagaalkii Jidbaale.

8) GUULEED: Guuleed Caligeri Axmed.

Eebbow gaari bay reer Warfaa, guradii saareene
 Gubni baa ku dhacay reerihii, gaannanaan jiraye
 Eebbow goonni baa laga heliyo, guri qalaaddheede

Gaaggii ka hadhay reer Shawaa, caydh la golosleyne
 Wixa goday sidii qaanso waa, gaajo iyo ciile
 Eebbow waxaa gorof ku raray, duul Geshiishaaye

Caligeri sidii loo gondoloy, gobolba meel aadye
 Waa gelengal nimankii fadhiiyay, guriga Ciideede
 Eebbow gurbood baa hadhiyo, gabon agoomeede

Eebbow goonji weyn iyo xaq bay, naga gullaafteene
 Guullow ma helayaan waxay, nagu gubaayaane
 Eebbow waxay naga gogtaan, waa galoot obole

Eebbow sidii guun haween, giidu waa aniye
 Eebbow nin goba baan ahoo, guni rifaysaaye
 Eebbow waxaa noo gurmaday, gaaya alifleeye

Ma garaysni Eebbow waxaa, guufanneyska ahe
 Eebbow gabooddii dorraad, waan ka gara' layne
 Eebbow markaan geylamey, guulmiyoo biqiye

Eebbow guddoonkii sharciga, gooye bahashiiye
 Eebbow kufriga gedeftale, gacanta haystaane
 Eebbow anaa kugu garlee, guusha ha i seejin.

-----oOo-----

— 79 —

DARAAWIISH GULFEYSOY *

Waxaa Daraawiish ku soo duulay guuto Bari iyo Boqor Cismaan ka soo ambabaxday, waxayna dhaceen geel tiro badan oo magaciisa la oran jirey "Miinanle". Sayid Maxamed isagoo Daraawiishtii geela raacdbyn lahayd la ballamaaya wuxuu mariyey masafadan gaaban. Waxaa muuqata masafadu inay dheerayd, hase ahaatee, wax intaas dhaafiya ma aannu helin, maxaa yeelay, raggii aqoonta u lahaa waa le'deen. Sayidku ballankiisii wuxuu ku yiri:

Daraawiish gulfaasay, gabon baan ku sii fari
 _____ gudoodiga habeenkii
 Goodkiyo abeesada, waxha idinma gaaraan
 Gudihii Dharooreed⁽¹⁾, mar haddaad geyootaan
 Gabannada Cismaan⁽²⁾ dhalay, gabanna ha ka imannina
 Matukade⁽³⁾ gardaadkiyo, gadhka iiga soo jara
 Gadac⁽⁴⁾ iyo raggiisii, gowsaha ka soo gura
 Gadhcas iyo Gareentiyo, gunta Cali Jibraahiil
 Geel waxay lahaayeen, gacmihiienna buuxsada
 Waxay guuyo haystaan, gunta iiga soo jara
 Guumeysihi Cali, haydin daba guleeyeen.

-----oOo-----

* Waxan ku qabtay bowsi

1) Waadi dhexmara Calmiskaad iyo Karkaar, Badweynta Hindiyana Xaa-fuun kaga biyo dara.

2) CISMAAN: Boqor Cismaan Maxamuud Yuusuf.

3) MATUKADE: Maxamed Xaaji Yuusuf Samatar Cismaan.

4) GADAC: Ahmed Yuusuf.

— 80 —
R A Y I D O W*

Guyaashii Daraawiishi calanwalleyneysay gumaysiguna dalka iyo dadkaba boobaayey ayaa dadka Soomaalida ahi u qaybsamay lix Gobol oo la baxay magacyadan soo socda:

1. Rayid oo ahaa dadka Ingiriisku u Talinaayey, Daraawiishna ka soo hor jeeday: (Berberana laga maamulaayey).
2. Gadhcas oo ahaa dadkii boqor Cismaan u talinaayey "Baargaalna" xarunta u ahayd (Boosaaso).
3. Dhabayaco oo ahaa dadkii Keenadiid u talinaayey magaala madaxna ay (Hobyo) u ahayd.
4. Huwan: oo dadkii Mililiq iyo Amxaaro raacay ahaa, Adarina laga maamulaayey (Harar).
5. Daraawiish: oo ahaa nimankii gaalada gaashaanka u qabtay xaruntooduna ahayd (Taleex).
6. Iyo dadkii xeebaha koonfur degganaa oo Ingiriis iyo Talyaani kala qaybsadeen markii dambena laga maamuli jirey (Xamar) iyo (Kismaayo).

Haddaba gabaygaan soo socda Sayidku wuxuu kula hadlaayey qolada ugu horreysa oo ah "Rayid", ujeeddadiisuna waxay ahayd mar ergooyin isdabajoogihii ka yimaadeen xaggooda oo ay doonayeen Daraawiishi iney u soo celiso xoola laga dhacay.

Ha yeeshii Sayidku wuxuu tusay in Daraawiishtana xoola badan xaggooda kaga maqan yihiin, in wax la is dhaafsdona ay oggal yihiin, hadda kalese waynoo dagaal iyo duullaan ayuu war ugu dhammeeyey:

Rayidow⁽¹⁾ garaad nimaan lahayn, waa geddaad tahaye
Gardarradiyo maaggii horaa, geeridaa dhigaye
Gef waxaan ka tegin baad tahaye, gaabso hadalkaaga

Galla'weeye madhan xaajadaad, nagu geleysaane
Waa been gardaata ah halkaad, nagu gubeysaane
Garow kaama helayee Rabbaan, guul ka sugayaaye

Godobteyda oo idili waa, gaafa ii maqane
Hadduu Eebbahay igu gallado, goor dhow baan heliye
Maruun baan ku gaardiyi xaqaad, iga gullaafteene

Afartaasu waa gabaga weyn, gogoldhiggiisiyye
Geesaha ka soo curay sidii, garama roobaade
Gobo' kalana waa eray yaraan, idin garwaqaqsiiyay

Wixii gaalka sheegtaba markuu, igu gadoodaayey
Gubniyaalka fooska ah markii, la igu soo gaashay
Giddigeed nasaaradu hadday, gamaska ii qaadday

Maantii gabeyraha cabsida, galowgu eeraamay
Guutooyinkii maalintii, la igu goodaadshay
Gaaskii la ii wacay markuu, igu galaal xooray

Gabagabada xoogga leh markay, geydho ololeysay
Guuyadeyda oo idil markii, garangar loo waabay
Maantaan gembii iyo ciidan iyo, gacal xigaal waayey

Gadhmodoobe gaaguran gadhliyo, gaanne iyo sheybe
Maantaan gurbood iyo dhallaan, gaban la ii dhaafin
Maantuu raggaygii ku go'ay galangashuu jiifay

1) RAYID: Waa magac Daraawiishi u tiijin dadkii Ingiriisku u talin jirey oo raacsanuu.

Gecsaaska naagaha haddii, giida laga waashay (1)wobizall
 Sidii Cawl gantaal qaba maalintaan, gibil madoobaadey
 Raggii garabka ii riday wuxuu, igu gobeynaayey

Anigoo geddaandhaban caraa, lala guhaadaaye
 Waxba kaama goynine haddaan, gacanta kuu dhiibsho
 Wuxaan kaa gunnaaftaabaa waa, gaadmo oo kale

Gashiyo qaan gambiyo qeyd haddaad, go' inna ii sheegan
 Anigaaba geeri iyo dhaciyo, guuldarrow qaba e
 Wuxuu goobta igu reebay waa, gaanka aad tahayee

Guudkiinna waxa fuushsan waa, gini caskeygiiye
 Aan garteenna kala goosannee, gole inoo xaara
 Hadda kalese guutooyin iyo, gaas col iga dhowra.

— oOo —

KUFRIGA INA GABRAARAYA

Lama hubo gabaygan in Sayid Maxamed mariyey iyo in Darwiish kale mariyey. Mid kastaaba ha mariyee wuxuu kula hadlaayey dadka Soomaalida guud ahaan, isagoo uga digaaya gumeysiga iyo foolxumadiisa, kuna guubaabinya gaalada inay la dagaallamaan, dalkoodana aanay u ogolaan.

Darawiishkii aannu gabaygan ka soo guurinney wuxuu noogu sheegay in Sayid Maxamed mariyey, hase ahaatee dad kale ayaa nin kale ku sheegay.

Xalay gelin dhexaadkii miyaan, gudub u soo boodey
 Sida nimanka gaadhka ah miyaan, gabay ku soo jeedey
 Garaadlaawe aadmiga miyaan, gees walba u eegay

Goonyaha miyaan deyey kufriga, ina gabraaraaya
 Gaalkaan gudnayn ee cirradu, guudka ka caddaatay
 Asaad gudaha geedaha ka baxay, guri cidla'a mooddo

Oo uu gasiinkiisu yahay, neefaan biri gaarin
 Oo guuldarraystow khamriga, gacan togleynaaya
 Ginigini haddaad qaadataan, naari garab joogto

Guushiyo hadday doonayaan, geelal iyo xoolo
 Garaadkood ba'yow may tagaan, goonyihii Xarunta
 May nala garaacaan kufriga, gocorka laadlaadshey

May goobtan joogaan jannaa, loo gembiyayaaye.

— oOo —

GURIGHI DARIHQAAQ LAHAA*

Gabaygaan waxaa la mariyay guyashii ay daraawiishi deggenayd Nungaal xaggeeda hoose, xeebta Ayl iyo Iligdal-dala, xaruntuna ahayd "Gelingaalle".

Ujeeddadiisuna waxay ahayd Sayidku Daraawiishta inuu ugu sheego dhulkay doonayaan inay qabsadaan ama duullaanka baxayaa jidkuu mari lahaa. Weligoodna Daraawiishi waxay haanka ku hayeen dalka loo yaqaan Nugaal iyo dhulka ciidda cas midna inayan gacantooda ka bixin, waxaayna ku wadeen haddii xeebaha lagaga soo duulo ama laga qabsado irridda keliya oo u furan inay tahay dhulkaas. Xagga dhaqaalaha xoolaha haddii loo eego waa dhulka ugu wanaagsan.

**Gurigii Dariiqaan⁽¹⁾ lahaa, guluf ka heenseeye
Badda goodigeedaan lahaa, gudub u sii qaade
Golol⁽²⁾ iyo Cadduun⁽³⁾ baan lahaa, gebagabee beele**

**Garoowaan⁽⁴⁾ lahaa gelin ku furo, gaatiyaha awre
Gaalkacyiyo⁽⁵⁾ Beyraan⁽⁶⁾ lahaa, bari u sii guure**

* Wuxuu qoray Cabdiyaar Sannadkii 1954kii.

1) DARIHQO: Waa magac labaad ce xaruntii Darwaaifiisheed la oran jirey.

2) GOLAL: Waa dah ballaaran oo Hobyo galbeed kaga toosan.

3) CADDUUN: Waa dhul ciid ah oo Golol iyo Gaalkacyo u dhaxaysa.

4) GAROOWE: Wuxuu ahaan jirey ceel; haddana waa xarunta gobolka Nugaaleed.

5) GAALKACYO: Waxay ahaan jirtay ceel; waxaana unkay Cali Yusuf, haatanna waa xarunta Gobolka Mudug.

6) BEYRA: Waa ceel laga cabbaa oo Gaalkacyo 30 km. u jira oo geesta waqooyi galbeed ka xiga.

Dhudub⁽¹⁾ iyo Gallaaddaan⁽²⁾ lahaa, galalafoo dhaafe

Afar geeddiyow baan lahaa, Doollo⁽³⁾ ugu guure
Gaafow⁽⁴⁾ galkiisaan lahaa, gole ka maagere
Garloogube⁽⁵⁾ gadiidkaan lahaa, gaaddaduu mariye
Goglo⁽⁶⁾ iyo Baanaan⁽⁷⁾ baan lahaa, geydho ka eryoode
Qabridaharre⁽⁸⁾ gudub baan lahaa, gaalana u xiire
Galshey baan lahaa reer Subeyr, goborra weyntiiye

**Haaruun gumaad baan lahaa, gabadhna haw reebin
Gufaacada horaan Dalal lahaa, golaha raacsiiye
Gurraasiyo⁽⁹⁾ Iljeeex⁽¹⁰⁾ baan lahaa, gowrac ugu jiide**

**Gadhcadaha Xuseenaan⁽¹¹⁾ lahaa, guduriguu looge
Gorof-u-eke Raabboo⁽¹²⁾ aan helay, uma gargaareene
Gowsaha ka jebi baan lahaa, guda qudhmoonaaye**

1) DHUDUB: Waa ceel ka mid ah ceelcad.

2) GALLAADDI: Ceelka ugu caansan ceelasha loo yaqaan ceelcad, 44km. ayuu Wardheer u jiraa, wuxuuna ka xigaa dhinaca Bari.

3) DOOLLO: Waa toddoba ceel, Wardheer, Walwaal, Afyaraaddo, Garloogube, Yucub, Waafduug iyo Uubataale.

4) GAAFOW: Ceel ka mid ah ceelasha Wardheer.

5) GARLOOGUBE: Ceel ka mid ah ceelasha Doolo.

6) GOGLO: Dhul u dhexeceya Qoraxey iyo Garloogube.

7) BANNAAN: Waa dhul geedgaab ah oo u dhexeceya Haradollood iyo Haraxagarreey.

8) QABRIDAHARRE: Wuxuu ahaan jirey ceel xooluhu ka cabbaan haataa waa magaalada Amxaaradu Ogaadeenya uga taliso

9) GURRAASE: Gurraase Xaaji Cali wuxuu ka mid ahaa raggii shirqooleekii Gurdumi wax ka abaabuley.

10) ILJEEEX: Xuseen Xirsi wuxuu isna kamid ahaaraggii shirqooleekii Gurdumi wax ka abaabuley.

11) XUSEEN: Xuseen Cumar Nuur Xirsi Dalal.

12) RAABBII: Raabbi Guudeed Xirsi Dalal.

Gaaleyska Xaylaan (¹) lahaan, geli nijaaskiiye
 Gobeygii xaglaa godan lahaa, garacii reer Ciise
 Xasan (²) gamas ku jebi baan lahaa, goob ha jiifsado e

Gasirkii walaalkiis ahaa, daba guduudnaaye
 Usagana goshaan waran ka gelin, goor aroorya ahe
 Cumar Nuur (³) gantaalaan lahaa, go'aha raacsiiye

Reer Khalaf (⁴) gurboodkii ka hadhay, geeridiis nacaye
 Magan (⁵) inaan waraabe u gambiyo, waa garaan jirine
 Huwanoo aan garan inaan dulmiyo, wayga garanuuge

Iidoorku waa gacal Aimxaar, geydhna wowo qabaye
 Ilkagiirre inaan gowracaan, igu gar weeyaane
 Usagana geddoonkaan lahaa, ugu galaal xoore

Ararsame gunta inaan ka jaro, wow gudoonsadaye
 Gidhligaanka waxaa loo cabbayn, inaan ku goynnaaye
 Gaaskii ishaarada lahaa, guutadii wacaye

Gooshiyo sangootida berraa, lagu gelaayaaye
 Guullow Allahayow kuwaas, nagu gargaar maantay
 Geeliyo Allahayow na sii, guuyadiyo reerka

— oOo —

1) Xayle: Warfaa Axmed

2) XASAN: Xasan-bidde Khalaf Dalal.

3) CUMAR NUUR: Cumar Nuur Xirsi Dalal.

4) REER KHALAF: Khalaf Xirsi Dalal.

5) MAGAN: Magan Khalaf Xirsi Dalal.

— 83 —

GUULLOW ALLAHAYOW*

Nuur Jaamac Maxamed «Dhalbaas» rag uu ammaanduule u yahay ayaa Daraawiish ka fakaday oo waxay u galeen Ingiriis. Ka dibna waxay ku yidhaahdeen, «Dab iyo raashin na sii, Daraawiish baannu la xarbiyaynaaye». Usna waa siduu doonaayaye waa yeelay, waana ku taageeray. Dabadeed intay Ingiriis hub iyo maal faro badan ka soo qaateen bay waxay degen Nugaal dhinaceeda galbeed oo waxay ka sameysteen meel ay ku magacaabeen "Xarunyar".

Sayid Makamed ma jeclayn wax Daraawiishta tabco u dhiga ama turunturreeya markay gaalada ku jahaadaayaan; sidaas daraaddeed ayaa xaruntii col laga qaalqaalay si nimankaas Ingiriiska gaashaanka u noqday meeshaas looga kiciyo. Markii laga libeystey oo la laayey ayaa Sayidku gabaygan mariyey, wuxuu yiri:

**Guullow Allahayow haddii, guluf la uubeeyey
 Gammaankii Dariiqada haddii, gaane laga soocay
 Gooshiyo sengootida haddii, heense lagu gaaray**

**Goor hore s alaaddii haddii, gaadhka laga fulay
 Afar maalin Gaallaa haddii, lagu guraar beelay
 Guuraha habeenkii haddaan, gooxa laga jiifsan**

**Gelidii haddii loogu tegey, galaxyaday joogtey
 Gudguduudka waaberi haddii, weerar lagu gaacshey
 Goonyaha haddii laga maree, lagu garmaameeyey**

*) Waxa lagu qorni Nuur Boqor Cismaan.

Geedjoogyadoodii haddaan, guduriguu loogey
 Oo goonjigoodii tukiyo, haadku gabasleeyey
 Goonku iima naxo nimay kufriga, gole wadaagaane
 Galladdaas Allahayow adaa,, nagu gargaareystey.

—oOo—

— 84 —

S H I I K H Y A A L E*

Ciidammada Daraawiishtu waxay ka koobnaayeen afar
 guuto oo isku xiran.

1. Maarreweyn: oo ahaa nimanka dagaalka u qaybsan, dibeddana wareega.
2. Qusuusi: oo ahaa nimanka Daraawiishta talada u hayey.
3. Gaarhaye: oo ahaa nimanka xarunta ilaaliya iyo laameheeda.
4. Reer beede: oo ahaa nimanka xoolaha dhaqaalecya.

Intasoo idil markii laysku kiciyo waxay u qaybsanaa-yeen toddoba col; oo midba lahaa xolo u gaar ah, in kas-tooxoolahaas laga maamulaayey xarunta weyn. Shiikhyaa-le, Golaweyne, Taargooye, Indhabadan, miinanle, Dharbash iyo Ragxun. Col colalkaas ka mid ah "Ragxun" ayaa geeloodii la dhacay, dagaalkiina looga adkaaday.

Haddaba Sayidku isagoo colkaa dhallilaaya, colalka kalena ammaanaya wuxuu yiri gabaygaan:

*) Wuxaan ka qoray Abbokor Seed Sannadkii 1973.

Shiikhyale⁽¹⁾ gaade iyo col weyn, haatan laga gaarye
 Goor iyo ayaan nimanku waa, gaardiyahayaane

Goleweyne⁽²⁾ maantii la galay, gaaladii jebiye
 Girligaanka waatuu la dhacay, Gureygi⁽³⁾ fiicnaaye

Taargooye⁽⁴⁾ kama soo gabbado, guuyadiis dhacane
 Gaaleyska waa gelin hayaan, nimay la gaaraane

Indhabadan⁽⁵⁾ rag wada guurtiyoo, geesiya dhalaye
 Ninna uma garaabine dan baa, looga gees maraye

Gobta Miinanlaan⁽⁶⁾ laga eryoon, Geydho iyo Laane
 Abidkoodba goob laysku galay, geeri ma la'aane

Dharbash⁽⁷⁾ Eebbahay baa galladay, goob u dirirkiiye
 Abiidkoodba ceeb lala god galo, guri ma keenaane

Ragxuntii⁽⁸⁾ gafuurrada xumayd, taa la garan waaye
 Geelooda waatuu la tegey, gucun Majeerteene.

* * *

1) SHIIKHYAALE: Waa colka koowaad oo Ciidammada Daraawiishta ka mid ah.

2) GOLAWEYN: Colka labaad ee ciidammada Daraawiishta.

3) Oogle-gurey

4) TAARGOOYE : (1) Ciidanka afraad ee Daraawiishta.

(2) Waa gu' magaciis ay Daraawiishta ka soo guurtay Doollo oo goysey silig isu hayey Buuhoodle iyo Docmo.

5) INDHABADAN: Colka saddexaad ee Daraawiishta.

6) MIINANLE: Wuxuu ahaa geel tiro badan oo guuto reer Bari ahi Daraawiish ka dhacday, dubadeedna dagaalla badani ka dhaceen.

7) DHARBASH: Colka liixaad ee Ciidammada Daraawiishta.

8) RAGXUN: Colka toddobund ee Ciidummada Daraawiishta.

— 85 —

A R A R S A M E

Guyaashii Daraawiishi fariisatay dalka badda Hindiya u jeeda; Iilig iyo Ayl ayaa dadkii wuxuu u qaataay inay galbeed iyo degmadiisaba ka carareen, cabsina ka qabaan. Gabayo ayaa Sayid Maxamed iyo Daraawiish loo mariyey. Aan ka soo qaadno gabaygii uu mariyey Ducaale Cali "Fagaase" oo ahaa:

Sayidkuba ka fiig geelayaga, inuu faduushaaye
 Fagaase iyo summaddaa nafluhu, kaga fogadaaye
 Waa fiil nin lihi foofsadaan, feleg ka yaabayne
 Hadba meesha loo filo dal buu, farow ka laaqaaye
 Farowga iyo baruurtiisu way, kaa fajicisaaye
 Faallaha iyo dhalankuu yahaa, gobi ku faydaaye
 Fiidkiyo aroortuu durduro, genef ka fiiqaaye

Ma facaysto laangaabka iyo, tuugga fiirsada e
 Nimaan fuulin guutadu harkii, faal ka bixi waaye
 Faataxa wadaad iyo burduhu, Fanax ma beeraane
 Faras xoog leh baa lagu dhaqay iyo, geesi fool adage
 Fulayada Daraawiisha iyo, Maxamad faankiisa

Hadduu faral jahaad iyo islaan, faro ku doonaayo
 Ararsamaha faaray ee arlada, culus ku soo foofsahay
 Muu foos la xulay iyo dagaal, foore kaga yeelo
 Muu goolashaa fiiga baxay, fuqraduu loogo
 Fiqiyada ku lumay xarunta muu, fiixa ka hibaadsho
 Oo foori laasimo sidii, ferenji reer loora.

Gabayada ku socda xarafka

F

Gabaygaas markii loo geeyey Sayidka wuxuu yiri:
 "Ninkaasi waa Darwiish inoo baaqaye, col inoo qalqaala". Maalintii dambe ayaa guuto lagu ballaariyey, waxay geel luhuuyeenkuu gacantaa lagu dhigay. Geela markii

xarunta la keenay Daraawiishna loo qaybiyey ayaa Sayidku
musasadan gaaban mariyey:

Ararsame futa argeeg, feleg baas ma ku dhacay?
Fishtii inan gumeednimo, faydo maad ka qaaddeen?(¹)
Ma fallayd kolkaa tiri, cara foos u soo dira?
Sow Fagaase nama oran: foofshaye car weerara!
Anna faraska inaan qaban, soo layma filahayn?
Fulayahow nin kaa adag, ma wax laysku fiiqaa?
Adigoo farraaro leh futo xume, ma dhacan tahay?
Geelii farowga weynaa, soo kaama faro bixin?
Fululleyda gaalaad, yaa kaa firfiirsaday?
Faalkiyo ayuubkii, farrihi ma eeddeen?
Fuxshigaad ku faanteen, maanaaba kuu furay?
Illeen ferenji nimuu kuday, waa faasuq dooro leh!

-----o-----

1) Meeriskaas waxaa kaloo loo mariyey:
Faalkiyo cayuuggii, faydo maxaad ka qaaddeen

Gabayada ku socda xarafka

— 86 —

QAALI WAXAAD TIRAAHDAAN

Waxaa la yiri gabar ina Sayid Maxamed ah oo la oran jirey Qaali ayaa aabbaheed horay u arki weydey, dabadeed-na farriin bay waxay u fartay eeddadeed Jamaad Shiikh Cabdille oo walaalkeed Sayid Maxamed u yeeray. Waxay tiri:

(L)

- Jamaadey⁽¹⁾ ayeeyoy, eray yar mayaga geysaa
- Caaqilow adoogey, caaway maygu sheegtaa
- Mase waan cawdaayoo, cid kalaan u yeedhaa
- Maro waan qabaaye, qalbigaygu wuxuu rabo
- Baftadii caddayd iyo, subeycidii guduudnayd
- Xariirtii aan magacdhabey, mashiikh baan u leeyahay
- Maraykaanta weyn iyo, marbuucdaanan dooneyn

Sayidkii markii hadalkas loo sheegay wuxuu gabadhii u mariyey gabaygaan, wuxuu yiri:

Qaali⁽²⁾ waxa tiraahdaan, qawlkaagi ii yimid Dharkaad u qawadeysiyo, qalbigaagu wuxuu rabo Qaddar Eebbe mooyee, qayb waa lagaa siin Qurxi hadalka aad tiri, qarbaboosh ma fiicna e Quraankana ha laayicin, salaaddana qalle u diid Habartaana qaarido, waalid laguma qooqee Qabbaan iyo farsamo baro, yaadan qiime beeline Qoyskiinna mooyee, qolo kalena haw tegin Hugaagana qordheeyoo, qalyannimo sika ogow Quudkana isaga tuur, ninkii raba ha qaatee

2) QAALI: Qaali Sayid M. Cabdille Xasan.

1) JAMAAD: Waxay ahayd Sayid Maxamed walaashiis.

— 87 —

WILKA QADAFKA II SOO DIROW*

Sayid Maxamed wuxuu qabey gabar la oran jirey Bullo Cali Shire. Hooyadeed baa damacday gabadheedii iney dhibaad u rarto hase yeeshee Maxamuud Cali Shire oo wiilkeedii ahaa bay ku tiri: "Maandhow Sayid Maxamed idinkaa dawladnimo ku colloobaye, aniguse soddoh baan ahay, gabadhaydiina dhibaad baan u geynayaa", Maxamuud wuxuu yiri: "Hooyo ninkii dhogorta weynaa xoola iigama baahna"! Dabadeedna hadalkaa haddii Sayid Maxamed loo sheegay wuxuu mariyey gabaygan soo socda.

Wiilka⁽¹⁾ qadafka ii soo dirow, qowl aan ku iraahdo Qalyannimo waxay kaa riddaa, qar iyo buur dheere Qof haddii aad tahay kuma dhacdeen, qoobishyahow ceebe

Qummud inaad ku dili hooyadaa, qayladeed timiye Qadduunteeda waatuu la dhacay, sida qawaar awre Qayladeeda waatuu dadkii, qaxay ayaantiye

Naaguhu ninkii qaabka lula, uma qushucaane Qorqodey yiraahdaan ninkii, qoyska baanjiya e Wax qawaacidkaas keenay waa, qoobaddii saca e

Waadigii qadoodiga necbaa, sida q amaaciire Qooraansi dheerow xil baa, qoorta kuu galaye Qumba dhuugiddeeda iska daa, qoorta haw ridane

*) Wuxaan ka qoray Abokor Seed sannadkii 1972.

1) WIILKA: Wuxuu u jeedaa Maxamuud Cali Shire.

Qowsaarradaa loo dirtaa, neef haddaad qalane
 Haysu qaawin qoob dhiiglayahow, hilibka qeeriine
 Qooraha ha laadlaadinnine, qaado maradaada

Qabsinnada haweenkaa cunee, qaaxada ha boobin
 Qadarkana ha karin yaan indhaha, qiiqu kaa geline
 Habartaana qaaraha ka daa, qado haddaad seegto

Haddaad ari quruuf tahay dugaag, qoombiyaad tahaye
 Ha qarruudsanaan xerada yaan, qaydku kaa dhicine
 Qufulkana xirxiyo yaan riyuhu, qoobka kaa surane

Qaydadaan ku baraya haddaad, qaayo leedahaye
 Qalfoon madhan haddii aadan ahayn, qaado taladayda
 Haddii kalese qayl qayl dhalow, deyso qurunkaaga!!

-----oOo-----

— 88 —

HADDAAD TIRI*

Goobtii Jidabaale oo Daraawiish lagu naafeeyey markay dhacday ka dib ayaa nin la yiraahdo Kaarshe Guuleed Niiqle, laguna naaneysi jirey Kaarshe Salliq, Daraawiishna gees ka ahaa gabay u mariyey, usagoo Daraawiishta ku diganaaya, wuxuuna yiri:

(M)

Daraawiishta qooqani markay, nagu qamaamaysey
 Ma u qarinay maadhiin qacliyo, qabar aan loo sheegin
 Ma u qubatay sida roob guyoo, yare qayoodaaya
 Qudha kalama maarmine dagaal, qira leh mow keenay?

Sayidkii markii hadalkaa loo keenay wuxuu mariyey gabaygan:

Nimanyahow qammaadaa i diley, quduro waa yaabe
 Aan ka quustay Soomaalidii, qurunka weyneye
 Qurji dheerihii bogox jirey yaa, iila qaab darane

Afartaa qodbee balaan mid kale, qaafka ka higaadsho
 Aan qaddiciyo waa xajadaan, qaayiboo iriye
 Ina-Niiqle⁽¹⁾ qaylada ka timid, qawl aan ka iraahdo

Wiilyahow nin kula qeyra baa, lagu qaraaxaaye
 Qummanaansho wixii aan ahayn, waa qar soo dumaye
 Qaddar nimaan lahayn hadalkii waa, lagu qatoobaaye

*) Wuxuu ka qoray Abbokor Seed Sannadkii 1972kii.

1) INA NIIQLE: Kaarshe Guuleed Niiqle: waa ninkii Daraawiishta ga-bayga digashada ah u soo mariyey markii lagaga golroonaaday dagaalkii Jidabaale.

Haddaad tiri Daraawiish anaa, qabar ku sii daayey
 Asaad tiri anow qubay sidii, qadowga dooggiisa
 Asaad tiri qamaankii anaa, qoorta wada gooyey

Haddaad tiri anaa wada qur jaray, qaafadii le'etay
 Asaad tiri anaa qaashka waran, qaaxaduu geliyey
 Asaad tiri qaxaabyahow anaa, qalay raggii diinta

Qalbi laawayahow taladu waa, kaa qarsoon tahaye
 Haddaad qaaya leedahay waxaa, kuma qisooteene
 Qamac lagu shidyow qayl xun oo, qaaq yiraad tahaye

Qadafkaad na tiri waa midaan, laga qaboomeye
 Wax qawaacidkaa kugu furay, qiima xumadaaye
 Ha ka qoomamayn abid waxaad, qiratay waa hooge

—oO—

— 89 —
CABDILLAADI AADAN *

Sida la weriyey ama gabayga ka muuqaneysa Hurre Maxamad Liibaan ayaa wuxuu diley nin loo han weynaa oo la oran jirey Cabdullahi Aadan Kiyo. Dabadeed, Sayid Maxamad halkaa waxaa uga muuqataay haddii labadaas reer co-laadi dhex marto in midkood Daraawiish ku soo biiri doono oo guutooyinka dagaallada gaalada u heeggan gacan siin doono. Sayid Maxamad waxay la ahaatay inuu isku diro si aan nabadi uga dhex dhalan, oo uu guubaabiyo nimanka nabarka loo geystey, wuxuuna tusay inuu ninkaa la diley ka xun yahay.

Kani waa gabayga labaad oo Soomaali diradiraheeda oo uu Sayid Maxamed mariyey, taasoo wax u tareysay da-gaalkii Daraawiishi kula jirtay gumeysigii Ingiriiska.

**Waxa gabaga loo qaybayaa, waa qalqaalsamiye
 Waxa geela qaaliga ka dhigay, qiimuhuu yahaye
 Qarfo hawda waxa loogu wadi, waa qatimayaaye**

**Waxa qanamka loo dhaqanayaa, waa qabbaan guriye
 Lo'da waxa qumbaha looga luli, qaabka dhayda ahe
 Farda qoolka waxa loogu guri, qoob ka orodkiyiye**

**Waxa gabar qaryada loo togtaa, guur ha kuu qumo e
 Qoys weyn waxa loo dhitsaa, qani gobaadeede
 Qadhle awra waxa loo rartaa, qaadka iyo xooge**

*) Waxaan ka qorray (Xaaji Maxamed Cawl) waxaa laaxni tiray Xaaji Cabdiraxmaan Sayid Maxamed 1957kii, wuxuuna xiriir la leeyahay gabayga Lam/kiisu yahay 113.

Waxa qeyli loo xiranayaa, qurux asluubeede
 Qaraafiicda waxa loo toshaa, seydhoo qodaxeede
 Masallaha wax loo qaabsadaa, qiro salaadeede

Culimada waxaa loo quweyn, waa qob iyo dhawre
 Wax munaafaq loo quursadaa, qawlka beenta ahe
 Wuxuu qoorta loo jari kufriga, qiiil ku waajibaye

Qeydada waxa loo baxshaa, waa qorshiyo deeqe
 Qaraamaadka waxa loo ratibi, waa qabuul duco e
 Wuxuu Quluwallaha loo diraa, waa qabuuraha e

Wax qaddiibka loo tumanayaa, qaarar gooyada e
 Qarash waxa magliga loogu guri, qayb ha kuu galoo e
 Wax loo qaadan gaashaan inuu, qaashka celiyaaye

Rag wuxuu isugu qiimayaa, waa qarfaafada e
 Wuxuu geesi qalabkuu sitaa, waa qabiibnimo e
 Qayrada wax loo marahayaa, qaylo dirireede

Wax qisaasta loo dhiibayaa, qoomamaa hadhiye
 Wuxuu qaalli loo raadsadaa, waa qisada diine
 Qalinduurre waxa looga tegey, waa quraan yariye

Daaroodka waxa loo qur jari, waa qaskay faliye
 Iidoorka waxa loo qatayn, waa qafaalnimo e
 Wuxuu qumaya loo dilahayaa, waa qaxaabnimo e

Cabdillaahi (1) waxa loo qur jaray, waa qabiilli'iye
 Qoon adag hadduu leeyahaan, loo quturihaynin
 Qooq laguma toogteen ninkii, qaaliga ahaaye

1) CABDILLAHI: Cabdillaahi Aadan (Kiyo) Maxamed Libaan.

Waraabaha qaloombiyahayaa, kuma qadeeyeene
 Qaraddiyo jinaadkii dhurwaa, kuma quraacdeene
 Intuu qalamasadoo cuno gadaal, qaaqda ma hayeene

Qalbigey xanuunsada markaan, qaallanow dayo e
 Qab iyo luuli qaabkuu ahaa, qeydadii midabka
 Qarqarrootigii socodka iyo, qalanja laafyoodka

Qun-u-hadalka qaaraanka geed, quudka bixintiisa
 Qasadkii buruudkiyo markay, qaawo ololeyso
 Qayraamintii waranka iyo, qabas kuleylkiisa

Fuley baa qammaada e ninkii, qala la'aantiisi
 Goortaan qiyas fiiriya, lay qumbiciyaaye
 Qori dalab sidiisaa wadnaha, lay qarqariyaaye

Anaa quusan waayaye bahdiis, qoonsan mahayaane
 Qaraabada kuwii ugu dhowaa, uma qamiiraane
 Nimankii qiyamaha ku raray, kuma qamaamaane

Qarri (1) kuma simaan weerarkay, qabax ku siiyaane
 Qardam kama dhigaayaan intay, subax quraadaane
 Qaday kagama yeershaan guntii, qurunka weyneyde

Huwan qoorrigeeda ha xushiyo, qaara geeda lehe
 Haw xilato qabay xoor leh iyo, qadow karuurkeede
 Qol dugsoon intay jiifsadaan, qaac ha loo shido e

Giddigoodba qayl qayl dhaliyo, qaraf ha eedeene
 Haaruunku qalalaasuhuu, kala qaxaayaaye
 Markay qaraxdo baaruuddu waa, kala qumaayaaye

1) QARRI: Qarriiqood. Buur webi Shabeelle xaggiisa sare ku taal.

In kastoo qabniyo maal adduun, laga qaniimeysto
 Qormadooda oo idil haddaan, qaydna laga reebin
 Waa ila qaraar reer Cismaan, qaan-ka-guradkiisu

Qaraajiinta Doolaal haddaan, qiiqa laga duulin
 Ragga qaafadooda ah haddaan, waran la qaadsiinnin
 Waa qaran maxaa loo lahaa, qolada Liibaana?!

Nin qaddeeca dhigi waa sidii, qoofka aan falaye
 Aniguba quruunoo dhan baan, hoor ka soo qubaye
 Ingiriisba qoorriga badeed, qaati kala roorye

In kastuu qabiillaawe yahay, qaayin iyo daayin
 Ninkii qaamilaad lihi dagaal, waa u qumiyaaye
 Anaan qaaridayn Bah Cabdalladu, inay qatowdaaye

Qacdii hore Camuud⁽¹⁾ baan lahaa, qaarashuu tegiye
 Qabkii Faarax⁽²⁾ uma soo rogeyn, inuu qaboobaaye
 Qamuunyada Hudliyo⁽³⁾ Kaahin⁽⁴⁾ waa, qabay daruureede

Qar buu duminyaya Kabare⁽⁵⁾ waa, qarow ishaalleeye
 Qasadkoodu Deyl⁽⁶⁾ iyo Khaliif, waa qaboonada e
 Maxaa qaaday laba Shiil⁽⁷⁾ markii, qorigu qiiqaabay

Qaddarkii Ilaal iyo wed baan, layska qarinayne
 Qasiraadba wow lumi ninkii, qaamudiis galaye
 Alla qiira daranaa Jiciir⁽⁸⁾, Qaaddirkey magane!

—oOo—

1) CAMUUD: Camuud Saciid Liibaan.

2) FAARAX: Faarax Maxamed Liibaan.

3) HUDLE: (Boojaalli) Yuusuf Maxamed.

4) KAAHIN: Kaahin Maxamed Liibaan.

5) KABARE: Maxamuud Kabare.

6) DEYL: Deyl Maxamed Liibaan.

7) LABA SHIIL: Shiil Yuusuf Maxamed Liibaan iyo Shiil Maxamed Liibaan Jiisow.

8) JICIIR: Jiciir Maxamed Liibaan Jiisow.

Gabayada ku socda Xarafka

K

—oOo—

K E E N A D I I D*

Waxaa jirtey in 1904tii uu gumaysiga Talyaanigu Keenadiid geeyay magaalada "Casab" oo ku taal xeebaha "Aratreeya". Isla markaana waxaa jirtay Talyaanigu inuu weydiistay Sayid Maxamed hadal inuu dhex maro. Ujeed-dada Talyaanigu waxay ahayd Daraawiish inuu heshiis ka helo, si uu xoogooda iyo xirribtooda u ogaado.

Sayid Maxamed wuxuu yiri, "Taasu waxay ku imaan kartaa idinkoo Keenadiid iyo raggi la socday soo celiya". Dabadeed Talyaanigu sidaas waa oggolaaday. Dhawr todobaad ka dib ayaa xeebta Ayl waxaa soo dhigtay markab-kii Keenadiid siday.

Markaa ayaa Sayidkii wuxuu yiri "Talyaaniyow: Keenadiid hadduu rabo inuu xarunta yimaaddana soo dejiyaa, hadduu rabo magaaladiisii "Hobya" inuu tagana geeyaa oo markaa isku keen keena". Keenadiid wuxuu doortay "Hobyo" inuu tago si uu taliskiisii iyo dalkiisa maamulkiisa u qabsado.

In kastay Daraawiishi la socotay tallaabooyinkaa oo dhan, feeyigi dheeraadana u lahayd, haddana afku wuxuu ahaa geeraarkan soo socda:-

**Talyan koofiyad weynow
Dabadeed aad kalaantoo
Kiddibkii aad shubtee
Keenadiid ma waddaa?**

— 00 —

*) Waxaan ka qoray Xaaji Cabdiraxmaan Sayid Maxamed Sannadkii 1959kii.

KALALAAGA AFKIISA

Dhowr gabay oo kala duwan ayaa Sayidku fardaha ku ammaanay geeraarkanina wuxuu ka mid yahay kuwii Sayidku fardaha ku ammaanay. Faraskaa geeraarkan loo mariyey mid uu ahaa wax noo caddeeya ma helin. Daraawiishkii laga so qoray oo ahaa (Faarax Baqardhe) 1957kii wuxuu sheegay in geeraarkan lagu mariyey Taleex.

**Kalalaaga afkiisaa, kaltabaa isku dhaaban
Kalwis loogu ridaa, ma kullaabatadaa?**

**Kamman laysku cajiimo, kakan buu calashaayoo
Kalowguun la dhacaaye, kadab soora miyaa?**

**Kundhulaaga daloola, sida kiiriga weeyee
Hadduu neefta ka kiilo, kuraa fooryi miyaa?**

**Indhuhuu kulcinaayo, kuuligooda rogaayo
Kurba weeye libaaxe, kar la oogay miyaa?**

**Kalshadaa wajigiisa, bil kowaadda sideeduu
Kalxadaa ifiyaaye, kaah hadeenla' miyaa?**

**Hadduu qayla kallaaxa, kallifkeeda dareemo
Dehguhuu kilkilaayo, kitaab baalle miyaa?**

**Guudku kaymo ameeroo, kal horaaddo lahaayoo
Kawraxuu wacsadaaye, korjad cawra miyaa?**

**Sitaac kaambuli weynlaa, kurka loo gelyiaa
Kilkilaa u ruxaayec, kibiraani miyaa?**

Dushu waa kax bannaanoo, kohan mayso naftaaduye
Korra weeye qabow e, kob bacaada miyaa?

Fanku waa kabbisaaye, korra weeye sarreysoo
Kefed weeye daruuree, kuud dallaysan miyaa?

Hadduu keydsaha doogga, kob tigaad ka cunaayo
Dabaduu kawiraayo, ma keylaan la ridaa?

Hadduu koosa raqleeyo, kafkaftiisu ma waalla
Kasha wuu debciyaaye, kowshax gaabin miyaa?

Kabtinkuu hardafaayo, kudkuddays uma rooro
Gorgor baalka huryeyyoo, iskalmoonshay miyaa?

Haddii uu kabtimaayo, kacdinkiisa galowgiyo
Haddaan qeofal kabaaba, kaltabaa ugu dhaado
Kiirriskuu dhutinaayo, kubku naafa miyaa?

Haddaan kaabka rikaabka, koro oo isku taago
Kufaayoo lama daacee, kur dhadhaaba miyaa?

Haddaan guura kadiidno, habeenkii kiniyonno
Korka wayga dedaaye, kiini howda miyaa?

Meel kaliil hoga oonoo, kabajaagu dhawaaquu
Kafiiil iiga noqdaaye, kal xareeda miyaa?

Col haddaannu u koodno, markii kiidibku jooguu
Kabdhoodkoo u baxaayoo, kaalayeyda hayaa

Kalaalaa shirameedkuu, nin karmeedka maqlaayoo
Kalaankiisiyo sowdkuu, kasayaayoo gartaa

Majeerteen kol la sheegyoo, kinsigaynu lahayn buu
Kaxaystee igu duusha, kowlaanteed rag ku baan

Ragna koonfur xaggeeduu, wax u kaakicinaayay
Keleb weeye Hiraabee, kaa ha laygu dareersho, kowlaanteed
rag ku baan

Reer Subeyr kabar weyne, wax dhaaxuu koda dhafay
Kaa ha laygu dareersho, kowlaanteed rag ku baan

Rayid waa kirishtaanoo, koofil weeye dhashiisoo
Kaa ha laygu dareersho, kowlaanteed rag ku baan

Ragna kaas nagu diid, aan Shirshoore kadeedno
Kilaabtaas la collownaan, kurtayun ku heshiinnay

Kabashkii la sikiimaa, kumbiskiis la taxdaayoo
Sibraar aan kogsanayn baa, karuurkii lagu qaatay

Kooxdii noogu horreysaa, geelii kuurka u gaadhay
Kaabiguun buu jiraaye, ka degey ma dheheen

Iyadoo koorineysa, karoorkaas ka badnaatay
Kaamil loo wada eegay, ka degey na dheheen

Kiira-kiira saqaafe, kob cagaar leh maraaya
Kuuligaannu ka qaadnay, ka dagey ma dheeheen

Cag kashkaash la waddeeyay, korjoogaan u maleynay
Kuuligaannu ka qaadnay, ka degey na dheheen

Kaadidoodiyo raadka, kol dhoweyto ahaana
Kuuligaannu ka qaadnay, ka degey na dheheen

Dhengedii ay kurteen, kurtunkooda qoyaami
Kuuligaannu ka qaadnay, ka degey na dheheen

Korrib-naarka shaxdiisiyo, kataantuu ka jareeyay
Kuuligaannu ka qaadnay, ka degey na dheheen

Kalmoontii qallixii iyo, kowraxdaan qallallayn
Kuuligaannu ka qaadnay, ka degey na dheheen

Kigta-weerar daryaanka, shimbiruu ka wadaanoo
Fiintu kiida gurtaaye, ma qiyaama kacdaa!

-----oOo-----

Gabayada ku socda xarafka

L

— 92 —

LAALEYS*

Guud ahaan Soomaalida farduhu waayadii hore waxay u ahaayeen gumaro la dugsado, gaar ahaanna Daraawiish waxay u ahaayeen halbwaha naftu ka haldhag leedahay.

Faras magaciisa la oran jirey Laaleys ayaa Sayid Mamed u dhiibey afar nin, oo wuxuu ku yiri, "si wanaagsan faraska u dhaqaaleeya". Maalintii dambe ayay ku yiraah-deen, (Sayidii, faraskii naga qabo), wuxuu yiri, "Ceeleka geeya oo soo waraabsha, dabadeedna keena". Faraskii markuu biyihii cabbay ayuu bakhtihey. Iyagoo jarihii wata, ayey Sayidkii u yimaadeen. Sayidkii wuxuu u qaatay inay iyagu dileen, wax ku caddeeyana lama hayo. Dabadeedna wuxuu mariyey gabaygan oo intisii badnayd aan-naan helin intaanna waxaan ka soo guuriney Darwiishka la yiraahdo Maxamuud Xoosh Dheere.

Xuseenow war laabuda haddaad, an iga laameeri
Waxa igu lillaahiya inaan, laayacaad ahaye
Laaleys siduu iiga lumay, luudis baan ahaye

Kob uun baan ku laabnahay sidii, liite doora lehe
Laafyaha waxaan baacin jirey, laabtay gacantiye
Luuqyada haddaan mari gabdhuhu, igama leexdaane

Lar kacaan didaaya sidii, layli cararaaya
Lawaaxiga dharaareed cidlaan, layrsanahayaaye
Lubbigeysa keliyaa fadhiya, lebi dabayl weyne

Qorrax liicday goortay shamasadu, libiqsatoo ciirto
Waxaan soo lug qaadaa markay, laxuhu ciiraane
Laankaan fariistaa sidii, layf martaaniya e

*) Waxan ka qoray Maxamuud Xooshdheere 1972kii.

Waxay laabtu ii ruxan duqii, luqunta weynaaye
Isagaa kolkuu lumay qalbigu, ii lallabayaaye
Waxa labaleddaha iigu wacan, laaqanaan tebiye

Dagaalkan ku laablaabi jireey, iga luggoooyeene
Libaas kacaya loollima dagaal leebi dirirteeda
Laqwina maayo maantay cirradu, laaca ii tahaye

Luggoooyinkaan qabo Rabbaan, laxawga moogeyne
Ma liibaanayaalow kufray, lib u walwaaleene
Waxaan laabta ku hayaa inay, laqamma heereene.

— oOo —

— 93 —

XUSEENOW NINKII LAABLE*

Tiirka koowaad oo Daraawiish wadajirkeedu ku dhis-naa wuxuu ahaa "Gabayga", iyagu dhexdooda wax ha isugu sheegeen ama dadka kale ha kaga ciil beeleen, wuxuu gabaygu ula mid ahaa halka maantay idaacaddu adduunka u joogto. Waxaan loogu sid tirin jiray sida xilliga guga oo kale. Daraawiishtii gobt-joogga u ahayd waxay sheegeen Xuseen Maxamuud (Dhiqle) oo gabayga Sayidka naawili jiray in laga filaayey galab galbaha ka mid ah inuu gabay keeno «Farxadda»⁽¹⁾. Gabaygaasoo awel uu Sayidku horay

⁽¹⁾) Waxaan ku qoray Aw-Axmed Aadan Surgo' 1954kii; ka dibna waxaan helay isagoo lu qoray oo samo ka hor.

⁽²⁾) Meesha Dhuunwitsitu shirkii ku qaban jirtey; barxad.

u qaybsiiyey. Hase yeeshi Xuseen-Dhiqle waa u suura geli weyday, inuu gabaygii mariyo.

Gabaygaanna ujeeddadiisu waxay ahayd canaan uu Sayidku u jeediye Xuseen-Dhiqle, inkastoo canaantaasu wax barid iyo layli bixin ahayd. Sayidkuna wuxuu ku caddeeyey in gabaygiisu saddex saddex meeris yahay. Wuxuuna yiri:

Xuseenow ninkii laable baan, luminnin weedhay e
Maantaad lixyowdiyo adoo, laylafoo gabana
Wax badan baan sidii laan quraan, looxa kuu dhigaye

Nimankii laqbada kuu akhriyey, waa ku lumiyeeene
Lallabkii ay kuu sheegayeen, laasin ma ahayne
Waxay kugu luggoyeen jidkii, laallada ahaaye

Lucda weeye hadalkaan sharciga, laabud ku ahayne
Mar haddaanu luuligu is-hayn, labacu waa beene
Laqwad xumo ha joogtee macnaha, kuma lihiinsiine

Lakab oodan bay kugu rideen, laqammediinniye
Anigana lur baa iga qabsaday, layli bixintaaye
Laxnigii aan kaa jaray ka badan, lag iyo aalaafe

Marka laaqiskii iga ba' iyo, laacdankii gole e
Laandeyr haddii aadan qabin, kama layligteene
Anigoo ladaadyeysan bay, lar igu oogeene

Lidda malaha sooryadu haddaad, meel ka liilliye
Liqmada iyo dhuuniga wax baa, iigu laabudane
Lis xaraarle bay ii dhadhame, labanka caanuuye

Loolkiyo lammaa laysku xiray, laabatada qoyska
Haddaan laamandoodsado hurdada, waanan ledihayne
Lahanka iyo caradaan qabaan, laba legdeeyuuye

Leecaanta Soomaali baa, luri calooshaye
Luufluuftadaasaan u dhiman, laafa lugudkeede
Maandhow laftii iga jabtaan, luudayaal weliye

Maandhow raggi Laxar (1) jiree, looraraa yimiye
Loxoskii horey ii ekayd, liin ka gubiddiye
Maandhow lix seben buu fadhiyay, Laaso (2) iyo Cayne (3)

Maandhow lixaadkaan qabaa, laacib baan ahaye
Maandhow lib baan kala tagaa, leexa dirireede
Maandhow laqdabo waa ka duuf, anijo Laaleye (4)

Wax badan baan libeystoo gashaday, baal laglaga dheere
Aarkuba hadduu soo lallabo, laga lanleemooye
Gaashaan nin lowga u dhigaa, waa la' aan jirine

Maandhow waxaa igu lammaan, duciyo liilaafe
Liibaanta Eebbiyo waxay, laray Daraawiishe
Waxaa igu laxaammadan kuwaad, laxam wadaagtaane

Haddaanan diinta laayicin xaqaa, lagu labaadaaye
In kastuu lukuuk daba kufrigu, libirka ii keeno
Waxaa igu lillaahiya inaan, layga lalinayne

Maandhow wax badan baad lurriday, gaalka luunka lehe
Wax badan baa waraabuhu lud iyo, loogsin kaa helaye
Wax badan baad lakiday ferenjigii, loloshka dheeraaye

Marka igu lodox gabaygu yuu, laydhay iga raacin
Maandhow adaan laxow ku hayn, leyhana ha baajin
Adigaa lammaantaye ka dhowr, laakadiyo ceebta

1) Wuxu u jeedaa magaalo cadan dush eedaa (laxaj).

2) LAASO: Waa ballida Buuhoodle ku xeeran.

3) CAYN: Waxaa loo yaqaan dalka Ceelka Caynaba ku wareegsan.

4) LAALAYS: Wuxuu ahaa faras Sayid Maxamed aad u jeclaa, arag gabaygu 102.

Listaankii horaa kugu jiriyo, luquf habawgiiy
 In kastaan ku laal baray fahmadu, kuuma looshana e
 Maandhow ha leelein yay, leexan maansaduye

Luuqdana ha bi'in sowdku waa, laaxibboon yahaye
 Maandhow lukowlaha ka dhowr, labana haw hoorin
 Meeshaanad lowga u dhigayn, kor uga laameeri

Maandhow halkaan kuu laqimay, malaha laakiine
 Waa laqan madaafiica iyo, danab lifaaqoone
 Waa liifad duushiyo rasaas, leeba oo dhiciye

Waa laas xariira iyo jookh, ligicyadiisiye
 Waa liinta khaylida ku taal, ligiyadeediiye
 Waa luungad iyo shaadir iyo, luulka oo kale e

Waa loollimeyntii baddiyo, mowjaddoo lulane
 Waa lalan daruur curatayoo, laagga soo rogiye
 Waa lugugya hooriyo hillaac, lagagacdiisiye

Waa xamashka liiqanahayiyo, luunta beeraha e
 Waa laan cagaar bixayayoo, leyranoo ruxane
 Adiguba lubbiga waad ka garan, laaca geedaha e

Maandhow ladnaan baad qabtaa, belo ku laaqneyne
 Maandhow sidii leyf martaan, kuu liyaafadine
 Maandhow luddaan kuu ridiyo, lacandidaaq qaado

—oOo—

Gabayada ku socda Xarafka

— 94 —

K U M I L A A D A

Gabaygakan lama hayo ulajeeddadii loo mariyey iyo dantii laga lahaa midna, waxse la garanayaa inuu Sayid Maxamed Daraawiishta guubaabinaayey, kuna dhiirrinaayey inay dadka colka la ah ama gaalada miirida u ah iyo dadka Dariiqada ka fakanaaya laayaan, naxariisna ayan u gelin, wuxuuna yiri:

**Macnaha Keenadiid laguma, oga, magac Islaameede
Murtad weeye oo ferenjiguu, maandhihiis yahaye
Ku milaada inuu muumin noqon, uma malaysaane**

Iidoor macaankii jannada, macandidii seegye
Marsadii Berbera loo dhigay, magane aadaane
Ku milaada maalootiyadu, waa malaanmaliye

Dad ninkii mahdiga diiday oo, gaal u muxubbaysan
Macbuud Alluu gooyey iyo, Maxamadkeenniye
Ku milaada mawtidiil la naar, waa makhruuun falane

Nin mahduushi kuu muuqataan, maanki kula joogin
Magallootigiisa ha arkina, waa wax kaa maqane
Ku milaada caawuu mir kici, meleg Alluu keenye.

—————oOo—————

— 95 —

M A J E E R T E E N*

Waxaynnu horay u soo sheegnay in 1904tii markay taariikhdu ahayd Sayidku waraaq ka helay Boqor Cismaan Yuusuf, oo ahaa boqorkii Majeerteen. Warqaddaas oo oraneysay, "Daraawiishey, bari u soo guura si aynnu garab iyo gaashaan iyo isku gacan u noqono, gaalo iyo cawaankeedna meel uga soo wada jeesanno".

Daraawiishna sidaa ayey dabadeed ku guurtay, masafadanu waxay tilmaamaysaa geeddigaa iyo dhibihii ka gaaray iyo waxay talo gadaal ku dambeysey.

**Majeerteen markaan maqallay, maanku waa jecleystoo
Milmil⁽¹⁾ reerka oo yaal, dib u soo majiirroo
Muxubbo ugu soo raray, Murcanyo⁽²⁾ iyo Baargaal⁽³⁾
Matakhshoo ku soo dhexay, Miilo⁽⁴⁾ iyo Garloogube⁽⁵⁾
Manqo iyo carruurtii, Marsin waaya loo daa
Maalintaan ka soo raray, Masaarraan⁽⁶⁾ ku soo furay
Malafkiyo cagaarkii, mareerkii ma xaaleyn
Malxaabadaan ka soo rary, mutahada Dannood⁽⁷⁾ imi**

*) Waxaan ka soo qoray Aw Axmed Aadan Surgo sannadkii 1956kii, waxaana dhammaystiray Xaaji Cabdiraxmaan Sayid Maxamed

1) MILMIL: Laag biya leh oo u dhaxaysa Dhagaxbuur iyo Awaare.

2) MURCANYO: Waa magaalo raacsan degmada Caluula oo u dhaxaysa Dhurbo iyo Geesaley.

3) BAARGAAL: Waa magaalo ku taal xeebta koofurta Raas Gardafuy. Waxay ahaan jirtey xaruntii Boqor Cismaan .

4) MIIRO: Balli hawd ku yaal.

5) GARLOOGUBE: Waa ceel ka mid Doollo.

6) MASAARRE: Balli ka mid ah ballida loo yaqaan Harasan.

7) DANNOOD: Waa balli caan ah oo ka mid ah toddobada balli ee Haraxagarrey.

Makhribkii markuu dumay, minka awrta saarroo
 Mugdigii habeenkii, matatuul u soconnoo
 Muruq daalis iyo rooris, barqadii la maanshoo
 Maxmilkiyoo aan laga dhigin, meerihisa laga rogay
 Sengeyaal majiirraa, makaankaa ka kiciyoo
 Marraagga iyo caynkii, murti loo adkeeyoo
 Mashriq foolka saarroo, markab sidi u roorroo
 Hawdkii muquurroo, hadba maarar dhaafnood
 Masaafada iyo socodkiyo, milicda u bareernoo
 Geeddigaa maqiiqani, lagu maalin gaalyoo
 Malleelka iyo leexadii, ayax lagu maleeyoo
 Madowgiyo guduudkii, maad loogu dhimayoo
 Malkadii Nugaaleed⁽¹⁾, mudda badan u soo dhaxay
 Mahlakadii jidka ahayd, macbuud naga bariiyoo
 Micidiyo dugaaggii, mowtul-faja waa ka nabadoo
 Baadi wayska maashoo, mooraduugse nama helin
 Wax mulbaday ma diiddanin, malafsi baanan sheegine
 Ma'man badanna waa qabay, mahad Eebbe weeyee
 Afartaa micneeyoo, mid kaleeto waayoo
 Maxamuud Saleebaan, mid yar baan u leeyahay
 Maahmaahadkoodii, nimankaan u maalliyay
 Maankaa jeclastaye; muuno nagama raacine
 Madha⁽²⁾ waayadaan tegay, nimankaan u soo muray
 Magannimo Allaa lehe, nimankaan muskuu galay
 Aan meherba lagu dhalin, minadood ha gubatee
 War maxaan marweeyoo, masalle u xajiiin tiray
 War maxaan mar iyo labo, manfacada u toos iri
 Maxaan gool marmaarriyay, mariskiisa daajoo
 Maxaan meyraq iyo kurus, darka uga milaaloo
 War maxaan murkaha weyn, xumba uga malleeyoo

1) NUGAAL : Waa waadi dherer iyo Ballaarba leh oo Cayn iyo Saraar ka soo rogmada, Xeebta Aylna badda Hindiya kaga dara.

2) MADHA: Ceel biyo kharaar oo ku yaal dixda Dhorooreed bartamaeeda, oo ramesan maramulkha Boosaso.

Maxaan meydabtii geel, xerya uga milaaloo
 Ari daad masaalkiya, xeryaha ugu miiso
 Mood maxaan u dhiiboo, magaalo u sameeyoo
 Maxaan maxawi iyo timir, masafu ugu laaboo
 Maxaan shaah mureesiya, kirli uga muggeeyoo
 Maxaan meyrantii dumar, maxmil ugu hagoojoo
 Maxaan maqaasiinkuu dhigay, gabar miigganoo culus
 Kullu moxorayaashii, waa wada maraaceen

Inay maxalka jeexleen, Muumino⁽¹⁾ ha loo tago
 Afartaa micineeyaye, mid kaleeto waayo
 Raggii magaca dheeraa, maarre maxay ku toogteen
 Maxay macallin qaariya, melaggiisa joogeen
 Awey macallimiintii, mid midka ay u dooxeen
 Bahdir baa magoolliya, mindhaa murankii beenow

—oOo—

1) MUUMINA: Waxay ahayd gabar ka mid ah gabdhaha aqalka Reer Cismaan ka adeega.

— 96 —

M A A D E Y S *

Waxaan muran ka joogin inuu Sayid Maxamed fardaha ammaantooda hanaqaad ku ahaa oqoon dheerna u lahaa. Sida badan waxaa fardaha lagu ammaani jirey geeraar. Gabayganina waa kii labaad ee uu faraska la baxay Maadeys ku ammaanay Daraawiishna ku guubaabinaayey iney gaalada dagaalkeeda ku mintidaan.

In kastoo gooddi, faan iyo hanjabaadi gabayga ka muuqdaan, haddana dulucdiisu waxay tahay inuu Sayidku Eebbe ka tuugaayey inuu faraskaa daayo oo gacantiisa midig ku raajiyo.

Waxa loo maleegtami jahaad, milaygii joogaaye
Muslin iyo kufraa loo xarbiyi, labada meeloode
Murtad weeye gaalada ninkaan, moosinkow tegine

Ku mintida xarbiga wow qabnaa, muunyo iyo ciile
Muramaysta dirirtiisa waa, mahadin doontaane
Mudkuu geliya maarraha kufriga, waydin moog yahaye

Anigana haddaan meleg i helin, soo maroorsadaye
Waxaan mayllinkuu rabinayaa, caro milaadkeede
Masaaf oyin kulul baannu marin, anijo Maadeyse⁽¹⁾

Majiiraha rogaalkaa wax badan, mowtigood geliye
Korkiisa magoolka u eg baa, dhidid madoobeyne
Boorkaa malleelkaa ku noqon, sida makhaayeede

Mar kiciisa orodkuu kabtiga, muxubba rooraaye
Sida mooladhaabuu carshiga, saray u moohaaye
Gorgor samada meeħabi baa, lagu maleeyaa ye

Iidoorka miirida ah buu, meyra ka eryoone
Meeshiyo magaaloo yinkuu, maata doox dhigiye
Muluq buu ka siin reerihii, may xerayn jiraye

Macluum weeye ooneefku waa, mahad Ilaahaaye
Mar haddaan maqaanaha ku xidho, maanku iga raacye
Midigteyda Eebbow u daa, maalig baad tahay.

— — — oOo — — —

*) Waxan ka qoray aw Axmad Aadan Surgo.

1) MAADEYS: Faras ka mid ah fardaha Sayid Maxamed ku dhaarto.

— 97 —

MAQASHIIYA UUNKA*

Xeeladaha Daraawiishta waxaa ka mid ahaa meel kastaba ha degganaadee dadka Soomaalida in loo diro culima iyo dad wax u sheega, oo uga diga gaalada iyo kuwa u adeega, si aan loo dargin, amaan laysugu dirin, amaan diinta looga saarin, dalkana looga qaadin.

Sidaa daraaddeed ayaa Sayidku wuxuu diray laba nin oo la kala oran jiray Cabdalla Shixiri iyo Xirsi Afdiir, labaduna waxay oqoon dheer u lahaayeen afafka qalaad ee reer galbeedka, ummadaha shisheeyaha dhax markooda iyo diinta Islaanka.

Ujeeddadii loo diray labadaa ninna waxaad ka garan doontaa gabaya:

Cabdalla maan qaboobiyo, Xirsi maakib⁽¹⁾ laawow
 Mid yar waxaad tiraahdaan, murtadiinta reer Hagar
 Habaryoonis madasheeda, mariya weedha aan iri
 Toljeelaha muraadkaygiyo, masafadayda ula taga
 Maqashiiya uunkaba miyir inuu ku soo galo
 Mid mid waxow tiraahdaan, mimanka mooradii furay
 Mawaacidada diinkii, ma wax leysku maagaa?
 Jahaadka moosinkii galay, ma wax laga maqnaadaa?
 Mushaaharada beenihi, ma wax lagu mannaagaa?
 Loxodkii madoobaa, ma lays moogadeeyaa?
 Muufada cadaabeed, maw adkaysanaysaan?
 Gaal nin u midiidimay, maqaan naara inuu tegi
 Kutubtaa u maragee, ma wax lagu murmaa baa?

*) Waaan ka qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon sannadkii 1957kii.

1) XIRSI : Waxaa loo malaynayaa inuu yahay Xirsi Afdiir.

Mushrik inaad jeclaataan, amaad mudan ku sheegtaan
 Haddeydnaan mujrim ahayn, masala maad u haysaan?
 Masala-gaabiyadiinnaa, meel daran idii dhigay
 Muftiga waanadiisii, idinkaa ka maagtoo
 Macbuudkii Rabbi ahaa, idinkaaba moogoo
 Maxsharkiyo qiyaamaha, idinkaa munkirayoo
 Muqfiradii Ilahay, idinkaa ka maarmoo
 Macaankii firdowsana, idinkaa muraystoo
 Muuminnimada laabtaa, idinkaa mantagayoo
 Minadiinna gaalowday, idinkaa muquunshoo
 Kufriga i mahoobbiyey, idinkow miciinoo
 Makaankii shareecada, idinkaa matamiyoo
 Muslinkiyo qusuusida, idinkaa makalayoo
 Maalkii agoomeed, idinkaa malhabayoo
 Masxafkiyo quraankii, idinkaa maljadayoo
 Waxse mowtigiin galay, ama meleg idii yimi
 Markaad Maxammadkiinnii, malcuun uri ka raacdeen!
 Mariyoo macneeyaye, m id kaleeto wuxuu yahay
 Waaan makallay ferenjigu ,inuu miiri idin qoray!
 Waaan maqallay maalkii, iuu idinka meersaday!
 Waaan maqallay ooryaha, mid tan inaad ka weydeen!
 Waaan maqallay madaxdiinna, in midiidin laga dhigay!
 Aan miis yar mooyee, Maydho geel la siinayn!
 Waaan maqallay maahyahow, magiciin inuu ba'ay
 Intaasoo masiibaa, waxa igala maad badan
 Maska iyo abeesada, magta aad ka bixiseen!
 Aanad midigta fidinayn, aar hadduu ku miciyayn!

— — — oOo — — —

— 98 —

MALAW IIGU SOO GODOL*

Waxaan gabaygii arartiisii ku soo sheegnay in geela la baxay Daboolane, ee Daraawiishi Habar-yoonis ka dhacday, gabaya badan oo faan, digasho iyo diiddaba ah laga mariyey, gabaygakan soo socdaana isagoo kuwaa ka mid ah, waxay isku taariikh yihiin gabayga ka danbeeya.

Xuseenow masalo waa halkii, maanka kaa dega e
Masala gaab wuxuu kugu ridaa, marin ciriiryoone
Meddad Eebbahay waa hadduu, marax ku siiyaaye

Cirku wuxuu muggaabaa haddii, milaygi joogaaye
Malaf wuxuu baxaa waa dhulkoo, daadku maaruqaye
Anna sida maqaarrey waxaan, mowda ku hayaaba

Sidii maydab jiilaal waxaan, maanka ololaaba
Sidii aar wax mowtiyi waxaan, micida ruugaaba
Soomaali kale waxaan melgoo, madaxa gooyaaba

Iidoor waxaan meeriyoo, malas u daadshaaba
Minka waxaan dayaafad u dhigoo, malab ku siiyaaba
Madadaalo been iyo cayaar, waxaan ku maahshaaba

Maaweelo aan jirin waxaan, maandhe ku hayaaba
Waxaan maansa booli iyo jiib, ugu madiixaaba
Salaanaan milga lahayn waxaan, midigta saaraaba

Wixii aan magoogaayey waa, miiska aan falaye
Makhrib dumay sidiisii xeryaa, ma u madoobeeyey
Ma makalay wax badan waanigii, maarruhuu sidaye

Murti nimaan lahayn iyo gun waa, laga mildhaashaaye
Wax midgaana Deylkii martiyay, ma hurihiisiye
Meertaysi nimankii u baxay, Eebbe naga meerye

Durba murugadaan qabiyo, riday milaadkiiye
Meydkoodu waatuu ahaa, maadha oo kale e
Najiskaan mudmuday shalayto, waa maqaddinkoodiye⁽¹⁾

Musannowga Caynaanshe waa, mahad Ilaahey e
Marsadii Berbera hawla kaco, maatadaan dhacaye
Malow iigu soo godol anay, maahugey tahaye.

— — — oOo — —

1) Axmad Shire.

MAHADE HAW SHEEGO*

Horay waxaynnu u soo sheegnay inuu Sayid Maxamed gabay u soo tirshay nin la oran jirey Colujoog Aadan Jugle, halkudheggiisuna ahaa:

Sayidkuba ka baqay geelayaga, Seeto soo degaye.

Col Daraawiish ah oo xulanshi ah ayaa duulay, wa-xaana la yiri, Sayid Maxamed colkaa ma dirin, waxayna colkii qaadeen jid aan laga filayn, dabadeedna geel tira badan bay ka soo qaadeen Xaguuga, iyo Xalxalis oo ah degmada Oodweyne. Geelaasu waa geela la baxay Daboolane, waxaana lahaa niman madaxa oo Daraawiish ka soo hor jeeday. Raggii geela laga qaaday waa u naafteen. Daraawiishiina waa ku baraartay oo ku barwaaqowday.

Dhowr gabay oo kala duwan baa Sayid Maxamed ka tirshay oo digasho iyo mahadnaq, diiddo iyo tusaaleyn ah.

Xuseenow masaladeydu waa, lagama maarmaane
Adow maraga inaan gabay milkihii, laygu maakubine
Waasaan ka maalliyey tan iyo, milaygi dayreede

Maqsinkaan ku xidhay haatanaan, kaaga soo mariye
Waa kuu magaaya intaan, kaaga muudalaye
Yuu kaa murgine firso waa, kuu maldahayaaye

Maandhow manaamiyo waxaad, moogtahaan badane
Murtadkii haddii Eebbahay, iga maddaaryeeyay
Maandhow i maql caawey waan, kuu manqaxayaaye

*) Gabaygaan wuxuu ka mid yahay gabayada hanqaadka ah, waxaana ka qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon sannadkii 1957kii.

Mayay kugu da'aayaan ahoo, miira soo kicine
Miyigaba sidii madax gubaan, maaruqahayaaye
Waa kuu maraamayn hayaa, muhasho haw qaadan

Mar haddaan maqaanaha u lulo, laga maqnaan waaye
Sidiigad ah maqaar loo dhigaan, soo miliiliicie
Waa kuu mashxaradeyn hayaa, madarka soo joogso

Afartaa sidii macallimmada, miin ma ka higaadshey
Musareed intaan dhigay miyaan, dadab ku maageeray
Ma matakhayey maansha Allee, maahir baan ahaye

Malkadiisa lama seejiyee, marin ma qaadsiiyay
Hadalkaan muraar lagu ogeyn, meysu wada muujay
Maena kalana waa oranhayaa, aan idin maaweesho

Masar baan u dhoofina hayaa, maansadaan tirine
Markab baan ku sii qaadayaa, mowjadda ha jiro
Ha muquuro maanyaduu kobtey, miririgleyneysay

Ha muurreeyo mool dhewe wax badan, hana maqiqnaado
Meeshiyo magaalada Cadmeed, maylku ha abbaaro
Mayuunkii intuu laba ka dhaxo, moosinka ha beego

Marsadii hadduu gaadho waa, loo madlahayaaye
Muslinkii salaantaan u faray, midigta haw saaro
Ninkaan gaalka miiri u ahayn, muxubba haw geeyo!

Iidoor waxaan meeriyoo, meleg la raadshaaba
Waxaan meylinkuu looliyoo, micida ruugaaba
Inaan miiglii shalay la helay, mahade haw sheego!

Inaan guuto mawjiida oo, miiriya u geeyey
Oo aan makalay duulku waa, iga muteysteene
Oo aan mareegaha u furay, mahade haw sheego!

Gabagaba ku miiskii haddeey, Meydho ololeysay
 Sidi muusannow bay nirguhu, mawda ku hayeene
 Madiixa iyo ololkii ka baxay, mahade haw sheego!

Hadday soo miraadeen kuwii, maali jirey geela
 Majiiraha rogaalkii inaan, mariyey oo laayey
 Aan muqaddimiintii la hadhay, mah ade haw sheego!

Malaanmalida nimankii ahaa, waa muquunsadaye
 Magligii markaan ula baxay, marada xooreene
 Inay malashka laadlaadiyeen, mahade haw sheego!

Anna maarriihii (1) waxaan la helay, kun iyo maymaye
 Meydkoodu waatuu ahaa, maadha oo kale e
 In waraabihii marax ka helay, mahade haw sheego!

Caynaanshe anigaa mulkiyey, maahuguu dhaqaye
 Miiskaa Ilaah noogu riday, mahurihiisiye
 Inay caydh la malandaadayaan, mahade haw sheego!

Colujoog midgaan buu noqdo, male ku beenowyne
 Kolkaan mooradduuguu ilmada, maag u soo qubaye
 Inuu maatadiisa u dawari, mahade haw sheego !

Maal waa la kala qaadi jirey taniyo, manow ahaantiye
 Anigaba wax badan baa malyuun, leyga meersadaye
 Kanse inaan masaalkiis la arag, mahade haw sheego!

Inaan maalmo kala soocayoo, qumiska miiraayey
 Oo maxashii loo yeelayout, maara laga waayey
 Ay milic kaliileed tubnayd, mahade haw sheego!

Ninkii macatab loo xiray ma helo, meddad Ilaahay e
 Daraawiishi waa mira jannoo, loo muraad qumiye
 Ninba xera muggeed inuu la tegey, mahade haw sheego!

Meylow inuu baarqabkii, dhebi ku miinshaartay
 Oo sida maroodiga ilkaa, miriq ka siinaayey
 Oo doob madaafiica ridi, mahade haw sheego!

Goolkii marmaarriyey inaan, mudanuhuu loogey
 Oo aan mashiikhdiyo ardada, miidda ka hiraabshey
 Ay duca san noo maamuleen, mahade haw sheego!

Niman midhaha Daarood ahayn, Magar xerayn waaye
 Maag bay ahayd inuu nin gumi, Meydha foofsado e
 Inaan malafsi dheerow ka helay, mahade haw sheego!

Nin makhaayad joogaaba waa, maanka laga qaadye
 Awel hore inay maarsadaan, maara laga waaye
 Inay haatan murankii dhigeen, mahade haw sheego!

Magallooti bay ii fileen, madhanayaashiye
 Ismalaakadeedkeyga waa, lagu manhaadaaye
 Majaxaabko kulul inaan la helay, mahade haw sheego!

Miciin baas ma joogeen hadday, naga mastuurtaane
 Waxaa mowtigood galay markay, madaxa taageene
 Inay haatan soo maadiyeen, mahade haw sheego!

Waa mooyaqooqaar waxay, nagu maleeyeene
 Waxay mcoodayeen inaan nabsigu, Bogox u mooseyne
 Inay belo ku mooreysan tahay, mahade haw sheego !

—oOo—

1) MAARRE: Waa buntukh sancada Faransiiska ah oo Daraawiishtu aad u haysatay.

MAWDKU KA ADEEGI*

Gabayga Sayid Maxamed had iyo jeer wuxuu u badan yahay iyadoo ulajeeddadu meel gaar ah tahay, haddana guud ahaan inuu meela kale mariyo; gabaygani siduu ku soo baxay waxay ahayd, xarunta oo Taleex deggan ayaa Abshir Dhoorre Xasan oo qusuusida ka mid ahaa, qabeyna Cawrala Sayid Maxamed, Saydkuna qabey walaashiis Xaadsan Dhoorre iyo Nuur-Xaashi Cali Ibraahim oo qusuuida ka mid ahaa, Cambaro Shiikh Cabdillana u dhaxdey, oo Sayid Maxamed walaashiis ahayd, ayaa waxaa dhex maray hadallo aflagaaddo ah iyo qardoofooyin; mid walbana wuxuu islahaa, xarunta addaa ka taliya, waxna laguguma oran karo, hase ahaatee, markii Sayidku dhawr goor ku yiri, (war hooy kala jooga), lase maqli waayey ayaa Sayidku gabaygan maliyey, uguna hal daray:

Xuseenow macanaa gabay adaan, kuu miliilicaye
Inaan macallin kaa dhigay nafluu, maqal inshaalleeye
Mooggana waxaan oran intuu, mowdku ka adeegi

Laba macaddinoo madaxa oo, wada maqaawiira
Mar haddeeyan kala maarsanoo, kala maqaameysan
Maamuladka reerkiyo qabkaa, mowdku ka adeegi!

Haddii madal la waco uunku waa, niin iyo maankiise
Ninba xaajo aan madarka qaban, meel iskala taagye
Mid baa maaha oran oo runtaa, mowdku ka adeegi!

Haddii hadal la moogtamo xil waa, laga mastuurtaaye
Muddac iyo muddaacaleyhi waa, marin gobaadeede
Maahmaahda iyo baanahaa, mowdku ka adeegi!

*) Waxaan ka qoray Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon 1957kii.

Mustaqiinnima loo hadlaa, muranku waa ceebe
Nin waliba maroor iyo qas iyo, muran hadduu keeno
Goortii markhaantigu dhacaa, mowdku ka adeegi!

Musuqmaasuq Soomaali waa, meheraddeediiye
Hadba midab horley kuula iman, maalin daa'ima e
Malahmalahda iyo baanahaa, mowdku ka adeegi!

Nin cilmiga ku maahiray hadduu, kuu masala sheego
Maddadkii Ilaal sood dejuu, kuu mijilayaaye
Maxabbada aan loo qabin xaqaa, mowdku ka adeegi!

Masala gaab wadaadihii wuxuu, macaddiyeystaaba
Maddiidaan akhriyayaa wuxuu, malaf ku daaqaaba
Goortuu mulftiga weyn arkaa, mowdku ka adeegi!

Magaalada masruufkiyo dharkiyo, laga muraad qaadan
Mushmushaaxa iyo biicu waa, moodka soo degaye
Miyigaba markii laga xiraa, mowdku ka adeegi!

Waxa dunida maan tiray niman, maahna garanayne
Masxafkiyo quraankii haddii, lagaga maan waayey
Mashaa yiikhda lala doodayaa, mowdku ka adeegi!

Mushtarka iyo baayacu wax bay, kala macmiishaane
Mafrish laguma rido xoolahaan, moosin gelahayne
Mufta hoosta laga iibin baa, mowdku ka adeegi !

Senge mayriqii iyo mudkiyo, muruqu weynaaday
Oo aan mirtiyo mayricii, moogna laga doodin
Magaan gaabsha goortuu noqdaa, mowdku ka adeegi!

Abeer maris leh oo aan murkaha, laga milaalyin
Oo aan maqaarkiyo ilmaha, mohasha deyneynin
Maatada markii loo qalaa, mowdku ka adeegi!

284

Lo'du waxay maqaamaha gugii, madi ahaataaba
 Waxa miidda siximeed qumbaha, laga milaalaaba
 Markay miirta hore laasataa, mowdku ka adeegi!

Haddii arigu Garaadeen muf iyo, malafka daaqaayo
 Manfac lagama waayeen hadduu, joogo magaygiye
 Meel kale markii loo raraa, mowdku ka adeegi!

Naagaad makaawiday waxaad, yarad ka miistaaba
 Waaqaaad meydar geel iyo fardiy, mulug ka dhiibtaaba
 Maamuus markii laga gafaa, mowdku ka adeegi!

Aar soo musuusucay hadduu, micida soofeysto
 Miliqdii horeetaba haddii, midigta loo taago
 Goortii warmaha lagu mirfaa, mowdku ka adeegi!

Gaanniga malkada jiifsadee, micida leefaaya
 Maal iyo dad ruux lihi wuxuu, muluq ka siiyaaba
 Markii moolka webigii guraa, mowdku ka adeegi!

Maroodiga arba ah oo dagaal, caro miraadaaya
 Dhirta wuxuu maroojoo jirdaha, kugu maguujaaba
 Goortii mariid lala helaa, mowdku ka adeegi!

Murwo iyo wanaag iyo minqaax, maadsi iyo jaalis
 Waxaa maxabba kuu qaba ninkaad, magac u yeeshaaye
 Abaalkii ma gude loo galaa, mowdku ka adeegi!

Nin la maagay aan mira yaraan, lagu maleyneynin
 Haddaan laga macniyin jeer dambuu, mahadho geystaye
 Maqaan xumada lagu raadin baa, mowdku ka adeegi!

Ninkii moosin kaa helay waxaad, daba miraaddaaba
 Waxaa faraha maarkooda sare, mar u qaniintaaba
 Goortii Haah kuu marsha, mowdku ka adeegi!

Makal oodan buu geli ninkii, melegga raadshaaye
 Ferenjiga mur ii yiri anaan, marana qaan haynin
 Maarraha markaan ula tagaa, mowdku ka adeegi!

Masarreyda duubka lihi waa, manigi naareede
 Mushaaharadey eedayaan, malafsigeediye
 Miirida markii lagu ridaa, mowdku ka adeegi!

Waxay ugu midiidimahayaan, waa majuuusnimo e
 Niina kuma muquunsheen hadday, maya yiraahdaane
 Mutacaabistiyoo raaciddaa, mowdku ka adeegi!

Dadku moogsan geerida Jannoo, mowluhuu qoraye
 Muslin hadday yihiin gaaladay, miri lahaayeene
 Mudda weynata aakhiero taggaa, mowdku ka adeegi!

Mursalkii la soo dirayba waa, maakirahayaane
 Waa waxay amxaarka ugu marin
 Muddaahanada lagu moosayaa, mowdku ka adeegi!

Madaahibaha dinta ah ardada, laga madoobeeeye
 Hadday Maxammed raacaan kufray, mudi lahaayeene
 Masallaha la wada deexsadaa, mowdku ka adeegi

—oOo—

MARIYAMA SHIIKH

Waxaa la yiri Maryamo Shiikh oo Sayid Maxamed Afadiisa ahayd ayaa bukootay Sayidkuna jirradeedaas waa ka tiiraanyooday, maxaa yeelay waxay ahayd afa hore oo qaalii ah, guriga iyo reerkana ku wanaagsan, Daraawiishta idilna iyadaa waxtar u leh.

Dabadeed, Sayidku gabay buu mariyey uu Ilaahay ku baryaayo, wuxuuna yiri:

**Allahayow macbuudow adaan kuu miskiin ahaye
Muraadkii aan leeyahay adaan kuu miciinsadaye
Allahayow Maryama⁽¹⁾ noogu sahal, maalig baad tahaye**

**Muslin hooyadiisey ahayd, meelu joogaba e
Kun lag oo muhaajirana waa, mahurihiisiye
Eebbow Maryama noogu sahal, maalig baad tahaye**

**Martidiyo manqada reerka iyo maatadiyo xaska
Inta mudanaha oo idil qoftaa moosin u ahayde
Eebbow Maryama noogu sahal, maalig baad tahaye**

oOo

1) MARYAMA: Maryama Cismaan Shiikh oo Sayidku qabay.

KOOFIL WALAASHIIS*

Dagaalkii Ruuga ee Koofil lagu dilay markuu dhacay, Daraawiishina ku lib heshay ayaa Sayidku mariyey laba gabay: mid waa gabayga caanka ah oo Koofil laga mariyey, midna waa kan oo wuxuu u mariyey naag Koofil walaashiis ahayd; waana digasho.

Ujeeddaduna waxay ahayd markay Koofil walaashiis weer madow xiratay oo Ingiriiska ku tiri col ha lay siijo walaalkay baan u aar doonaayaaye.

Casayr Axmed oo Sayid Maxamed ku hal qabsaday wuxuu ahaa nin Darwiish ah oo u soo baxay inuu labada gabay qaado oo Berbera geeyo, taasuna waxay ka danbaysey markii Sayidku u ballan qaaday inuu siyo faras iyo gabadh iyo geel badan, wuxuuna yiri:

**Casayrow⁽¹⁾ adaa muudayoo, meel xilluu kiciye
adigaa magaalooyinkii, mari ishaaleeye
Warka lagama maarmee haddii, madal laguu yeesho**

**Mid yar baan ku sii farahayaa minka ka higaadi
Inkastey majaha kaa xiraan, muuji hadalkeyga
Gabaygaa ha lagu maadsaddee, uunka maqashiiya**

**Waa mahad Ilaahay haddii, Koofil mowd yahaye
Ingiriisba meeshii ka maray, maara waayuhuye
Maantana midkii soo baxaa, mowtigiis galay dheh**

*) Waxaan ka qoray Abokor Seqd, waxaana isku mar la mariyey gabaygaa 22d, wuxuu gabayga ka maqan 6 tiduc oo laga saaray

1) CASAYR: Caanayr Axmed Cigaal.

Midgaantii walaashiis ahayd, waa tan murugoone
 Intay calal madow qaadatey, oohn mirataa dheh
 Waa wax maanka laga dhoofiyee, ha iska mowleyso

-----oOo-----

— 103 —

W A A N I M A N*

Waxaan muran ka joogin rag haddii colaadi dhex mar-to coladdaasina hanaqaad noqoto, caaqibo iyo tolnimana ay ku kala tagaan, af iyo yed mid kastaba ha ahaatee nin waliba wuxuu ku ciil beeli karo ayuu ku kacaa, waxaana marag u ah hadal nin abwaan ahi horay u yiri:

**Rag haddaad colaad leedihiin ciidanse u weydo
 Hadba waxaad ku ciil bixi kartaa kuu cawo adduuna!**

Daraawiish markay dad oo dhan colloobeen oo ay iyna-dagaal ugu jilib dhigeen, Sayidka waxaa u dheeraa han-jabaad gooddi, faan iyo cay.

Haddaba, isagoo boqor Cismaan iyo raggiisii oo colaad xumi ka dhaxaysey wax ka sheegaaya ayuu gabaygan mari-ney; wuxuuna ku yiri:-

Bahdir inay majnuun wada tahaan, marag u haystaaye
 Waa niman masakhanaan ahayn, midhaha Daarood
 Waa niman sidii Moolaadhabe, miciya dheerdheere

*) Waxaan ka qoray Sh. Muuse Axmed.

Waa niman maddada oo cir weyn, oo masiiba ahe
 Waa niman haddii milida geel, loo maddabaqeeyo
 Waa niman lafaha muruxsadaan, muruqna reebayne

Waa niman haddaad min u furtoo, malab durduusiiso
 Ama aad maqaarreyda geel, xero u maageerto
 Waa niman inay mahad naqaan, laga malaynayne

Cir milshiyey dhulkoo malaf ka baxay, maalka oo dararay
 Waa niman martidu eeyan tegin, madal ay joogaane
 Waa niman madaal inay baxshaan, looga muhanayne

Waa niman haddaad gabadh markaba, maqaasinkuu geyso
 Wuxuu fiidka hore mayracoo, marakabeeyaaba
 Waa niman masaladood jabtoo, hooyadeed mira e

Waa niman miscilisha ugu jira, sina u meerkeede
 Waa niman candhada laga maraa, milil ha dhiiqeene
 Waa niman maruubada la'oo, minadu dhaaftaaye

Waa niman sidii mowle bahal, laga mareertaaye
 Waa niman marraag lagu dabraa, sida maliid awre
 Waa niman mad-huushoodu tahay, mooye qaab darane

Waa niman mergigu siibani yahay, iyo mataanuuye
 Waa niman sharciga mililigayee, faalka maakubaye
 Waa niman macaankii jannada, meelaan ku lahayne

Waa niman futadu maas tahoo, duud maloonga ahe
 Waa niman miskaha lagala dhacay, qaara madaax weyne
 Waa niman manjuhu ay yihiin, miiqan taag darane

Gabaygaa ha lagu maadsadee, mariya oo geeya
 Markab nagaga sii qaada oo, meal walba u dhoofsha
 Nimankii makhaayadaa fadhiiyay, naga mihiibsiiya.

-----oOo-----

XIRSAW NAAQUSNIMO*

Gabayganu wuxuu ka mid yahay gabayadii badnaa ee laga mariyey geelii Daboolane. Niman ergo ah oo geela daba socda, madaxna uu ka yahay Xirsi Kooshin, waraaqna ka sida Ingiriis iyo nimankii geela lahaa oo wadajir ugu soo dhiibay, ayaa Xarunta yimid. Wax badan bayna ku doodeen in geela loo celiyo.

Hase yeeshi, taa Sayidku waa diiday. Gabaygaanu waa go'aankii ugu danmbeeyey oo uu diiddada ku gaaray. Xujana wuxuu ka dhigtay gaalaad raacdeen.

**Xirsow⁽¹⁾ naaqusnimo waa waxaad, niiq la leedahaye
Naxar lagu shid waa jaahil iyo, nararacdiisiyiye
Noy baad tiihin aan qalbiga, nuurka loo geline**

**Naasilo xun baa lagu yaqaan, nimanka Iidoore
Wax ka niiqsan toban jeer kuwii, naaqurta lahaaye
Nasab haddaad tiihin gaaladaad, nici lahaydeene**

**Naxli baad ka dhigateen halkaan, narriga lahaye
Nasteexadu waxay idin la tahay, naafacaan jirine
Ka nacawdu sheydaamadaad, nacam tiraahdeene**

**Naar-quutayaal iyo kufraad, nebiya mooddeene
Naartii waxaa idinku guray, nibiriyaashiiye
Nasaarada waxaw taabacdeen, waa najuusnimo e**

*) Gabaygan waxaan ka dhex hellay gabayadii Saciid Maydh qoray 67 sano ka hor intay Daraawiishi dhaqnayd, annagana waxa noo keenay Cabdillaahi Qarshi sannadkii 1957kii.

1) XIRSI: Waxaa loo malaynayaa inuu ahaa Xirsi Kooshin dadna waxay ku sheegreen Xirsi Axmed Amaan.

Gabayada ku socda xarafka

N

Naagow tiihin ferenjigii, noloshka dheeraaye
 Nacalluhu kuwuu fuulay baad, daba nushlayseene
 Naamuuskiin wuxuu jabay markaad, nacabka raacdeene

Nacastooyo waataad dorraad, igula niiqdeene
 Waxay naafay waa idinka iyo, nabarradiinniye
 Nafta igama goyseen haddaad, iga naxaysaane

Nasrigaan ku cayntaye tolnimo, iguma noolayne
 Naxariista Eebbaan ku helay, naallo iyo khayre
 Nabsaa idin ka soo riday xaqqaad, nugux ka siiseene

Geelaan naawilaayee sidii, naqa u eegaayey
 Aan naalladuu diray markaad, bogox ku nowsiisay
 Oo aan nayaayirey markay, Noobir soo hoyatay

Anigaba wax badan baad nur li'i, igu nadirteeene
 Wax badan baad nicmada Eebbahay, ila neebaateene
 Wax badan baad nijaasiyo darxumo, igu nadiirteeene

Naanaa weeye maantaad wanaag, iga niyeysaane
 Nasteexiyo heshiis iyo horaad, nabad u diiddeene
 Sidow soo naqaa hadal xun baad, igu nabaysaaye

—————oOo————

— 105 —

HADDAAN WAAYEY

Sidaad meela badan ku arki doontaan waxaa jira gabyo Sayidku mariyey oo dhawr tuduc laga helay, meel laga doono ama laga haybiyana la garan waayey, halka laga haayaana waxay ku tusaayaan inuu gabay qaayo weyn leh ahaa, kan soo socdana waa ka mid.

Haddaan waayey calan lay nashiro, tan iyo Nayroobi
 Miyaan waayey naamuus janniyo, daalac iyo naasil
 Haddaan waayey Ciidoo ⁽¹⁾ naqliyo inaan Nugaal ⁽²⁾ daaqs
 Miyaan waayey neefaan xarbada, naallo ugu fuulo
 Haddaan waayey ruux iga naxoo, ii nasabad sheegta
 Miyaan waayey naxariis Alliyo, Nebiga jaahiisa

—————oOo————

1) CIID: Waa dhulka ciidda guduudan ee oommanaha u badan.

— 106 —

W A L H A D*

Marar badan waxaynu ku celcelinnay farduhu inay Daraawiish u ahaayeen lafdhabarta dagaalka, qiima badan iyo qaaya weynna agtooda ku lahaayeen, runtuna waxay tahay Daraawiish ninkaan faras lahayni nin tirsan ma ahayn.

Abokor Seed oo Darwiish la hubo ahi wuxuu sheegay: Geela Daboolane la baxay maalintii xarunta la keenay aniguna aan ka mid ahaa ragga geelaa soo qaaday ayaa Sayidka loo heenseeyey faraskii la oran jiray Walhad oo far-daha wacan ee Daraawiisheed ka mid ahaa.

Haddaba Sayid Maxamed isagoo ku jooga faraska, geeliina tuban yahay, iskana dhigaaya nin geela wax ka soo qaaday ayuu geeraarkan mariyey:

**Col haddii la wacaayo, lugi waa wantacow e
Walhadow⁽¹⁾ guradiisa, waalluu ii goglayaaye
ma naagtey wacan baa!**

Sibraar caanaha Weeto, wabax looga dhergaayo
Koorihii wesherraay iyo, wareershiyo muquuskii iyo
Maqaanii wirwiraayiyo, sitaacuu walcinaayiyo
Wiyilkii shalqanaa iyo, waafeerow nadigii iyo
Warmahayga kan dheer iyo, waaxidkeyga hadlaaya
Intaasuu wadwadaayoo, waraarku^{ku} ku sitaayoo
Arba waalan sidiisa, wagwag buu u socdaaye
Wahsi loogama yaabe, wal cafaari miyaa!

*) Waxaan ka qoray Xaaji Axmed Aadan Surgo sannadkii 1956kii.

1) WALHAD: Waa faras Sayid Maxamed Isha oo dhashii Isxal ah.

Gabayada ku socda xarafka

W

Haddii waaga la fuulo, wannahaarka boqoole
Wahdi weeye qabow e, walwal leyra miyaa!

Haddaan guure wadiidno, walliilkii dhaxantii iyo
Wahabkuu celiyaye, ma dhar laygu waraa!

Wiido meelay ka foostay, haddii weerar la tooxo
Wegan buu ka baxaaye, ma wajaaf la ridaa!

Wax hadduu qabsanaayo, jeenyuhuu warwaraaye
Wax ku haabadka qoobka, ma aar soo wahwahaa!

Meel walaabiyo qaad iyo, rasaas laysku wirfaayuu
Ka waldhaaban hayaaye, ma wakiila Allaa

Haddaan weecsho rogaalka, wiliftuu rogmanaayo
Warfiskuu ambanaayo, ma wirriila didaa!

Nin weyn buu waddaraayoo, geesi buu wafjaraaye
Waaleeyuu dhacsadaaye, wed miyaa kululaa!

Geela weeta irmaan iyo, weristii rimanayd iyo
Wadaal buu eryadaaye, wabar xoogle miyaa!

Meel waaceen laga waayoo, dadku gaajo la wiiqmuu
Webxiyaa dhergiyaaye, ma wajjiina da'aa !

Afartii waryahaad iyo, waqil laysku gargaariyo
Waxtar baan ku qabaaye, weli kheyrle miyaa!

Walax duunyo ka roonoo, waalid layga abuuriyo
Walaal baan ka dhigtaaye, ma wasiila jannaa!

Waayadaan arki waayo, walbahaarka adduun iyo
Welwel baan u dhintaaye, wadnahayga miyaa!

Diraacaawacdigooda, wananaan baan u qalaayoo
Walanqaan u jaraaye, ma wadaad martiyaa!

Waldhacooyinka hoosiyo, waraqiisa sudeenkiyo
Wajigaan u subkaaye, ma wiilaan dhalay baa!

Weligey kama maarmoo, wariirtii aqalkeygiyo
Waageerkuu ku jiraaye, ma wasiir gacal baa!

Dushu waa wanqaraar oo, waa walaayad qurxoonoo
Wasakh loogama yaabee, ma xariir wirqan baa!

Afartuu ku welgaaftiyo, waqaafaa shullihiisiyo
Waaxyihiisa garraanta, ma shiikh weesa qabaa!

Walwalleynta raqleynta, laafyuhuu walqinaayo
Iswaraari ruxiisu, ma walleyes kibrey baa!

Afku waa warradhi jeexanoo, bira laysku wakaabaa
Walam loogu ridaaye, walaaxowlis miyaa!

Aragguu wax ku dhowro, wiriqdiisa bu'diisiyo
Indhuhuu ka wac siiyo, ma hillaac walaclaa!

Shimbiraa wiriftoodiyo, walax meel ka dhaqaaqday
Wirwiir buu ku arkaaye, ma damuumiswalaa!

Waawareyda dhawaaqa, haddii uu wax dareemo
Dheghiisa waryoonsan, war dhégeysi miyaa!

Meelaan wuu lala gaarin, haddii wiiris ka yeero
Waqtii buu maqlayaaye, ma taar baa weddanaa!

Wafka uu lalminaayo, dabaduu walfinaayo
Wisil baarka ku yaal iyo, waras nooci miyaa!

Qoortu waa xusul waara, walcaan weeye fankiisu
Dushu waaleed bannaan iyo, welga xaadhan miyaa!

Haddaan kaarka ku waabsho, wanshsax loogama yaabo
Wajaq waa isxiraaye, wanfariiri miyaa!

Haddaan ruugag waraansho, wadaagaa gilgilaayo
Weyraxuu cartamaayo, wiyl qooqan miyaa!

Wanqaarkuu hardafaayo, weyla raadis galbeed iyo
Witigluu u socdaaye, ma waayee culus baa!

Hadduu soo wafwafleeyo, wabwabtuu gurdamaayo
Onkod waadi ka yeeriyo, cir wanaanyi miyaa!

Haddii aan wagdihiisa, weydaar xoogle ku dhaado
Waantis buu u socdaaye, naafa waarrin miyaa!

Wadda jiidka sodcaalka, dib ii weyricin maayee
Weyla waaltamayaayee, wankalaali miyaa!

Hadduu meel ku waryoomo, webiyaasha tallaabo
Wax yar kaama maqnaadee, waa kaney ma jinnaa!

Wijiwaaji qalaad iyo, waaleed Eebbe ballaарshuu
Soo waraariciyaayee, ma dabeyl wahad baa!

Hadduu wayraq ku raago, ma weydoobo jirkiisu
Webin mayso naftiisuye, Qani waasac miyaa!

Hadduu weerar ku raago, walqas dhoobo madow iyo
Watabiirka ma qaatee, warac caaggan miyaa!

Wiyeerkuu ka cabbaayo, waabka uu harsanaayo
Shirku wow waddamaaye, waali duuban miyaa!

Wanaajoo iska dhaafaye, ammaantiisu wujuubiyo
Watirkii ratibnaa iyo, werdigaya miyaa!

— oOo —

— 107 —

WAXAAD TIRAA WEEYE*

Koox Daraawiish ah baa waxaa loo diray ilaalo. Ha-beenkiidambe ayay degmo ku taal Saraarjiidan ku soo hoy-deen. Ammin dadku haasaawayo ayaa nin wadaad ah oo la oran jiray Aw-cabdi Walabban wuxuu yiri "Weger war ar-maad Daraawiish tiihiin!". Nimankii markay xaruntii dib ugu noqdeen oo la waraystay bay sheegeen hadalkaas. Da-dabeedna, Sayidku wuxuu mariyey gabaygan wuxuuna ugu hal daray Ina-Walabban:

Xuseenow war baan kuu hayaa, waxaa tiraa weeye
Walaalow waediga layna faray, ila wanaag weeye
Waanadii astaadkeennu yiri, weer aan rabo weeye

Walbahaarka aakhiro inaan, wax u tabcaa weeye
Wax sanoo aan dooniyo inaan, wax xun nacaa weeye
Wabannimo ma fiicnee inaan, warac noqdaa weeye

Diintaan wadeecada ka dhigay, inaan wallayn weeye
Wahsi baa naftii iga jaree, inaan warfaa weeye
Wiilnimo wixii igaga tegey, waha sideed weeye

*) Waxnan ka qoray naxariis Eebbe ha gaartee Xaaji Jaamac Ismaaciil Dhoon sanadii 1957kil.

Werdigiyo shahaadada inaan, weheshadaa weeye
 Weynsada salaadeed inaa, waaxidsado weeye
 Waannahaarka soon inaanan soor, waana cunin weeye

Waxaddayda maal inaan dago, waxar ku deyn weeye
 Wixii waajiboo idil inaan, wada gutaa weeye
 Waqfigii saxaabaha inaan, waafaqsado weeye

Waayeelka xajada inaan, ugu wacaa weeye
 Haddii ay walaacaan inaan, wari iraa weeye
 Xaqa lagama waabtee inaan, waa kan oran weeye

Wacad Eebbe iyo dhaaraan maray, inaan wafeyn weeye
 Walle beena abidkey inaan, walafadeyn weeye
 Haddii aanan waallayn inaan, waabsanahay weeye

Walley iyo nin weyn inaan xurmada, wada simaa weeye
 Nin i soo waciidsaday inaan, wax u galaa weeye
 Wayi iyo waxsiin inaan islaan, ugu wadaa weeye

Wadaadkii kitaabbale inaan, wan u qalaa weeye
 Walaanqihyo dheyada inuu, walafsadaa weeye
 Weylaalis meel wakan inaan, ugu wadha weeye

Ina-Walabban⁽¹⁾ oo kale inaan, weger dhahaa weeye
 Wax i sii haddu yadhi inaan, walacsadaa weeye
 Walasaqo wixii igula jira, inaan wireyn weeye

Ina-Shixirigii wagarsanaa, weled nijaas weeye
 Warraabkii karreysaha xumaa, waraq la goo weeye
 Warqadduu magaalada u diray, talo wahaab weeye

Iidoorku weligiis inuu, wadal ahaa weeye
 Walandaadi kheyr daran inay, wax u yihiin weeye
 Waxba inuusan garaneeyinoo, waalan yahay weeye

Wardigiyo shareecada inay, wada neceen weeye
 Nin jahaad u weyraxay inay, wahan geshaan weeye
 Sidii fule wadnii go'ay inay, waranwaryeyn weeye

Weliyada shahiidkaa kuwii, waafka jaray weeye
 Waleecaad ha raacee Ibleys, warasadiis weeye
 Waqood abadankood inay kufriga, daba washlayn weeye

Usaguna walaabuu helaye inuu, wasaa weeye
 Weligood jannada inaan yibrhuu, waana urin weeye
 Waddada naarta loo maro inay, walashtamaan weeye

Raggiid dunida waaqeelin jiray, igu waliil weeye
 Sidii wabarradii loo ajaley, oh iyo way weeye
 Inuu caro wiriirkeed qalbigu, ii welweli weeye

Wed hadduusan ii iman inaan, wax u liileyn weeye
 Wasiirtii xigaalkey inaan, wadar u layn weeye
 Weysaaq colaadeed inaan, Webi tagaa weeye

Ninkaan ila wisiisiyin Ilah, welef u keen weeye
 Wecelkaas cadaabeed inuu, weera yahay weeye
 Anna inaanan weligay Canjeel, wadeecadayn weeye

Ninkii gaal u waasiya inaan, wabaddaraa weeye
 Warammadiyo hootada inaan, kaga websin weeye
 Sidii weer wadaal helay inaan, wiif ka dhigo weeye

Waraabaha dugaagihi inuu, wabaxsadaa weeye
 Goortuu wirriijiyo inuu, waada guro weeye
 Wayaaggii ka soo hadhay inuu, haad waywayo weeye

1) INA-WALABBAN: Aw Cabdi Walabban.

Wannaskii Galbeed jiray inaan, weer u xiran weeye
 Wejigoodu gubagaas inaan, col u waddayn weeye
 Sangootida wacdowgaa inaan, wegaredeyn weeye

Wareegada inaan qalahayoo, weerar ahay weeye
 Winnifiirle reer Hagar inaan, wagac ku siin weeye
 Hadday soo wiriiryaan inaan, wirif ka siin weeye

Baqahay wajjiiraan inaan, walamsadaa weeye
 Walkadaadka aan bado inay, walashtamaan weeye
 Warriiskooda cayreed inuu, Webi tagaa weeye

Aniguna watiinkiyo xamdigaa, inaan naqaa weeye
 Aniguna watiinkiyo xamdigaa, inaan naqaa weeye
 Aniguna watiinkiyo xamdigaa, inaan naqaa weeye

-----oOo-----

— 108 —

SULDAAN FAARAX*

Xirribta iyo xeeladda darawiishtu waxay ahayd mid
 ku dhisan ninkii ujeeddadoo la socda in la soo dhaweyo
 waxna la taro, garab iyo gaashaan loo noqdo; ninkii ujeed-
 dadoo ka dhan ahna la caayo oo la cambaareeyo oo lala
 colloobo, taasuna wax lala yaabo ama lagu diimo ma aha,
 maxaa wacay, waa taliska alabkiisa, ama caadadiisa.

Gabaygakan soo socda Sayidku boqor Cismaan waa
 ku caayey, Suldaan Faraxna waa ku ammaanay, mid weliba-
 na wuxuu ahaa nin madaxa, in kaastoo aannu 12 tuduc oo
 caydoodu aad u foolxumayd laga saaray wuxu yiri :

Suldaan faaraxow⁽¹⁾ laga wareer, wecel Cismaanow e
Dunidii wareer buu geshoo, waalay reer Bariye
Khalqiguu waddarey waa kan yimi, waadi Xalimeede

Waxaddooda caydhuu ka dhigay, waa tan walashleyne
Oo ay waddada soo hayaan, waa beryyo fiide
Wiriirkaa baxaayaa dugaag, wabaxsan weeyaane

Adse weled xalaalaad tiiyo, waalid kheyr qaba e
Weedhii astaadkiyo ku gale, waanaduu yiriye
Adiyo wiilashaadaba janniyo, waasac bow qorane

Wahsiga iska daayoo ku qayb, waxa lagaa dooni
Walaalkaana iga yeelo oo, weyrax hay gelinnin
Diintana wadeecada ka dhowr, waaxid baa jira e

-----o-----

*) Waxaan ka qoray cajalad laga duubay Shiikhdoon sannadkii 1960kii.

(1) **SULDAAN FAARAX:** Suldaan Faarax Islaan Aadan.

DIINTAAN WADEECA UGA DHIGI*

Sayid Maxamed saddex hal ayuu caado u lahaa: Waa mide haddii gaalku nin wax siiyo inuu caayo, ninkuu wax siinaayana ammaano oo baro u dheereeyo, si waxaa gaalku bixinaayaa u qiima beelaan.

Tan labaad Sayidku dadkuu wax siinaayo si la yaab leh buu wax u siin jirey, waano iyo ammaanna waa ugu dari jiray, haddiise abaalgud laga waayo iyo sidii laga doonaahey wuxuu horay u lahaa iyo wixii la siiyay intaba waa laga soo dhici jiray.

Tan saddexaad Sayidku dadkuu doonayo inuu xiriir la yeesho waa la xididi jiray si laysu dhex galo, jeerkii hore-na guurku xurmo badan iyo xishood buu lahaa. Waa laysku soo dhaweyn jirey, layskuna dhowri jirey.

Sayid Maxamed wuxuu ahaa deeqsi aan tashiil lahayn, geesi aan gabbasho aqoon, afmaal aan halmaan lahayn. Haddaba, gabaygan wuxuu mariyey isagoo niman xarunta yimid geel u qaybinaaya, boqol boqolna u siinaaya wuxuu yiri:

**Haddaan oday wargaafaa noqdiyo, aniga oo wiila
Mar haddaanan waayeyn ma jiro, nimaan ka waabshaaye
Inaan wiido geel bixiyo waa, waajib ii dhacaye**

**Walbahaari maayoo Rabbaa, ii wakiila ahe
Haddii aanan wax bixinayn qalbigu, iima waasaco e
Diintaan wareego uga dhigi, waxadda xoolaade**

*) Waxaan ka qoray, Alla ha u naxariistee Ciise Faarax sannadkii 1956kii.

**Wadnahaan ku kala goynayaa, gaalka waafka lehe
Wadeeca Alle baan ugu daraa, weled islaameede
Wax walba wow horaayaa ninkii, ii walaal noqone**

**Wayi iyo waxsiin wowgu wadi, waa beryiyo fiide
Waallaahiye waliidkey kalgacal, kalama weecdeene
Warsengeli sidiisaan u geli, waqey abiidkeey e**

**Usaguba wanaag buu ka helay, wuxuun la'aantiiye
Hadduu shalay na weeraro tolntimo, lama wadaagneene
Wejigaba ma siyeeen sidii, wacal Majeerteene**

**Iyagaba wax badan baan u waday, qaalmo walacleyne
Waayaan dhirta u waabayoo, waaliduu sidaye
Oo uu waraabuhu lahaa, waali baa tahaye**

**Wacadkii haddii ayan furin, wadhi ma raacdeene
Waafeerka loolama dheceen, weyrax iyo ciile
Waliidkood la naar kama jarreen, walangahoodiye**

**Awel buu wahaabi u dhashiyo, weled najaaseede
Anna waalli bay ii ahayd, waanadaan iriye
Allaylehe sidii weer wax helay, wiif ha laga siyo**

**Hana wareegto caydhoodu waa, walashlahoodiye
Iyagaa waleecaad dhigaye, wiida ha hayeene
Kugu walacna dhaha reer Barow, Weris karuurkeeda**

—————oOo—————

XASANOW HUBQAADDAY*

Waxa la weriyey in dhawr nin oo degmada Abraahiin ka tirsan Xarunta oo Taleex ah yimaadeen iyagoo ka soo kacay Haradoollood; haddii la waraystay, waxay u socdeenna la weydiiyey, waxay ku warrameen : Sahan baannu ahayn oo waxaannu dooneynaa cidahayagii oo go'doon ah, afarta dab oo baxaaya midkood inaanuu ugu arriminno; kuwaasoo ahaa: Rayid oo dadkii Ingiriiska taliskiisa ku hoos noolaa ahaa; Dhabayaco oo dadkii Hobyo degganaa Suldaan Cali Yuusufna u talinaayey ahaa; Huwan oo dadkii Xabashi raacsanaa ahhaa iyo Daraawiish.

Hadalkaas Sayid Maxamed il xirribee baa uga muuqatay, Daraawiishina rag bay u baahan tahay. Dabadeedna waxa la gartay in nimankaas lagu dedaalo si loo soo dhoweeyo, Daraawiishna ay ugu soo biiraan, xoolo iyo xarragana loo siiyo, lana raaciyo Darwiish la oran jirey Xasan Gaarruf Qaloonbi Cabdi oo reerkoodu xarunta degganaa, hase ahaatee ay nimanka isku hayb ahaayeen. Danta loo dirayna waxay ahayd inuu degmada Abraahiin soo dabbaalo si ay Daraawiish ugu soo guuraan oo ay garab iyo gashaan ugu noqdaan. Wuxaana jirey in Abraahiinka iyo degmooyinka ay deriska yihiin colaad guun ihi ka dhaxaysey.

Markii nimankii la ambabixiyey, wixii loogu tala galayna la siiyey, Xasan Gaarruf oo raacaayeyna lala ballamay, ayaa gabaygan oo Abraahiin loo diray, geyiga Soomaaliyeedna laga yaqaan la sii faray:

*) Waxaan ka qoray Maxamuud Cilmii-Tuug sannadkii 1955kii.

Gabayada ku socda Xarafka

H

Xasanow⁽¹⁾ hub qaaddaye haddaad, naga hagaageyso
 Hiyigaad ka sare joogsatoo, hiratay laabtiyiye
 Haddaad hiirta waaberi sengaha, halabsatoo fuusho

Habaas idinku duula iyo boor, hiriba mooyaane
 Hilinkaad ku dhici waa midaan, laga habaabeyne
 Waa tuu haloosiga ah, tan iyo Hiiraane⁽²⁾

Ha yeeshee wax Hawd lagu ogaa, hawkar iyo oone
 Hadda aynu joognaana waa, hogga kalilieede
 Allii harada noo buuxin jirey, kuma harraadsiiyo

Hinni awdan xagar huuraloo, hirif ka soo duuli
 Hunrigiyo kulaylkoo sidii, halac ku leefaaaya
 Hagoog layra harac kaa astura, lagugu hoosaasi

Hurgun gocandho hil qodaxle iyo, hiije iyo qaare
 Hurmood gubad leh dogob huuraloo, hadowgu naafteeyay
 Hirrigaad maraysiyo jirduhu, kuma halaakeeyo

Wiyil hagaf leh aar soo handadi, hiije qabe reemi
 Hirdi madax hankoobsiga ciddida, mici haliileysa
 Hurdub geri harraatida lugeed, qalanje heeraaya

Hunnufaa dhurwaa iyo dugaag, so' u halaqaaya
 Shabeel horora haariban dawoco, harmcad guuxaaya
 Dhidar halable halowyaaale weer, haalufada yeeyah

Bahal hoose halaq baas intii, had iyo waabay leh
 Haaweyda meertiyo colkiyo ,haayirkiyo tuugga
 Galow hiririfleeyiyo jugley, wadana hawhaw leh

1) XASAN: Xasan Gaarruf Qaloombi.

2) HIIRAAN: Waadi Ceelal badan, Beledweynana waqooyi ka xiga, Hil-a-kelyana webi Shabeelle kaga dara.

Weliyada hanoonaan baryiyo, hodanka Yaasiine
 Habeebaha jidaasha iyo daal, hanaqyadii dowga
 Habeen iyo dharaar Eebbahay, hadimo kaa baaji

Hor iyo gees hareer iyo gadaal, halal nabaaddiino
 Hooygaagu heeraar Watiin, hoyasha Liilaafa
 Hayaakiil ducaan kuu akhriyee, hibada aamiinso

Afartaasu waa heega roob, hababaciisiyiye
 Sidii hogol daruur hiifa baan, hibitiqaayaaye
 Harawaatigii igama imaan, hoorista ahaaye

Waxaan sana hamuuraba adaan, kuu hawalayaaye
 Haddaan kugu hanqaro mowjaddaad, ku hafan doontaaye
 Hillaacaan indhaha kaala tegi, halalaciisiyiye

Hunriga iyo hoygaa qalbigu, kaa hadfahayaaye
 Hawadaa waxay kula ahaan, hirar madow weyne
 Hinfirka iga soo bixi naftaad, kala harbeysaane

Heli meysid gabagaan hayiyo, hooyo-waalaha e
 Xuseen baan haguug ugu dhintiyo, hokh iyo laandeyre
 Usaguba higaaddaan u qoray, heli oqoon waaye

Hal yar iiga gee reer tolkaa, hagidii aad gaadho
 Hebelkii waleetana u sheeg, hagari waa ceebe
 Haweenkiyo dhallaankiyo nin weyn, harawaduu naadi

Abraahiinku haytaannu nahay, wuusan hadihayne
 Waa wada qaraabiyo hilbiyo, habar wadaaggey e
 Jinnaa igu hudbaayee malaa, ima halleeyeene

Hannuankiyo wanaaggaan u galay, haaku oran waaye
 Husrlin beenn ceeb igu hab daran, iguma hoorsheene
 Goortey habluhu hooduynan, iguma heeseene

Hidaayada ma diideen intay, nebiga hiifaane
 Uma hiilliyeen gaaladaan, heerga ahayne
 Haawiyada naareed jannada, kagama hoobteene

Iima soo humeen guutadii, haayirka ahayde
 Goortaan hamboorriyo kufrigu, iguma hiileene
 Harti iguma toogteen intuu, hiisha ii galoe

Habaryoonins iyo Ciidagale, lama hableeyeene
 Hiraab naaga kama guursadeen, Habar-Magaadley e
 Intay hii yiraahdaan af baas, kuma hadaaqeene

Herer⁽¹⁾ kuma fureen reer intay, Haro⁽²⁾ ka guuraane
 Hii kuma yiraahdeen ratiga, hiisihii gubane
 Hindigii Berbera joogi jirey, hil uma qaadeene

Heeryada xammaalka ah garbaha, ma ayan hoosheene
 Ninkii halala beesa ah tabcaday, ma hungureeyeyeene
 Ma hadaadumeen wiilashii, heelka buuxsadye

Halqigii arlaaiga fadhiyey, ma hargawaaxeene
 Hayaag iyo hulqe iyo khaalidyuud, kuma hinaaseene
 Sidii halal ugaaroo fakaday, lama horeeyeene

Haaruun ma laayeen raggii, ugu han weynaaaye
 Waataa waraabuhu harqaday, hanaddadoodiye
 Horintii lahayd Faaqid bay, haniyo gooyeene

Hindisa aan jirin waa wixii, hoday Makaahiile
 Hoog wuxuu ku dhacay maalintuu, huray Daraawiishe
 Haddii ayan haad ferenji noqon, lama halaajene

1) HERER: (1) Waxaa loo yihiin Hargeysa intaysan magaalo noqon.
 (2) Adarina Herer waa loo yihiin.

2) HARO: Haradigeed, Haradoollood, Haraxagarrey, Harafaafanceed iyo
 Harahabaskuul.

Hoor wuxuu i soo dhacay markaan, helay warkoodiye
 Hilaa-boodayey ma aan jeclayn, hadalka qaarkiise
 Waxaan la hammiyaayaa raggey, hadur ka yeeleene

Hanti baannu diinka u lahayn, tan iyo Haabiile
 Hoodaha karaamada Allaan, igu hungeyneyn
 Goortaan habaaraa Ilaah, heeray boqontiye

Culimada habbowgaa sidii, haatuuf uga jeesta
 Sharcigey hasaayaane yey, idin habowsiine
 Sheydaanka soo wada humbucan, nadi ku haylhayla

Haadaan waxa idinku guray, had iyo tuurtuure
 Haghag iyo qalleyf miiran waa, lagu habuudaye
 Hawd iyo inkaar waa waxaad, hore u eeddeene

Ka hakada habkiinnii shalaad, ka hawa raacdeene
 Hubsadaay tashiga kheyrka waad, ka hanfariirtaane
 Halmaan iyo ninkii hadur yaqaan, honono'iis diida

Cadaawuhu hilaaboyga waa, kugu hodaayaaye
 Hidyuu uga dan leeyahay markuu, kuu halaahaliye
 Hoygiinna yuu iman ibleys, idin huduudaaye

Hannadyahow Ogaadeenku waa, ku hawiraayaaye
 Usagoo hog kuu qodahayuu, kuu hawaaltamiye
 Inay haybad kula doonaayaan, kuma hambaastaane

Anigaa idiin huba waxaad, ku himbilyootaane
 Kuman heegma kuman haawiyoo, hadi ka dooyeeya
 Kumanyaal hanqaaraha kabtiga, samada heehaaba

Kun hulgoont kuman hayrafsoo, dabada hoogaansha
 Kun hulqooga wadn taagayoo, haadda la cayaara
 Heemman iddiin xorayaa, xumarro heeg dheere

Horweynnaan ku soo shubi xeryaa, haawadee madhane
 Caanaha haleelada dhashaa, habacsan doontaane
 Haamaha karuurkaa sidi, heeshiguu dhiciye

Nin ragaa hammiyee caalle waa, hogashadiisiye
 Hiirtaanyo meeshii leh waa, laga huleelaaye
 Waa lagu hirtaa meel haddii, halabe kuu yaale

Hub iyo maal hanti iyo xoolo iyo, hoo aan dami haynin
 Waxaad iga haweyaanba waad, iga heleyaane
 Soo heldhowdaay deeq Allaad ka hirqan doontaane

— oOo —

— 111 —

HAASAAWE LAYSKUMA XANTO*

Col Daraawiish ah ayaa Ilig ka soo duulay oo waxay galeen taliskii reer Hobyood ee Yuusuf Maxamuud (Keenadiid) madaxda ka ahaa. Dagaal ba'an baa wuxuu ku dhex maray ceelka la yiraahdo "Ina-Diinle", dabadeedna Daraawiishi rag badanna way laysay, geel waxay lahaayeenna way taabeen.

Sayid Maxamed isagoo libtii ay Daraawiishi soo hoysey tilmaamaaya, raggii ay dagaalka la galeenna ku diganaaya wuxuu yiri:

Col hummaysan hiirtii haddaan, Ilig ka heensaynay
 Sengayaasha haadkaa haddaan, halabsannee fuullay
 Ammaanduule haybale haddaan, boqol nin hawl saarray

*) Wuxaan ka qoray Nuur Boqor Cismaan 1974.

Malagaan habbaabayn haddii, nala hor qaadsiiyey
 Kuwii loo hamuun qabey haddaan, uga hagaag yeelay
 Hiidda Golol Hobyiyo Gaalkacayaan, heeggankii tubaye

Haddaan heel baanaan ugu arrumay, halab dagaalkeeda
 Higtu sumuca Maarraha hanqara, hungunka baaruudda
 Takarkii (1) hubeerka u ekka, haatuf uga roorye

Ha yeeshee hubkana waan ka siday, hanaddadiisiye
 Hilbahooda waatuu tukuhu, haystey bahalkiye
 Hawa badanle reer Mahad haddaan, hooyadiis kudinney

Intaan wada hoggaan baray Midgaha, hilin ma qaadsiiyey
 Haasaawe layskuma xantiyo, habar duleedkeede
 Haadaa-qabiil nimaan ahayn, hadalki waa beene

Askartii hareeddada xumayd, ways hundo ogeyne
 Heeraaga goortaan wadnaha, hubuq ku siinaynay
 Hooghoogney! waatay lahayd, sida haweeneede

Rag hadday hinaasiyo col iyo, hiinyo kala gaarto
 Ama heerigaas talada guud, kaga heshiin waayo
 In kastoo hurdubo laysku wado, haayir iyo gaadmo

Halo buubsashiyo tuugo waa, ka humbullaataaye
 Inay had iyo geeriyo ka dhici, hubanti weeyaaane
 Waxay hibadu raacdaa ninkii, hiil Ilaaq qaba e
 Haakaalle Eebow ninkii, Libin hoyadshaa leh.

— oOo —

1) Takar Jaamac Warsame.

— 112 —

MIDABKIIISU HALYEY*

Daraawiish iyo dad oo dhami wuxuu isku raacay inuu Sayid Maxamed fardaha ammaantooda ku tilmaamay kow iyo labaatanka xaraf oo Soomaalidu ku gabaydo. Nasiib-darro geeraarradaa in yar mooyee, intoodii badnayd ma aan-nu helin.

Geeraarkan soo socda waa ammaan faras, ha yeesh ee faraska loola jeeday magaciisa wax noo sheega ma arkin, geeraarkuna waa dhiman yahay sida ka muuqanaysa ama ay nala tahay, wuxuuna yiri:

**Midabkiisu halyeygoo, hiriboo kala noocoo
Hariiryii ku dhigeenoo, halow yeeshay miyaa!**

**Haldhaa meal fog ka muqdo, halqooqii bixinaayoo
Haysha baal lalminaayoo, hallibaaya miyaa!**

**Hannaankiisa wanaaggiyo, haybaddiisa buruurdka
Naftu wow hibataaye, hibo Eebbe miyaa!**

**Afku waa holholkaasoo, gowso huura ku taal buu
Xakamaa ku hudbaaye, madag hiil leh miyaa!**

**Bacaraarka hulkiisa, hadduu hiif kaga siiyo
Wiyil soo handanaayoo, hanqaraaya miyaa!**

**Sidii aar hala laayeyoo, dagaal loo harareentay
Indhuhuu holcinaayo, holoc naara miyaa!**

*) Geeraadkan inta aannu ka hayno waxaannu ka qornay Cali Darmaan sannadkii 1957kii.

**Hagaaggaa kalkadiisa, hogsalaanta kobteeda
Gabbashaa lagu heeray, bil hangoolsan miyaa!**

**Kolkii uu hoganaayo, hadduu haayir dareemo
Dheguhuu hulkinaayo, ma hootooyin aflaa!**

**Guudka haydhafanaayoo, hareeraa marinaayo
Sida geydhaha hawdoo, hugfanaaya miyaa!**

**Qanaantuu hurgufaayo, halqooqeeda lulaayo
Hayrarooti galbeedoo, hoormaadi miyaa!**

**Fanku buur higil weynoo, hamaashowday caleenoo
Xaygu uu hollinaayoo, hirareysey miyaa!**

**Haddii uu hardafaayo, ma hanqaaro naftaada
Hitiquuu u socdaaye, hebed xaal san miyaa!**

**Haddaan jeedal la hiigay, ku hawaarsho sintiisa
Hatatoobsiga booddo, ma aar soo hig yiraa!**

**Haddaan hoyga u buuxsho, hambo iigama reebe
Hilif buu ka dhigaaye, Halacdheere⁽¹⁾ miyaa!**

**Afartuu ku hadaaf, dhulka waa hurgumaanoo
Habaas bay ka kacshaane, beel hayaantay miyaa!**

**Isagaan hu lahayn buu, hulqihii lalmiyaayoo
Ninna haab kama yeeshay, caqli haatuf miyaa!**

— — — — Oo — — —

1) HALACDHEERE: Xuseen Cashuur Cali oo tilmaan ku lahaa hunguri badnann.

HANFI IYO HUNRIGA SOO DHACA*

Markii Taleex la dhisay oo ay Darwaaiishtii xarun u noqotay, magacoodii iyo maalkoodii kor u kacay oo ay taawiyeen in Ilah mooyee aan aadane waxba ka tarayn, murtidii iyo gabayadiina si aan qiyaslahayn u soo bexeen ayaa Daraawiish ammaan iyo af-laggaadaba gabayo badan loo soo mariyey.

Cali Jaamac Haabiil oo ay Sayidka xafiiltan lahaayeen raggi Daraawiish ka soo horjeedeyna ka mid ahaa ayaa dhowr gabay oo ceebayn ah Sayidka u soo diray.

Inkastoo Sayidku gabaygaan dadoo dhan wada mariyey; haddana ujeeddada ugu weyni waxay ahayd Cali Jaamac, in loogu hal daro.

U FIIRSO: Gabaygaan wuxuu ina tusaayaa murti, af tahamo iyo hadal-oqoontii Eebbe weyne hoodo uga dhigay Sayid Maxamed Cabdille Xasan.

Hanfi iyo hunrriga soo dhiciyo, hinif dabayl baa leh
Hanqar iyo hillaac bililigliyo, halalac roob baa leh
Cir habqamay xareed laga harqaday, Haradigeed baa leh

Xiin hawle iyo heega curan, hogol daruuraa leh
Hir doogliyo caleen hamasha iyo, habatac ciid baa leh
Maal hooray ciir laga hanfaqay, seben hagaagaa leh

Caanaa had iyo jeera iyo heeshi, ramag baa leh
Qumba lala hagoogtiyo hilbiyo, hawl yar ari baa leh
Hayinnimo wax lagu qaato iyo, ku hinji awr baa leh

Habaqliyo harraad iyo kulayl, hilin abaaraa leh
Haddii hadowga geedood engego, horasho ceel baa leh
Hagahagi hunrigu duulayiyo, hogo kaliil baa leh

Harac iyo qabow lala herjado, hadh iyo raaxaa leh
Hawo iyo hilow gacalo iyo, hurud nabdoon baa leh
Hanfariir in loo kala ordiyo, hunuf dareen baa leh

Lugi waa higiishee himmiyo, halabsi neef baa leh
Haad iyo haldhaa roori iyo, huguf gammaan baa leh
Gorgor samada heehaabi iyo, huguguf Dhoddhaa⁽¹⁾ leh

Hanfaf booddo iyo xoog sengiyo, hadafa buubaa leh
Himbiriirsi meel foga magaan, higigifleeyaa leh
Haddii nadigu haaraha ku dhigo, haawis Xamar baa leh

Aar soo hingoodiyo bad iyo, hugun rasaas baa leh
Habaas kacay halaakiga dhacsiga, halowna geesaa leh
Haliilyaale aan dhiirran iyo, haadiis fuley baa leh

Hankakoobsi iyo boobto iyo, hoobsi guluf baa leh
Hamham iyo humsiga reenka iyo, higilla guutaa leh
Hannas weerar iyo qaylo iyo, hirif colaad baa leh

Heeraa in laysula bixiyo, heeggan dirir baa leh
Hirey iyo wirey maalintey, humuro joogtaa leh
Haadaa qabiilnimo nimaan, lagu holeyn baa leh

Hawa beena Soomaalidaa, hadafka raacdhaa leh
Hadal rumu Daraawishta iyo, weli hanoonaa leh
Ragga diinta hooya u noqdiyo, hanad Shirshoora leh

*Waxaan ka qoray Xaaji Axmed Aadan Surgo, Sannadkii 1956kii.

1) DHOODDI: Faras qurux iyo dheerayn caan ku ahaa (arag baal —)

Hulqihii dad bari soo baxshiyo, hoogey dumar baa leh
Wixii habar Majeerteen iyo, halamash naagaa leh
Xaar laysku heylaamiyiyo, halalac Mooraa leh

Hammuunaan damayn iyo hunguri, lala hadaaqaayo
Handadka iyo heemada markuu, hadawga leefaaayo
Warsengeligu haybtuu yihyo, horor dugaag baa leh

Hoobaaq laguu qodahayiyo, hagar shisheeyaa leh
Hundhur iyo caloolxumo ninkii, cadawgi heeraa leh
Hankuugyo uurgulguluc ninkii, hiijo qabey baa leh

Inaad luqunta hoogaamisiyo, hogasho ciil baa leh
Meeshiyo habeen aakhiraad, hibasho maag baa leh
Haakaalle Eebbow ninkii, libin hoyadshaa leh

Hoh! iyo caku iyo hiif ninkii, hawkar galay baa leh
Halaaka iyo laandeyr ninkii, marin habaabaa leh
Hinji iyo habaar Waaq ninkii, huray astaadkaa leh

Heeggaa in loo maro arlada, habi la'aan baa leh
Hor Ilaah in loo jeensadiyo, haajir culimaa leh
Haawiyada naareed ninkii, ferenji haystaa leh

Iidoorka hoosada Berbera, ka hawisaa hey! leh
Harag uraya Muusa-Carrihii, hoodhi jirey baa leh
Hadduu niriggu heeryada ka rido, hogey! Arab baa leh

Xaal hadura Habaryoonis iyo, Herer nin joogaa leh
Ciisaha baqtiga hiigayiyo, haqay midgaan baa leh
Huuraale Cali Jaamac⁽¹⁾ iyo, huluq dameer baa leh

1) CALI JAAMAC: Cali Jaamac Haabiil wuxuu ahaa gabayaa caan ah.
Wuxuuna ka mid ahaa ragii Sayid Maxamed u gabey..

Xididnimo habboonkeed ninkii, lagu hirtaabaa leh
Hargaamooyin iyo ceeb ninkii, gun u hoyadaa leh
Hidda xumo gobey heerle iyo, horinta Cawl baa leh

Hub wanaagsan heensiyo fardiyo, haybad iyo luuli
Hodya deeqa hoo iyo waxsiin, hor Alla geystaa leh
Hannaan qurux san haashaar gobeed, hodon Dariiqaa leh

Horweynkiyo haleelada nirgaha, loo hitiqinaayo
Haamaha karuurkee la shuban, holaca jiilaalka
Heel xoola laga buuxiyiyo, hibana Eebbaa leh

Hal madow higgaad iyo Quraan, "H" iyo "W" reebban
Harannimiyo hooyaale gabay, heello iyo maanso
Nin kaleba naftiisa ha hafree, hooda anigow leh

—oOo—

— 114 —

XUSEENOW NIN XIDIDKIIS HAGRADAY*

Nin magaciisa la oran jiray Cabdalla Cawl Maxamuud oo degmada Laasqoray u dhashay ayaa xaruntii yimid, ber-yahay Daraawiishi calanwalleyneysay. Wuxuu Sayidka weydiistay in la siiyo Faadumo-qarad Shiikh Cabdille oo Sayidka la dhalatay.

Dabadeedna waa laga yeelay usna wuxuu ballan qaaday inuu xoolo badan keeno mood iyo noolba, gaar ahaan hub lagu dagaal galo, taasna Sayidku waa u riyaaqay.

*) Waxaan ka qoray dhawr nin oo Daraawiish ah oo ay ka mid ahaayeen Cabdi Cali Guuleed iyo Xaaji Cabdiraxmaan Sayid Maxamed sana-dkii 1958kii.

Cabdalle waa tegey, si uu ugu soo tabaabushaysto guuriisa iyo mindhismadiisa, hase ahaatee soo noqodkiisii wixii laga filayey ma keenin, weliba si qaab daran buu xarunta ku yimi, taasoo ah niman Carab ah oo geddisley ah ayuu garwade u soo noqday, si uu xoolahooda ugu meel maro. Dabadeed Sayidkii markuu ogaaday inaanu waxba wadin, hadal badan iyo af macaanna wax ku doonaayo uma xil qarin, safrihii oo meel lagu furay ayuu wuxuu yiri: "Xoolihiinna daartaas u daad guraysta: Cabdalle wixii sana meesha uga taga". Dabadeed, jawaan xoogaa dhar ihi ku jiro baa meeshii lagaga tegey, ka dibna Sayidku gabaygaan buu nin-kii u mariyey, waxaana loo baxshay "Hadaafaa".

**Xuseenow nin xididkiis hagraday, waa habaar qabe •
Hannaan iyo wanaag badan haddii, heedhe laga waayo
Isna waa hubaa inaan aroos, loo hadoodiline**

Hindisuhu mar buu kaa ridaa, hogobyo sheydaane
Maruun baa daruur hababac tiri, lagu hungoobaaye
Eebbow habheeb lama maree, hirifsanaa meeshu

Afartaa sidii heega roob, haw ma kaga siiyey
Hawraarta gabay lama ba'shee, hilin ma qaadsiiyey
Hadal kalena waa inanta iyo, halaan ka faalleeyey

Hirkaa laaca weyn baa nafluhu, haabo leeyahaye
Nin waliba hawada Faadumuu⁽¹⁾, haanka ku hayaaye
Hoomaalka Qarad baa dadkuba, u hanganaayaaye

Hanaddada Majeerteena yaa, laga horjoogaaye
Hindi iyo waxaa looga yimi, hara Ogaadeene
Ha yeeshi Hartigu inuu lug go'i, hadiba maayaane

1) QARAD: Faaduma-Qarad Sayid Maxamed oo gabdhaha Ilma Sayid u weynayd.

Intii hooyadeed laga baxshaa, laga **haweysiine**
Ninka soo hadaaf ee i yidhi, ilaxidh ii hoosa
Lama hubee inuu maro ku heli, hawl yaraa gabadhu

Daraawiishta heelkaa degtey, habar wadaagaane
Nin weliba horweyn buu ka filan, harac la mooddiye
Haadaa qabiil nimaan ahayn, hadalka muu daayo!!

Nimaan yarad haruur lagu masliyo, hiba ka **keeneyn**
Muu hoogye meelaha ka dayo, harag miduu siisto
Haween kale ma waayne **maxaa, hawdka soo mariyey?!**

HASHAAN HEENSUHUU SIDAY*

Boqol nin oo Daraawiish ahaa oo ceelka Afyaraaddo lagu dilay, horana aannu ugu soo sheegnay taariikhdooda hordhigga gabaygii ahaa:

"Daraawiishta Saalixiya eey dood aan ku iraahdo"
 duullaankii u baxay ayaa geel fara badan soo dha-
 cay. Geelaa «Xalliye» la baxay waxaa la gebagaba
 dhigay balliga Caadood, waxsey yiraahdeen sannad baa hal-
 kaa lagu hayey oo raacdadiisii lagu suaayey, jiiftadatan soo
 socotana geelaas baa laga mariyey:

Hashaan heensuhuu siday, himmadeeda duullaan
 Hashaan hilayga ugu raray, hayinka iyo awrkii
 Hashaan hiirta waaberi, himhimowga ugu kacay
 Hashaan hilinka Doollood⁽¹⁾, habaqle ugu jiillaa
 Hashaan dhowr habeen iyo, maalmo badan u hawl galay
 Hashii aan hagoogtiyo, hullaabtii isaga rogay
 Hashaan Habarsaciid iyo, humbanniida u weeraray
 Hashaan ku himbilyoodee, ku hanqaaray dunidii
 Hashey hebelladeedii, dhirta ay huluusheen
 Hashii hoorigeygiyo, hinfirkeyga lagu nacay
 Hashaan kii horjoogsaday, huluq siiyey warankii
 Hashaan heel bannaan tubey, hundihii Warfaa⁽²⁾ dhaqay
 Hashey gaalka Herer jira, qaylageyska u hudeen
 Hashaan hara ka oodee, ninna uusan igu holin
 Mashii heegadii roob, higilkeeda loo filay
 Hargo looma jiidee, hashaan heeg isaga waday
 Hashaan lagu hanqaarmayn, habarwacadka ololkii

* Wuxuu ka qoray Cabdi Cali Guuleed sannadkii 1967kii.

1) Arag, gab. 26 bogga 75.

2) Warfaa Xirsi Khalaf.

Hashaan haaligguu riday, hanqar iyo madaaflic
 Hashaan huura weynow, Subeyr Maxamed ka hantiyay
 Hashaan haaruf dhogorrow, Haaruun u quursaday
 Hashaan Dalal harkoo galay, hargawaaxa kaga diray
 Hashaan horinta Raabbi⁽¹⁾ leh, heeraaga ka asladay
 Hashii hanaddadeedi, ku humsiyey waraabuhu
 Hashaan haatuf uga diray, Iljeexii⁽²⁾ hagaysnaa
 Hashuu ka hanfariiree, hubin waayey jeerkii
 Hashuu ka himbiriirsadey, Hiiradkii⁽³⁾ qurmoona
 Hashuu hawdka jiree, haaruuhu ku gaareen
 Hashaanu haayaddeed gelin, hooyhooy markaan iri
 Hashuu huray dharaartii, fulihii hingaarraa
 Hashuu hoogayey yiri, hohey! maxaa inoo dhaqay
 Hashuu iiga haajirey, Gurraasihii⁽⁴⁾ habka xumaa
 Hashaanu hororin dirirteed, harabkii afka caddaa
 Hashaanan haybta reer Magan⁽⁵⁾, waxba aanan ku ham-
 beyn
 Hashaan summadda hororka ah, halka luqunta kaga dhigay
 Hashaan baarqab heeg dheer, haysimada ugu daray
 Hashaan soo hitiqiyoo, hadba hogob ku soo furay
 Hashaan kaga hareerraa, haaweyda caydhaa
 Walle maanta kii hola, huga dhiigga kaga qubay.

—oo—

1) Raabbi Guuleed Xirsi.

2) ILJEEX: Xuseen Yuusuf Xirsi wuxuu ka mid ahaa raggi shirqooleekii Gurdumi wax ka abaabuley.

3) Hiirad Nuur.

4) Gurraase Xaaji Cali wuxuu isna ka mid ahaa raggi shirqooleekii Gurudumi wax ka abaabuley.

XIRSIYOW HAGAAGTAY*

Cabdullaahi Aadan Kiye oo reer Cali ahaa ayaa reer Haaruun dilay. Dabadeedna Sayid Maxamed ayaa damcay inuu labada reer fidmad, dagaal iyo guubaabo ka dhex abuur si aanay gaashaanbuur u noqon oo Daraawiish uga soo hor jeesan ama ay Daraawiishba ugu soo biiraan. Gabagan soo socda ujeeddadiisu waxay la socotaa gabaygii ahaa: "Cabdillaahi waxaa loo qurjaray, waa qaabiil li'iye".

Ninka Sayidku ku halqabsaday, gabaygana u sii dhii bay Daraawiishi aqoontiisa war fiican kama bixin.

Xirsiyow hagaagtaye haddaad, hilinka qaadeysyo
Dhexdu waa habheeboo naftaad, u hawalaysaaye
Harraad kama baqaan niman hadday, heli karaayaanc

Horweynkiyo haleelada nirgaa, loo hitiqinaayo
Hamuunta iyo gaajada ninkaan, haysan baa qaba e
Haan iyo sibraar baad ku shubaan, halab karuurkeede

Hayin baad ku raran qaalin waa, hilay la buubkiye
Hawdkaad maraysiyo cidladu, way nala heshiise
Halaq iyo libaax horara iyo, haayir iyo tuugga

Astaadkaa ku heli oo Rabbuu, kaala hoos geliye
Habeenkaad Ogaadeen tagtoo, reer Isaaq hoyato
Hawraartaan ku faro iiga gee, hagari waa ceebe

Ha'dana yeys ka dhicin xarafta waa, lagu hagaajaaye

* Waaqaa ka soo qoray Xaaji Aadan Xuseen sanadkii 1955kii.

**Hudle⁽¹⁾ iyo Umaad⁽²⁾ iyo Yuusuf Qaraf⁽³⁾ hadlaku waa
 qaan dheh**

**Jiciirkii⁽⁴⁾ hurmuudka u ahaa, hoos ahaan ugu dheh
 Waxaad haybta reer Cali ku tari, helay warkiinnii dheh**

**Nimankii huwan ahaa dadkaan, ugu han weynaa dheh
 Himmadaan idiin sidannay iyo, hadal naloo keenay
 Waa laba hiyoo kala fogaan, haab isu lahayn dheh**

**Haaruun inuu dilay la maqal, huriyihiiinnii dheh
 Waxaa Haradigeed⁽⁵⁾ nooga timi, dhimay halyeygii dheh
 Mase taladu waa hadur warkay, nagu hasaayeen dheh**

**Cabdullaahi⁽⁶⁾ haad inuu cunaan, hanadyo loo laynin
 Ay nolol haweystaan kuwii, haniyihii gooyey
 Ay heli karaan saas guntii, haarufta lahayde**

**Hurrihii⁽⁷⁾ xunka ahaa inuu, waran ku haylhaylo
 Oo halawda jaray geesigii, lagu hagaagaayey
 Oo midab haldhaalow tukaha, siiyay kilibkiisa**

**Waa haramcad aargoonle cunay, hadalka qaarkiise
 Bah-Dhulbahante hoog kama maqnoo, heeran boqontiisiye
 Waa hadaadun reer Maxamedkey, hibadu saarreyde**

1) HUDLE: Hudle (Boojaalli) Yuusuf Maxamed.

2) Ina Aayihisii la garan waa.

3) YUUSUF QARAF: Yuusuf Iimaan Cumar.

4) JICIR: Jiciir Maxamed Liibaan Jiisow.

5) HARADIGEED: Waa 28 balli oo u dhaxceya Harafaafan yar iyo Hara-Habas-Guul.

6) CABBAAS: Aw Cabbaas Xuseen Muuse, waxaa lagu diley shirqoolkiil Gurdumi.

7) HURRE: Ibraahim-Bayr Xasan Odawaa.

Alleyle halkaa uma filayn, horinta Guuleede
 Nimankaan hubkoodiyo ogaa, halalaclayntooda
 Aan qola ku haystaa dhaqnayn, haybad iyo xoolo

Nimankii hubka caddaa midgaan, hoorle laga yeelye
 Aan hubsado halkey fali kuwaa, lagu hariiryeyey.

—oOo—

— 117 —

H A W I Y E

Gabaygan hoos ku qoran qof war buuxa naga siiya
 ama dhammaystira ma helin, waxsuu u eg yahay inuu Sayid
 Maxamed diray nin Darwiish ah oo la oran jirey Cigeyoon
 Maxamed oo uga war keena gaalo iyo waxay maaggan tahay.

Gabaygan oo guubaabo, dhiirri gelin iyo tilmaanba ah
 ayuu u mariyey, Darwiishkuna markuu soo noqday gabay
 buu ku warramay, waxaase ayaandarro ah labada gabay wax
 intaa dhaafiya ma arag.

Maandhow Hawiye ma aanan diran, maanta ka horoowe
 Bal inaad halyey leediihin, la hubsan dooneeye
 Heelkaa horeetana Ilaah, hogol ha kaa siiyo

Geelkii Hargeysaad baruur, ka hirqan doontaaye
 Iidoor hanfade weeye oo, kuma hadaayaane
 Hannaad baa Ilaahay ka dhigay, hoosu foorara e

Meeshay ku haasaawayaan, horay u sii joogso
 Haylihii xumaa iyo bustihii, habacsanaa qaado
 Hana hagoog an waa tubun dharkaad hab isku siisaaye.

Darwiishkii markuu soo noqday isagoo Sayidkii u war-
 ramaayaa wuxuu yiri:

(N)

Sayidii geddoodii la barey gaalo qurunleeye
 Soo guure oo waxay degeen dabagaloolleeye ⁽¹⁾
 Wuxuu gaashka dhow damacsanaa gobobkii ⁽²⁾ dheeraaye

Waagoo guduutay alaab gibila qaataan e
 Gubniyuu u kala joojiyaa gegi habaas weyne
 "Goo" iyo wuxuu "Raydh" lahaa waanan garanayne
 Gudub bay u fuulaan fardaha gaban sidiisiye
 Sayidii darmaan gaaxsanaa gaari mahayaane

—oOo—

1) DABAGALLOOLLEYE: Tuula u dhaxaysa Burco iyo Sheekh.

2) GOBOBKII: Gobab Burco ku yaal hadda loo yaqaan «Gobabkii Ina Igarre».

XUSEENOW NINKII HAGAR YAQAAN*

Waxaan horay u soo sheegnay ammaan iyo aflagaadda-ba mid kastaba ha naqoote in Daraawiish gabayo badan loo soo mariyey. Cali Jaamac Haabiil ayaa gabay Daraawish u soo mariyey halkudheggiisuna ahaa:-

"Dameerkaa hariyaha leh iyo, heer Dhulbahantaa leh".

Sayid Maxamedna alabkiisu wuxuu ahaa haddii gabay loo soo mariyo asuu doono inuu hadal ka celiyo inuu baro u dheereeyo. Gabayaanna wuxuu ka tix raacaayey kii Cali Jaamac.

Xuseenow ninkii hagar yaqaan waa, habaar qabe e
Ninna hagagi maayoo run baan, heeg u marayaaye
Haddii aan hammiyey aakhiraan, laga habaabeyne

Harti nimaan oqoon baa yiraa, hadalka qaarkiise
Waa niman hurmuud wada ah iyo, hanadyo waaweyne
Waa nimanka haybtoodu tahay, Haashinkaas kore e

Waa nimanka deeqii hanbaday, hibo Ilaaheeye
Waa niman intay hodon yihiin, hoog ku sii daraye
Waa niman gob baa lagu hirtaa, lagu hagaagaaye

Waa nimanka daaraha hurdyo, harac dallaal weyne
Waa niman xariira huwanoo, huga ku laafyoone
Waa nimanka haashaarka gole, marada haafeyne

Waa nimanka doonyuhu Hindiga, uga himbaartaane
Waa niman haruur iyo bariis, hoyga loo dhigaye
Waa nimanka haanfuuqayee, timirtu hoos taale

Waa niman haleeliyo horweyn, heel ka buuxsadye
Waa niman adduun lagu huroo, maal hareeriminne
Waa niman intay wada habceen, heeshiguun dhiciye

Waa niman hingaar lama watee, haybad guursada e
Waa niman hablaha ay qabaan, halalac leeyaaane
Sida heegadoo curatay bay, shuqul hillacaane

Waa niman hub iyo dowladnimo, haysta weligoode
Waa niman u heenseyn fardaa, halabsigoodiye
Waa niman halqooqaha rogaal, heegma weligoode

Waa niman hadday rag is-hayaan, huriya baaruude
Waa niman madaafiic higliyo, haaliggii ridiye
Waa niman hanaanaca kufriga, hoor ka soo qubaye

Daaroodku waa wada halyey, kalase hayb roone
Dalka kalena waa wada hulqiyoo, huuba doora lehe
Waxse heerle haad ferenji iyo, harabka Iidoore

Kuwa fuudka heeminahayoo, himishku duulaayo
Aan tan iyo Haabiil dheryaha, lagula hawshoonnin
Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Hiliblaha dukaaminahayoo, horori ceeriinka
Oo dhiigga soo hililiqlayn, haysha ka caseeyey
Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Nimankii hablaha soorta guri, ku hargawaaxaayey
Ee tii wax hoomey tira, kula haliilaayey
Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

*) Waxaan ka qoray Cabdi Cali Guuleed sannadkii 1957kii.

Nimankii hawaaree sidii, habas u kowdiidey
 Oo aan futada haawineyn, hogobka aad mooddo
 Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Nimankii sidii awr hayina, hilayga qaadayey
 Hinjigiyoo culeyskii kuwuu, hoolay dhabarkooda
 Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Ragga hiirta waaberi dillaal, halaladuu roori
 Oo aan hunriga maalimeed, soo har gelihaynin
 Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Nimankii habeedley ummula, huga u mayraayey
 Nimankii habeen iyo dharaar, hiribka qooshaayey
 Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Ragga udaha horsanahayoo, saxaraduu heegan
 Iyo nimanka hooyadood ku oran, habartu waa dhuustay
 Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Axmed Nuuxa nirig haaruf badan, kabar u heereeyey
 Ee hilinka meeshiyo Hiraab, habaqluhuu qaaday
 Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Muusacarraha haragga iyo, hoorka xiranaaya
 Oo qurunka ay huursadeen, lagu hunqaacaayo
 Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Ciisaha baqtiga hiigayoo, haadka qalanaaya
 Oo calaha habuurka badan, hagida meeraaya
 Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

HabarYoonis iyo reer Jugliyo, Habar Magaadlo dhan
 Iyo Caliga⁽¹⁾ hoosada Berbera, huluqa jiida
 Iyana heer inay leeyihiin, hubantidey weeye

Intii heer lahayd ma aan dhammayn, hebelladoodiiye
 Hayska hoobbiyeen nimanka aan, heray boqontiiye
 Inta aan hunduudaa ka badan, hiisha geedaha e

Niman baan hullabee ma oran, hiijo iyo ceebe
 Waxsaan hubinayaawaa inay, hadiyad keenaane
 Ha yeeshee intaasaan hojee, hor Allahay geystay.

—————oOo—————

1) CALI JAAMAC: Cali Jaamac Haabiil wuxuu ahaa gabayaa caan ah.
 Wuxuuna ka mid ahaa raggi Sayid Maxamed ay isu gabayeen.

HUNGURIGA SUBEER*

Gabaygani wuxuu ka mid yahay gabayadii "Halac-dheere" ku saabsanaa, Hobiana ka billowday, dabadeedna loo waddamiyey bari iyo galbeed, koofur iyo waqooyina loo dhigay Sayid Maxamedna wuxuu ka mid ahaa raggii ka qayb qaatay, wuxuuna ka mariyey gabaygan soo socda:

Hunguri Subeyr wuxuu ka ridi, hogobyo shaydaane
Mar haddaanu heeg dheer lahayn, ama hoggaan ceeja
Wax hubaala waa inuu ka iman, haradi Ciideede

Waa waxaan habaaro Ilaah, heeray boqontiiye
Hidyaawadatay wiilkii hadduu, hilinka soo qaaday
Huwan muu u kaco kuma qaddeen, hodon qabeenkiye

Hartigaba wax badan baa ku nool, hilib ugaareede
Koluu Hiirad oo kale noqdo, ibilka haaneedo
Bal maxaa Hobyuu dhigay arladu, kala hoyaad roone

Hargawaaxiddi baan ku diley, tuugga haysha lehe
Hanqarkii rasaastaa wadnuhu la halcanaaye
Guutooyinkii loo humeey, hadafka raaceene

Hanbo kaa sugaa ama hoheey, kugu haguugaaba
Hanti nimaan lahayn looma tago, holaca Jiilaale
Haaweyda aan dhacay maxaa, haatufka u geeyey?

Iyaguba halaaggaan badey, la hundhuraayaane
Daraawiish hinfiri nimay wax badan, hanatay reerkiisa
Waxay ka hanfariireenba waa, huubo doora lehe

*) Waaan ka qoray Xuseen Aabi Cilmi Xaasey sannadkii 1965kii.

Hawiye iyo Daaroodba waa, hayb ka gooniyahe
Ma way sooryadiin heli karaan, ma hagranaayaane
Miyeey hadi karaayaan wax bixin, heliba maayaane!

Nin hamuunta kaa bi'inayaa, lagu haddoomaaye
Mar hadduu hadaadumo xarrago, haybaddeed malehe
Haadaa-qabiil nimaan ahayn, hibo miyuu dhiibi?

Qamaanow⁽¹⁾ hiddada meel san baa, lagu hagaajaaye
Hadku waa hadkii idin khatalay, Haraddigeedkiyi
Hannaankiinna nimankii yiijiin, waydinkii huraye

Haddaad diinta soo haybisaan, kuma hungowdeene
Haadaan waxa idinku guray, habaski gaabnaaye
Hadalka Keenadiid buu maqlaye, haayaad kale mooge

Haddeer iyo haddeer gool qallaa, halaba keennaaba
Haamaan idiin shubi lahaa, halab karuurkeede
Haleelooyinkaa idinku filan, hootanuugta ahe

Hareerihiinna waan dhigi waxaad, ku himbilyootaane
Intaad higos dhan soo qaadataan, Halacna soo raacshe

—————oOo—————

1) QAMAAN: Qamaan Bulxan Yuusuf oo ahaa gabayaa caan ah.

— 120 —

CALI XAAJI AXMED

Gabaygan gaaban waxa ulajeeddadiisu ahayd in loogu hal dero Darwiish la oran jirey Cali Xaaji Axmed Aadan oo Sayid Maxamed ay habrawadaag ahaayeen oo ay dhashay Balax Seed Magan, Sayidkana ay dhashay Carro Seed Magan.

Waxaa la yiri dagaalkii Ruuga ee Koofil lagu diley ayaa Cali Xaaji Axmed fardaha Daraawiishta madax ka ahaa. Markii dagaalkii foodda la geliyey, asaan weli jilibka laysu dhigin, ayaa gaalkiina girligaan Daraawiishta ku afuufay. Halkaasaa Cali Xaaji wuxuu yiri "war fardaha xabbadda dib uga qabta", sidaasna waxaa loo qaatay inuu baqday Daraawiishna waxaa caado u ahaa tacshiirad ama labo haddii laysku rido inay cadowgooda jiiraan.

Hadalkii Cali Xaaji yiri oo ahaa "fardaha rasaasta ka qabta" markii Sayid Maxamed loo sheegay wuxuu mariyey gabaygan, wuxuuna yiri :-

**Caliyow (1) habaaskii inaad, hadaftay lay sheegye
Hadalkaagu siduu noogu yimid, waa hagoognahaye
Waa kuu hundhuraaya siduu, hooggu kuu maraye**

**Hadda aynu joogniyo intii, horay ka aamiina
Abidkood dagaal ma hagradaan, hayta aan nahaye
Adigaa hinjiga noo wada ee, haaligyaan nahaye**

**Hulqe aabbahaa baa ahaa, hogoshki dheeraaye
Waa wuxuu Hubeyr ugu fakady, Haarriyaan dhicine
Maxaa habarwadaaggey ka dhigay, haadka cararaaya?**

—————oOo—————

D H A M M A Y S T I R

Halkan waxa ku dhammaaday 120kii Gabay ee aan go-gol-dhigga ku soo xusnay iyo 16 gabay oo rag kale mariyey, oo gabayada Sayidka xiriir la leh.

Wixii qalad ah ama gef ah ee Buuggan ka soo dhex baxa, waa murti Soomaaliyeed oo lama kala xigee hagaaji qof kasta oo sidaas awood u lehaw.

Waxa laga yaabaa in gabayada Diiwaankan ku qorani ay dadka qaarki ku adkaadaan; waxse la filayaa in abwaankii Af Soomaaligu dhaqso u soo bixi doono, rag badan oo Af Soomaaliga aqoondheer u lihina jiro; waxana lagu talo jiraa in Gabayada la sharxo, lana kordhiyo.

Sidaas iyo Akhris Wanaagsan.

TUSMADA DIWAANKA

Gogol dhig	I
Mahad naq	II
Arar guud	III

Gabayada ku Socda xarafka «A»

1. Xuseenow caqligu kaama baxo (Afbakayle)	1
2. Dhurwaa ariga eebbaa leh	5
3. Xuseenow oqoon xume (jawaab)	6
4. Ragga ayl u kacayow	8
5. Nin aqdaamo ferenji ah	9
6. Saw....ma aha	10
7. Ismaaciil Mirow	13
8. Jidka Adari loo maro	15
9. Eelkii qabsaday	18
10. Maantii asaayuhu dhacay	19
11. Ogaadeen haddaan ahay	21
12. Cali-Geri aboodiga ku lalay	23

Gabayada ku socda xarafka «B»

13. Warka badaha laga keenay	27
14. Awel maanso waataan balfay	30
15. Baqalka kuugu soo diray	34
16. Boga-daawad waa laan lahaa	39
17. Ba'a e yaw sheega	42

Gabayada ku socda xarafka «T»

18. Tebiya oo geeya	47
19. Xuseenow tabtaan ahay	48
20. Tuurwaayow tobant hal	54

Gabayadan ku socda xarafka «J»

21. Xuseenow jigraar lama hadlee (Jiinley)	57
22. adaa koofilow jiitayaan	65
23. Haahennii Jaliilka ahaa	67

Gabayada ku socda xarafka «X»

24. Xiin Finiin	71
25. Xay Guduudan la moodyow	74

Gabayada ku socda xarafka «D»

26. Dacwad baan ka leeyahay	78
27. Awel maanso waataan dayacay	83
28. Ma duqaynay reer bari	84
29. Ararsame dalkiisii ka carar	89
30. Wiilyohow daloombiyi	90
31. Wiilyohow damiin baad tahay	93
32. Nimanyahow dembaw lama hadlo	94
33. Clanside haddii lagu danniyey	95
34. Doodna waxaan u leeyahay	97
35. Daraawiishta Saalixiya	103
36. Doqon baan ogeyn suudiwo	107
37. Daawad	108
38. Dacayow daallinkiiyow	110
39. Naagaba dumaashaan ka nacay	112
40. Xirsiyow dadkii waxaan ku nacay	114
41. Diiriya-Abuujahal	117
42. Xirsiyaw Dabuub Gabay	119
43. Ninkii diday ayaantii	123
44. Dardaaran	124
45. Bal dayooy	128

Gabayada ku socda xarafka «R»

46. Rabbaa deeq leh	133
47. Caynab raabiyan weeye	134

48.	Reerkayga kama soo rareen	136
Gabayada ku socda xarafka «S»		
49.	Sayid baa ka baqay	140
50.	Canjeel	141
51.	Ma sabaan ka sabaan baan	145
52.	Waa duni	150
53.	Sagaal nin oo walaala ah	157
54.	Saha kacay	158
Gabayada ku socda xarafka «SH»		
55.	Isna waa shiddiyo hoog	164
56.	Wiilyohow shareecadu	166
Gabayada ku socda xarafka «DH»		
57.	Waayeel dhadhabay	169
58.	Ina Caliga dhaaranahaya	170
59.	Dhabdarrada ma qaayibo	172
60.	Hashaan dhamaca Jiilaal	173
Gabayada ku socda xarafka «C»		
61.	Xirsiyow cod gabay	175
62.	Afar halaad cayuunyahaw	178
63.	Cawskii Nugaaleed ka badan	180
64.	Kaarshow camaadaa tahay	182
65.	Ogaadeenka ciideed	184
66.	Caliyow calaacal iyo way	186
67.	Indha-caadlayaal	190
68.	Kuwii cararay	195
69.	Cara e yaa sheega	197
70.	Caga-wadaadley	202
71.	Miinanle	204

72.	La ye Cali Geri	209
73.	Waa calako	211
Gabayada ku socda xarafka «G»		
74.	Guulle Eebbahayow	213
75.	Ninka gaalka la siiyay (Calangube)	214
76.	Nimanyahow xalaa lay gilgiley	217
77.	Ninka yiri wax baan gani	220
78.	Gudban (Gaala-leged)	223
79.	Daraawiish gulfeysoy	231
80.	Rayidow	232
81.	Kufriga ina gabraaraaya	235
82.	Gurigii Dariiqaan lahaa	236
83.	Guullow Allahayow	239
84.	Shiikhyaale	240
Gabayada ku socda xarafka «F»		
85.	Aararsame	243
Gabayada ku socda xarafka «Q»		
86.	Qaali waxaad tiraahdaan	246
87.	Wiilka qadafka ii soo diraw	247
88.	Haddaad tiri	249
89.	Cabdillaahi Aadan	251
Gabayada ku socda xarafka «K»		
90.	Koonndiid	256
91.	Kulalunyu nskilaa	257
Gabayada ku socda xarafka «L»		
92.	Iinalojo	262
93.	Xunnow minnii looblo	263

Gabayada ku socda xarafka «M»

94.	Ku milaada	268
95.	Majeerteen	269
96.	Maadeys	272
97.	Maqashiiya Uunka	274
98.	Malaw iigu soo godol	276
99.	Mahade haw sheego	278
100.	Mawdku ka adeegi	282
101.	Maryama Shiikh	286
102.	Koofil walaashiis	287
103.	Waa niman	288

Gabayada ku socda xarafka «N»

104.	Xirsiyow naaquesnimo	291
105.	Haddaan waayey	293

Gabayada ku socda xarafka «W»

106.	Walhad	295
107.	Waxaad tiraaw weeye	299
108.	Suldaan Faarax	303
109.	Diintaan Wadeeca uga dhigi	304

Gabayada ku socda xarafka «H»

110.	Xasanow hubqaadday	307
111.	Haasaawe layskuma xanto	312
112.	Midabkiisu halyey goo	314
113.	Hanfi iyo hunriga soo dhaca	316
114.	Husenow nin xididkiis hagraday	319
115.	Hashaan heensuhuu siday	322
116.	Xirsiyow hagaatay	324
117.	Maandhow Hawiye	326
118.	Xusenow ninkii hagar yaqaan	328
119.	Hunguriga Subeer	332
120.	Cali Xaaji Axmed	334

HAGAAJINTA GEFAKA ERAYADA

Gefka	Hagaagga	Bogga	Sudurka
Levajeclo	Lexejeclo	XIII	13
1919	1920	IX	9
Luduc	Tuduc	XVII	14
Iibkii	Iibka	4	15
Gabayxog	Gabayxoog	37	11
La Yami	La Yimi	117	9
Darraade	Darraadee	103	9
Dhiyaataan	Dhigtaane	127	19
Sarren	Sarreen	143	1
Aahaa	ahaan	191	8
Xaska	Xaaska	286	14
Heerga	Heeriga	310	2
Geelkii	Ceekii	326	10
Dalka	Dadka	329	17

Waxa jira erayo aan badnayn oo sidan oo kale gef mudi bacadeed ah oo waqtigu noo diidey inaan wada saxno. Had daba waxa lagugu waaninayaan inaad maskaxdaada la kuu shato kolkey taasoo kale ka hor timaaddo.

Diiwaankan Waxaa Xigi doona buug
Taariikhdi Sayid Maxamad iyo Daraawishta
ka waramaaya oo tifaaftiran.

